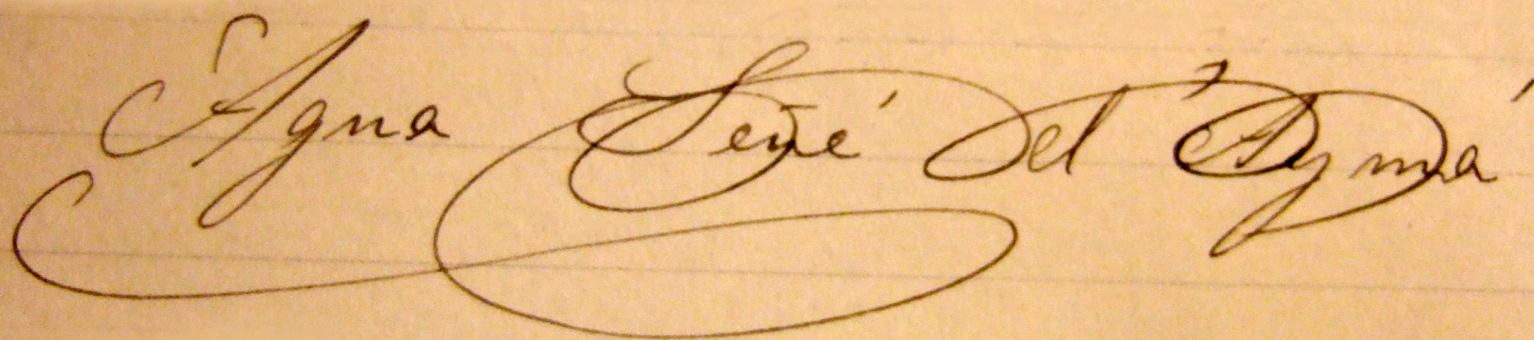

Anna Senyé, poeta

Anna Senyé del Dyma'

Ester Pou i Jutglar

Direcció: Dra. Pilar Godayol

Facultat de Ciències Humanes,
Traducció i Documentació

Universitat de Vic

Juliol de 2010

Anna Senyé, poeta

Treball de recerca

Doctorat en «Metodologia i anàlisi de la traducció»

Ester Pou i Jutglar

Direcció

Dra. Pilar Godayol

Universitat de Vic

Facultat de Ciències Humanes, Traducció i Documentació

Juliol de 2010

Retrat d'Anna Senyé Ramisa
Fotografia cedida per Assumpta Burgaya

De sobte, sa malícia desvetllada,
enrevisclant-se va esquerdar el test.
Enllà de l'hort, que se'n perdés el quest,
dalt una paret seca fou llançat,
i al cap de temps, damunt les pedres dures,
furgant per les llivanyes i juntures,
trobí el vell drac encara aferrissat.

D'un cactus (1934) de Maria-Antònia Salvà

Agraïments

Aquest treball no hagués estat possible sense l'ajut de totes les persones que han col·laborat generosament amb observacions, consells valuosos, petites recerques i aportacions o fins i tot concedint-me part de la seva intimitat i del seu temps.

En primer lloc, a la Dra. Pilar Godayol que ha dirigit aquest treball. Gràcies per la seva paciència, el seu constant optimisme, l'inestimable suport i sobretot per haver orientat amb rigor i amable dedicació aquesta recerca.

A la Dra. Neus Real, professora del Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura de la Universitat Autònoma de Barcelona, per les seves atencions i per facilitar-me noves referències i informació sobre les escriptores dels anys vint i trenta.

A Maria Àngels Verdaguer, professora de la Facultat d'Educació de la Universitat de Vic, pel seu bon tracte i bona disposició. Gràcies per les ressenyes i constants orientacions.

Resto també agraïda a la poeta manlleuena Josefa Contijoch pel temps que m'ha concedit, pels comentaris i suggeriments sempre útils, així com per haver-se ofert a fer una lectura del primer esbós del treball.

Al seu germà Joan Contijoch, empresari i continuador d'una nissaga d'impressors, per la seva generositat en permetre'm l'accés a l'arxiu familiar.

A Bernat Prat i a la directora de l'escola Casals-Gràcia de Manlleu, Assumpta Pujol, que m'han cedit alguns documents de l'arxiu de la família Prat-Pujol.

A la també manlleuena Assumpta Burgaya, per haver-me deixat conèixer anècdotes que havia sentit explicar a la seva àvia, i per les fotografies inèdites de la poeta.

No puc deixar d'expressar el meu agraïment al servei prestat per tot el personal de la Biblioteca Bisbe Morgades de Manlleu, als responsables de l'Arxiu Parroquial i Municipal de Manlleu, Àlex Roca i Ampar Solé, i a Rafel Ginebra ,

vicepresident del Patronat d'Estudis Osonencs i responsable de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic.

A Carme Sanz, encarregada de l'Arxiu de Molins de Rei i a Lurdes Boix, arxivera municipal de l'Escala, així com també als responsables de l'Arxiu Nacional de Catalunya, Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i Arxiu Històric de la Ciutat de Girona, els dono les gràcies per la seva ajuda facilitant-me dades i material per a mi inèdit.

No vull oblidar-me dels responsables de les Biblioteques Pau Vila de Molins de Rei, Víctor Català de l'Escala, Fages de Climent de Figueres, Joan Vinyoli de Santa Coloma de Farners, Francesca Bonnemaison de Barcelona, Biblioteca campus del Barri Vell de la Universitat de Girona, Biblioteca de l'Institut del Teatre i Biblioteca de Catalunya, per atendre les meves visites repetides i per respondre a consultes electròniques.

I acabo donant les més sinceres gràcies als amics i familiars que m'han encoratjat a tirar endavant aquest projecte; i d'una manera especial, a la meva mare i al meu fill als quals m'hauria agradat poder dedicar més atenció.

SUMARI

Agraïments	1
1. Introducció	7
1.1. Objectius	14
1.1.1. Objectiu general	14
1.1.2. Objectius específics	14
1.2. Metodologia	15
1.2.1. Fases	15
1.2.2. Estructura	16
1.2.3. Fonts utilitzades	18
2. Retrat de la família	23
2.1. Manlleu: els orígens	24
2.2. Senyé-Manlleu: l'etern vincle	31
2.3. El retorn	44
3. Retrat de la dona	49
3.1. Una <i>cambrà pròpia</i> o l'ombra de Caterina Albert/ Víctor Català?	49
3.2. <i>Cuaderno de escritura</i> : entre la intimitat i la ficció	53
3.3. Anna Senyé: una identitat canviant	61
3.4. La qüestió de la dona	65
3.5. Moments femenins a la vida i obra d'Anna Senyé	69
3.5.1. Les relacions femenines	69
3.5.2. Imaginari femení: símbols, somnis i escenaris	74
3.5.3. El desig de ser mare	79

4. Retrat de la poeta	89
4.1. La poeta i Manlleu	90
4.1.1. Els primers versos	90
4.1.2. La Festa Major: una cita obligada	97
4.1.3. Col·laboracions locals dels anys 20	99
4.2. Una visió de la poesia	102
4.3. Univers literari senyerenià	104
4.4. Una biblioteca personal i alguns referents literaris	107
4.5. Primera etapa literària: de l'estrena a la publicació de <i>Remolinada</i>	114
4.5.1. <i>Festa</i> i altres publicacions comarcals	115
4.5.2. Certàmens i Jocs Florals	123
4.5.3. Anna Senyé i <i>Feminal</i>	125
4.5.4. <i>Remolinada</i> : obra i recepció	130
4.6. Segona etapa literària: de 1923 als últims dies	138
4.6.1. <i>La Dona Catalana</i> i altres mitjans	140
5. Retrat de la viatgera	147
5.1. «Entre dos espais»	151
5.2. Literatura de viatges	154
5.3. Retrats i paisatges	160
5.4. L'últim paisatge	166
6. Conclusions i noves línies d'investigació	169
7. Bibliografia	178
7.1. Obra pròpia	178
7.2. Bibliografia sobre Anna Senyé	181
7.3. Bibliografia consultada	182

8. Annexos	187
Annex 1. Documentació personal	187
1.1. Partida de naixement d'Anna Senyé i Ramisa	187
1.2. Dietari personal d'Anna Senyé: 14 de setembre de 1898	188
1.3. Dietari personal d'Anna Senyé: 27 de setembre de 1898	191
1.4. Col·lecció privada de postals d'Anna Senyé i Lluís Aymà	197
1.5. Dibuix d'una de les propietats del matrimoni Aymà	200
1.6. Testament d'Anna Senyé i Ramisa	201
1.7. Carta a la Parròquia de Manlleu per a la resolució de l'herència d'Anna Senyé	205
1.8. Ordre de trasllat de les despulles d'Anna Senyé	206
Annex 2. Correspondència	207
2.1. Carta d'Anna Senyé a Lluís Coll i Espadaler	207
2.2. Carta de Joan Grivé a Anna Senyé	209
2.3. Carta de Carme Karr a Anna Senyé	210
2.4. Carta de Carme Karr a Anna Senyé	212
2.5. Targeta postal de Carme Karr a Anna Senyé	214
2.6. Carta de Josep Contijoch a Anna Senyé	215
2.7. Carta de Josep Contijoch a Anna Senyé	216
2.8. Carta de Prudenci Bertrana a Anna Senyé	217
2.9. Carta d'una membre de la Societat Protectora d'Animals i Plantes de Catalunya a Anna Senyé	218
2.10. Carta d'Angelina Abian a Anna Senyé	220
2.11. Carta de Maria del Carme Nicolau a Anna Senyé	222
2.12. Carta d'Ambrosi Carrion a Anna Senyé	224
Annex 3. Poemes manuscrits d'Anna Senyé	225
3.1. Poema «Ofrena»	225
3.2. Poema «Íntima»	227
3.3. Poema «Ensomni»	230
3.4. Poema «Remolinada»	233

3.5. Poema «Tarda de maig»	234
3.6. Poema «Dol primaveral»	236
3.7. Poema «A Rafel de Casanova»	237
Annex 4. Recull de premsa	239
4.1. Presentació d'Anna Senyé a la revista <i>Festa</i>	239
4.2. Notícia sobre la celebració dels Jocs Florals a Molins de Rei a la revista <i>Festa</i>	240
4.3. Notícia sobre la celebració dels Jocs Florals a Molins de Rei a <i>La Veu de Catalunya</i>	241
4.4. Presentació d'Anna Senyé a la revista <i>Feminal</i>	242
4.5. Pàgina Femenina del rotatiu <i>El Día Gráfico</i>	243
4.6. Notícia 1. sobre la publicació de <i>Remolinada</i> i notícia 2. sobre el veredict de Jocs Florals de l'Escala a <i>La Tribuna</i>	244
4.7. Notícia sobre la publicació de <i>Remolinada</i> d'Anna Senyé a <i>El Día Gráfico</i>	245
4.8. Article de Prudenci Bertrana a <i>La Veu de Catalunya</i>	246
Annex 5. Galeria fotogràfica	247

1. Introducció

El Màster en «Estudis de Gènere: Dones, Desenvolupament i Cultures», de la Càtedra UNESCO de la Universitat de Vic i la Universitat de Barcelona, coordinat per la Dra. Francesca Bartrina i finalitzat l'estiu de 2007, suscità en mi un interès per la crítica literària feminista i els estudis de gènere que ja no tindria aturador.

Arran de la meva inquietud per conèixer la vida i l'obra d'algunes escriptores, sobretot catalanes, l'any 2009 la Dra. Pilar Godayol em proposà d'incorporar-me al grup de recerca que coordina, «Estudis de gènere: traducció, literatura, història i comunicació» (GETLICH) de la Universitat de Vic, que em permetria d'iniciar-me en el camp de la investigació.

Moguda per aquests interessos i per la motivació sorgida després de conversar amb la Dra. Godayol, vaig prendre la decisió de finalitzar a la Facultat de Ciències Humanes, Traducció i Documentació de la Universitat de Vic, els estudis de doctorat que ja havia iniciat el curs acadèmic 2005-2006 al Departament de Filologia Romànica de la Universitat de Barcelona. Així doncs, al curs 2009-2010 vaig matricular-me dels crèdits que em faltaven al programa de doctorat de «Metodologia i anàlisi de la traducció».

Una vegada obtingut el Diploma d'Estudis de Doctorat, es tractava de començar a plantejar algunes propostes de recerca que ja s'havien anat gestant i que, tenia clar, havien d'emmarcar-se dins els estudis biogràfics i de gènere.

La meva idea inicial era poder desvetllar alguna faceta inèdita o desconeguda de la vida o l'obra d'alguna de les escriptores catalanes que més admirava, com Caterina Albert o Mercè Rodoreda. Tanmateix, el record d'un article per a mi inesperat, aparegut a la premsa local l'any 1997, en què es donava a conèixer la figura d'una poeta manlleuana, em va fer dubtar de la meva primera determinació. L'«Esbós biogràfic d'Anna Senyé i Ramisa», publicat a la desapareguda revista *El Ter*, m'havia sorprès gratament i quan vaig llegir-lo per primera vegada, vaig dir-me a mi mateixa que tard o d'hora retornaria a la vida

d'aquella dona pràcticament desconeguda. I la primera aproximació a la poeta la vaig tenir arran del Premi Ajuntament de Manlleu, que se'm concedí l'any 2008. Pel cap baix, però, recuperar i rellegir aquell article, anys més tard, canvià definitivament el rumb inicial del meu destí en el terreny de la recerca en què m'estrenava.

No cal fer massa memòria per adonar-nos que en el marc de la nostra història, el patriarcat ha menystingut la dona, ha procurat sempre de tapar-li les sortides, els orificis i les obertures a l'exterior; és a dir, ha vetllat per forçar-la al silenci més absolut. Encara més, aquest silenci o exclusió del femení, en el terreny de la literatura, ha impedit la popularització de les produccions fetes per dones i n'ha impulsat el seu ensordiment intencional. Un fet emparat sota el dissortat i massa estès estereotip que defineix les dones com a xerrameques i, en conseqüència, com a productores d'un discurs minimitzat i de poc interès.

Si gràcies a la lluita i als esforços de les mateixes dones en els darrers anys havíem anat recuperant les ressonàncies i les veus de moltes catalanes mudes, oblidades i silenciades, com Caterina Albert, Clementina Arderiu, Aurora Bertrana o Maria Teresa Vernet, per citar-ne algunes avui conegudes i estudiades, potser havia arribat el moment també de recuperar aquelles escriptores menors, germanes-literàries de les canòniques, al cap i a la fi. Revelar aquelles escriptores que també han contribuït, amb acció i veu pròpia, a teixir el paisatge literari i cultural d'un període de la història de Catalunya.

En aquests moments, tot i obrir-se'm una nova porta que em conduïa a reivindicar i escrutar la història personal i literària d'una escriptora osonenca inèdita, la prudència i la incertesa de saber si aquest estudi podia tenir prou interès, em portaren a contactar amb dues especialistes. Primer, amb la Dra. Pilar Godayol, que de seguida acceptaria amb convicció i entusiasme de dirigir aquest treball de recerca. Després, amb la Dra. Neus Real que, adduint que hi ha una manca de treballs que aprofundeixin en l'estudi de les autores de preguerra, també m'esperonà a prosseguir aquesta línia d'investigació .

Vet aquí la gènesi d'aquest treball. I amb la decisió fermament presa, vaig agafar el compromís de recuperar, des del mateix lloc d'origen, una part de la memòria cultural i literària local, i alhora comarcal, mitjançant la recerca sobre la vida i l'obra de la poeta Anna Senyé i Ramisa. Una recuperació en la mateixa línia en què ja s'han iniciat alguns treballs sobre escriptors comarcals anònims, com l'antologia que ha realitzat Mercè Pujol i Ferran sobre la poeta més antiga de la Plana de Vic i primera de l'Esbart, Mercè Font i Codina (Vic, 1867-1900).

El propòsit de l'estudi que teniu a les mans, per tant, va en aquesta direcció. Pretén (re)descobrir, que vol dir, al capdavant, 'desemmascarar' una figura comarcal, la de la manlleuena Anna Senyé. Una escriptora de preguerra que tot i no excel·lir per la qualitat de la seva obra poètica, sí que la revelació del personatge, interessant, rebel i inconformista, pot ser un valor testimonial d'un període en què les dones van tenir accés a l'esfera cultural i literària del nostre país.

Anna Senyé, convertida en lletraferida i alhora en apassionada per la natura des de petita, és una de tantes dones silenciades i, en el seu cas, gairebé desconeixuda fins i tot dins les fronteres de la seva vila natal. Darrere aquesta dona de complexió robusta, s'hi amaga un llegat ple de sensibilitat, una dona amb una vida poc convencional i considerada, a més, la primera poetessa manlleuena o, com a mínim, la primera de què tenim constància i que pogué veure publicada la seva obra. En són una prova les paraules de la també manlleuena Angelina Abian a propòsit de l'article «Tres poetisas manlleuenses». Diu així:

Desde la fundación de nuestra Villa, partiendo de aquella legendaria doncella llamada D^a.Blanca de Manlevio, tal vez hayan sido varias las poetisas «en embrión» que arrancarían inspiradas notas de su lira en la intimidad -en el anonimato- de su hogar. Pero no han dejado huella de su paso... Sólo tenemos constancia de algunas poetisas contemporáneas, siendo entre ellas la primera que ha visto publicados sus versos en letras de molde, la poetisa Ana Senyé de Aymá [...] (Abian, 1964: 6).

Tot i que la trajectòria d'Anna Senyé que volem presentar en aquest estudi abraça els anys que durà la seva vida, és a dir, de 1881 a 1956, és evident que hi hagué uns anys de la vida de la manlleuena més creatius, tant des del punt de vista literari com personal. És la que hem anomenat primera etapa literària de la poeta, que va de 1914 –any en què es dona a conèixer en el món de les lletres- i fins a 1922, moment d'inflexió en la seva carrera amb la publicació de l'obra poètica, *Remolinada*. Pels volts dels anys vint és quan l'activitat literària i periodística de l'autora passa per millors moments, amb diverses col·laboracions a la premsa comarcal i nacional.

Dit això, el marc social i cultural que aixopluga l'etapa més creativa de la poeta és el de la Catalunya de les primeres dècades del segle xx. La cultura i, concretament, la literatura va ser un dels espais on les transformacions socials i polítiques que afectaven el món occidental a l'inici del nou segle, es deixaren sentir amb més intensitat. En aquest context de confluència de processos i canvis a gran escala, Catalunya perfila els paràmetres d'una modernitat iniciada amb la represa cultural impulsada per la Renaixença, el Modernisme i el Noucentisme, però que esclatarà durant el període de preguerra.

Una legió de signatures femenines proliferen en diferents camps, a la poesia, la traducció, el periodisme, el teatre i la literatura infantil, entre d'altres, durant la Dictadura de Primo de Rivera i la Segona República. El protagonisme que adquirirà aquesta nòmina d'autores, com a agents de normalització i modernització de la cultura catalana, gràcies a la seva producció i el seu consum literariocultural o mitjançant la militància en partits, participant en entitats, associacions o col·laborant en diaris i revistes, no té precedents en la història d'aquest país. Malgrat això, les sortides per a aquest grup nombrós de dones dedicades a la ploma foren desiguals i, efectivament, només unes quantes van fer-se un nom destacat en les lletres catalanes.

Certament, Anna Senyé no figura entre aquestes 'quantès', però no per això la seva activitat i contibució han de caure en el desconeixement i l'oblit. Ens avalen les paraules de la crítica nordamericana Elaine Showalter, que a la

introducció de l'edició de 2009 de la seva obra *A Literature of Their Own*, publicada el 1977, sosté:

I had imagined *A Literature of Their own* as a book that would challenge the traditional canon, going far beyond the handful of acceptable women writers to look at all the minor and forgotten figures whose careers and books had shaped a tradition. 'It is only by considering them all -Millicent Grogan as well as Virginia Woolf,' I wrote, 'that we can begin to record new choices in a new literary history' (Showalter, 2009: 19).

Showalter fa al·lusió a la necessitat de construir una tradició que les inclogui totes, també aquelles figures menors i oblidades. De fet, a casa nostra, hi ha qui ha fet una crida similar. Neus Aguado i Lluïsa Julià, a la introducció de l'antologia *Paisatge emergent. Trenta poetes catalanes del segle XX*, gairebé sembla que traslladin les paraules de la nordamericana a la literatura catalana:

Explorar la petjada literària aportada per les dones al llarg de la història de la literatura d'una llengua suposa una feina de recerca i recuperació d'obres i noms força singular, una feina que encara no s'ha assolit; hem de continuar estudiant les escriptores que no apareixen ni a les antologies mixtes, ni als mitjans de comunicació. Amb les poetes aquesta recerca es fa molt més difícil, pel propi sincretisme del gènere (1999: 8-9).

Nosaltres apostem per l'exploració d'una petjada literària que les tingui totes en consideració, tant Anna Senyé com Maria Antònia Salvà, per mencionar la que és considerada primera poeta moderna en català.

L'itinerari vital i la trajectòria creativa d'Anna Senyé que es presenten en aquest treball -mai millor dit-, amb llum completament nova, contribueixen a configurar-la com a poeta. D'aquí que hàgim optat per titular-lo, *Anna Senyé, poeta*. Al cap i a la fi, aquest estudi vol ser també un homenatge a la dona que es delia per escriure i, per tant, vol fer honor al seu desig tot confirmant-la definitivament com a poeta.

I per mostrar les diferents cares del compromís que Anna Senyé activà al servei del país i la cultura, i configurar-ne, finalment, la seva identitat literària, hem optat -com es veurà en l'estructura del treball- per l'ús dels retrats. Intentarem d'argumentar succintament el perquè d'aquesta elecció.

D'acord amb la definició de diccionari, el retrat ha de reunir les característiques pròpies de la prosopografia i de l'etopeia. Però va ser l'estètica romàntica, entre el segle XVIII i XIX, que defensaria l'home superior que era l'artista, la que veuria néixer el gènere crític del «retrat literari», quan Charles-Augustin Sainte-Beuve va forjar un mena de discurs que combinava comentaris sobre les obres literàries i episodis de la vida de l'escriptor. En aquest sentit, no només disciplines com la pintura, la fotografia o el dibuix poden representar una persona, sinó que mitjançant les paraules, les persones també poden quedar retratades. Per tant, la tria del quàdruple retrat que dóna cos a aquest treball de recerca encaixa perfectament amb aquests paràmetres.

Amb tot, Josep Pla, autor prolífic d'una galeria de retrats literaris, els coneguts *Homenots*, en el Prefaci a la sisena sèrie denuncia la injustícia de l'oblit que tant s'ha cultivat al nostre país. A *Retrats de passaport* el narrador empordanès parla de nou dels efectes d'aquest oblit. I diu:

És un país que, en termes generals, ha contribuït al seu propi oblit. Si no sabem quin aspecte tingueren els nostres avis, quina cara presentaven, com foren, quina idea podem tenir del passat del país? Tot és oblidat, tot són ruïnes (Pla, 1970: 1).

Marta Pessarrodona, que també ha cultivat el retrat en més d'una ocasió, a *Donasses*, un títol que sembla evocar l'obra de Pla, encara que ella confessi que no pretén ni emular-lo ni convertir-se en un epígon seu, utilitza també la doble jugada de retratar, en aquest cas dones de diferents sectors professionals, i alhora d'al·ludir la memòria històrica. L'escriptora terrassenca conclou a les notes introductòries reconeixent que gràcies a l'escriptura del llibre i a l'apropament a les femines que hi retrata –donasses que han marcat un precedent a la història catalana–, coneix més bé el seu país, Catalunya. En això, Pla i Pessarrodona coincideixen.

Podem constatar que amb els seus respectius retrats, aquests dos escriptors han ajudat a reconstruir la història literària catalana. La Història en majúscula, però, s'explica també a través dels detalls i dels petits esdeveniments. Des d'aquest punt de vista, les històries –en minúscula– de petits llogarets, pobles i

comarques són les que també contribueixen a narrar, emmarcar, modular i explicar des de diferents perspectives, la història global d'un país.

De fet, els quatre retrats d'Anna Senyé (el «de la família», «de la dona», «de la poeta» i el «de la viatgera») pretenen donar un pas més en el camí cap a la imprescindible recuperació de la memòria històrica i literària dels pobles i les comarques, per tal que l'àlbum del llegat literariocultural del nostre país sigui més complet i integri totes les mirades.

Com afirmen Pla i Pessarrodona -dos grans escriptors de comarques-, sense saber quin aspecte tenien els nostres avis i prohibint que siguin també les àvies, les mares... les que parlin, no podem conèixer el nostre passat ni saber, al cap i a la fi, qui som i d'on venim. Passa una mica el mateix amb aquelles dones de la literatura britànica que reivindicava Elaine Showalter. Com la mateixa Anna Senyé, totes van participar amb entusiasme i efusió en les dinàmiques culturals dels respectius països, des de la perifèria, la modèstia, la rereguarda, si es vol, però amb una consciència socioliterària ben arrelada i un grapat de bones intencions. Desconèixer el seu llegat vol dir també desconèixer-nos i, al capdavall, desconèixer una part de la realitat.

No volem concloure aquesta introducció sense referir-nos, ni que sigui breument, al «retrat» d'Anna Senyé que apareix a la contraportada d'aquest treball. Veiem la poeta amb un barret, i amb un posat entre elegant i seriós. Tanmateix, la imatge d'Anna Senyé en aquesta fotografia serà més completa al final d'aquesta recerca, quan s'hagin *revelat* els seus altres retrats. Els que recullen imatges de tendresa; que presenten, a voltes, el seu posat instructiu i el caràcter lliure i emprenedor d'aquesta dona, i fins i tot els que capten la seva dèria observadora i sensibilitat creativa. Tots aquests aspectes són els que pretenen donar a conèixer els quatre retrats que presentem.

1.1. Objectius

1.1.1. Objectiu general

L'objectiu principal d'aquest treball parteix de la idea que cal anar recuperant les veus d'escriptores, encara anònimes, de la nostra història literària per tal de trencar la tradició d'un cànon marcadament androcèntric i, per tant, per restituir el passat de cada lloc, també dels pobles i les comarques, amb tots els seus i les seves protagonistes. A més, cal entendre aquestes autores en relació amb el conjunt de la tradició literària i de l'obra dels escriptors i escriptores que els són contemporanis, però també en el context d'una genealogia femenina de la literatura que ja ha començat a esbossar-se d'un temps ençà.

1.1.2. Objectius específics

Tenint present l'objectiu principal, amb *Anna Senyé, poeta* pretenem:

- a) Verbalitzar i visibilitzar la poeta Anna Senyé i Ramisa a través de la seva història personal i literària per tal d'obtenir-ne un retrat final i difondre la seva trajectòria vital.
- b) Fer una recerca biogràfica, documental i crítica d'una escriptora comarcal pràcticament anònima.
- c) Reconèixer la contribució de l'autora en la dinàmica literariocultural del país, sobretot durant el període de preguerra, en un moment d'importants transformacions polítiques i socials, en el *boom* de la literatura d'autora i tenint en compte el pes que la dona té en la modernització de la cultura catalana.
- d) Donar a conèixer el contingut del fons personal de Senyé que es troba a l'Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu, i presentar-ne algun treball inèdit de la poeta.

- e) Desvetllar les relacions personals i estrictament literàries que Anna Senyé establí amb escriptors i escriptores contemporanis, en el marc de la tradició literària del moment.
- f) Fer un seguiment de la difusió i recepció de l'obra de la poeta tant a la premsa comarcal de l'època com a la de la resta de Catalunya.

1.2. Metodologia i fonts informatives

1.2.1. Fases

El procés de gestació d'aquest estudi ha constatat de tres fases diferents. La primera, de lectura i buidatge exhaustiu del fons personal i literari de l'autora, que es troba a l'Arxiu Parroquial de Manlleu, atès que Senyé va deixar escrit que volia que anés a parar a aquesta població osonenca. Un fons, d'altra banda, que ha estat la font principal d'informació d'aquest treball, i que consta bàsicament de documentació personal diversa d'Anna Senyé i el seu marit, Lluís Aymà, correspondència de l'autora, manuscrits de la seva obra i un dietari personal.

Una segona fase, la més laboriosa però alhora una de les més gratificants del treball, de seguiment de cada petita informació, document, pistes i notes personals de l'autora, escrites en fulls solts, sota un poema o al dietari íntim, que podia portar a noves dades sobre la poeta i que obria noves escletxes de coneixement. Tanmateix, amb tot aquest material i amb unes quantes hipòtesis formulades tant sobre la vida personal com sobre la producció literària de Senyé, calia buscar, seleccionar, relacionar dades, i verificar i acotar informacions consultant revistes comarcals i publicacions periòdiques d'abast més general. Per tant, en aquesta fase pròpiament de recerca fou necessària la consulta dels Arxius Municipals de Manlleu, Molins de Rei, Santa Coloma de Farners i l'Escala (ciutats on la poeta va fer estada i publicà), i també dels Arxius Històrics de la Ciutat de Barcelona i de Girona, on es troben algunes de les revistes on va publicar o documents sobre els certàmens en què participà.

Per recollir sobretot les col·laboracions, participacions en concursos literaris, publicacions de la poeta en diversos mitjans, el carteig amb d'altres escriptors i la recepció de la crítica, es van consultar les Biblioteques Pau Vila de Molins de Rei, Víctor Català de l'Escala, Fages de Climent de Figueres, Joan Vinyoli de Santa Coloma de Farners, així com també la Biblioteca Francesca Bonnemaison de Barcelona, la Biblioteca campus del Barri Vell de la Universitat de Girona, la Biblioteca de l'Institut del Teatre i la Biblioteca de Catalunya. A la Biblioteca Bisbe Morgades de Manlleu es recopilaren les col·laboracions de la poeta a la premsa escrita local de l'època o les notícies sobre diferents actes religiosos o culturals comarcals en què participà.

La tercera i darrera fase fou la de planificació i redacció del treball. No és menys cert que aquest estudi, a vegades, ha hagut de formular suposicions i hipòtesis sobre algunes de les tesis presentades per tal de contrarestar buits informatius, manca de dades o números incomplets, il·localitzables o perduts de les fonts escrites consultades. A aquest *handicap*, cal afegir-li, a més, el gran nombre d'esferes explorables i imprevisibles de l'autora que, espigolant d'aquí i d'allà, verificant i contrastant intuïcions, relacionant esdeveniments i seguint noves vies, s'anaven obrint terreny en aquest procés de recerca.

1.2.2. Estructura

Decidides i centrades les línies d'estudi d'acord amb uns interessos també subjectius, però que parteixen sobretot dels aspectes més interessants de la trajectòria vital i literària d'Anna Senyé, l'estructura d'aquest treball d'investigació queda de la següent manera:

La primera part consta d'un plantejament del tema i dels interessos que han portat a delimitar-lo tal i com s'ha fet, d'uns objectius, un de general i sis d'específics i, en darrer lloc, de la metodologia i les fonts informatives.

Quatre retrats, el de la família, el de la dona, el de la poeta i el de la viatgera, configuren la segona part d'aquest treball i la més important.

D'una banda, el primer dels retrats d'Anna Senyé, el «de la família», busca l'aproximació als orígens, ens recorda els lligams personals i literaris que vincularen Anna Senyé amb Manlleu, malgrat establir-se a la ciutat de Barcelona des de ben jove. Ella mateixa deixà testimoni del fort vincle que la unia amb la població on va néixer. Un vincle que es percep a través de les nombroses mostres d'afecte expressades en la seva correspondència amb les amistats que conservà, però també en les reiterades escapades i anades i vingudes de Barcelona a Manlleu, o fins i tot mitjançant la lectura dels seus versos. Ni la condició social adquirida a Barcelona ni d'altres impediments circumstancials propis de l'època, li obstaculitzaren aquest constant camí de retorn als orígens.

D'altra banda, el «Retrat de la dona» ens mostra com era i com pensava Anna Senyé, i «retrata» els moments femenins d'aquesta dona, els aspectes més íntims i personals.

En tercer lloc, el «Retrat de la poeta», que ens permet de sentir la veu poètica de l'escriptora, encara que Senyé també va escriure més d'un treball narratiu i alguna peça teatral. Aquí, es coneixen alguns dels seus versos, massa temps silenciats, sense perdre de vista, però, el gran repte que suposa voler-se fer un lloc, justament com a poeta, en un cercle literari català de domini clarament masculí.

I, per últim, el «Retrat de la viatgera». Un retrat que ens presenta l'esperit aventurer d'Anna Senyé, la seva necessitat d'aïllar-se de la ciutat de Barcelona i estiuajar en diferents indrets rurals de la geografia catalana, també per buscar-hi la inspiració poètica. En tot cas, i malgrat presentar-lo com un retrat aïllat, en la vida de la poeta no podem concebre viatge i literatura l'un separat de l'altra. Per contra, tampoc ens ha semblat òptim d'ocultar o fusionar amb el retrat de la poeta, aquesta cara de viatgera que tant caracteritza i defineix Anna Senyé.

A la tercera part d'aquest treball trobem unes conclusions a què hem pogut arribar després de la recerca i escriptura final, i on també intentem provar l'assoliment dels objectius inicialment proposats. A més, es plantegen les

possibles i futures línies d'investigació amb què es pot continuar i ampliar aquest estudi.

La darrera part consta d'una àmplia bibliografia que conté l'obra d'Anna Senyé, una bibliografia sobre la poeta i una bibliografia consultada i de referència. També inclou uns annexos que recullen documents sobre aspectes diversos de la vida, les relacions i del treball literari d'Anna Senyé.

1.2.3. Fonts informatives

Les fonts consultades per a l'elaboració d'aquest treball es descriuen a continuació. Abans, però, voldríem aclarir quina ha estat l'estratègia emprada en el treball a l'hora de fer citacions d'aquestes fonts consultades. El català és la llengua amb què fem les citacions, sempre que es trobin traslladades a aquesta llengua. En cas contrari, hem conservat la llengua originària.

a) Fonts per a la recerca i estudi de les dades biogràfiques i personals emprades per al «Retrat de la família»:

S'han consultat tant fonts orals com escrites. Hem partit exclusivament de tres, quatre articles, a tot estirar, que esbossen la biografia de la poeta. Es tracta dels següents títols: d'una banda, «Una encuesta al filo del sentimiento y del recuerdo» i «Tres poetisas manlleuenses» d'Angelina Abian, publicats al Programa de Festa Major de Manlleu, l'any 1949, i a *Comarca* el 1964, respectivament. D'altra banda, «Esbós biogràfic d'Anna Senyé i Ramisa» i «Anna Senyé i Ramisa» d'Àlex Roca, publicats a la revista *El Ter* l'any 1997 i a *Manlleu. Episodis d'ahir* (Efadós: 2003).

Ha calgut reconstruir la seva història de vida, per tant, partint de ben poc i essent necessari l'escrutini de cadascun dels seus papers i documents personals localitzats al fons de l'autora. Però també ha estat productiu entrevistar la periodista Angelina Abian, també manlleuena i amiga d'Anna Senyé, i contactar i parlar amb persones i famílies, sobretot de la seva població natal,

que en recordaven anècdotes, en guardaven fotografies i cartes, o fins i tot poder localitzar un testimoni familiar de la poeta per part del marit.

Per tal de comprovar dates i recollir nous materials sobre el seu entorn familiar, naixements i defuncions, els domicilis on va viure la família Senyé Ramisa o sobre el negoci patern, s'ha consultat el Registre Civil, l'Arxiu Parroquial i l'Arxiu Municipal de Manlleu. Han calgut, a més, consultes als Registres Civils veïns de Vic i Gurb per bastir l'arbre familiar per part de mare i pare, com també al Registre de la Propietat de Vic, al Registre Mercantil i al de Prearxivatge de Barcelona, ciutat on la poeta va viure gran part de la seva vida, l'Arxiu Municipal de Sant Cugat, on el matrimoni Aymà tenia propietats, la Biblioteca de Catalunya, l'Arxiu Històric de Protocols i l'Arxiu Nacional de Catalunya.

Cal citar també la recerca que s'ha fet d'articles publicats per Senyé a diaris com *La Vanguardia*, *La Veu de Catalunya*, *El Correo Catalan*, *El Diluvio* o *La Publicidad*, per presentar la faceta periodística de la manlleuena. En aquests escrits la veu més articulista i informativa de la poeta parla com a membre i activista social que fou de la Societat Protectora d'Animals i Plantes de Catalunya.

b) Fonts emprades per al «Retrat de la dona»:

Tot i el caràcter híbrid del dietari íntim de l'escriptora, a resultes de l'encreuament de realitat i ficció, aquest ha estat una font important d'informació sobre el pensament, els interessos i les relacions de la poeta. Qüestions com la relació mare-filla o la identitat i l'ús de pseudònim es donen a conèixer a través de les paraules que Senyé deixà escrites en aquest dietari personal.

El treball de biblioteca ens ha portat a consultar bibliografia sobre la situació de la dona a principis de segle, amb títols com *El feminisme a Catalunya* de Dolors Monserdà o *Dona i literatura a la Catalunya de preguerra* de Neus Real, entre d'altres, per poder resoldre dubtes, establir connexions i fer judicis sobre el posicionament de la poeta manlleuena davant del feminisme. La consulta de

revistes com *Feminal* a la Biblioteca Francesca Bonnemaison de Barcelona ha estat un altre canal essencial d'informació històrica i cultural de l'època.

A més, per traçar aquesta silueta més personal hem hagut de recórrer a l'epistolari i a l'única obra publicada per l'autora, *Remolinada*. Ambdues fonts ens han servit per determinar quines relacions va establir Senyé amb d'altres dones, però també per mostrar desitjos, frustracions i sentiments lligats a la feminitat, com pot ser el de maternitat.

c) Fonts emprades per al «Retrat de la poeta»:

L'anàlisi del binomi Senyé-poeta s'ha pogut fer a partir de la lectura exhaustiva de la seva obra poètica, dels manuscrits i material inèdit del seu fons personal, així com també de la correspondència, que ens ha facilitat els noms dels escriptors i escriptores amb qui la poeta mantingué amistat o simplement contacte. I també del buidatge de les revistes en les quals hem pogut saber que l'autora col·laborà; *Feminal*, *La Veu de la Selva*, *Llum Novella*, *Festa*, *La Veu de Catalunya* o *La Dona Catalana*, per exemple. Per fer aquesta recerca ha fet falta visitar, d'una banda, la Biblioteca Francesca Bonnemaison, l'Arxiu Comarcal de la Selva, la Biblioteca Joan Vinyoli de Santa Coloma de Farners, l'Arxiu i Biblioteca Pau Vila de Molins de Rei i l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. A la Biblioteca Bisbe Moragdes de Manlleu s'ha fet el seguiment de les col·laboracions de la poeta a la premsa local. En aquest context, cal citar els programes de Festa Major, on Senyé publicà amb força regularitat durant els anys vint, però també el *Manlleu*, *Comarca*, *El Record*, *Lletres Amicals*, *l'Heralt Manlleuenc* i *l'Ideal Manlleuenc*.

D'altra banda, s'han consultat els arxius de les poblacions on l'autora estiuejà i on es presentà a Jocs Florals o on participà en certàmens literaris. Citem l'Arxiu Històric de la Ciutat de Girona, la Biblioteca campus del Barri Vell de la Universitat de Girona, l'Arxiu i Biblioteca Víctor Català de l'Escala i la Biblioteca Fages de Climent de Figueres.

Pel que fa a la recepció que va tenir la seva obra, *Remolinada*, hem recollit algunes ressenyes aparegudes a la premsa; a *La Vanguardia*, *Gazeta de Vich*, *La Veu de Catalunya*, *El Correo Catalan*, *El Día Gráfico*, *El Diluvio*, *La Tribuna* o *La Publicidad*.

En darrer lloc, el Catàleg Col·lectiu de la Xarxa de Biblioteques Municipals de la Diputació de Barcelona i el Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya (CCUC), l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, així com també el material d'arxius particulars que tres famílies manlleuenques ens han facilitat, han aportat altres fonts d'informació valuoses per a completar aquest retrat de la poeta.

d) Fonts emprades per al «Retrat de la viatgera»:

Els papers, les notes personals, una col·lecció de postals i sobretot l'epistolari i les seves composicions poètiques, han estat claus per traçar un itinerari de viatges de la poeta per les terres catalanes. El seguiment de les revistes comarcals on Senyé va publicar o en les que informen de la seva participació en Jocs Florals, ha estat útil per desvetllar la seva aventura viatgera bàsicament pel territori català, tot i que no descartem les sortides a l'exterior.

Primera Comunió d'Anna Senyé

Fotografia cedida per Assumpta Burgaya

2. Retrat de la família

*Jo recordo una infantesa
tota plena de clarors,
jo recordo amb placidesa
temps llunyans plens de dolçors.*

[ANNA SENYÉ. «Íntima». *Remolinada* (1922)]

Anna Senyé i Ramisa va néixer al carrer del Pont de Manlleu un dia 11 d'agost de 1881¹ -una data qui sap si premonitòria de la vinculació futura que mantindria amb Manlleu. *Anita* o *Nita*, com l'anomenaven familiarment, fou la petita de set germans² que, exceptuant-la a ella, moriren ben aviat per causes diverses. A la petita dels Senyé la batejaren, com era tradició, amb el nom de l'àvia per part de mare, Anna Vilarrasa i, de fet també, amb el nom de la mateixa mare, Marianna Ramisa, natural de Vic. A més d'Anna, li posaren els noms de Clara i Ramona. El pare, Ramon Senyé i Gorchs, sastre de professió com l'avi, era natural de Gurb.

No tenim manera de saber el perquè la família Senyé i Ramisa acabaren per establir-se a Manlleu, tot i que seria lògic de buscar l'explicació a aquest enigma en la llarga tradició fabril que va tenir la població osonenca. Recordem que el pare d'Anna Senyé era sastre i que la família Senyé i Ramisa apareix registrada, per primera vegada a Manlleu, el 1861. Primer any en què Ramon Senyé pagà la contribució industrial per exercir com a «sastre de medida» al mateix carrer del Pont.³ Serà fins al 1881-1882 -any aquest primer en què va néixer *Anita*-, que el cap de família practicà la professió en aquesta mateixa adreça. Curiosament, però, el negoci i també la llar familiar, que compartien edifici, foren traslladats

¹ A la partida de naixement, redactada el 12 d'agost de 1881, es presenta Ramon Senyé Gorchs com a pare. Declara que l'Anna ha nascut al carrer del Pont, 48, 4t 1ª a les 11 del matí. Com a testimonis actuen Joan Solà i Francisco Pigrau (Volum 10, pàg. 108, secció 1ª Registre Civil de Manlleu).

² Teresa, Ramon, Teresa, Josep, Salvador i Maria foren els germans més grans d'Anna Senyé, nascuts als anys 1864, 1870, 1871, 1873, 1876 i 1877, respectivament. (Llibres de Baptismes. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu).

³ Arxiu Municipal de Manlleu. Contribució industrial i de comerç. Any 1861-1862. Secció Hisenda 205.

del carrer del Pont al carrer de la Font⁴, qui sap si per l'arribada de la nova membre a la família.

El «Retrat de la família», com no podia ser d'altra manera, s'ha de fer enfocant l'escenari de la infantesa d'Anna Senyé. Manlleu és la població dels orígens. S'evoquen també els records i els vincles i, en el darrer moment, l'esperat retorn. Aquí es volen recordar els lligams de la poeta amb Manlleu. Per això, es «retrata» la Senyé-manlleuena, amb tots els bons moments viscuts i compartits, però sense defugir la ingratitud i poca consideració amb què fou tractada, sobretot durant els darrers anys de la seva vida.

2.1. Manlleu: els orígens

És en aquesta població i en els seus entorns on Anna Senyé va créixer. Els versos que recorden el carrer més bonic de la vila: «de tots, el més bell és aquest carrer» (Senyé, 1920: [3]), el del Pont, la traslladen mentalment a la casa on va néixer, però l'església i el cloquer que llueixen a l'altra banda del pont, la situen a la cruïlla d'un altre carrer, el de la Font, que és, de fet, l'espai dels records d'infantesa: «a un cap hi té el pont que li dona entrada / a l'altre hi cimbeixa l'Església i cloquer / i en rengle les cases hi son retallades / com orla romana d'escaient dossier.» (Senyé, 1920: [3]).

Passats els anys, en una enquesta realitzada a manlleuencs il·lustres que havien deixat la població per motius diversos, i en què se'ls preguntava pel lloc de Manlleu que més els agradava i el que recordaven amb més afecte, Senyé responia:

Tots els recons i indrets del meu poble em son estimats, perquè en ells he viscut hores de ma infantesa que solen ser hores plereres les que ja mai més s'obliden. Mes la meua preferència es pels carrers del *Pont* i de la *Font*, com llavors eren nomenats, per haver nascut i viscut en ells [...] (Abian, 1949: 30).

⁴ Arxiu Municipal de Manlleu. Contribució industrial. Any 1881-1882. Secció Hisenda 205. «Ramon Sañé» apareix com a sastre domiciliat al carrer del Pont, 50. En la contribució de l'any econòmic 1882-1883 hi consta ja l'adreça al carrer de la Font, 10.

Quan la petita dels Senyé tenia poc més d'un any d'edat, la família canvià el seu domicili al carrer de la Font, número 10⁵. És en aquesta casa on Senyé guarda els veritables records de petita, que anys després podrem llegir a la seva poesia. En un article titulat «Nuestros poetas. Ana Senyé Ramisa» (Contijoch, 1956: [14]), s'hi afirma que els pares de la futura poeta «tenían una acreditada tienda de *betes-i-fils* al lado de la tradicional casa Vilamala, conocida por *Câ la Nanna*». Un costum antigament molt habitual, el de batejar les cases amb sobrenoms. D'acord amb l'estudi *Els noms del terme* (Domènech i Prat, 2000), on s'analitza la toponímia de Manlleu, es desconeix quin fou l'origen i la procedència del sobrenom ja desaparegut, Ca la Nanna.

De com eren els progenitors de la petita dels Senyé no en tenim més informació que la que ella mateixa ens deixà per mitjà d'alguns dels seus poemes. L'empremta i el record de la mare és present en tota la seva obra –com s'anirà veient–, però el testimoni més valuós del seu passat, de la família, de les aficions, de la infantesa, al cap i a la fi, ens l'ofereix un poema que escriu tardanament, l'any 1949, i on la poeta repassa com fou la seva vida a Manlleu. Llegim-ne els versos més significatius:

Es deix bell nom, el lloc de ma naixensa,
ont Deu, amb tan d'amor em deposá
en brassos d'una mare dolça i santa,
qui amb teles del seu cor m'envolquellá.

[...]

Amb llur amor teixiren ma infantesa,
lliure el meu pás de traves i fadics,
de cada llar, obria jo, la porta,
per copsar-hi un bés dels meus amics.

I el poble éra tot meu! be prou ho deian
tan com moixaines i el lleminejar,

⁵ Quant al número dels Senyé en aquest carrer, i havent consultat posteriors contribucions, hi ha una alternança entre situar el negoci en el número 6 i el 10. Edifici que correspon avui al número 13-15, propietat dels farmacèutics Autet Gubieras.

les flors dels horts vehins, que jo regaba,
 les gábies sense ocells, que va volar.

Molts cantis sots la font, fets trencadissa,
 molts llibres, per arreu, talment perduts,
 i el gós mon companyó, qui era en l'escola,
 molt més que jo, lletrat o saberut⁶.

Podem afirmar, sens dubte, que del pare Anna Senyé va heretar-ne l'amor a la pàtria i l'afició per la costura; una activitat important en l'àmbit domèstic i professional. No només el pare era sastre sinó que la mare era l'encarregada de les vendes del negoci. La filla, per tant, també s'educà en la pràctica i l'aprenentatge de l'art de cosir. En són mostres evidents alguns dels comentaris que apareixen en el quadern d'escriptura⁷ on, per citar un exemple, Senyé es dirigeix a una amiga per explicar-li l'afició «por el adelanto» que té la seva professora, «y su interés para el perfeccionamiento del corte [que] es cada vez mayor»⁸. Hi ha més referències on Anna Senyé, que aleshores tenia 17 anys, afirma que la tècnica de la costura és un art, i de les quals se'n desprèn també el seu domini, afició i dedicació. És curiosa, a més, l'al·lusió que fa a les noves tendències naixents entre la població manlleuena més jove. Llegim-la:

Dias pasados llegó en esta una señorita que dijeron que venia de aprender el corte, pero figúrate cual sería su profesora si lo primero en que reparé fue la costura de detrás de las mangas, y la segunda que los costadillos eran mas estrechos de la parte superior que de la inferior. No se si tendrá buena acogida aunque es de suponer que no, porque el pueblo de Manlleu ya empieza a comprender algo en las hechuras y reina ya entre los jóvenes la afición a las modas. ⁹

Aquesta inclinació per la costura Senyé la traslladà metafòricament en un poema titulat «Filant». De fet, la metàfora del mantell i el sentit simbòlic que

⁶ Poema «Manlleu. L. Recordant» (1949). Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

⁷ Per a una anàlisi del quadern d'escriptura, vegeu «Cuaderno de escritura: entre la intimitat i la ficció» Dins: Retrat de la dona.

⁸ *Cuaderno de escritura por Dª Anita Señé* (1898-1909), 14 de setembre de 1898. p. 1. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

⁹ *Ibid.*, p. 2.

atorga al verb «teixir», surten en d'altres poemes, com podrien ser «Tarda de maig», «Al fill inconegut», «Dol primaveral», «Muntanyenca» o «Manlleu. L. Recordant». En aquest sentit, els mantells són «brodats de fantasia», els arbres teixeixen «rics cobrecels» i també amb «amor teixiren la seva infantesa». En l'estrofa catorze de «Llevants de Taula», per la seva banda, trobem una nova apreciació sobre el vestuari i la moda femenina:

I entren dues noies com una visió
lleugeres i gràcils, de llum envoltades,
vesteixen de moda, de rosat crespó,
les blondes del cap duen molt alçades
i preses al pit com nevada flo (Senyé, 1920: [4]).

Per tant, sense perdre de vista que en la formació de les noies del seu temps era habitual aprendre a fer anar el fil i l'agulla, Anna Senyé abocà a la seva obra aquesta activitat familiar i quotidiana i l'elevà a la categoria literària. És simptomàtic, com observa Lluïsa Julià en l'anàlisi que fa de l'obra de Maria-Antònia Salvà, que la idea de domesticitat transmesa a partir de tasques intercanviables com cosir, filar o escriure, sigui una imatge recurrent en les composicions de moltes poetes pioneres del segle XIX. La nordamericana Emily Dickinson o la mateixa Maria-Antònia Salvà, en són un exemple. La tasca laboriosa i constant d'insectes i larves les aproxima semànticament a aquesta idea del treball domèstic que requereix constància i paciència. Recordem el poema de l'escriptora mallorquina titulat «Filant seda», publicat l'any 1926, d'una banda, i «Filant» d'Anna Senyé, composició de la manlleuena que ja fou publicada a la revista *Festa*, el març de 1915. Molt similars, en ambdues l'esforç de l'aranya filadora i la passió inherent per l'escriptura són cantades en paral·lel. Salvà diu:

Així els anys corrien, i fou ma quimera
la del verm de seda, pobre filador:
ell s'alimentava de brots de morera,
i jo de la fulla de l'arbre d'amor,

del fullam de l'arbre de la poesia... (Salvà, 1926: 29)

I els versos de Senyé fan:

Fila fila i ves teixint
¡pobre aranya filadora!
dona al niu dels teus amors
El mantell de que s'enyora.
[...]
Jo voldria el meu mantell
fet de dolça poesia,
que a través de mon destí
suprem goig sia en ma via. (Senyé, 1922: 13-14)

Anna Senyé tenia dues altres veritables passions, la natura, d'una banda, i la literatura, de l'altra. S'ha escrit que arran de la mort primerenca que anaren patint els seus germans, i gràcies a la bona situació econòmica de la família, els pares, preocupats «por la vida de su *Nita*, la pusieron en manos de una buena ama quien la crió entre su prole, fresca y lozana» (Contijoch, 1956: [14]). Dit amb altres paraules, Anna Senyé va viure la seva infantesa en un entorn natural, rodejada d'animals, arbres i plantes, circumstància que impregnà fortament el seu caràcter i, és clar, tota la seva obra.

Tenim testimonis avui que certifiquen que la petita dels Senyé fou «donada a dida» i que l'agraïment, l'afecte i el lligam establert amb la seva dida fou tan gran que, anys més tard, quan ja era la Sra. Senyé d'Aymà, no s'oblidà mai d'aturar-se a saludar aquesta família quan venia de visita a Manlleu, d'enviar-li una targeta postal des d'on estiuejava o de felicitar-la en motiu del seu aniversari. Anna Senyé sempre tenia una salutació o un record per Pepa Canyellas, a qui ella anomenava «la dida». A títol d'anècdota, la besnéta de qui alletà la petita dels Senyé recorda que la seva mare, Pepeta Devesa, li havia explicat que la poeta nascuda a Manlleu se l'emportava sovint a Barcelona quan aleshores ella només era una nena, i que «li comprava moltes coses. Una vegada

li va comprar un barret elegant de senyoreta perquè Anna Senyé era tot una senyora i també portava barret»¹⁰.

Malgrat l'al·letament no matern, les visites de *Nita* a la llar familiar eren pràcticament diàries i això feia que els seus pares li concedissin tota mena d'atencions. Això explicaria que: «en su Primera y Solemne Comunió fue ella la primera moza de Manlleu que vistió el blanco y modernísimo traje de Virgen.» (Contijoch, 1956: [14]).

L'altre gran interès, que es despertà molt aviat, fou el seu entusiasme per la lectura i l'escriptura: «[...] sorbiendo a todas horas el esplendor popular que en novela y poesía florecía en aquella edad de oro para nuestra literatura, modeló su personalidad en un ambiente de espiritualidad ensayándose en el ritmo de las letras catalanas». (Contijoch, 1956: [14]). Un apassionament per la literatura que molt probablement –com veurem més endavant– li va transmetre la seva mare. Amb tot, es feia difícil d'entendre, per no dir que era vist com un fet insòlit, que a finals del segle XIX en una llar manlleuena, hi visqués una lectora voraç que acabaria per afeccionar-se, per si no fos poc, a l'escriptura. No obstant això, a Ca la Nanna no hi havia prejudicis ni limitacions a l'hora d'acceptar que a la petita dels Senyé li agradés llegir i escriure.

La tradició vuitcentista, de la qual és hereva la formació que va rebre Anna Senyé, va forjar les bases de la instrucció que havien de rebre les noies de principis del nou segle. La societat educava les noies per tal que el dia de demà es convertissin en fidels esposes i mares afectuoses. Tenim indicis per pensar que en l'educació¹¹ que va rebre Anna Senyé, des de petita o més endavant, hi va haver l'aprenentatge del francès i l'italià. A la biblioteca de l'autora hi consten gramàtiques i diccionaris en aquestes dues llengües, així com algun manual d'aprenentatge i un mètode de traducció del francès. Ara bé, el que sí

¹⁰ Assumpta Burgaya, del forn Sant Roc de Manlleu, és la besneta de Pepa Canyellas, dida d'Anna Senyé.

¹¹ «Las características formales de lo que era ser una mujer instruida hasta, por lo menos, los primeros años del siglo XX, también difería enormemente de las actuales. A la mayoría de las niñas procedentes de familias rurales y de sectores urbanos poco acomodados, sólo se les enseñaba algo de doctrina cristiana, un poco de cuentas y a coser burdamente.» Dins: TAVERNA, Susanna. *Mujeres en la Historia de España. Enciclopedia biográfica*. Planeta, 2000, p. 372.

està fora de tot dubte és que fou una educació clarament religiosa. I, en efecte, una part de la seva obra poètica es dedica a cantar aquesta espiritualitat que es percep també en el llenguatge que utilitza en la seva correspondència particular i en el quadern d'escriptura personal i íntima.

És en aquest quadern, de fet, on Senyé escriu una carta, que podria ser fictícia, a la seva mare. Des del col·legi de Palència on se suposa que es troba, Anna Senyé li explica quines són les virtuts de les religioses i les diversions que tenen. Durant el temps lliure Senyé es dedica bàsicament a collir flors del jardí, a acariciar els ocells o a fer alguna lectura santa: «Nada me falta en este colegio, tengo el cariño de mis profesoras, las amistades de mis amigas y experimento las dulzuras del silencio.¹²»

Aquesta no és l'única referència que fa la futura poeta de la seva formació, ja sigui real o desitjada, sinó que en d'altres ocasions manifesta la seva opinió a favor de la necessitat de rebre educació. Paraules com aquestes, escrites per la mateixa Anna Senyé, sobtarien si no fos perquè des del redós familiar es donava importància a l'educació: «El estudiar es bálsamo a la inquietud y tristeza porque a veces estas son producidas por la ignorancia.»¹³

Situem-nos, de nou, a Manlleu. La població osonenca serà l'escenari de la seva infantesa i dels bonics records de joventut vinculats a la natura. Com diu la poeta en els versos que obren aquest retrat, en guarda un record definit amb *claror*, *placidesa* i *dolçor*. Reiteradament, i també a través de la veu poètica, Anna Senyé ret homenatge, amb nostàlgia i to idíl·lic, a la terra que l'ha vist néixer. I evoca aquells «temps llunyans plens de dolçors». En aquesta mateixa composició, la poeta apel·la a la memòria per recordar, amb una mirada infantívola, «dolces tardes soleiades», on el que compte és el contacte directe amb la natura:

I sortia de la vila
de roselles feia pila

¹² Vegeu *op. cit.*, a la nota 8, 22 de setembre de 1898. p. 21.

¹³ *Ibid.*, (sense datar). p. 41.

sens curar del blat malmes (Senyé, 1922: 32).

Amb el pas del temps i l'edat adulta, la poeta manlleuena veurà el món amb uns altres ulls, desenganyada de la vida i enyorant la innocència de la infantesa. I ho expressa no només mitjançant la seva veu lírica, sinó també en el quadern d'escriptura, per mitjà d'una veu més íntima : «Cuan diferente de lo que es se considera el mundo en la tierna edad de la infancia y en los primeros años de la juventud.¹⁴»

El rastre dels Senyé, seguit a partir del negoci¹⁵ familiar, es perd definitivament el 1890, any en què mor el pare. No serà fins al cap de deu anys que morirà també la mare, Marianna Ramisa. El buit deixat per la mare, Anna Senyé el viurà amb intens dolor, ja que la pèrdua del darrer membre estimat de la família l'enfronta cara a cara amb la solitud. La mort de la seva mare, l'any 1900, marcarà incisivament la seva vida:

La muerte me arrebató á mi madre y con ella la alegría. Por esto ya no me acordé de ti «cuaderno» por que todos mis pensamientos los dedicaba á mi madre y al negocio que eran los dos puntos donde paraban mis anhelos.

Cuan triste se desliza mi vida desde aquella fecha. Aun que vivo en sociedad y rodeada de los que se llaman mis amigos, me encuentro sola muy sola porque no tengo con quien transmitir las impresiones que en la vida se reciben¹⁶.

2.2. Senyé-Manlleu: l'etern vincle

Amb només 19 anys, la jove manlleuena es casà amb Lluís Aymà i Ayala¹⁷, un conegut comerciant, cinc anys més gran que ella, que es dedicava a la compra i venda de teixits. En el terreny de les suposicions, es podria pensar que la futura parella es va conèixer fruit de la relació d'aquest comerciant amb el sastre i pare

¹⁴ Vegeu *op. cit.*, a la nota 8, 15 de novembre de 1900. p. 59.

¹⁵ Arxiu Municipal de Manlleu. Contribució industrial. Any 1889-1890. Secció Hisenda 206. Aquest és el darrer pagament que consta en nom de Ramon Senyé.

¹⁶ Vegeu *op. cit.*, a la nota 8, 15 de novembre de 1900. p. 58-59.

¹⁷ Consultat el Llibre de Matrimonis (1897-1914) de l'Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu, el matrimoni Aymà-Senyé no apareix registrat. El matrimoni es devia celebrar entre finals de l'any 1900 i 1901, d'acord amb la referència que tenim de l'edat d'Anna Senyé en el moment de casar-se. Vegeu: CONTIJOCH, 1956:[14]. Si ens atenem, però, a les referències donades al dietari de l'autora, vegeu citació corresponent a la nota 16, aleshores sembla que el mes de novembre de l'any 1900, Senyé ja estés casada.

d'Anna Senyé. En qualsevol cas, a partir d'aquest moment, Anna Senyé passà a ser Anna Senyé d'Aymà.

El matrimoni, que no arribà a tenir fills, es traslladà a viure a Barcelona. La capital catalana obrirà, a la poeta, les portes de l'acomodament, de la vida sense privacions i, en definitiva, les d'accés a la cultura i integració en un lloc de treball públic, que li permetrà d'exercir les activitats que més li plaïen. Ras i curt, gaudí del privilegi de les dones burgeses de poder triar professió. No podem ignorar que al darrere de l'acompliment dels desitjos de la senyora Aymà, hi havia el martit -germà de l'editor i fundador de l'editorial Aymà¹⁸-, soci i gerent d'una societat mercantil¹⁹. Són molt il·lustratives les paraules que una amiga manlleuena de la poeta escriu amb motiu de la publicació d'un retrat de Senyé a les pàgines d'*El Día Gráfico*: «[...] el marit a explotat el talent fent pesetas, i la esposa poesías.»²⁰

La vida de casada, per tant, no obstruí les il·lusions de Senyé, sinó que més aviat les afavorí. Tal volta, però, la història personal hagués estat una altra si el seu marit no hagués compartit amb ella la passió per la literatura. El càrrec i el negoci de Lluís Aymà -tot i que Anna Senyé també participava del negoci com a portadora de fons-, així com el fet que ell també trobés el temps per omplir papers en blanc, li van permetre de dedicar-se a allò que més estimava: escriure versos i protegir o defensar la natura i els animals. A Barcelona, per tant, Anna Senyé posà fil a l'agulla al seu desig de ser poeta, d'una banda, i ocupà un càrrec important dins la Societat Protectora d'Animals i Plantes de Catalunya, de l'altra. Un càrrec que li va permetre, en certa manera, i des de la ciutat, de posar-se al servei de la natura, en defensa sobretot dels animals.

¹⁸ Jaume Aymà i Ayala, fundador de l'editorial Aymà, trencà tota relació possible amb els germans, entre ells, amb Lluís Aymà i Ayala.

¹⁹ En l'escriptura autoritzada pel Notari D. José Antonio Cerdà i Fàbregas, a Barcelona 22 de maig de 1915, s'hi relata la constitució d'«una sociedad mercantil comanditaria con domicilio en esta plaza [Ausias March I- chaflan plaza Urquinaona], que girará bajo la razón social de VDA. FARRÉ Y AYMÁ, S. en C». El negoci consistia en la compra-venda de teixits de tota mena i n'eren socis col·lectius i gerents Dª Antonia Calveras i Juval, Vda. de Farré i D. Lluís Aymà i Ayala. Anna Senyé i Ramisa apareix com a comanditària.

²⁰ Carta de Maria Riera a Anna Senyé, Manlleu, 12 d'octubre de 1922. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

Senyé va signar articles, manifestos i denúncies com a presidenta de la Secció Abolicionista de les Curses de Braus de la Societat Protectora d'Animals i Plantes de Catalunya, i com a presidenta de la Secció Femenina de la mateixa societat, tot i que ocupà diferents càrrecs²¹. Els seus escrits es publicaven en mitjans escrits²² molt influents, com ara *La Veu de Catalunya* i *El Correo Catalan*. Les revistes *Feminal* i *La Dona Catalana*, però, també acolliren aquest tipus d'articles o a vegades notícies dels actes que la societat organitzava. Al número 81 de *Feminal* (28 de desembre de 1913) apareix, a les «Notes barcelonines», una fotografia de la conferència donada per la Societat Protectora d'Animals i Plantes de Catalunya a un grup d'infants, amb motiu de la Festa de l'Arbre Fruiter. Entre les persones que lideren la taula des d'on es fan els parlaments, hi trobem Anna Senyé²³. La manlleuena, per altra banda, edità una col·lecció de postals en color amb escenes de tortures a animals, acompanyades per escrits breus de denúncia o de reflexió de l'acte²⁴.

A la capital catalana el matrimoni Aymà-Senyé visqueren en dos habitatges diferents, al carrer Girona, primer, i els darrers anys, a la burgesa Via Layetana barcelonina²⁵. En la documentació guardada per l'escriptora hi consta que tenien almenys tres finques en el terme municipal de Sant Cugat del Vallès, en el punt anomenat «Casa Catxet». La poeta dedicà una composició, encara inèdita, «Pirenenca», al que ella considerava «Bell Indret», escrita des de Sant Cugat mateix:

En ma cambra xica, xica,
en la nit dormo tot sol,

²¹ A *La Vanguardia* de l'11 de febrer de 1926 es publica la notícia de l'elecció de nous càrrecs dins la societat. Anna Senyé, però també Lluís Aymà, surten com a vocals. A més a més, ocupa la presidència de la Secció d'Animals Menors.

²² Per a la referència d'alguns d'aquests articles a la premsa, vegeu «*La Dona Catalana* i altres mitjans». Dins: Retrat de la poeta.

²³ A la fotografia, les persones de la taula es veuen en tamany petit, però es fa evident la figura d'una sola dona amb barret, Anna Senyé.

²⁴ Vegeu un exemple d'una de les postals. El dibuix ofereix una imatge d'un ocell al niu. La reflexió diu: «*L'Aucell* –Deu em donà ales i espai. No facis tu contra la seva voluntat, empresonant-me. *Protectora*: -La seva llibertat, assegura la cullita en els camps i la salut en les ciutats. Anna Senyé d'Aymà.»

²⁵ Segons la renovació padronal de 1955, districte IV, secció 37B, pàgina 127, apareix empadronada Anna Senyé Ramisa, nascuda l'11 d'agost de 1881 a Manlleu. Residia a Barcelona des de feia 54 anys i com a professió constava «sus labores». La seva adreça era Via Layetana, 155, 3r 1ª. També apareix Maria Nogué Serrat, que exercia de «sirvienta» i era natural de Les Planes (Girona).

part de fora riellera

l'estel lada em vetlla el son²⁶.

La propietat de la Via Layetana, per altra banda, on la poeta visqué fins als últims anys de la seva vida, era luxosa i, evidentment, disposava de servei, com corresponia a les famílies benestants de la Barcelona de principis de segle.

D'una visita que Angelina Abian va fer a casa d'Anna Senyé, la també manlleuena -que resideix encara avui a la capital catalana i que col·laborà habitualment a la premsa durant els anys quaranta i cinquanta-, en recorda el gran portal que donava entrada a l'edifici, una de les primeres màquines d'escriure sobre una taula del saló, l'àpat a què fou convidada per la seva compatriota, servit per una criada²⁷ i, sobretot, una estança del pis que descriu com «una galeria amb una arcada, tancada i plena d'ocells que volaven, com una “pajarera”»²⁸. Abian recorda també l'anècdota del pardal petit anomenat «Nadal», que es posava a la mà de la seva mestressa quan ella el cridava i que fou batejat amb aquest nom perquè sol i perdut del niu, Senyé el recollí una tarda freda de Nadal quan sortia de l'església. A propòsit d'aquesta troballa i del sentiment que li causà a Senyé, hi ha qui ho ha llegit com una alegoria de la situació de la poeta, que quedà òrfena i sola massa aviat. I el sentiment sorgit d'aquesta crua experiència, pel que sembla, fou traduït en les paraules que configuren el poema «Solitud?».

Justament perquè Anna Senyé va viure amb enyorança l'abandonament del niu familiar, les escapades a la població osonenca varen ser constants: visites a amistats manlleuenques i a qui li havia fet de dida, parada gairebé sempre obligada a la masia El Molinot -on conservava una gran amistat- o salutacions a

²⁶ «Pirenencia», poema inèdit. Inspirat en el poema que va escriure Joan Maragall, amb el mateix títol, i del qual en plagia els dos primers versos de la primera estrofa.

²⁷ Gràcies a les dades del padró i a la correspondència, tenim referència de dues criades, com a mínim, al servei de la família Aymà. Durant els primers anys del matrimoni apareix el nom de Carmen i, anys més tard, el de Maria.

²⁸ Entrevista feta a Angelina Abian, al seu domicili barceloní del carrer Urgell, el 17 de maig de 2008.

un sastre del carrer del Pont, antic veí i amic del pare. Vegem què se n'ha escrit sobre aquesta qüestió:

Casi todos los años dedicaba unas semanas a visitar nuestra villa, solazándose en la práctica de la vida campestre dando de comer con cariño a los animales de las casas de campo cual si se tratara de seres humanos, acariciándolos, y si alguna ocasión se presentaba, curándolos tiernamente. En las masías donde era conocida la apreciaban y se ufanaban de ofrecerle ocasiones de esta clase en las que derramaba toda su ternura femenina (Contijoch, 1956: [14]).

Efectivament, en algunes de les fotografies aplegades sobre l'autora, Anna Senyé apareix envoltada de nens, en alguna masia veïna, donant de menjar als animals o fins i tot rentant roba als rentants del poble. Llegint els seus versos, de fet, ens adonem que les cases de pagès hi sovintegen. Tanmateix, a «Tarda de maig» l'autora en recorda una de manera molt especial: «Davant la masia que els meus amors guarda / com ferm centinella hi ha un cirerer / d'amor els secrets recull cada tarda.» (Senyé, 1922: 55).

L'abundant carteig entre Anna Senyé i Ambrosi Carrion i la seva esposa, que eren també lletraferits i veïns d'escala al carrer Girona de Barcelona, ens ofereix cartes i targetes enviades a Manlleu, a vegades adreçades a la Fonda Magí on s'allotjava la poeta. En una d'aquestes, Carrion comenta bàsicament qüestions referents a les obres de teatre que està assajant a la capital catalana, però a la fi, li diu: «Li envejo la felicitat de menjar conill i ceba a les vores del Ter, mengin un tall a la meva salut. Se la enyore, torni aviat»²⁹.

Les paraules amb què acaba la carta Lluís Aymà quan escriu a la seva muller, mentre és de viatge de negocis a Sant Sebastià, són un altre testimoni de fins a quin punt Senyé aprofitava qualsevol ocasió per fer via cap a Manlleu. Acaba així: «Crec que ho endevino enviant aquesta carta a Manlleu.»³⁰

A més, les visites de Senyé a la població osonenca no són únicament de cortesia i per veure les amistats, sinó que circumstàncies de més compromís també la

²⁹ Targeta postal d'Ambrosi Carrion a Anna Senyé. (Sense datar). Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

³⁰ Carta de Lluís Aymà a Anna Senyé, la seva esposa, 24 de juliol de 1918. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

porten fins a la Plana. Encara que pugui semblar anecdòtic, la notícia apareguda el dia 24 d'agost de 1935 al setmanari *Manlleu*, és una prova més del vincle estret que la nostra lletrada mantenia amb la seva població d'origen, així com també evidencia el fet que Senyé es mantingué al corrent de tot allò que s'hi feia o hi succeïa. El *Manlleu*, «portantveu setmanal de la vila» havia impulsat una subscripció popular per restaurar la imatge de la Font de la Mare de Déu que s'havia d'inaugurar la vigília de Festa Major. En el número 265 del rotatiu es dóna a conèixer la llista de persones que han fet efectius els seus donatius, i hi trobem el nom d'«Anita Sanyer d'Aymà» que aportà 5 pessetes.

Anna Senyé fou una dona creient i aquesta fe la portà també a assistir a actes religiosos celebrats a Manlleu. En destaquem la festa religiosa que tingué lloc a l'església parroquial el 26 de juliol de 1924, amb ocasió de la missa nova de mossèn Lluís Icart, de la diòcesi de Vic:

[...] es congregà una selecta concurrència de famílies i personalitats vigatanes i manlleuenques, atreta per les simpaties al missacantaire i als padrins, que ho foren els nostres bons amics En Lluís Aymà, conegut comerciant de Barcelona, i la seva distingida esposa, la ben apreciada poetessa Anna Senyé d'Aymà, la qual era autora de la bella poesia catalana [titulada «Al alçar l'Hòstia»] al·lusiva a la santedat i simbolisme de la festa, estampada en el Recordatori que es va repartir als invitats (*La Publicitat*, 3 d'agost de 1924).

En aquest mateix acte de signe religiós i patriòtic, els padrins de la festa van obsequiar mossèn Icart amb una valuosa casulla i la festa s'acompanyà amb música de l'Orfeó Vigatà de Santa Cecília, amb un àpat als salons de l'Hotel Magí, un petit recordatori per al dramaturg Àngel Guimerà i una lectura de poesies a càrrec d'alguns dels assistents, entre els quals comptava la senyora Senyé.

També es té constància d'altres visites de caràcter més cultural. En una ocasió, Anna Senyé fins i tot ve acompanyada del dramaturg, fundador d'El Teatre Català i amic personal, Ambrosi Carrion, i la seva esposa, amb els quals fa una ruta per Osona i el Ripollès i assisteixen, per exemple, a la inauguració de la biblioteca municipal manlleuena.

Així mateix, se sap que la poeta participà en els VII Jocs Florals Internacionals que es van celebrar a Manlleu l'agost de 1919, en el marc del Congrés de la Federació Esperantista Catalana, organitzat pel grup Esperantista Amikeco.³¹ L'expectació que va aixecar aquest acte és descrita amb aquestes paraules:

Els congressistes, vinguts de tot Catalunya, van ser rebuts a l'estació pels organitzadors i les autoritats del poble, acompanyades per totes les associacions culturals i corals de la vila –cal dir que la companyia de Ferrocarrils Hierros del Norte va fer una rebaixa als bitllets dels assistents. Bona part dels esperantistes van allotjar-se a l'Hotel Magí per un mòdic preu de 8 pessetes al dia. Als mateixos jardins de l'hotel se celebrà, la darrera nit, un sopar i una festa de comiat de tots els participants del congrés.

[...]

Per tal d'acollir un major nombre de públic, l'Ajuntament va muntar un envelat provisional a la plaça de Fra Bernadí. [...] De fet no cabia ningú més al recinte, tothom esperava la reina dels Jocs Florals i la seva cort (Basagaña, 2001: 139-140).

Però no sempre la presència de Senyé a la vila de Manlleu era per participà en actes i celebracions, sinó que en una altra ocasió, la veu de l'activista i protectora es va deixar sentir amb rigor. Arran de la celebració del popular concurs d'ocellaires a la plaça Fra. Bernadí, Senyé denuncià un concursant que participava amb un ocell cec. Segons Àlex Roca, «Va aconseguir que fos retirat del concurs i que s'imposés la sanció corresponent al causant, i també que quedés palesa la part de responsabilitat de la comissió organitzadora que el va acceptar en el concurs» (1997: 46).

Els pocs que avui encara recorden Anna Senyé en aquelles visites permanents a Manlleu, ja sigui directament o a través d'altres testimonis, la descriuen com tota una senyora, una dona elegant, catalanista i amb un caràcter fort. A banda de Manlleu, com tindrem ocasió de veure més endavant, els viatges culturals i les vacances estivals seran una important via d'escapament per a la poeta.

Senyé va conviure amb la seva nova vida de senyora i la inevitable herència rural, de la qual se'n sentia plenament orgullosa. De fet, Manlleu esdevé un

³¹ El grup Esperantista Amikeco (o «amistat esperantista») es creà l'any 1913, una vegada desaparegut el grup Esperanto Amo, fundat dins l'Associació Catalanista Rafel de Casanovas. Esperantista Amikeco tenia la seva seu al carrer del Pont, 38, de Manlleu, i organitzava conferències, congressos i cursos relacionats amb l'esperantisme.

referent. És la terra-*mare* que va perdre quan era una adolescent i amb la qual restà sempre en permanent (re)encontre. A més, la terra dels avantpassats, com a indret mitificat, encarna l'únic vincle emocional fort que li queda, amb la seva dida.

Manlleu simbolitza l'origen de tot allò que donà sentit a la seva vida: la poesia i la natura. A Manlleu neix aquest interès per totes dues coses i esdevé, al capdavant, la font maternal d'on va beure la seva posterior creació poètica i labor social en defensa dels animals i les plantes.

Trenta targetes-postals³² escrites per Lluís Aymà, amb dibuixos en blanc i negre de paisatges, monestirs i carrers o espais de diferents indrets de Catalunya, - entre els que hi trobem el camí del Mas Pujolà de Roda, el riu Ter, Porqueres a Banyoles, el carrer de les Caputxes a Barcelona, l'ermita del Far o Sant Pere de Casserres a Tavèrnoles- constitueixen un dels pocs materials, per no dir l'únic, sobre la vida de la poeta durant els anys de la Guerra Civil.

Gairebé tres mesos i mig de carteig entre el marit i l'esposa que, pel que sembla, estaven separats, no sabem ben bé per quin motiu. Gràcies als comentaris sobre els constants bombardejos a la ciutat i les referències a la criada, la Maria, s'intueix que Lluís Aymà devia ser a Barcelona. Tanmateix, el marit de la poeta segurament alternava les estades a la capital catalana amb les que feia en alguna de les finques que tenia el matrimoni, ja que els animals i els masovers són altres temes freqüentment comentats a les postals. Ella, en canvi, feia estada a la Plana. En més d'una ocasió el senyor Aymà cita la població de Roda, i en la postal del dia 6 de desembre de l'any 1938, demana a la seva esposa si a Roda té racionament de pa. De totes maneres, en aquesta mateixa comunicació li fa saber que aquesta setmana no li enviarà res per Manlleu. Per altra part, les salutacions que Lluís Aymà adreça sovint a les Senyores Serra, que devien ser manlleuenques o rodenques, així com el desig que la seva esposa passi un bon

³² Trenta targetes datades del 8 de novembre de l'any 1938, la primera, a l'11 de febrer del 1939, la darrera. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

Nadal en companyia d'aquestes senyores, ens fa pensar que Anna Senyé residia temporalment entre Manlleu i Roda de Ter.

D'aquest període -que poguem datar, almenys-, només tenim constància d'un poema escrit justament des de Roda de Ter, un 4 de febrer de l'any 1939. En l'original mecanografiat consultat hi ha inscrita la nota «espontani». Amb tot, tant el títol del poema, «Jo, sô», com el to i el llenguatge, ben intencionats, evocuen un entorn hostil i, en certa manera, una voluntat d'afirmació identitària:

So enamorada de les muntanyes,
 copso l'orenga i el romaní,
 les ovelles son mes companyes,
 els ocells volen pel meu camí.

So catalana, fruit de la terra.
 tan com feréstega, jo so dolçor,
 Es la llei nostra, qui en mi s'aferra,
 no em podrà torcer, si no l'amor.

Els que ens occeixen, sords a ma queixa,
 el pit m'esverlen, de soca a arrel.
 Sagnant, jo mato! I el seny no em deixa,
 car més deleixo, per un Estel³³.

Tornant a la vida de la poeta, és molt probable que per aquelles dates, en plena guerra, Senyé s'estés a casa d'alguna amiatat de la comarca. Segurament aprofitava per vendre la roba i el fil que li enviava el seu espòs o fins i tot devia cosir alguna peça per poder treure'n alguns diners («La roba que vaig dirte,

³³ Poema «Jo, so». Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

seran vint metres, ja te l'enviaré així que me l'entreguin, tot va molt a poc a poc»³⁴).

Lluís Aymà, aprofitant l'avinencesa que enviava comunicats a la seva esposa, a vegades diaris, sobre comandes d'aliments, productes d'higiene, de vestir, i on també comentava quina era la situació per què passava el país, obsequiava Anna Senyé amb aquests dibuixos que –com li comenta-, feia per distreure's i passar l'estona («¿Qué guardes aquestes postals dibuixades per mi, a les tardes, quant cuasi no hi ha llum?»³⁵). El marit també li feia arribar diners via ordinari, el pa gairebé no faltava mai en els enviaments i, sovint, es queixava de la pujada de preus i de les dificultats per fer-se amb algunes de les coses que la seva esposa li demanava: «Per la present t'envio cinc racions de pa, demà si ens en donen més, te l'enviaré per l'Estabanell. [...] Dilluns m'entregarant les sabates, ja te les enviare. [...] L'Isidro t'entregara mil pesetas.»³⁶

Passades les adversitats de la guerra però amb el rerefons d'una postguerra llarga i dura, la vida de Senyé deixà de ser una postal de color de rosa i prengué una directriu marcada per més d'un entrebanc, esforços i alguna contrarietat. No obstant això, i durant uns quants anys, continuà portant encara una vida amb força activitat social i amb assistència a actes culturals i religiosos. Sense anar més lluny, l'any 1942 el matrimoni Aymà-Senyé encara es podia permetre el luxe d'estiuejar, tot i que la davallada econòmica també els acabaria arribant. També és cert que en aquests moments la manlleuenca encara no estava del tot desvinculada de la Societat Protectora d'Animals i Plantes. Ho certifica la carta que Josefina Balaguer li adreçà per acordar un dia per veure-la i portar-li «els diners de Caixa de la Protectora»³⁷, perquè ella no podia fer-se'n càrrec.

En la cerimònia d'entronització de la Mare de Déu de Montserrat en què Senyé assistí amb el seu marit, un mes abans que aquest morís, la poeta se sent

³⁴ Postal de Lluís Aymà a Anna Senyé (amb dibuix del carrer del Bou de la plaça Nova), 13 de desembre de 1938. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

³⁵ *Ibid.*, (amb dibuix d'un hostel de Girona), 28 de desembre de 1938.

³⁶ Vegeu *op. cit.*, a la nota 34 (amb dibuix de la Creu dels Apòstols), 22 de desembre del 1938.

³⁷ Carta de Josefina Balaguer a Anna Senyé. Barcelona, 30 de setembre de 1942. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

molesta en veure l'empresonament a què han sotmès la imatge de la Verge. Arran d'aquest fet, amb molt d'atreviment i com a portaveu del poble català, decideix escriure l'Abat del monestir montserratí per sol·licitar-li per a la Moreneta, «verge montanyenca, bregada en el tracte amb els camperols, quins saben posar el seu brás i tots els seus esforços, per compartir amb Ella l'amor a nostra terra³⁸», un millor emplaçament. L'activitat religiosa i l'esperit reivindicatiu, com es pot veure, no havien minvat, i la poeta es mantenia ferma a lluitar per tot allò amb què creia, encara que només fos per via de la seva humil paraula.

Però els problemes de salut acabaren trucant la porta de la lletrada. És en una carta que escriu a una amitat manlleuena, uns mesos abans de la mort de Lluís Aymà, on afirma que ella ha estat malalta i que ha viscut amb desesperació aquella ceguesa temporal que l'afectava. Vegem com ens descriu el seu estat: «Després de una enfermetad que va privar-me uns cuants jorns de veurer la llum del sol, i la llum artificial, i en que la resignació amb la voluntad de Deu, no podia pás en mi car el desesper era gran, ara ja convalescent i amb esperances de un complert restabliment, [...]»³⁹

Amb unes circumstàncies socials poc esperançadores i en un moment històric prou advers, també per a la burgesia benestant barcelonina, el greuge afegit de la mort del seu marit a Barcelona, el 19 de maig de l'any 1947, portà Senyé a fer-se càrrec en solitari, del negoci dels teixits⁴⁰. Dos anys més tard, i gràcies a la correspondència de la poeta, tenim coneixement, altra vegada, del seu dèbil estat de salut. No obstant això, continuà escrivint i contestant cartes -moltes de les quals la mantenien en contacte amb Manlleu-, i encara disposava de temps i

³⁸ Carta d'Anna Senyé al Pare Abat del Monestir de Montserrat. Barcelona, 14 d'octubre de 1947. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

³⁹ Carta d'Anna Senyé a Eudald Arumí. Barcelona, 6 d'abril de 1947. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

⁴⁰ En el fons de l'escriptora i entre la documentació relativa al negoci del tèxtil, s'hi troba una notificació del Sindicat Provincial del Tèxtil reclamant a Anna Senyé l'abonament d'unes diferències salarials a uns productors. La notificació, feta a Barcelona el 28 de setembre de 1944, no va dirigida a la societat *Vda. Farré y Aymà*, sinó únicament a ella: «Empresa: Ana Senye de Remisa. Vía Layetana, 155- 3º- 1ª. Fábrica: Avenida Icaria, 118. Tejidos algodón.»

il·lusió per escriure alguns versos. Després que Senyé acceptés de col·laborar en una breu enquesta que s'havia de publicar a Manlleu, Angelina Abian li escriu:

Pregaré a la nostra Verge de la Font per la seva preciosa salut; no vull negar-li que, egoïstament, tinc el desitj (si algún dia baixo a Ciutat) de sol·licitar-li una breu audiència. M'agradaria molt conèixer-la personalment!... I parlarem d'aquest Manlleu tan nostre, de tantes coses⁴¹.

Una mostra de l'activitat literària que encara duia a terme Senyé –tot i que s'havia moderat considerablement-, la trobem en petites aportacions a actes, com el que se celebrà a benefici de l'Altar Major de la Parròquia de Manlleu durant la Festa Major de l'any 1949. Francesc Pujol demana permís a Senyé perquè es pugui recitar, en aquella celebració, la poesia titulada «Manlleu L. Recordant» que feia pocs dies ella li havia fet arribar a Angelina Abian. Per tant, la poeta canta, altra vegada, la terra heretada dels avantpassats. Així mateix, durant aquests anys continua regalant la seva única obra publicada el 1922, *Remolinada*, a coneguts i manlleuencs amb qui manté contacte quan li demanen la seva participació en algunes publicacions locals.

Per altra banda, la relació entre Abian i Senyé, iniciada via correspondència l'any 1949, i que continuà el 1950 amb una trobada amistosa entre les dues manlleuenques a la ciutat de Barcelona, ens deixa el testimoni d'una persona bondadosa i acollidora. Senyé, amb gran generositat, escolta les lamentacions d'aquesta joveneta, manlleuena d'origen com ella, que acaba d'establir-se a la ciutat i li demana ajuda perquè es veu envoltada de perills i ofegada per un munt de dificultats.

Les peticions d'ajuda, al cap i a la fi, venien també d'altres persones, amistats i coneguts d'Anna Senyé que, potser desconeixent la seva situació real, la visitaven i l'escrivien per demanar-li diners. L'escriptora, periodista de Ràdio Barcelona i amiga de la poeta, Maria del Carme Nicolau, fou una d'elles. En una visita que va fer-li al seu domicili, el mes de maig de 1953, Maria del Carme

⁴¹ Carta d'Angelina Abian a Anna Senyé. Manlleu, 27 de juliol de 1949. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

Nicolau vol demanar a Senyé que li deixi «1000 pessetes per fer front a n'aquesta situació meva tan angoixosa d'aquest fi de mes [...]». Però Nicolau s'avergonyeix de fer tal demanda cara a cara, quan en aquella conversa entre amigues, Senyé li confessa que «tothom la volia pel mateix [...]»⁴². La locutora de ràdio, per tant, per evitar aquesta situació violenta, acaba per sol·licitar-li l'ajuda econòmica uns dies més tard, via correspondència.

Sembla ser que els darrers anys de la seva vida, Anna Senyé els va viure amb força penúria i amb la salut una mica delicada. Un fet que ens fa pensar que la poeta no passava per un dels seus millors moments econòmics, es produeix l'any 1953 quan decideix llogar una de les finques que tenia, la coneguda com a casa «Masovers». El contracte⁴³ signat entre la propietària i els inquilins ens facilita dades sobre quin era el patrimoni de l'escriptora, en general, però sobretot ofereix detalls sobre les característiques d'aquest immoble en particular.

El trencament i els problemes amb els familiars del seu marit, així com també el fet que el matrimoni no tingué fills, explica que la poeta passés una vellesa més aviat definida per la soledat i l'abandonament. Ella, que tant adorava els ocells i que els havia arribat a convertir en motiu central de la seva poesia i de la seva vida, acabà en el seu niu, abandonada com un ocell. Si en el seu quadern personal es lamentava d'haver quedat òrfena tan aviat, i es preguntava sobre el futur que li esperava i sobre com s'ho faria per tirar endavant tota sola, transcorregut el temps i des de la vellesa, marxà definitivament, altra volta sola.

Finalment, les dificultats econòmiques l'afectaren del tot. Ho certifiquen els deutes que deixà per pagar, les hipoteques pendents de les tres finques situades a la urbanització de Mirasol, a Sant Cugat, així com les contrarietats i disputes amb alguns membres de la família de la banda del seu espòs. Tot i això, en el

⁴² Carta de Maria del Carme Nicolau a Anna Senyé. Barcelona, 29 de maig de 1953. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

⁴³ Contracte d'arrendament signat a Barcelona, el 20 de febrer de 1953. Hi consta el lloguer per part de Dn. Emilio Lisón Morte, la seva esposa i dos fills, de la casa número 64 anomenada «Masovers» a Bell Indret, propietat d'Anna Senyé Vda. Aymà. Els inquilins hauran de pagar 300 pessetes per trimestre, per avançat i per un temps indefinit. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

tercer i últim testament⁴⁴ que la manlleuena va fer pocs mesos abans de la seva mort, deixà com a hereu universal dels seus béns⁴⁵, el poble de Manlleu, representat pel reverend pare Francisco Torrentó Masana. Aquí hi consta que Lluís Castro Aymà –nebot del seu marit-, Enric Valls Giralt, Marià Manich Morenilla, Joan Solé Samón i Maria Buzzi Gutiérrez, tenien pendent un judici imposat per la mateixa Anna Senyé a raó d'uns actes delictius comesos contra ella. En definitiva, el final de la poeta va estar marcat per la manca d'avinença i la dissort.

2.3. El retorn

La poeta deixà per escrit, a banda del seu desig de ser enterrada al cementiri de Manlleu, en la seva sepultura en construcció⁴⁶ i al costat dels seus pares, la voluntat que la seva herència es destinés a obres de beneficiència moral i material. Seguint el rastre del testament de la poeta, es pot saber que en els molts frustrats intents de vendre les finques de Sant Cugat, el pare Torrentó Masana sempre informà que els diners obtinguts es destinarien a la construcció d'una residència per a gent gran. Però si fem cas de les paraules escrites al *Manlleu*, en l'article aparegut arran de la seva mort, Senyé: «pensó en destinar su fortuna a la fundación en nuestra villa de una institución de cultura en favor de las jóvenes. Después acarició el proyecto de construir un edificio en lugar céntrico, para hogar de cultura.» (Contijoch, 1956: [14-15]).

⁴⁴ Testament d'Anna Senyé Ramisa davant del notari Ramon Ballester Llambias, a Barcelona, a les 19. 45h del 9 de febrer de 1956. Actuaren com a testimonis, José-Luis Roig Rodríguez, advocat i Don José-María Velasco Segón, tècnic tèxtil. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

⁴⁵ A l'inventari de llibres de la poeta, que es troba a l'Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu, al final hi diu: «A més dels llibres i la llibreria, el despatx, la Immaculada de Murillo sobre pedestal, una butaca i quatre cadires. Tot és per vendre però l'import és beneficència de Manlleu. I també la làmpara de fusta.» Entre el llegat de l'autora, al mateix arxiu, hi ha també el seu material literari, amb manuscrits, poemes inèdits i l'epistolari, així com un dietari, retalls de premsa, alguns treballs del marit, Lluís Aymà, i documents administratius i jurídics personals, factures, llibre de comptes del negoci familiar i llibre de caixa i material divers de la Societat Protectora d'Animals i Plantes de Catalunya. Pel que fa a la biblioteca personal de la poeta, vegeu «una biblioteca personal i alguns referents literaris». Dins: Retrat de la poeta.

⁴⁶ Tenim referències que a l'any 1949 Senyé havia ordenat fer el dibuix i el pressupost per a la construcció del seu panteó al cementiri de Manlleu. El 1950 ja s'havia iniciat el projecte perquè encarregà una porta vidriera per l'entrada.

La gestió de la seva herència portà un munt de complicacions que s'allargaren fins ben entrats els anys setanta: deutes, impagats, inacabables tràmits de traspàs de la seva herència, intents fracassats de compra de les finques, unes vegades a causa de l'alt cost que se'n demanava, d'altres per les dificultats imposades des de l'Ajuntament de Sant Cugat que tenia projectes d'obertura de nous carrers que havien de passar just pel mig d'una de les propietats. En definitiva, malgrat que s'alçà l'embargament que a l'any 1973 s'havia imposat sobre els immobles d'Anna Senyé, per no pagar els impostos sobre les Rendes del Capital dels exercicis de 1961 a 1966, cap d'aquells projectes que en vida la poeta havia somniat per Manlleu, es portaren a terme, a la fi.

Que fou una bona manlleuena, no en tenim cap mena de dubte. Anna Senyé se sentí sempre manlleuena i deixà que així l'anomenessin en els articles que se li van dedicar. Fou un personatge que va viure a la frontera entre la ciutat – Barcelona – i la seva vila natal – Manlleu. Amb un peu a cada banda, mai renuncià a la seva condició de manlleuena, de dona d'orígens rurals. Tot el contrari, més aviat en va fer bandera. Al cap i a la fi, Manlleu fou inici i final en la vida de Senyé. Fou l'espai mitificat de la infantesa, el del constant retorn al llarg dels anys que visqué a la ciutat. Però també la del retorn irrenunciable i definitiu, ja que un cop morta i per voluntat seva, fou enterrada a la població osonenca. A «Manlleu. Lema: Recordant»⁴⁷, dóna la sensació que la veu poètica s'acomia del seu poble i expressi quina és la seva darrera voluntat:

Manlleu! blassó en l'afer d'hidalgues gestes
de sants, de savis i honrats productors,
de nostre Aguilar cerva les petjades,
en nostra sang, el foc germinador.

Manlleu! qui fou, per qui és ma greu dolença
Manlleu! qui avui, ens trena un bell demà,

⁴⁷ Tot i que reproduïm únicament les dues darreres estrofes –que és com apareix a l'enquesta d'Angelina Abian d'on n'hem extret la referència-, el poema consta de disset estrofes de quatre versos cada una. Un poema complet mecanografiat que s'ha pogut consultar en el fons literari de l'autora. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

tan sols per tu, em flagella l'anyorança,
Deixeu que hi mori! Hi vull ressucità! (Senyé, 1949: [11])

Anna Senyé morí d'un coma urèmic a Barcelona, un 14 d'abril de l'any 1956, a l'edat de 74 anys. El desig expressat en aquests versos sí que li fou concedit. Va ser traslladada a Manlleu on va rebre sepultura. Durant uns anys, el panteó familiar -inacabat, per cert-, on descansaven les restes de la nostra poeta, es podia visitar, i fins i tot alguna amistat manlleuena es recordava d'anar-hi a posar un ram de flors el dia de Tots Sants. La poeta, a més, havia deixat escrits els versos «per a la llosa de la fossa en projecte d'Anna Senyé d'Aymá», que, suposem, són inèdits. Els donà el nom d'«Eternitat»: «Perduro, amb tots vosaltres, com suara. / del cant de vida, soc aucell cantaire, / de mils de flors, el fruit, i soc la flaire / que el pit vos gonfla, i el cor vos amara.»⁴⁸ Avui, però, ha desaparegut qualsevol rastre d'Anna Senyé dins del cementiri local. Només ens queda el rastre subtil dels seus versos, d'escassa divulgació, i guardats en un calaix de sastre.

El seu fou un final més aviat trist, malgrat tractar-se d'una dona generosa i singular. Ni la seva singularitat ha estat massa difosa ni la seva generositat prou recompensada. El seu caràcter bonhomíós i el seu gest altruista, sempre disposat a ajudar els altres, els (re)trobem en el seu únic llegat, la lírica dels seus versos. Els que van tenir la sort de conèixer-la, de fet, en recorden sobretot que fou una mà bondadosa. No podem esborrar de la memòria, tampoc, la seva estimació per Manlleu, tantes vegades declarada. Malauradament, però, per no quedar, ni tan sols queda la seva tomba. Esborrades, per tant, les seves restes mortals, queda esborrat també el personatge. Llegim, de nou, uns comentaris d'Abian en què fa saber a Senyé el desconeixement que d'ella ja té la població de Manlleu, pocs anys abans de la seva mort:

Crec que sabrà que la seva bella composició «Manlleu» fou llegida -molt bé per cert per una senyoreta- en una vetllada literària que és doná al poble per la Festa Major de l'any passat. I que fou molt aplaudida i comentada. Molts deien:

⁴⁸ «Eternitat» és un poema mecanografiat d'Anna Senyé, possiblement inèdit i sense datar. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

-«Com desconeixiam una poetesa tan notable i filla del nostre poble?» Lo que verdaderament té valor, llueix cualsevulga sigui el temps que hagi restat amagat com una violeta...⁴⁹

Compatriota i admiradora de la seva poesia, Angelina Abian li confessa, a continuació, i en un to confidencial, que Manlleu és un poble ingrati i mancat d'artistes i literats; un poble fred i indiferent a les manifestacions de l'esperit. Tot amb tot, és la mateixa Abian qui, recordant-la en un article dedicat als manlleuencs que vivien fora de la població, i oferint de publicar el poema de Senyé dedicat a Manlleu l'any 1949, va fer, per dir-ho com ella: «reviscolar el seu nom entre els nostres convehins.»

Simbòlicament, amb el «Retrat de la família» desenterrem l'autora que demanà voluntàriament de ser enterrada a Manlleu, al costat dels familiars, dels seus. Efectivament, aquest retrat neix fruit de la intenció de rescatar i, consegüentment, de recordar els vincles que establí amb la seva pàtria sentimental i literària. Alhora, i amb el permís d'Angelina Abian, que serveixi per fer «reviscolar (altra vegada) el seu nom (entre nosaltres)». Algú ha dit que el desconeixement porta l'oblit i que l'oblit porta el desconeixement. Restaurar la figura d'una poeta gairebé desconeguda i oblidada, vol dir, al capdavall, posar fi a aquest desconeixement i oblit.

⁴⁹ Carta d'Angelina Abian a Anna Senyé. Barcelona, 19 de maig de 1950. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

Anna Senyé, envoltada de nens

Fotografia cedida per Assumpta Burgaya

3. Retrat de la dona

*Servo encar la meva cambra
de quan era adolescent;
te parets emblanquinades
i balcons a sol ixent.*

[ANNA SENYÉ. «Fent camí». Festa Major (1923)]

Dona d'aparença gens fràgil, de posat corpulent, de personalitat dura i tarannà rebel, el «Retrat de la dona» d'Anna Senyé vol mostrar l'altre rostre, deutor d'un llegat i d'una època en què, naturalment, la marcaren des d'una vessant purament femenina.

No podem estar-nos, tractant-se d'un retrat més íntim, de recollir les paraules amb què és descrita des de la intimitat de les pàgines manlleuenques del grup Lletres Amicals:

Que era un esperit selecte, no hi ha dubte. Que àdhuc aquest sentit de fer-se l'original i simplement d'oïr a impulsos nobles ja li pervenia d'ésser una dona fora de sèrie, rara en la seva època, pel seu amor a les lectures i segurament influenciada per brill d'una Víctor Català o una Dolors Moncerdà, lluminàries en el seu temps (Castell i Masallera, 1961).

L'escriptora i filòsofa francesa, Simone de Beauvoir, digué que no es neix dona, sinó que se n'esdevé. Aprofitant aquesta divisa, adrecem una mirada envers l'univers femení d'Anna Senyé per conèixer com esdevingué dona.

3.1. Una cambra pròpia o l'ombra de Caterina Albert / Víctor Català⁵⁰?

Virgínia Woolf a *A room of one's own*, traslladada al català com a *Una cambra pròpia*, per Helena Valentí l'any 1985, reivindicà una espai privat i cinc-centes lliures l'any perquè la dona pogués escriure. És cert, però, que aquesta

⁵⁰ Hem optat per utilitzar el nom de l'escriptora empordanesa, és a dir, Caterina Albert. Tanmateix, en el títol i en alguna ocasió més, hem acompanyat el seu nom amb el pseudònim amb què es donà a conèixer. Hem deixat només l'ús del pseudònim quan apareix així, en les citacions que fem de cartes o documents.

reivindicació, l'escriptora de Bloomsbury la feia l'any 1929 i els versos de la poeta que introdueixen aquest retrat són anteriors a aquesta data. Potser Anna Senyé no es volia referir a una cambra en el sentit en què ho va fer l'autora d'*Orlando*. Sigui com sigui, la reiteració d'aquests versos que, per més èmfasi, accentuen el possessiu femení (*meva cambra*), conviden a la reflexió.

Des de l'edat mitjana la dona es pensa a ella mateixa amb un espai propi, la seva cambra, destinat a potenciar el seu coneixement i la seva creativitat. Per tant, no és ser agosarat pensar que Anna Senyé hauria pogut llegir una escriptora que li era molt més propera, que escrivia en la seva mateixa llengua i que, a més, havia aconseguit fer-se un lloc destacat entre el difícilment accessible cercle literari català, de domini masculí. Ens estem referint, és clar, a l'escriptora escalenca, Caterina Albert /Víctor Català.

Disposem de dues dades que corroboren aquesta sospita. Una, la trobem a les prestatgeries de la biblioteca particular de Senyé, on hi havia la novel·la més emblemàtica de l'escriptora empordanesa, *Solitud*, així com també un recull de poesies de la mateixa autora. L'altra, ens la dóna un article publicat per Lluís Aymà, el 25 de febrer de l'any 1915 a la revista *Festa*, titulat «A na Agna Señé d'Aymá», on es fa palès que ella llegia i admirava amb passió l'escriptora de l'Escala. D'aquestes paraules i del gest mateix per part del marit, se'n desprèn una complicitat evident en la relació que manté el matrimoni. Vegem amb quin entusiasme el seu marit li narra el goig que ha sentit en veure i saludar Caterina Albert:

[...] ¡oh! com deuràs enveijar-me; tu que tants cops respectuosament l'anomenes i l'admires al llegir amb fruïció les seves obres: el cor me bat pensant-hi.

Venia de la platja del Codolar, on hi havia anat atret per el misteri que envolcalla al gran mestre; per llegir en l'inmens horitzó, ço hermoniós, ço tan indígena que amb tan de seny, amb un esperit tan ferm, amb un istil tan subtil ens captiva...

[...]

Per els meus afers he anat a veure un bon patrici escalenc, l'Esquirol, qui amb grapa d'artista retrata les belleses de natura i al entrar a la seva botiga, com una visió santa, he vist una dama amb aureola de llum blanquíssima que'n sortia i el cor al ferme un salt m'ha dit:... es ella... es ella... m'irala!... i amb beatitut l'he vista passar per el meu costat i tremolós li he fet una reverencia qu'ella gentil-ment me l'ha tornat i al passar el lllindar

de la porta s'ha perdut carrer amunt, planant-li per el seu cim la Dea que jo allà en la platja esperava endevades i encara resto astorat com els servents de Jesús...

I ara, plè de joia t'escric dient: esposa meva soc més feliç que tu,... jo... jo he vist entre clarors de gloria la testa venerable de la gran prosista... la «Victor Català» (Aymà, 1915: 45).

Vista, per tant, quina era l'admiració que sentia la poeta manlleuena per la prosista escalenca, i fins i tot arribant a pensar que aquesta en podria haver estat un referent literari, no se'ns ha de fer estrany de creure que Anna Senyé hagués llegit -partint de la certesa que en llegia amb fruïció les seves obres- les narracions breus de *Mosaic*, escrites per Caterina Albert abans del 1905 i titulades «Mon niu» i «Ma cambra blanca». Com a mínim és simptomàtic que la cambra de Caterina Albert sigui justament blanca i que la d'Anna Senyé tingui «parets emblanquinades». «Jo tinc una bella cambra blanca...», diu la veu narrativa de la narradora catalana, que alhora en solitud i «amb el balcó dels somnis obert de bat a bat» gaudeix de l'acte creatiu. La veu poètica de Senyé, per la seva banda, ens canta aquests versos: «Servo encar la meva cambra / [...] / te parets emblanquinades / i balcons a sol ixent.»

Les similituds són prou evidents. Francesca Bartrina, que ha estudiat àmpliament l'obra de Caterina Albert, apunta que l'autora de *Solitud* fa ús de la metàfora del niu molt abans que l'escriptora de Londres escrivís la seva obra assagística més coneguda. Bartrina sosté que en aquesta metàfora del niu com a espai íntim on conservar-hi el gra, Caterina Albert «hi guarda i hi recrea la llavor de la creativitat com a escriptora. Per tal que aquesta llavor pugui desenvolupar-se, necessita intimitat i privacitat: les fantasies no poden volar lliurement de cap altra manera» (Bartrina, 2001: 64). Així ho expressà l'escriptora a «Mon niu»:

No era el niu oficial, la cambra que tothom franqueja i profana, no; era un niu recollit, íntim, solitari, un niuet meu, ben meu, tot ple de mi mateix i sols per mi mateix visitat, un niu on poder riure, plorar, esperarçar, fruir, recatadament, sens que els forans ho veiessin i recontessin pel veïnat [...] (Albert, 1951: 1310).

De fet, a « Fent camí », Anna Senyé evoca una estança personal, íntima i també literària, on guarda un llibre sagrat, que la porta a imaginar quin serà el seu destí vinculat a l'activitat creativa o literària:

De quimeres somniades
voleiant per l'horitzó,
i em va fent dolça promesa
d'altres llocs plens d'il·lusió.

D'uns palaus de naus superbes
temples sants de lletres i arts
d'altres ciències, de bellesa
de cançons i gais esbarts. (Senyé, 1923 : [23])

En d'altres composicions, totes elles posteriors a les dues narracions mencionades de Caterina Albert, retrobem la cambra com a símbol d'un espai privat, de reclusió personal. A «Ofrena» i «Íntima⁵¹» -analitzades al «Retrat de la poeta», i considerades de les primeres composicions de la lletrada-, la veu poètica demana a un ocell, en el primer poema, que es col·loqui a la «cambra de m'aimada». En el segon, quan la poeta signava amb pseudònim, aquesta veu ens fa saber que li plau «a ratos, estar sola en ma cambra». I encara, els primers versos de «Gelosia», una poesia recollida a *Remolinada*, fan així: «La cambra es tota blanca i es tèbia i flairosa / s'hi és arrecerada a un lloc, tímidament / l'esposa, qui es despulla cap-baixa i concirosa / mostrant la greu recança son geste desplicent.» (Senyé, 1922: 99). Per contra, aquí, la intimitat de la cambra es veu invadida per la presència del marit que la despulla també amb la mirada.

L'escriptora londinenca, val a dir-ho, va parlar de cambres «de moltes menes», però n'accentuà la qualitat que compartien totes elles com a espais íntims molt femenins, tenint en compte la reclusió que feia milions d'anys que patien les dones dins de casa. Aquesta és la pregunta retòrica que formula Virginia Woolf

⁵¹ Aquesta poesia no correspon a la que rep el mateix nom i està inclosa a *Remolinada*. Per a una anàlisi més detallada del poema, vegeu «Festa i altres publicacions comarcals». Dins: Retrat de la poeta.

amb certa ironia: «¿com no volem que les parets no s'hagin impregnat de la seva força creadora?» (Woolf, 1985: 115). Segurament, les parets emblanquinades de la «dolça cambra» que encara conservava Anna Senyé, s'havien impregnat «de la seva força creadora», en paraules de Woolf. El que sí és cert és que Anna Senyé, com Caterina Albert, dotze anys més gran, va transmetre a través de la seva obra, i mitjançant la metàfora d'una «habitació pròpia», el desig de gaudir d'un espai propi, físic i mental. En resum, d'un espai individualitzat, separat i de llibertat on poder veure satisfetes les seves aspiracions intel·lectuals, però alhora com un mitjà per poder-se reconèixer a si mateixa. Del que tampoc en tenim cap dubte és que Senyé, com Albert i Woolf, va tenir el privilegi d'escriure amb plena llibertat, gràcies també a què disposava de totes dues coses, d'un espai ínim i d'una situació econòmica prou solvent per poder-se dedicar a l'escriptura.

3.2. Cuaderno de escritura: entre la intimitat i la ficció

Les epístoles, diaris, dietaris, confessions, autobiografies... corresponen al que s'ha anomenat literatura privada de les dones. Des d'Estefania de Requesens (1501/1508-1549) a Madame de Sévigné (1626-1696), i fins al segle XX amb Katherine Mansfield o les catalanes Mercè Rodoreda i Anna Murià, són moltes les dones que han optat per aquest gènere.

Els versos que enceten aquestes pàgines porten a la imaginació la imatge de la petita *Nita*, asseguda a la seva cambra llegint una novel·la i, ja d'adolescent, traslladant sobre el paper del seu *Cuaderno de escritura*, aquelles sensacions i emocions que començaven a despuntar.

«El quadern» –com l'anomenava Anna Senyé–, escrit pràcticament tot en castellà, no té, dissortadament, l'extensió que desitjaríem i cobreix bàsicament un període breu i molt concret de l'adolescència de la manlleuena. Malgrat es tracti d'un dietari escrit molt aviat, lluny de transmetre l'experiència i la qualitat literària de l'escriptor consagrat, i tot i la seva curta vida, esdevé, amb tot, un

testimoni més de les inquietuds, els gustos, els pensaments i les cabòries, així com el primer camp de provatura de Senyé, una noia aspirant a convertir-se en poeta.

Iniciat un 14 de setembre de l'any 1898, quan Senyé tenia disset anys, i finalitzat o abandonat el 1909, a punt de complir els vint-i-vuit, presenta interrupcions constants i un llarg espai de silenci o un buit d'escriptura⁵². En efecte, el mes de novembre de l'any 1900, Anna Senyé paralitza per segona vegada la seva escriptura, i recupera el seu dietari nou anys després per abocar-hi noves frustracions i moments personals difícils. En la darrera pàgina que tanca aquest dietari íntim, un 25 de maig de 1909, Senyé expressa amb claredat quin és el seu estat i quin destí vol per al seu quadern:

Ab tota la pena que pot arribar a sentir mont cor, obro altra vegada aquet quadern. Moltas otras vegadas ho habia intentat pro me retenia la esperansa de millors temps. Ara es inútil esperar mes. Ja tinc la complerta seguritat ab ma desdicha y nesesito aixamplar mont cor dibulgan mas penas al quadern que jenerós sempre está ha punt d'escoltarme. Tu ets el meu unich amich y de tu espero grans favors. Espero que tal vegada arribi dia que alguna persona fullegi las páginas y transmatenli tu mas queixas se condolgui de mi. Si aquet cas arriba jo saludo.⁵³

Gràcies al caràcter de privacitat que té, per Senyé l'escriptura dietarística actua com una teràpia. I, en conseqüència, escriure l'ajuda a alliberar aquelles emocions més traumàtiques. Tal i com es pot llegir, a més, dóna la impressió com si en aquesta última pàgina de vida del seu espai íntim d'escriptura, l'aprenent de poeta cedís davant de la paraula o de l'emoció, i abandonés altra vegada. Fins i tot ens deixa amb la incertesa de no acabar l'últim desig expressat sobre el paper. No sabem si l'autora tenia la intenció d'acabar-lo; de continuar

⁵² El dietari s'inicia el 14 de setembre de 1898 i fins el 27 de setembre del mateix any. A continuació, s'interromp aquesta dinàmica d'escriptura diària i trobem el que l'autora anomena «artículos», tots ells sense datar. A «A mi cuaderno», Senyé reprèn el dietari amb data 15 de novembre de 1900 i el continua amb «A mi ideal», el 30 de novembre de 1900. Per últim, sense ni tan sols incloure'l a l'índex, i sense cap títol ni referència, passats nou anys, Senyé retorna amb el que serà el darrer escrit, inacabat, i datat un 25 de maig de 1909. En resum, el dietari manté certa regularitat únicament durant el mes de setembre de l'any 1898. No tenim notícia de la dietarista durant el 1899 i reapareix circumstancialment, en dues ocasions, l'any 1900. L'any 1909 Senyé reprèn l'escriptura amb un to elegíac i un text que sembla inacabat. Desapareix, a la fi, sense donar compte de res.

⁵³ *Cuaderno de escritura por Dª Anita Señé (1898-1909)*. 25 de maig de 1909. p. 65-66. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

el dietari o si, en canvi, l'abandonà de sobte, intencionadament o per alguna altra circumstància.

Les regles que regeixen el gènere del dietari són poques. D'aquí que no ens hagi de sorprendre res del que pugui semblar incoherent o inversemblant en el quadern de l'autora manlleuena. Recollim les característiques del dietari íntim, segons Anna Caballé, que ha estudiat aquest gènere:

El diario está libre de acción, de contexto, de limitaciones de estilo. Nada lo sujeta, en efecto, como no sea la necesidad interior de hallar un punto de amarre. Lugar de repliegue, de confinamiento, de preservación del yo, el diario se erige como un espacio privilegiado para expresar ese indefinible malestar que atenaza el ánimo y 'arrojarlo por la borda' (Caballé, 1995: 56).

Mai millor dit, el dietari no té límits ni limitacions i és descrit com l'espai privilegiat on poder descarregar malestars i desànims, o com ho diu Senyé, on «aixamplar mont cor dibulgan mas penas»⁵⁴. Se'ns fa difícil de pronosticar quina és aquesta pena que afligeix Senyé i que l'empeny a posar-se a escriure per tal que el seu «unich amich» -el quadern-, senti compassió per ella. Aquesta, com tantes altres pàgines del dietari, s'articula a través d'un llenguatge apassionat. És significatiu, en aquest sentit, l'«Ego tristis» amb què Caballé titulà un altre dels seus treballs sobre l'ús del dietari íntim en la literatura espanyola. Naturalment, un nom que té la clara voluntat de marcar aquesta tendència o afinitat psicològica entre els cultivadors del gènere.

La possible pèrdua d'un fill o la maternitat frustrada, més que no un desengany en el terreny professional, podrien explicar l'«Ego tristis» de Senyé, sobretot si recordem que es casà l'any 1900 i que quan va escriure aquestes paraules -el 1909- feia ja nou anys del seu matrimoni.

El dietari, per tant, podríem dir que constitueix un indret de reflexió, allí on dipositar les emocions, exposar les vicissituds, on posar ordre als sentiments i reorganitzar la vida. En resum, constitueix aquell espai de privacitat on afrontar

⁵⁴ Vegeu *op. cit.*, a la nota 8.

moments d'incertesa, de dubte o desengany, però també on encetar noves etapes professionals o humanes.

Si anteriorment parlàvem d'una interrupció del dietari durant nou anys, que s'iniciava després del 15 de novembre del 1900, és en aquesta data quan la poeta s'adreça directament al seu quadern, després d'haver deixat també temporalment l'escriptura, a causa del desengany per la mort de la seva mare.

Diu així:

Oh! Cuaderno amado! Por fin vuelvo a verte ¡Pobre cuaderno mío! Un año hace que te tenía arrinconado, completamente olvidado. Cuantos recuerdos despiertas a mi mente con tu presencia. Tu eras testigo de mi felicidad, de mis ilusiones, de mis gratas horas de gozo inexplicable.⁵⁵

Si fins ara hem vist només una faceta més íntima i personal, cal constatar que el dietari és l'espai del «tot s'ho val» i, en conseqüència, Senyé treu profit d'aquesta ductilitat i llibertat que li proporciona el mitjà. Reproduïm una descripció que avala clarament la forma emprada per Senyé a l'hora de trobar-se amb al paper en blanc del seu dietari:

[...] escriure un diari no suposa més exigència que la d'anotar la data d'escriptura (i no sempre és així) i ressenyar allò que l'autor trobe oportú o pertinent de la forma més desimbolta i lliure possible. Pot donar cabuda als fets íntims més intranscendents de l'autor o, per contra, centrar-se en el món d'idees i de reflexions d'un abast més general i abstracte. Un diari pot constatar una sèrie de fets verificables (aspectes exteriors d'un viatge, fets històrics...), o mostrar, per contra, la faç més fantàstica del subjecte i plasmar tota mena de ficcions i fantasies. De fet, la intimitat és una esfera només coneguda pel subjecte i de la qual pot donar compte fins allà on vulga (Balaguer, 1997 : 39).

Anna Senyé recorda amb nostàlgia els moments compartits amb la seva mare i aquell temps en què l'escriptura era font de satisfacció per a totes dues. En el *Cuaderno de escritura*, per tant, ella mateixa ens confessa que aquest era un espai per a fer volar la imaginació, també; és a dir, un espai de ficció. Aquest és el fragment que ens desvetlla, amb la complicitat de la mare, la seva primerenca oportunitat per assajar-se com a escriptora:

⁵⁵ Vegeu *op.cit.*, a la nota 8, 15 de novembre de 1900. p. 57.

[...] para distraerla, entonces recurría a ti «oh amado cuaderno» y redactaba cartas y se las leía porque sabía que este era su gusto, y así de este modo en compañía de nuestra amiga Dolores pasábamos una velada feliz.

Toda mi vida recordaré el efecto que le producían mis cartas. En la «Despedida de un amante» se reía a carcajadas y en el colmo del entusiasmo exclamaba: «eres una loca, una tonta.» Palabras que para mí equivalían al más dulce de los poemas. También una noche lloró y fue en la que yo le leí «Una madre a su hijo desde su lecho de dolor»⁵⁶.

Efectivament, Senyé redactava cartes de ficció per satisfer el seu vici d'escriure, i amb la lectura d'aquestes cartes, de retruc, distreia la seva mare unes vegades amb riallades, altres amb llàgrimes als ulls. Amb aquestes cartes, bàsicament protagonitzades per membres de la seva família, ens mostra la «faç més fantàstica del subjecte», per dir-ho com Enric Balaguer, i Senyé plasma el seu món de «ficcions i fantasies». El que interessa també d'aquestes cartes és que fos amb la mare amb qui les compartia. La mare, transmissora del llenguatge i el coneixement, l'acompanyava en l'acte de la lectura i li picava l'ullet per aprovar la seva activitat creativa.

Si fullegem el *Cuaderno*, ens adonem que consta d'un índex final on s'hi detallen els continguts. Senyé encapçala aquest índex amb el títol «Cartas y otros artículos». D'entrada, dóna la impressió que quan escriu les cartes, la manlleuena posa a prova la seva capacitat imaginativa i el seu talent per crear espais de fantasia. No obstant això, l'article titulat «A mi cuaderno» i el darrer fragment del dietari, escrit en català, són dos exemples d'escriptura amb un caràcter clarament intimista i un to confessional. Aquests són dos escenaris on qui escriu aboca angoixes i frustracions. A «A una amiga», Senyé s'adreça a Bàrbara, una amiga a qui diu trobar a faltar des que es van separar. I li recorda un dels darrers moments que passaren juntes: «Escucha, ¿te acuerdas de aquella noche que después de cenar dejamos a tu familia bulliciosa y entusiasmada por las dulces melodías que esparcía por el aire un piano, con intención de disfrutar del misterioso bienestar que proporciona la soledad?»⁵⁷. En una altra ocasió, és

⁵⁶ Vegeu *op.cit.*, a la nota 8, p. 57-58.

⁵⁷ *Ibid.*, 17 de setembre de 1898. p. 7-11.

un pare qui escriu al seu fill per donar-li consell sobre quina és la dona més adequada per a casar-s'hi. Escriu Senyé, a «A un hijo»:

[...] supe hace ya mucho tiempo, que te habias enamorado de una joven que no es la que ahora pretendes casarte, y que esta joven te correspondia como tu no mereces; que era buena, su alma, la de un angel, y aun que no era hermosa en extremo, sí era bastante guapa. Conozco perfectamente á la de que tu me hablas, y no se explicarme tu cambio tan repentino pues considero á aquella niña incapaz de abandonarte y veo que es mas preferible la una que la otra. [...] mira la descendencia de la una y la de la otra; mira la conducta de las dos y verás que tengo razón para ello⁵⁸.

És prou curiosa, també, una altra epístola on la mare es dirigeix al seu fill just abans de morir-se, i on li suplica que retorni al costat de la família i abandoni els mals ambients que freqüenta. O encara, «Un enamorado pidiendo relaciones», signada amb les inicials d'Anita Senyé, malgrat escriure en boca d'aquest enamorat que gairebé suplica a la seva estimada que correspongui el seu amor: «Bien se que no soy digno ni siquiera de llamarme su esclavo, pero tenga en cuenta que por inferior que sea el hombre tiene corazón, y V. que no carece de entendimiento, no dejará de comprender que muchas veces este mismo corazón domina la cabeza.»⁵⁹

Val la pena ressenyar, d'altra banda, que les cartes, la majoria iniciades de la mateixa manera, «A un...», i dirigides a alguna persona, «a mi cuaderno» i «a mi Ideal», exceptuant les titulades, «Un enamorado pidiendo relaciones» i «Despedida de un amante», van precedides de la data i del lloc -Manlleu-, des d'on s'escriuen. Contràriament, a les epístoles anomenades «A un hijo» i «A una madre», pare i fill, respectivament, que escriuen en cadascuna d'elles, ho fan des de Barcelona. I també una tercera carta signada per *Anita* a la seva mare, i presumiblement escrita des de Palència, un 22 de setembre de 1898. La forta religiositat de la poeta es trasllueix en aquesta carta, tal i com ha estat comentat en el «Retrat de la família».

De caràcter ben diferent, el dietari acull també uns articles, com ara «La boca y la sonrisa», «Lujo y Capricho» o «Dos Retratos». Sense datar i signats -quan ho

⁵⁸ Vegeu *op.cit.*, a la nota 8, 23 de setembre de 1898. p. 22-25.

⁵⁹ *Ibid.*, 26 de setembre de 1898. p. 32-34.

estan- sempre amb el diminutiu Anita Senyé o amb les seves inicials, l'escriptura que trobem en aquests textos serveix per vehicular idees, pensaments, punts de vista, descripcions, reflexions didàctiques o formatives, fins i tot. Vegem-ne uns exemples a «La boca y la sonrisa», primer, i a «Lujo y Capricho», després:

No creéis pues en la persona que sonríe con falsedad o que nunca lo hace, porque esta tal, no siente ni comprende, como tampoco sabe lo que es amar ni aborrecer. Hay sonrisas que anuncian la bondad, la dulzura, la afabilidad; y otras el sarcasmo y el insulto⁶⁰.

No por esto debemos llevar el lujo á un extremo, porque no estaría bién que por dar vida a los demás nos encontráramos nosotros sin poder vivir, y téngase en cuenta que no es entendido quien gasta mas de lo que puede y se empobrece por parecer rico. [...] debemos gastar todo cuanto exijan nuestras necesidades y todo lo que referente al vestir requiera la posición ó lugar que ocupemos en la sociedad.⁶¹

Per últim, un nou material present a les pàgines d'aquest dietari són els judicis o aforismes personals que tanquen moltes de les cartes i articles, i que donen compte de l'opinió de l'autora envers diverses qüestions vitals, com la mort, l'amistat o l'amor. Sentencia: «El desorden almuerza con la abundancia, come con la pobreza, cena con la miseria y se acuesta con la muerte⁶²», o bé «El amor ensancha la vida, la amistad la dilata, la alegría la conserva, la indiferencia la envenena y el desprecio la mata»⁶³. I encara: «La muerte es cual misteriosa hada que cambia, con su mágica vara, las penas de este mundo por las delicias y bien estar de las alturas celestes.»⁶⁴

És obvi que no hi ha un fil conductor que guiï l'escriptura dietarística de Senyé. En aquest sentit, el quadern íntim esdevé una mena de collage on es presenten diversos textos, amb sensibilitats i tons diferents, intermitències en l'acte d'escriure, barreja de realitat-intimitat i ficció en els escenaris, els personatges, els noms que els identifiquen i fins i tot en els fets que s'hi detallen. En aquesta esfera de plena permisibilitat i llibertat de formes, cal inscriure les definicions donades per dues escriptors anglosaxones que conrearen el gènere dietarístic.

⁶⁰ Vegeu *op.cit.*, a la nota 8, (Sense datar). p. 42-45.

⁶¹ *Ibid.*, (Sense datar). p. 45-47.

⁶² *Ibid.*, (Sense datar). p. 47.

⁶³ *Ibid.*, 27 de setembre de 1898. p. 39.

⁶⁴ *Ibid.*, 18 de setembre de 1898. p. 13.

Virgínia Woolf entenia el dietari com una mena de «bagul espaiós» de l'escriptor. Per a Katherine Mansfield, aquest text utòpic constituïa un «carnet d'apunts»⁶⁵.

És interessant destacar-ne, també, la llengua amb què està escrit. Senyé escriu en castellà al llarg de tot el dietari, tret de l'última intervenció, escrita després d'un silenci de nou anys, ja en català. I recordem que el català serà exclusivament la llengua literària emprada uns anys més tard per l'escriptora. Per altra banda, en alguna ocasió, Senyé es dirigeix directament al dietari i hi estableix una conversa, com quan diu: «Oh! Cuaderno amado! Por fin vuelvo a verte ¿Pobre cuaderno mío! Un año hace que te tenía arrinconado, completamente olvidado.»⁶⁶ En d'altres moments, en canvi, s'adreça als lectors i els interroga, com succeeix a l'article «Dos Retratos», on després de descriure'ns la figura de dues joves pintades en quadres del pintor Rafael, en un joc imaginatiu, tanca el dietari amb aquest interrogant: «Apreciables lectores ¿Cual de las dos les gusta mas? Quisiera que fuerais á verlas para cercioraros de lo dicho pero como que no creo existan dichos retratos mas que en mi imaginación, temo que os será casi imposible el verlos.»⁶⁷

El quadern esdevé un espai de confessió i de lamentació espontànies, escenari de fantasies, de desdoblaments i jocs d'aparences, d'escriptura reflexiva. I un indret on s'hi consignen tant fets quotidians, com les referències a la costura i a la moda en les cartes a amigues, fets traumàtics –la mort de la mare i la incertesa del futur-, qüestions més intel·lectuals –les referències i suggeriments de lectures entre amigues-, i també escenes d'un cert romanticisme. Hi tenen cabuda, a més, gestos insignificants o a vegades detallístics, presents en alguns dels articles de l'escriptora, com en la carta que Senyé escriu als Reis d'Orient o les referències a la moda quan escriu a les amigues que, en contra del que pot semblar, ens aproximen una mica més a l'univers interior i exterior de la dietarista en el seus anys d'adolescència.

⁶⁵ Per a més informació sobre els diaris íntims de les dues escriptores, vegeu WOOLF, Virginia. *Diario de una escritora*. Barcelona: Lumen, 1982 i MANSFIELD, Katherine. *Diario*. Barcelona: Edic. del Cotal, 1981.

⁶⁶ Vegeu *op.cit.*, a la nota 8. 15 de novembre de 1900. p. 57.

⁶⁷ *Ibid.*, (Sense datar). p. 51.

Amb tot, el cultiu d'aquest gènere dóna com a resultat un material elàstic que, malgrat l'hibridisme que el caracteritza, el punt de partida de tot allò que s'hi anota és l'escriptura en present i la immediatesa del discurs d'Anna Senyé. I la immediatesa de les seves darreres paraules ens ha arribat. Recordem-les: «Espero que tal vegada arribi dia que alguna persona fullegi las páginas y transmatenli tu mas queixas se condolgui de mi.»

3.3. Anna Senyé: una identitat canviant

Familiarment era coneguda com *Nita*⁶⁸ o *Anita*, i, de fet, ella mateixa signava amb aquest diminutiu en el seu *Cuaderno de escritura* que té, com hem vist, onze anys de vida amb constants interrupcions i silencis.

Si fem cas de les notes de l'autora, com a poeta començà a signar a la revista *Festa de Molins de Rei*, amb el pseudònim femení, «Adela Sanpere»⁶⁹. En el manuscrit d'un poema titulat «Íntima», publicat a la revista molinenca, l'autora signa amb aquest pseudònim⁷⁰. Tot i que ens sembla que utilitzà molt poc aquesta altra identitat, tenim la certesa que el nom d'«Adela Sanpere» ja tenia una significació especial per a Anna Senyé anys enrere. En el seu dietari íntim d'adolescent en tenim una prova evident. Les paraules escrites el 27 de setembre de l'any 1898, sota «Despedida de un amante», s'inicien amb aquesta referència: «Idolatrada Adela; ¿A que tanta palidez? ¿Por que estás triste?»⁷¹ En efecte, Anna Senyé ja utilitzava el nom Adela en un dels seus relats de ficció, escrit als disset anys.

Hi ha indicis per creure que es tractà d'un ús circumstancial, breu i poc transcendent del pseudònim, tenint en compte que Anna Senyé reemplaçà el seu nom propi per un altre d'igualment femení. Evidentment, el pseudònim femení no té les connotacions de transvestisme que tindria un pseudònim masculí.

⁶⁸ Forma escapçada familiar del nom de dona castellà *Anita*, diminutiu d'*Anna*. (DCVB. Volum 7, p. 762.)

⁶⁹ Vegeu «*Festa* i altres publicacions comarcals». Dins: Retrat de la poeta.

⁷⁰ Adela és la variant moderna abreviada d'*Adelaida*. Etimològicament, és un nom d'origen germànic i significa «Aquella de gran noblesa». (DCVB. Volum 1, p. 183).

⁷¹ Vegeu *op.cit.*, a la nota 8, 27 de setembre de 1898. p. 34.

L'objectiu pel qual moltes autores han emprat la màscara del pseudònim masculí és per permetre «que l'autoria femenina s'expressi transvestida» i alhora per fer visible «la repressió social de l'autoria femenina» (Bartrina, 2001: 17), manllevant les paraules de Francesca Bartrina a propòsit de la seva anàlisi sobre el pseudònim emprat per Caterina Albert.

En definitiva, la signatura «Adela Sanpere» no fou utilitzada, a diferència de «Víctor Català» i «Felip de Palma», però també de «Georges Sand», «Currer, Ellis i Acton Bell» o «Fernán Caballero», és a dir, Caterina Albert (1869-1966), Palmira Ventós (1858-1916), Aurore Dupin (1804-1876), les germanes Charlotte, Emily i Ann Brönte (1816-1855/ 1818-1848/ 1820-1849) i Cecília Böhl de Faber (1796-1877) respectivament, com una disfressa de l'autoria⁷². Anna Senyé es refugià en un pseudònim amb nom de dona per alguna altra causa o motivació personal. La màscara de Senyé potser pretenia ocultar la personalitat de qui escriu.

Amb tot, cal tenir en compte que el «pseudonomisme» en el cas dels autors també és força prolífic. Sense anar més lluny, una bona colla d'escriptors catalans -J. Bofill i Mates, «Guerau de Liost», A. Calvet, «Gaziel» o Eugeni d'Ors, «Xènius», per citar-ne uns quants-, l'han emprat. Tanmateix, «L'opció respon, generalment, a altres explicacions socials: una dissociació pública - l'home polític /l'home escriptor-, o bé una diversificació d'activitats o pluriocupació que, molts cops, correspon a la monopolització d'un o de diversos sectors culturals o esferes públiques [...]» (Alvarado, 1997: 10).

No hi ha dubte que Anna Senyé fou una dona enèrgica, amb iniciativa i amb una activitat social i cultural plena. Tot plegat, però sobretot el seu càrrec dins la Societat Protectora d'Animals i Plantes de Catalunya, que l'obligava a assistir a actes, a fer denúncies i a escriure articles a la premsa, ens fa pensar que potser sí que Senyé volgué, de bon principi, diferenciar entre la seva faceta més social i reivindicativa, d'articulista també, que ja duia a terme, i la nova faceta literària

⁷² Elaine SHOWALTER té documentades més de vint escriptores angleses, i totes elles nascudes després de l'any 1800, que utilitzaven pseudònim. Dins: *A Litterature of Their Own*. London: Ed. Virago, 1978,.

que encetava. En aquest sentit, podria haver emprat el pseudònim per marcar aquesta dissociació pública.

Sigui quina sigui la motivació que va empènyer Senyé a utilitzar un pseudònim femení, ella no fou un cas únic. Carme Karr i Alfonsetti va utilitzar diversos pseudònims al llarg de la seva carrera com a activa feminista, escriptora i directora de *Feminal*, alguns dels quals també eren femenins, per exemple Xènia, Joana Romeu i Una Liceista.

Francesca Bartrina, parafrasejant Anne Charlon, que analitzà *La condició de la dona en la narrativa catalana* (1990), apunta que l'ús del pseudònim en el sentit en què ho van fer Palmira Ventós i Caterina Albert, esdevé «un acte negatiu de camuflatge» i, per contra, «lloa doncs l'actitud de les escriptores que no en van utilitzar perquè entén que això implicava un comprimís com a feministes» (Bartrina, 2001: 208).

Aquesta idea ens dóna peu, tanmateix, a plantejar-nos una altra hipòtesi sobre l'ús d'un nom per part de Senyé, que no pretén, justament, amagar l'autoria femenina. Es podria pensar que, en un acte de valentia i intransigència, i sense voler renunciar a la seva empremta femenina, Anna Senyé acut a un nom alternatiu femení. Adela, en comptes de signar amb el seu propi nom. Possiblement per allunyar les sospites o males llengües que podien acusar-la d'estrenar-se com a escriptora, tot aprofitant el bon nom, la influència i la posició social del seu marit.

A *Anna Murià. El vici d'escriure*, Montserrat Bacardí assenyala que l'escriptora barcelonina s'inicià a la revista *La Dona Catalana*, que dirigia el seu pare, Magí Murià. Però no va voler treure profit d'aquesta circumstància favorable i Anna Murià envià el seu primer article signant amb el nom falç de Roser Català. Més endavant, continuà utilitzant d'altres pseudònims femenins, Marta Romaní, Hortènsia Florit, per signar els seus treballs, sobretot aquells que parlaven de les dones. Potser Anna Senyé tampoc volia ser llegida com «la dona del Sr. Aymà». Com a poeta començà a la revista de Molins de Rei, *Festa*, i Lluís Aymà, marit de la poeta, ja escrivia i publicava abans que ella, en aquest mateix mitjà.

A diferència d'Anna Murià, però, Anna Senyé acabà abandonant del tot aquesta màscara inicial, i no n'utilitzà mai més cap.

Defensada la seva presència en el món de les lletres a través de l'emascament amb què es donà a conèixer, acabà cedint a l'ús del cognom que la subordinava al marit, Aymà. Durant tots els anys de més activitat literària, signà els seus treballs com a senyora d'Aymà. Des de la perspectiva del gènere, l'adquisició del cognom del marit, tot i tractar-se d'un costum habitual de l'època, es pot llegir com una marca més de l'ordre androcèntric vigent en la societat catalana del moment. Una opció que reconeix la relació jeràrquica, al capdavant, però que Anna Senyé també compartí amb altres escriptores. Dolors Monserdà de Macià, Francesca Bonnemaison de Verdaguer o Maria Domènech de Cañellas, per citar-ne algunes.

Tant als diferents mitjans on va escriure com als manuscrits conservats dels seus poemes, l'escriptora signà sempre Anna⁷³ Senyé d'Aymà. Les referències sobre l'autora, aparegudes a la premsa, i les crítiques rebudes arran de la publicació de la seva obra poètica, remetent gairebé sempre a la senyora Aymà o a la poetessa Anna Senyé d'Aymà.

El joc de miralls o identitats d'Anna Senyé, en definitiva, passa per tres etapes de la seva vida. En la primera, la de la infantesa i adolescència, Anna Senyé adopta el diminutiu *Anita* amb què la coneixeran familiars i amics de tota la vida, i amb el qual s'hi referiran fins a la seva mort. La segona, tot i que Anna Senyé ja havia contractat matrimoni amb Lluís Aymà, és la de la seva incursió poètica, amb l'ús d'un pseudònim que vol ocultar alguna cosa però que alhora vol preservar una identitat femenina. Una etapa que situem a la revista *Festa de Molins de Rei*, als voltants de l'any 1914. I, la darrera, l'etapa més creativa de l'autora, marcada sobretot pel seu matrimoni i per les relacions socials, en què signarà i, de fet, es donarà a conèixer a bona part dels mitjans escrits, mitjançant el cognom del marit.

⁷³ Tot i que l'autora acabà escrivint el seu nom sempre amb dues enes, en els primers manuscrits i cartes, entorn els anys 1914-15, així com també a la premsa, apareix amb la grafia g, és a dir, Agna. L'obra *Remolinada* (1922) surt publicada amb el nom, Anna Senyé d'Aymà.

No creiem que la poeta manlleuena pagués cap preu especial pel fet de ser dona, casada i poeta, tret del que corresponia als condicionants culturals i socials, i a les pautes de comportament de gènere vigents a l'època, que ja eren prous. Luce Irigaray –capdavantera del feminisme de la diferència- opina que les dones han perdut la seva individualitat i identitat per la fusió amb l'altre. Amb el matrimoni, Anna Senyé no trobà cap oposició a la seva llibertat per escriure; més aviat el seu marit fou un aliat i l'encoratjà a fer el salt a l'esfera literària. En tot cas, però, el preu que Anna Senyé ha de pagar per l'adopció obligatòria del cognom conjugal, o per dir-ho com Irigaray, per la fusió amb l'altre, és la pèrdua d'una mica de la seva llibertat identitària.

3.4. La qüestió de la dona

D'entrada, no sabem ni tan sols si la poeta de Manlleu es considerava a si mateixa *feminista*. De totes maneres, el terme *feminisme* –com sosté Neus Real-, era una mena de calaix de sastre, «una etiqueta globalitzadora i integradora de tot allò que afectava les dones» (2006: 46), on conflüen des de definicions relacionades amb l'aspecte més reivindicatiu, passant per factors sense càrrega ideològica i fins a un ampli ventall més de significats.

Les paraules de Dolors Monserdà de Macià que transcrivim a continuació, ens serveixen, però, per inscriure Anna Senyé dins d'un feminisme de l'època.

Jo estich plenament convençuda de que una dóna pot exercir, ab la mateixa perfecció que un home, qualsevulla carrera, però ja no ho estich tant en que puga afegir sobre'l treball y responsabilitats d'aquesta, los cuydados, lo pes y les preocupacions inherents a la mare de familia [...] Pera emprendre aquesta via nova pera la dóna, cal qu'estime la carrera que vol exercir, fins a renunciar per ella'l matrimoni (Monserdà, 1909: 43-44).

Dolors Monserdà li portava trenta-sis anys a Anna Senyé, i aquesta diferència d'edat, ja d'entrada, justificaria que la primera pogués haver estat un referent per a la segona. Dona de la Renaixença, esposa i mare exemplar i, una escriptora de cap a peus. Monserdà va ser pionera feminista, mà prolífica del periodisme, teoritzà respecte al tema de la dona, com a gran coneixedora que

fou del pensament feminista internacional. Així, es pot considerar Monserdà la primera catalana que es posiciona, defineix i assenta les bases de la seva particular versió del feminisme a Catalunya.

En qualsevol cas, a Anna Senyé, Marta Pessarrodona li objectaria no només que no fou una «escriptora total» com Dolors Monserdà, sinó que, sota canons conservadors, tampoc hauria estat una dona total. Si bé Senyé fou esposa, mai arribà a ser mare. Caldria asseverar que tot i que Senyé es pot considerar una «perfecta dona catalana»⁷⁴, per dir-ho com Folguera, tampoc és menys cert que la poeta posseïa una rebel·lia intrínseca. Ja sigui perquè no va poder ser mare o perquè el cultiu de la poesia reclama certa llibertat d'esperit, als ulls de l'època fou jutjada com a dona excepcional i fins i tot amb un caràcter marcat per l'excentricitat o la raresa.

Anna Senyé altera parcialment l'ordre ancestral i malgrat convenir ideològicament amb aquest arquetipus de dona amb atributs tradicionals, la seva imatge de dona perfecta se'ns presenta, com a mínim, desdibuixada: fou esposa, però no pas mare. Les absències de la llar, la necessitat d'abandonar-la per traslladar-se al camp, impulsada pel desig d'escriure, i els comentaris personals de la mateixa Senyé en referència a les seves obligacions familiars i a les del servei de què disposava, ens fan convenir que molt probablement la poeta no acabava d'encaixar dins el model d'«àngel de la llar».

L'Estudi Feminista. Orientacions pera la dòna catalana, un text publicat l'any 1909⁷⁵, del qual n'hem pogut llegir un fragment anteriorment, es pot considerar un manual de tauleta per a la dona catalana de principis de segle. Anna Senyé segurament fou una de les lectores. Tenim sospites per pensar que Senyé probablement llegí el text de Monserdà, o que almenys en conecia les seves principals idees. En aquest sentit, al principi d'aquest retrat hem llegit com des de les pàgines de les *Lletres Amicals*, ja s'apuntava el més que probable

⁷⁴ Vegeu: FOLGUERA, Joaquim. *Les noves valors de la poesia catalana*. Barcelona: Publ. de la Revista, 1919.

⁷⁵ En aquest mateix any, Dolors Monserdà, escriptora jocfloralasca per excel·lència, presidí els Jocs Florals de Barcelona. Una presidència ocupada per una dona per primera vegada d'ençà la seva restauració.

mestratge que Caterina Albert /Víctor Català i Dolors Monserdà exerciren sobre la manlleuena.

Primerament, és una evidència que l'assaig de la barcelonina tingué una bona acollida, notable difusió, i que va merèixer l'atenció de la premsa que li dedicà articles i ressenyes diverses. Però tant *l'Estudi Feminista* com *El feminisme a Catalunya*, publicat dos anys abans que el primer, esdevenen, segons Mary Nash, textos fundacionals del feminisme a casa nostra. Ambdós assajos van obrir a Catalunya «un gran debat entorn del feminisme, que es convertirà en molt poc temps en eix de discussió pública tant de les dones com també del món de la cultura, de l'educació i de la política» (Nash, 1997: 106).

En segon lloc, Anna Senyé vivia a Barcelona quan el text de Monserdà va sortir a la llum. Ella i Lluís Aymà, lletraferits tots dos, estaven al dia de les novetats literàries i tenien una vida literària i cultural molt rica. El 1916, per exemple, any en què Anna Senyé ja publicava a la revista *Feminal* i, per tant, coneixia la seva directora, Carme Karr, es va celebrar un cicle de conferències a l'Ateneu Barcelonès sota el nom de Curset d'Educació Femenina⁷⁶. Entre les conferenciants d'aquest curs que plantejava les bases fonamentals del feminisme català, hi trobem els noms de Maria Domènech, Rosa Sensat, Carme Karr, Leonor Serrano, entre d'altres i, és clar, la mateixa Dolors Monserdà. No seria sorprenent, si ens atenem a les circumstàncies, que Anna Senyé hagués assistit a aquestes classes. Mary Nash resumeix molt bé quin era el contingut de les conferències:

El feminisme plantejat es situava de forma explícita per part d'elles, entre el feminisme radical, militant del sufragisme anglès i les postures tradicionals de les dones beates immòbils respecte la dona. Els temes tractats a l'Ateneu resumeixen també el repertori d'interessos de les dones de la burgesia catalana de principis de segle: modernització de la dona, educació com a mare però també com a persona, desenvolupament del treball intel·lectual de les dones, socialització dels fills, preparació per a la maternitat i el sentiment religiós (Nash, 1997: 107).

⁷⁶ Vegeu: *Educación femenina. Cursillo de conferencias celebrado en el Ateneo Barcelonés los días 31 de Enero y 1,3, 4 y 5 de Febrero de 1916*. Barcelona: Librería Parera, 1916, p. 153-169.

L'ambient cultural i literari que es respirava a la Barcelona de principis de segle, amb noves oportunitats per a la dona, oferia a la poeta la possibilitat de formar-se i entrar en contacte amb les noves idees. Se'ns fa molt difícil de creure que Anna Senyé desconegués el discurs teòric de la primera novel·lista catalana. Monserdà, a banda de ser una capdavantera del periodisme i un referent per a les dones com Senyé, va escriure a *Feminal*, revista que la poeta llegia i a la qual també col·laborà.

A més, afinitats religioses i ideològiques entre Monserdà i Senyé donen més força al mestratge que la primera exercí sobre la segona. No oblidem quin fou el *modus vivendi* de la poeta: gaudí de luxes i privilegis, estiuejà amb el seu espòs, posseïa finques i propietats fora de la ciutat de Barcelona, conreà la poesia, assistí en actes religiosos, va fer viatges en solitari per diferents indrets del territori català. Per resumir-ho, una vida a resultes dels nous rols adscrits a la dona, que li permeten de sortir de l'espai domèstic i explorar nous espais públics, així com el repte d'assumir papers actius i més emprenedors dins de la societat. La trajectòria de vida d'Anna Senyé inscrita a la de la petita burgesia de principis de segle, es perfila, en bona mesura, d'acord amb el discurs d'impugnació dels estereotips, prejudicis i rols socials associats a la dona. I, és clar, a les demandes, proclames i reivindicacions efectuades per l'autora de *La fabricant*, dona de la mateixa classe que Senyé.

Dolors Monserdà, en el fulletó *El feminisme a Catalunya* que, de fet, va ser la prèvia al treball programàtic i de més envergadura que publicà dos anys més tard, tancà les pàgines anunciant quina seria la seva directriu: «Fem que el feminisme sia a Catalunya l'obra de la dona, per la dona; brotada d'amor, florida de progrés...cristià!» (Monserdà, 1907: 15). Un feminisme catalanista conservador, que vetlla per la millora social i econòmica de la dona, sense trencar amb els esquemes familiars tradicionals de l'època, i distanciant-se del feminisme més radical o revolucionari. Efectivament, diguem que aquests propòsits feministes, vinculats als valors tradicionals catalans i a la tradició

catòlica, encaixen perfectament amb els valors i les expectatives que Senyé tenia com a dona.

Per tant, i tancant aquesta qüestió, ens podem preguntar quina mena de *feminista* fou Anna Senyé. El romanticisme interior i el llast conservador emmarquen el retrat d'una dona, filla d'una època i un pensament ineludibles. Però vegem com retrata Marta Pessarrodona a Monserdà en el llibre *Donasses*, i aprofitem per subscriure el que diu per a Senyé: «Monserdà va ser sempre una fidel catòlica conservadora [...], una feminista també conservadora, seguidora de la doctrina social de l'Església» (Pessarrodona, 2006: 18).

3.5. Moments femenins a la vida i obra d'Anna Senyé

3.5.1. Les relacions femenines

Si recuperem la veu de Senyé mitjançant les paraules escrites sobre el seu dietari d'escriptura personal, en la corresponència i en la seva obra poètica, trobem la presència de petits però significatius deixos que ratifiquen quin era el discurs teòric que guiava la seva escriptura.

Retrocedim fins a l'etapa adolescent⁷⁷ i partim tant de la ficció com de la realitat que ens ofereix el seu quadern d'escriptura. Senyé ens ofereix diverses pinzellades i detalls sobre quina és la seva visió de la dona i també de la relació entre dones. Un exemple clar es troba a les cartes «A una amiga», les més nombroses –n'hi ha sis–, on l'adolescent destaca el valor de l'amistat per sobre de qualsevol cosa, però on també surt el tema del vestuari. Els vestits, la costura i la moda, en general, són motius habituals de comentari en la vida de Senyé. No oblidem que és filla de sastre i que trasllada metafòricament aquests motius a la seva obra. Li diu a una amiga: « [...] ya nuestros corazones se uniran con los

⁷⁷ Cal tenir present que alguns dels textos del dietari –el darrer, amb tota seguretat– es podrien haver escrit quan Anna Senyé ja estava casada. Un cop casada, tot i ser tan jove, es considera que s'acaba l'etapa adolescent.

lazos de la verdadera amistad y nuestras almas viviran no como dos amigas sino como dos hermanas⁷⁸.»

Les salutacions a les cartes són interessants perquè mostren quin era el tracte, el grau de respecte i d'amistat: «Muy amada en el Señor...» fa en una; en una altra comença amb un «Verdadera amiga mia...» i continua queixant-se del temps que fa que no sap res d'ella: «Escríbeme créame porque deseo tener noticias tuyas pues ya sabes que te quiero, y tu no se porque, te muestras muy ingrata conmigo. Sepas que necesito el vestido para primeros de Noviembre que tendré de ir á un bautizo el cual confiámos será lucidísimo.»⁷⁹

Quant al tema de la relació i la complicitat entre dones, cal constatar que en aquestes cartes, que es tanquen amb salutacions als familiars de la destinatària, Senyé sempre sembla escriure amb la companyia propera o bé de la seva mare o bé d'una germana. De les dues cartes adreçades a la mare, ens quedem amb la que li escriu Senyé des d'una escola de religioses de Palència. La carta s'enceta amb una frase prou significativa: «De la joven la riqueza es la educación y la pureza», i passa, tot seguit, a descriure les noies amb qui s'ha trobat en aquest col·legi: «Son puras como el lirio, inocentes como la pequeña paloma, castas como la rosa, que nos recuerda la castidad de Maria y humildes como la violeta que se esconde debajo de sus hojas.»⁸⁰ L'únic retret que la noia fa de la vida en aquesta escola, que d'altra banda descriu amb tota mena d'elogis, és la separació que suposa de la seva mare: «Lo único que me desagrada es estar separada de vos pero me consuelo pensando que aqui puedo rezar mas por V. de lo que hacia en casa.»⁸¹ En efecte, de l'estreta relació de Senyé amb la seva mare ens n'hem referit també al «Retrat de la família», arran de la mort de Marianna Ramisa. Una mort i un dolor deixat pel buit matern, d'altra banda, que Senyé recorda amb nostàlgia a la carta que titulà «A mi cuaderno»:

[...] tenía una madre la mas cariñosa, la mas tierna, la mas solícita de cuantas existieron; me amaba con delirio, todo su gusto era complacerme. Yo en cambio tan bien la queria,

⁷⁸ Vegeu *op.cit.*, a la nota 8, p. 10.

⁷⁹ *Ibid.*, p. 19.

⁸⁰ *Ibid.*, p. 20.

⁸¹ *Ibid.*, p. 21.

y para distraerla, entonces recurría á ti «oh amado cuaderno» y redactaba cartas y se las leía porque sabia que este era su gusto, y así de este modo en compañía de nuestra amiga Dolores, pasábamos una velada feliz [...] ¡¡Pobre madre mia! Era tan sentida. Oh si, era muy sentida, muy buena. Y pensar que la muerte me la arrebató para siempre, y tan pronto; cuando yo más de sus cuidados necesitaba ¿Puede haber cosa más triste que perder á una madre a la temprana edad de diez y ocho años y quedar tan sola, desamparada, sin un hermano, sin un pariente que pronuncie en tales horas de angustia palabras de consuelo?⁸²

Des de la perspectiva del gènere, aquest és un fragment interessant. La relació entre Anna Senyé i la seva mare, Marianna Ramisa, és una relació que va molt més enllà de la vessant afectiva que, al capdavall, es pot esperar entre una mare i una filla. Amb aquestes paraules de record, Anna Senyé ens confessa que fou la seva mare qui no només li consentia, sinó que l'encoratjava a escriure. Però, com avançàvem anteriorment, també l'acompanyava en l'acte de l'escriptura. La complicitat materna en l'acte d'escriure i llegir marcà positivament la futura poeta. Definitivament, per tant, l'amor per la literatura fou transmès per via materna.

Les relacions d'amor i de solidaritat entre dones, tanmateix, no és un tema abordat únicament a les pàgines del dietari íntim, exemplificat bàsicament en les figures de la mare, les germanes i l'amiga. Senyé les trasllada també a la seva obra poètica i a la vida, a vegades per lamentar-se'n. En conseqüència, la subjectivitat femenina es construeix també a base d'aquesta xarxa de relacions, més i menys intenses, amb diferents dones.

Caterina Albert i Dolores Monserdà són referents femenins situats en un pla més inaccessible, i no ens consta que Senyé les arribés a conèixer. Tanmateix, se sap d'amistats de la poeta i persones amb qui establí estretes relacions tant en una vessant més íntima com més professional o literària. Podem parlar, d'entrada, de la figura de la dida com a substituta de la figura materna, una vegada morí la seva mare. Avançàvem que les visites periòdiques d'Anna Senyé a Manlleu, un cop casada, passaven sempre per saludar, obsequiar i compartir una estona amb la Pepa Canyellas, que l'havia alletat de petita. Vistes

⁸² Vegeu *op.cit.*, a la nota 8, p. 57.

les mostres de dolor expressades per la manlleuena en el seu quadern d'escriptura quan morí la seva mare, Senyé queda òrfena i sola, d'aquí que la dida adopti un valor especial, un rol matern mitificat i quasi simbòlic. De fet, la dida representarà l'únic record encara viu de la mare.

En l'esfera emocional, Manlleu serà sempre la pàtria maternal que com un cordó umbilical, la manté sempre lligada als orígens. D'aquí que Manlleu es presenti en la seva poesia com a espai trascendit; l'indret que evoca aquella mare, «la mas cariñosa, la mas tierna». Aquesta evocació, per una banda, ens transporta als seus versos dedicats a la població manlleuena, on sovint els records parlen de moments dolços, d'una infantesa joiosa i feliç. Per altra banda, en tota la poètica senyereniana, les mares i els infants són una constant evident que analitzarem més endavant.

En alguna ocasió, però, Anna Senyé s'ha de lamentar de la seva solitud, com en el poema que porta aquest mateix nom per títol, o en el dietari personal on es pregunta el perquè del seu infortuni i reclama una mà amiga que l'escolti i l'entengui: «[...] no encuentro consuelo á mi pesar. ¡Oh! si a lo menos encontrara una amiga a quien pudiera confiar mis secretos y explicar mis pensamientos [...] ¿Cual será mi porvenir?»⁸³

Les amistats o coneixences d'Anna Senyé també ens parlen de dones. La dida ja ha estat comentada, però també hi ha les senyores Serra, osonenques a qui Senyé devia tenir en gran estimació per les referències i atencions que els mostra. Des del punt de vista professional, en canvi, i per una qüestió que s'escapava de les seves mans, hagué de tenir contacte amb molts homes. No obstant això, la documentació epistolar dóna a conèixer algunes de les seves amistats femenines: Maria del Carme Nicolau, locutora de ràdio i col·laboradora habitual de la revista *La Dona Catalana*, on Senyé també publicà. Josefina Balaguer, companya de la Societat Protectora d'Animals i Plantes de Catalunya. La manlleuena Angelina Abian, amb qui Senyé mantingué correspondència regular per qüestions professionals fins que es van conèixer

⁸³ Vegeu *op.cit.*, a la nota 8, p. 61-62.

personalment a Barcelona. O Rosita, esposa del dramaturg Ambrosi Carrion, amb la qual les unia una gran amistat, a banda de coincidir amb ella en diversos mitjans escrits.

Encara que les relacions i el carteig abundant és entre Anna Senyé i Ambrosi Carrion, en les cartes i targetes postals, moltes vegades es reserva un espai perquè hi escrigui Rosita, la muller. En aquests espais, l'escriptura de l'esposa de Carrion destil·la proximitat, afectivitat, confiança i complicitat femenina. A banda de parlar dels encàrrecs que Senyé fa a la família Carrion mentre ella és fora de la ciutat, de les tasques i enrabiades de la Carmen -la serventa dels Aymà-, sempre hi ha paraules dolces i mostres d'enyorança i de sincera amistat. Tampoc hi manca alguna referència al fill dels Carrion, l'Àngel, que pel que es desprèn, sentia un gran afecte per Anna Senyé, i viceversa. Llegim un fragment d'una carta escrita el dia 5 de juliol de 1915:

De lo que'ns diu dels coloms la mamá hi va baixar una vegada el dia abans de venir el Sr. Lluís ab el nano per veure com els cuidaba, i efectivament tot estava en bon ordre, aigua i beses els coloms, nets, i els testos regats. [I continua en referència a la Carmen]: Ara fa una hora li havem dit que vosté habia escrit preguntant com estaben els coloms i ens ha contestat ab paraules textuais i un xic picada: -La Sra Anita no's deu recordar que els coloms quan ella s'en va anar tenian encare un quintá de beses, ja'n tenen, ja'n tenen de beses, de sobres, en tenen. [...]

El nano bufó i trempat com sempre; cada dia mes maco, ara te les genives de dalt molt inflades i li donen molt neguit i hasta una mica de febreta [...] Ja té les sabatetes. Son mes mones! Ara li fem dos cotilletes, dos enagos i dos vestidets curts que junt ab el que are te farán tres, i á mes sis pantalóns guarnits ab punta per que vaigi mes maco. Que li sembla? ¿Eh?⁸⁴

En efecte, aquest fragment mostra indirectament quina era la relació també entre la senyora i la serventa, és a dir, entre Anna Senyé i la Carmeta. Sembla que ser que la poeta mostrava un posat més autoritari i prepotent envers la criada, segons es dedueix dels comentaris que la serventa fa de la seva mestressa, en algunes cartes. En una targeta postal que Ambrosi Carrion envià a Anna Senyé durant una de les seves estades a Manlleu, aquest l'alerta, en forma

⁸⁴ Carta de Rosita, esposa d'Ambrosi Carrion, a Anna Senyé. Barcelona, 5 de juliol de 1915. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

de postdata final, de quina és la situació a casa seva: «La Carmeta está desesperada i diu que es menjará tots els coloms si no torna aviat.»⁸⁵

A la fi, cal mencionar l'amistat que uní l'escriptora càntabra Concha Espina i Anna Senyé. Es conserven un parell de cartes que van enviar-se entorn de l'any 1925. A banda de compartir l'afecció per la literatura, les dues escriptores també compartien la seva sensibilitat i admiració pels animals. En resposta a una carta enviada per Anna Senyé, Concha Espina li respon: «Escribiré pronto en *La Libertad* de Madrid otro artículo en pro de nuestros comunes ideales. Entre tanto la saluda con afecto y devoción su nueva amiga.»⁸⁶ En una altra targeta postal, Espina li recomana a Senyé de llegir algunes de les seves novel·les perquè «en toda mi labor literaria, de un modo instintivo y cordial he hecho siempre obra de cariño y protección a los animales plus plantas. Si V. quiere comprobarlo vea mis novelas *La niña de Luzmela*, [...]»⁸⁷. Efectivament, Anna Senyé va fer cas de la seva col·lega santanderina i llegí la seva novel·la, que es troba a la biblioteca particular de la poeta manlleuana, juntament amb tres seus títols més⁸⁸. No podem certificar que les dues dones arribessin a conèixer-se mai, però és probable tenint en compte que Concha Espina va venir a Barcelona a donar algunes conferències i que col·laborà a la revista d'ideologia conservadora, *Gema*, dirigida per Maria Verger. Amb tot, entre ambdues hi hagué almenys una simpatia còmplice i la lluita compartida per un mateix ideal.

3.5.2. Imaginari femení: símbols, somnis i escenaris

Transportada també en espais de fantasia, el quadern permet a Senyé de somniar, d'imaginar-se en palaus luxosos i ambients de fades i princeses, allunyada del dolor i assaborint el gust de l'amor vertader. En una carta

⁸⁵ Targeta postal d'Ambrosi Carrion a Anna Senyé. (Sense datar). Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

⁸⁶ Carta de Concha Espina a Anna Senyé. Luzmela, 28 de juliol de 1925. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

⁸⁷ Targeta de Concha Espina a Anna Senyé. (Sense datar). Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

⁸⁸ *La Esfinge Maragata*, *Dulce nombre* i *La rosa de los vientos* són les altres obres de Concha Espina que Senyé tenia a la biblioteca.

signada el 30 de novembre de l'any 1900, «A mi Ideal», sembla que Senyé parli de la seva relació amb Lluís Aymà⁸⁹. Un testimoni evident de la seva visió de l'amor i del seu rol com a dona:

Solo tu seràs el que sabrá hacerme dichosa. Ya sabes que desde hace tiempo solo en ti pienso. Tu eres el objeto de mis caricias, mi sueño dorado, mi vida, mi todo. Para ti guardo mi fiel corazón, el que podré entregarte todo entero y sellado con guirnalda tejida de lirios y rosas, emblema de pureza y castidad. Esta será mi ofrenda el día en que tu vengas á depositar en mi pecho todo el amor que para mi, en el tuyo guardas⁹⁰.

Amb tot això, veiem que sobretot les cartes transmeten el valor que la família té, així com la imatge d'un model tradicional de feminitat. A més, en alguns dels escrits del dietari, Anna Senyé per boca del pare -la qual cosa és prou significativa-, recomana al fill d'escollir una dona «que sea humilde, caritativa y laboriosa»⁹¹ i alhora li fa saber que cal examinar quines són les virtuts de la dona amb qui es vol casar: «No quieras, ni pretendas que sea hermosa pues ya sabes que la verdadera hermosura de la mujer no consiste en lo agradable de su rostro sino en las buenas cualidades que la adornan.»⁹² El pare li aconsella d'allunyar-se de la dona que el pot portar pel mal camí: «Ya sabes lo que sucede con las caprichosas, toma por ejemplo á tu tia Anita que no ha tenido bastante con gastarse lo suyo en modas y caprichos, que se ha gastado lo de los demas y ha llevado á tu tio á la perdición.»⁹³

És important destacar també la intenció de Senyé de visualitzar aquesta dona «inexemplar», poc adequada als ulls paterns, comparant-la a la «tia Anita», capritxosa i malgastadora. Mentre a «Despedida de un amante» és «la bella virgen que con tus encantos das envidia á la diosa Venus reina de la hermosura»⁹⁴, a «Un enamorado pidiendo relación» ens mostra un home entregat i agenollat als peus de la seva estimada a qui invoca amb termes de

⁸⁹ Segons les úniques referències que tenim, Anna Senyé es va casar amb dinou anys. Això vol dir que es casà amb Lluís Aymà, a finals de l'any 1900 o durant l'any 1901.

⁹⁰ Vegeu *op.cit.*, a la nota 8, p. 54.

⁹¹ *Ibid.*, p. 22.

⁹² *Ibid.*, p.22

⁹³ *Ibid.*, p. 23.

⁹⁴ *Ibid.*, p. 37.

submissió i inferioritat: «Bien se que no soy digno ni siquiera de llamarme su esclavo, pero tenga en cuenta que por inferior que sea el hombre tiene corazón.»⁹⁵ Sempre que ens ofereix algun d'aquests models femenins, descrits si no amb frivolitat, sí amb una fina ironia, Senyé ho fa per mitjà de la veu d'un home, la del pare, el germà o l'amant.

Per altra banda, cal parlar també de la importància dels espais en la vida i en l'obra de la poeta. Per fer-ho, partim d'aquesta reflexió: «els espais tancats són un tema comú en la literatura escrita per dones, un tema que ha estat interpretat per la crítica feminista com una metàfora de la incomoditat de l'escriptora, del seu sentiment de desprotecció, de la por que té d'habitar un espai incompreensible» (Bartrina, 2001: 101). Anna Senyé ubica algunes de les seves composicions en espais tancats, encara que tant ella com la seva obra respiren constantment l'aire lliure de la naturalesa. Ja hem apuntat quina és la simbologia de la cambra, present en més d'una composició de la poeta, sobretot en les que remetent a la cambra de la infantesa i l'adolescència. Una de les poesies que mereix una atenció especial, per tractar-se segurament de la composició més subversiva de l'autora, és «Gelosia». Es tracta d'un sonet ple de sensualitat i una de les poques poesies, per no dir l'única, on apareix el tema de la reificació del cos de la dona. Passem a llegir-ne els versos:

La cambra es tota blanca i es tèbia i flairosa;
s'hi és arrecerada a un lloc, tímidament,
l'esposa, qui es despulla cap-baixa i concirosa
mostrant la greu recança son geste desplicent.

Com pètals d'una flor que es va esfullant suaument
la seva roba cau pausada i esponjosa,
i arreu al seu entorn li manca bellament
un blà redós de randes i seda vaporosa.

Mes ja de sa nuesa se sent esgarrifada

⁹⁵ Vegeu *op.cit.*, a la nota 8, p. 33.

i prest folgada vesta de nou el cos cobreix,
del seu espòs aixís apaga la mirada;

No vol sia sa gracia amb altra comparada
i ara senglota i plora i el pit se li estremeix
que sagna cor indins, dels gelos, la fiblada. (Senyé, 1922: 99)

En aquesta poesia, la sensualitat del cos de la dona es mostra en un espai privat, una cambra blanca invadida per la presència de l'espòs, la mirada del qual vol evitar perquè conscient de la seva infidelitat, no el creu capaç d'apreciar la seva bellesa.

Certament, Anna Senyé, quan era una nena, visqué la infantesa amb la llibertat de córrer pels camps de la vila i jugar amb els animals. Un costum adquirit de petita i que no abandonà mai més. De les sortides de la poeta en parlarem més endavant, així com de la transcendència que adquirirà el viatge en la seva vida. Vist tot això, i superada aquesta incomoditat i desprotecció de què parla Bartrina, Anna Senyé es llança a la descoberta de nous espais que habitarà de ben a prop, amb decisió, amb valentia. I amb la determinació clara de gaudir-los i convertir-los en espais comprensibles i, no en va, en geografies imaginatives.

L'exterior, la natura, la vida en el món rural, de fet, és el principal escenari senyerenià. L'escenari que la veu poètica descriu, amb plena llibertat, sense mediacions, cara a cara. I aquesta llibertat Anna Senyé la troba lluny de casa i del marit, rondant per la geografia catalana. La subjectivitat femenina de la poeta es va traçant a través del recorregut literari que emprèn, de les aturades que decideix fer i de les coses, motius i escenaris per què pren partit.

Trobem molts exemples d'aquest procés de construcció de la subjectivitat, i la soledat n'és la clau de volta. A la tercera estrofa del sonet «Dol primaveral», la veu poètica assevera: «Sola he restat sens goig de benhaurança» (Senyé, 1922: 93). Els últims versos de «Muntanyenca» transpuen aquesta idea d'un jo íntim-femení que transita sol i es lliura a l'entorn. Fixem-nos amb la intensitat

d'aquests versos finals: «Jo entre les ombres de l'espessa arbreda / tota invadida de la pau boscana» (Senyé, 1922: 114).

Paral·lelament, és significatiu l'ús que la poeta fa del femení, tant en adjectius, per exemple «invadida» o «sola», que acabem de comentar, com en substantius. Sorpren, sobretot, la feminització de substantius que habitualment s'utilitzen en forma masculina, com l'«ocellada». De fet, la terra que tant estima la poeta, també és femenina, «desolada», i la «planuria inquieta i solitaria» (Senyé, 1922: 116). Sens dubte, es vincula i es confon l'espai natural amb l'element femení. Darrere de tot això hi ha la voluntat expressa de la poeta per deixar l'empremta de la feminitat i per (re)afirmar la seva identitat com a dona.

Senyé domina l'espai exterior, rural; moltes vegades femení i feminitzat, i carregat de símbols maternals on troba la intimitat. L'espai urbà, per contra, és bàsicament d'hegemonia i domini masculí. La metàfora de la dona lliure, que vola sola, sense necessitat de ningú, l'encarna l'ocell, convertit en epicentre del corpus poètic de la manlleuena. Sense anar més lluny, en moltes de les cartes que les amistats o persones vinculades al món literari adrecen a la poeta, sovint es despedeixen amb simbologies entorn de l'ocell, perquè saben i són conscients que aquest animal acompanya la poeta tant a la vida com a la ficció. No ens ha d'estranyar si tenim en compte que la poeta vivia envoltada d'ocells que volaven lliures, que la serventa s'enfurismava havent de tenir cura dels coloms quan la senyora no hi era o que Senyé hostatjava ocellets abandonats i desemparats en nits fredes d'hivern.

La relació entre la poeta i l'ocell assoleix la cota màxima en un fet que reifica aquesta identificació entre Anna Senyé i l'espècie animal. Quan Senyé ja estava convalescent, li explica a un amic manlleuenc que ha estat afectada per una malaltia que la privava de veure-hi. Li escriu:

¡He estat cega!! No puc tornar de la sorpresa i esglai. Jo que amb tan d'alé havia defensat els ocellets, de la mà butxí dels homens que amb agulla de foc farian els seus

ulls. Deu ha volgut que per experiència em fés més càrrec de la rahó qu'em guiaba al pendrer sa defensa.⁹⁶

La poeta fa una dissertació sobre la injustícia i l'acte inhumà a què es veuen abocats els ocells i denuncia la mà inconscient de l'home que «els privan, donant-los presó, quant Deu els hi dona ales i espai [...]»⁹⁷. Ales i espai és també el que reclama la poeta quan decideix escapar-se de la ciutat, com es veurà al «Retrat de la viatgera». En aquest sentit, l'empresonament personal però també simbòlic, es materialitza en la imatge de l'ocell, amb qui la poeta diu viure-hi agermanada a la poesia «Solitud?».

3.5.3. El desig de ser mare

A *Madres e hijas*, Laura Freixas apunta que es dóna una paradoxa entre la importància i la universalitat de la relació mare-filla i la poca presència d'aquesta relació a la literatura.

Per algunes teòriques dels pensament feminista, la metàfora de la maternitat ha despertat múltiples discursos, debats i ha generat estudis i controvèrsies. La ginocrítica dels anys vuitanta analitza la relació mare-filla en la literatura escrita per dones. Julia Kristeva, per exemple, ha estudiat la maternitat des de la teoria psicoanalítica, però també han sorgit estudis de les tecnologies de la reproducció. La distinció entre la maternitat com a institució i com a experiència fou elaborada per Adrienne Rich. Hi ha també qui ha vist en el fet maternal l'excusa de la societat patriarcal per reduir la dona a l'àmbit privat i al de les relacions íntimes.

Luce Irigaray parla de la necessitat d'elaborar un nou ordre simbòlic, tot construint models diferents i positius de la relació mare-filla. Irigaray sosté que cal elaborar genealogies femenines per tal de construir la identitat de les dones.

⁹⁶ Carta d'Anna Senyé a Eudald Arumí. Barcelona, 6 d'abril de 1947. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

⁹⁷ *Ibid.*

La transformació en l'àmbit simbòlic de la relació mare-filla és necessària per tal que la genealogia materna desestabilitzi el patriarcat. María Milagros Rivera, com Luisa Muraro al text de 1991, *El orden simbólico de la madre*, reivindica la dependència materna com a punt de partida de la llibertat femenina de pensament i de paraula.

Val la pena no oblidar que la relació mare-filla ha obert discursos plens de creativitat i ha fet vessar molta tinta en el terreny de la crítica feminista. Al capdavant, aquesta relació entre mares i filles literàries és també una font indiscutible d'anàlisi per a la construcció de les subjectivitats femenines. Paradoxal o no, la relació mare-filla és present de manera rica i simbòlica a l'obra poètica d'Anna Senyé. Amb poca veu però amb abundant presència, les mares es fan visibles en la poesia senyereniana. Potser perquè ella mateixa no pot parlar des de l'experiència materna, les mares literàries de Senyé són figures mitificades que protegeixen els seus fills en entorns naturals i idealitzats. El fet maternal la poeta el viu des de dues experiències doloroses que la marcaran profundament, la de veure morir la seva mare quan ella encara era joveneta, d'una banda, i la decepció de no poder satisfet el seu desig de ser mare, de l'altra.

Però Anna Senyé transforma aquest doble dolor, patit amb pocs anys de diferència, i pren l'opció de retratar la figura d'una mare dolça en el seu treball poètic. Probablement, la maternitat que trobem en els versos de la poeta sigui un mirall del record de la seva pròpia experiència com a filla, i del vincle profund que la unia amb la mare. De fet, l'aproximació a l'etopeia de les figures maternals que basteixen els seus poemes, ens proporciona eines per entendre la pròpia vivència de la maternitat.

És evident que la poeta va veure frustrat el seu desig de tenir fills, com dèiem, tot i que en desconeixem el motiu. Aquesta frustració, però, la poeta la suplantà dedicant a la figura materna un paper preminent en la seva obra lírica, així com també rodejant-se de quitxalla sempre que podia, i apropant-se i tenint cura de tant en tant de les criatures d'algunes de les seves amistats. La il·lusió

de la poeta per ser mare no necessita més aval que el que donen els seus gestos, primer, i els seus versos, després.

La francesa Simone de Beauvoir negava l'existència de l'instint maternal i proposava de situar les conductes maternals en el camp de la cultura. Per a l'autora d'*El Segon sexe*, el desig femení és ambivalent i contradictori. Instint o desig contradictori, Anna Senyé sentia un afecte i un amor especial envers les criatures. En una fotografia se la veu acompanyada de nens i nenes a la vora del riu Ter, circumstància que no era poc habitual. També s'emportava sovint la néta de la seva dida a passar uns dies a Barcelona. En una ocasió, va omplir la nena de regals i bones atencions. Àngel Carrion, fill dels amics i veïns d'Anna Senyé, també mantenia una relació molt afectuosa i propera amb la poeta manlleuena, i Senyé fins i tot li arribà a dedicar una composició. Un aval d'aquest vincle especial entre la poeta i el fill petit dels veïns, la tenim en els comentaris sobre l'estat de salut i el creixement del nen que la mare li escriu a Senyé, quan aquesta és fora de Barcelona. La mare, a més, li confessa a la poeta que el seu fill l'enyora i que «la crida cada vegada que treu el cap a la finestra, ó sent trucar»⁹⁸. En una de les cartes que s'intercanvien les dues amigues, l'Àngel escriu unes paraules a la poeta amb la cal·ligrafia d'un nen que tot just està aprenent a escriure: «Estimada Ana poso un petonet a la francesa per vosté. Angel.»⁹⁹

Amb tot, l'instint maternal que sentia Senyé fou tan gran que fins i tot es plantejà la possibilitat d'adoptar una filla. Una dada certificada gràcies a un parell de cartes que la poeta va rebre el mes de març de 1922 -data que curiosament coincideix amb la publicació de *Remolinada*. Joan Masoliver, amic del matrimoni Aymà, escriu a la poeta per contestar-li a propòsit de «la missió tan sagrada i delicada de cercar una nena que poguer afillar-se»¹⁰⁰. L'amic li

⁹⁸ Carta d'Ambrosi Carrion i Rosita a Anna Senyé. (Sense datar). Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu. Hi ha quatre cartes a l'arxiu, escrites per Ambrosi Carrion i la seva esposa a Anna Senyé. Totes sense datar.

⁹⁹ Carta d'Ambrosi Carrion i Rosita a Anna Senyé. (Sense datar). Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

¹⁰⁰ Carta de Joan Masoliver a Anna Senyé. Mura (Manresa), 20 de març de 1922. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

comunica que havia endevinat el pensament del matrimoni dos anys enrere quan amb els Srs. Carrion, ella i el seu espòs, el senyor Aymà, els van fer una visita a casa seva on havien parlat, segurament, del seu interès per adoptar una filla.

Arran d'aquest pressentiment, Masoliver havia pensat en «una nena, allavors de 11 anys, rossa, esbelta, amorosa»¹⁰¹, que tant ella com els seus pares havien considerat oportú que fos afillada per Anna Senyé. Llegim quins són els motius que Masoliver al·lega per fer tal proposta a la seva amiga poeta: «La meua aspiració a l'honor de que ella sigui adoptada per Vs. obeeïx no solament al seu posat distingit que la fa malaguanyada per segons quines menes de treballs, [...] »¹⁰². No obstant, la pregunta que a continuació es fa l'amic de Senyé («Vostés la preferirien òrfena veritat?»¹⁰³) explica el perquè a la fi la poeta no acabà per adoptar la nena. Intuïm que la resposta d'Anna Senyé a la proposta fou negativa i que, en efecte, la poeta veia en el fet que la nena tingués els pares vius, una situació molt susceptible de conflicte.

Anna Senyé exigia unes condicions molt determinades per tirar endavant la seva decisió d'adopció. Unes condicions difícilment assolibles, si ens atenem a les paraules de Masoliver. Senyé desitjava una nena òrfena, com ho havia estat ella mateixa. Recordem que la pèrdua de la mare fou viscuda de manera molt traumàtica per la poeta, i per tant, s'entén que volgués fer de mare a una criatura que, com ella, hagués quedat desvalguda i desemparada de joveneta. En aquest context, cal fer menció, també, d'un text narratiu escrit per la poeta i suposadament ambientat a Manlleu, on si no fos per la mort que li arriba a una nena, pensariem que es tracta d'un retrat autobiogràfic:

Era tan xamoseta, tan festona, pobrisona, que talment semblaba que ho conegues que habia de menester el be de les bones voluntats.

I aquelles comares de tot un barri, comentaben els fets ocorreguts des la mort del pare de la noieta, de quant la mort de sa mare i d'aquí habia cuidat amb mes fermesa de la

¹⁰¹ Vegeu *op.cit.*, a la nota 100.

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ *Ibid.*

pobre orfa, filla de totom, per totom adoptada, mes sense una llar segura, doncs ningú podia quedarsela, car tots tenien prou feines amb les seves de criatures¹⁰⁴.

A la fi, Anna Senyé i Lluís Aymà no tingueren descendència. L'intent d'adopció tampoc donà els fruits que ella esperava. Allà on la poeta també aboca la necessitat de suplir d'alguna manera el buit maternal és a l'obra poètica. Va escriure amb motiu del naixement d'algun fill de familiars o amistats seves, com els versos que titulà «En naixer un infant» o els que dedicà «A la xamosa nena Maria Caterina, Josefa i Montserrat»:

En braços de la mare,
està el petit infant;
bolcat amb fines teles,
apar un lliri blanc.

Apar un raig de lluna
caigut de l'infinit
damunt pomell de roses,
dessorre un maig florit.

[...]

Dorm, nin, que quan despertis
a eix món de vils afanys
cauran tes fines ales
al pes dels desenganys¹⁰⁵.

En aquesta mateixa esfera, situaríem aquelles composicions escrites per al recordatori de noietes que celebraven la seva Primera Comunió, entre les quals

¹⁰⁴ Fragment d'«Albat» (p.3.) d'Anna Senyé. Text mecanografiat. (Sense datar). Dins: «Originals publicats». Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

¹⁰⁵ «A la xamosa nena». Barcelona, 21 de novembre de 1951. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

trobem la dedicada a Montserrat Castro Roca i una dedicada a la seva fillola, Anna Maria Montero Gusil.¹⁰⁶

Reprenent el tema de la presència de la relació mare-filla en la literatura, i sobretot en els poemes de Senyé, podem afirmar que hi ha un discurs fonamentat en la mare, encara que aquesta sovint estigui mancada de veu, de paraula. No podem perdre de vista, manllevant les paraules de l'autora del treball «Escriure amb tinta blanca: construccions poètiques de la maternitat», que «la construcció de la pròpia identitat passa pel tamís de la construcció o reconstrucció, en especial, de la figura de la mare» (Rosell, 2007: 61). Les mares poètiques de Senyé es poden anar resseguint mitjançant el dibuix subtil que traça la poeta en molts dels seus versos. En perfila un model maternal basat en els paradigmes tradicionals de la sobreprotecció, l'acaronament i l'amor incondicional.

L'univers conceptual d'Anna Senyé integra sovint la naturalesa i els seus elements amb una atmosfera infantil de felicitat: cants i besos, mares que asseuen els seus fills a la falda, moixaines, «jocs de nins» (Senyé, 1922: 116) o nins que juguen, dolces i joves mares, bressol fet de «la blanca mitja lluna» (Senyé, 1922: 59). Trobem encara, mares que vetllen el son dels seus fills i que els acotxen amb delicats mantells, «la mare [que] altra nin durà» (Senyé, 1922: 50) o «aquella mare que a la sina/ duia l'infant dormint» (Senyé, 1922: 124).

Per tant, la figura materna que empara l'obra poètica de la manlleuencs és una mare exemplar. Que hi és per consolar, plorar i acaronar el seu fill en situacions divergents. El desplegament d'una xarxa temàtica que remet a la qüestió maternal i que converteix Senyé en el reflex del mirall de Caterina Albert/Víctor Català, és un aspecte desenvolupat en el «Retrat de la poeta». Observem quins són els reflexos obtinguts d'aquest emmirallament: A «Conhort», la veu poètica canta la pèrdua d'un fill. Caterina Albert tracta aquest mateix tema a la composició «Hivern». A «Al fill inconegut», es canta la imatge

¹⁰⁶ Els diversos mecanografiats sense datar, d'aquests poemes, es troben a l'Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu. Es pot consultar, també, dins d'un sobre, el recordatori de Montserrat Castro Roca, datat a Barcelona el dia 1 de juny de 1946.

d'una escena materno-filial idíl·lica: «I el teu son vetlla la més dolça mare/ bo i acotxant-te amb el preuat mantell» (Senyé, 1922: 59), mentre que a «Cant a la Veritat», la veu poètica visiona una realitat desitjada i, a la fi, exhorta el seu fill inconegut:

Enyorant-la vos parlo d'una vella visió
 fruida essent infant, al redós de la mare,
 i la crido afollat i s'esmuny com suara
 blasmant despietada ma tan ferma passió.
 [...]
 Are vius en la gràcia i harmonia,
 l'eternitat, corona és del teu front,
 per molt que fes, un cel, jo no et daria;
 i quin mal cor, fill meu, mon cor seria
 si per fer-te home jo et cridés al món. (Senyé, 1916: 121)

Però a «Ensomni» i a «Solitud?» la mare també hi és present, així com en d'altres poemes on potser la referència materna no és tan directa. En aquests poemes, mares i nins ronden pels paisatges retratats per l'escriptora, ni que sigui només amb una intencionalitat pintoresca.

«Ensomni», per la seva banda, és un poema interessant des del punt de vista del desig frustrat de ser mare. Caterina Albert cantà la maternitat desgraciada o frustrada per causa de l'esterilitat a «Les dones xorques», una composició de gran força. En el poema de Senyé, el dolor es relativitza perquè la veu poètica estableix un paral·lelisme entre el seu «dolç ensomni» i l'estat de plenitud de la naturalesa, on l'ametller floreix, les violes desprenen un «exquisit perfum» i les «aus exilades a llunyanes terres» (Senyé, 1922: 29) retornen sobtadament. De fet, «Lo bes etern» de l'escriptora empordanesa és el poema que més ens recorda els versos de la poeta manlleuena. El bes d'Albert també té afectes positius sobre la natura i «rodolant per la terra» (Albert, 1905: 90) floreix tot allò per on deixa el seu pas: «A son pàs les estepes gebrades / s'extremexen d'anhel de florir» (Albert, 1905: 91).

Amb un joc de simbolismes i dobles sentits, Anna Senyé expressa com aquestes «visions de vida» *naixeren* en el seu pensament, fruit d'aquest anhel insatisfet. En aquest context harmoniós, la naturalesa és transformada i esdevé tota florida -sinònim clar de «parir» o «donar a llum»-, per l'afecte creador d'aquest feliç somni. I la veu poètica adopta la primera persona («Jo veia un jorn claríssim sens crepuscle» (Senyé, 1922: 29)) i acull sobre la falda infants que han collit perles de flors de nacre, que li diuen: «-Mare, preneu-les!» (Senyé, 1922: 30).

A «Solitud?», per altra banda, la veu poètica adopta el punt de vista no de la mare, sinó de la filla que ha perdut l'escalf matern: «Jo no tinc escalf de mare/ ni germans en la doló,/ ni tan sols l'amor m'ampara / el meu cor no té passió.» (Senyé, 1922: 23). Un tema que també desenvolupa «Lo bes etern»: «El gran bes que, segons la veu poètica, ho embolcalla tot no s'oblida dels fills sense mare ni dels pares sense fills: la solitud més gran és la d'aquells que no tenen cap lligam matern.» (Bartrina, 2001: 104). El record de la mare és evocat amb nostàlgia al dietari íntim de Senyé, i a la composició «Manlleu. L. Recordant», la poeta assevera: «en brassos d'una mare dolça i santa / qui amb teles del seu cor m'envolquellá / Quant en sa falda reia i pernejaba/ élla amarantme amb la mel del seu bés»¹⁰⁷.

Els personatges femenins són més abundants que els masculins: àvies, mares, infants, donzelles i *aimades* habiten l'univers literari senyerenià. En la poesia d'Anna Senyé, la natura està impregnada d'imatges de maternitat i, així, es converteix en un paisatge ple de sensualitat. En la poesia d'Anna Senyé hi ha una intersecció entre escriptura i maternitat, no només per la figura materna que hi és present, sinó també per l'ús simbòlic que la poeta fa del llenguatge. La naturalesa, espai preminent de l'obra poètica de Senyé, amb els elements que la formen i la flora i els animals que l'habiten, adopta qualitats, exerceix funcions, actua, es modifica i es transforma per mitjà d'imatges manllevades d'un corpus lingüístic que remet al món dels infants, de les relacions maternals i familiars. La terra, a més, evocada reiteradament a l'obra senyereniana, en tant

¹⁰⁷ Poema mecanografiat «Manlleu. L. Recordant», escrit l'any 1949. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

que encarna l'essència de la natura i del món rural, és terra femenina, no només des del punt de vista lingüístic, sinó també des d'una vessant simbòlica. La terra és símbol d'espai maternal, és engendradora de vida.

La idea maternal és traslladada, també, i més enllà de la figura de la jove i dolça mare, al niu i a l'ocellada. Les referències són clares i constants: a «Caritat», la veu poètica es dirigeix a una «Ocella sens xopluc, lassada per les penes» (Senyé, 1922: 91). El «niu pairal de maternals ocelles», present a «Muntanyenca», evoca la idea del niu que simbolitza l'espai maternal de les ocelles. És interessant i mereix ser destacat l'ús que Senyé fa de la paraula ocell en femení, en totes dues composicions.

En la infantesa de la petita dels Senyé, els ocells eren -com canta en el poema «Íntima»-, joguines que substiuïen les nines. A «Idil·li», les aus mares canten l'amor i el «pobre aucellet ceguet» sap que s'acosta el dia perquè «demunt el seu teulat es comença el brugit/ dels altres, tans d'aucells que vant peixant la cria/ I sent el piulejar d'aquells tot just nascuts/ i el batrer d'unes ales que en el niu fant parada» (Senyé, 1922: 127). A «Rambla dels ocells», un poema ambientat a la ciutat, un ocell pres dins d'una gàbia «batent les ales, pels arbres deleixen / pels braços maternals, d'on s'han després»¹⁰⁸. Efectivament, el niu i l'ocell adquireixen un valor simbòlic i literari que els converteix en metàfores de l'espai i la protecció maternals. Cal dir que la mateixa poeta acull i dona sostre a ocells perduts i es compara a si mateixa amb un ocell abandonat, perdut i fins i tot cec, quan cau malalta i temporalment perd la vista.

Renée Vivien, a la novel·la de Maria-Mercè Marçal, afirma que si algú s'atreveix a parlar d'ella, segur que mentirà. Aquí, hem volgut «retratar» els trets que defineixen la feminitat, la intimitat i els espais privats de la poeta. Símbols, jocs de miralls, màscares, versos o confessions, ens hi han ajudat. Però conscients que hem trepitjat el terreny de les subjectivitats, ens fem ressò de les paraules de Vivien, que diria que «sens dubte [hem mentit]».

¹⁰⁸ «Rambla dels ocells», poema inèdit. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

Anna Senyé, poeta

Guanyadora dels Jocs Florals de l'Escala

Fotografia cedida per Assumpta Burgaya

4. Retrat de la poeta

*Com jo no soc poeta, jo mai he delirat,
i veig a tota cosa, pel seu propi costat
[...]
¡Sento el fressar de besos! Potser també he besat!
D'haver nascut poeta, segur hauria estimat.*

[ANNA SENYÉ. «D'haver nascut poeta...» Poema inèdit]

A *Catalanes del XX* (Godayol, 2006), la responsable d'antologar les poetes més rellevants de la literatura catalana, Lluïsa Cotoner, inicia el seu capítol referint-se a l'antologia poètica titulada *Les cinc branques. Poesia femenina en català*, apareguda l'any 1975. Cotoner raona d'aquesta manera, el perquè de la sorpresa causada pel col·lectiu de dones poetes que s'hi recullen:

[...] la qualitat de veus que ressonen dins les seves pàgines, més de dues-centes; [...] la diversitat i riquesa dels temes, estils i influències que van apareixent i modulant-se al llarg de més de 600 anys, [...] però, sobretot, per la invisibilitat d'aquestes dones dins del panorama general de les nostres lletres, atès que el seu interès i la seva qualitat estètica s'assemblen molt a la dels seus *partenaires* masculins (Cotoner, 2006: 289).

En aquest «paisatge líric de les florides “Cinc Branques”» (Morales, 1975: 5) apareix la veu d'Anna Senyé. La trobem a la «Branca Grogua» que acull les poetes que van escriure entre 1811 i 1899, i al costat de veus tan conegudes com Dolors Monserdà, Víctor Català o Maria Antònia Salvà, però també acompanyant-ne d'altres de més anònimes, com ella mateixa, Maria Trulls, Pilar Pratdesaba o Emília Sureda, per citar-ne només tres. En aquesta antologia de poesia femenina, que Roser Matheu defineix com «un tresor de flama i de gràcia» (Albert i Corps, 1975: 65), podem llegir-hi una breu ressenya biogràfica de la poeta manlleuena. L'acompanya una fotografia, així com també les últimes estrofes del poema titulat «Festa Major (Llevant de taula)», que Anna Senyé va escriure a Manlleu, l'agost de 1920, i que està inclòs en l'únic recull poètic publicat per l'autora.

L'altra antologia poètica on apareix Anna Senyé és al *Llibre d'Or de la Poesia Femenina* (1927). La revista *La Dona Catalana* va publicar en aquest volum les

obres premiades al Primer Concurs Femení de Poesia, organitzat per la mateixa revista barcelonina. Senyé és antologada en aquest recull perquè fou premiada amb el poema «Solitud». Manuel Folch i Torres que en signa el pròleg, diu que el fet que s'hi recullin tantes firmes no és resultat del «modern feminisme» perquè «de Safó ençà, les literatures de tots els pobles han tingut i tenen dones que en el conreu de la lírica han excel·lit i excel·leixen al costat dels més genials poetes» (Folch i Torres, 1927: [4]). Per altra banda, tot i que no es pot parlar de recull antològic, dins de *La poesia vuitcentista a Osona* (1989), S. Miquel Salarich i Torrents cita Anna Senyé, amb un breu apunt biogràfic, al capítol «Poetesses d'Osona».

Ha arribat el moment de rescatar d'aquestes poques i llunyanes antologies, la veu d'aquestes escriptores oblidades. Anna Senyé va buscar la pròpia veu poètica en una societat patriarcal. Per tant, recuperar la seva veu vol dir també recuperar la tradició poètica escrita per dones. Partim, a més, del context que la nostra és una cultura minoritzada i perifèrica. El «Retrat de la poeta» que oferim i que cal emmarcar dins aquest context, ens presenta una veu i una obra poètiques oblidades, però també minoritzades i perifèriques.

Efectivament, no podem parlar de l'obra poètica d'Anna Senyé ni de la seva veu femenina, sense mirar cap als seus inicis. Els primerencs «embrions» van fer possible la gestació i publicació final de la seva única obra en volum, l'any 1922.

La sort o la desgràcia de les dones que van néixer per escriure versos passava bàsicament per editar els seus poemes de manera dispersa, en revistes i diaris locals o comarcals, calendaris, fullets parroquials o programes de Festa Major. En publicacions minoritàries, d'escassa difusió i, per tant, de poc ressò. Els certàmens literaris, com els Jocs Florals, per la seva banda, han estat per a les dones de lletres, si no importants plataformes de llançament cap a un ple reconeixement, sí almenys valuosos però insuficients canals que han deixat un testimoni de llur existència.

Aquests són els estadis inicials per què va passar Anna Senyé. On s'estrenà com a escriptora i on encetà la seva producció poètica. En aquestes coordenades

podem entendre per què, tret del volum publicat, el material literari de la poeta s'ha de perseguir i localitzar en col·laboracions, certàmens i publicacions disperses.

4.1. La poeta i Manlleu

4.1.1. Els primers versos

L'agost de 1890, en el marc de la Festa Major de Manlleu se celebra el primer Certamen Literari, organitzat pel Centre Català. Aleshores, Anna Senyé tenia nou anys. Resseguint el rastre de les poetes i prosistes que participaren en aquells primers certàmens, consta que el 16 d'agost d'aquell primerenc 1890, hi col·laboraren només dues dones, Victòria Penya d'Amer i Trinitat Aldrich i de Pagès, «cuyos trabajos obtuvieron por cierto sendos accésits a la Flor Natural, pero aquellas damas [...] no pertenecían siquiera a nuestra comarca» (Abian, 1964: 6). Tampoc ens ha de sorprendre, perquè encara era molt jove, que Anna Senyé no participés en els Jocs Florals que es proclamaren des de l'Associació Catalanista En Rafel de Casanova el 1902¹⁰⁹, que havien d'estar presidits per Jacint Verdaguer, si no hagués mort dos mesos abans de la celebració d'aquella festa de les lletres catalanes. D'entre els guanyadors d'aquell certamen hi ha el gran poeta Josep Carner. En aquella ocasió, una única dona obtingué un premi: Enriqueta Paler i Trullol.

Si bé en els primers certàmens i Jocs Florals celebrats a Manlleu, Anna Senyé i Ramisa no apareix per motius obvis, sí que molt possiblement va viure aquests dos grans esdeveniments literaris de ben a prop, atesa la seva excepcionalitat i repercussió. No podem oblidar la sensibilitat literària i el prematur interès per la literatura que Senyé ja tenia de petita, així com tampoc la possibilitat que

¹⁰⁹ Vegeu: «Jocs Florals de "L'Associació Catalanista En Rafel de Casanova"». Dins: COLL i ESPADALER, Lluís. *El Patriotisme a Manlleu*. Manlleu: Tip. Manlleuenc, 1935, p. 18-21. Aquesta associació organitzadora dels Jocs Florals, mítings, vetllades literàries, conferències, etc. era coneguda com a Can Catalans i fou fundada el 1899. Per a una anàlisi exhaustiva dels Jocs i de l'Associació Rafel de Casanova, vegeu VERDAGUER, M. Àngels. «Documents per a l'episodi dels Jocs Florals de l'Associació Catalanista Rafel de Casanova de Manlleu (1902): cartes al secretari, Lluís Coll i Espadaler». Dins: *Miscel·lània Ricard Torrents*. Vic: Eumo Editorial, 2007, p. 638-663.

actes literaris com aquells que tenien lloc a Manlleu, esdevinguessin l'impuls definitiu per encendre la flama creativa que bullia per dins. On sí que trobarem ja la petja de la manlleuena en forma de participació, serà en la celebració que es feia cada mes de juny «en la intimitat d'una vetllada necrològica –segons relata Coll i Espadaler- en record del gran poeta català i President dels nostres Jocs Florals, Mn. Cinto» (Coll i Espadaler, 1935: 33). Unes vetllades presidides per la germana del poeta de Folgueroles, Francesca Verdaguer, i en què es recitaven treballs inèdits en vers i prosa d'escriptors com Apel·les Mestres, Àngel Guimerà, Martí Genís Aguilar o la també poeta Maria Antònia Salvà, per parlar únicament dels més il·lustres. Quan Coll i Espadaler cita els col·laboradors d'aquestes vetllades necrològiques, fa esment «dels de casa» i dóna aquests noms: Domènec Torrent i Garriga, Joan Puntí i Collell, Jaume Baulenas i Muntal, Marian Viñas i Teixidor i Anna Senyé d'Aymà. De nou, una sola dona entre una majoria clarament masculina.

Encara que tenim documentada la celebració de les vetllades des del juny de 1911, hem de datar l'inici de la vinculació literària entre Senyé i la població de Manlleu, el juny de 1914, en el marc del XIIè aniversari de la mort del poeta Verdaguer. Un vincle, al capdavall, que comença quan la poeta ja està casada amb Lluís Aymà i resideix a la ciutat de Barcelona. Anna Senyé aporta, en aquesta vetllada necrològica, un poema titulat «Ofrena», al costat dels de dues altres dones com Maria Antònia Salvà i Enriqueta Paler i Trullol.

És a través de la correspondència de l'autora que podem llegir com Lluís Coll i Espadaler, fundador i president de l'entitat organitzadora de les vetllades, li agraeix la seva col·laboració. Un any més tard, en una targeta postal enviada per Joan Grivé i Raus¹¹⁰, aquest s'adreça així a Anna Senyé: «Acabem de rebre una altra carta i poesia "Visió", que'ns plau moltíssim; mil mercès»¹¹¹. A continuació, Grivé informa la poeta que a finals d'any podran enviar-li «el

¹¹⁰ Pintor i apassionat del teatre; també fou fundador i col·laborador de Can Catalans.

¹¹¹ Targeta postal de Joan Grivé Raus a Anna Senyé d'Aymà. Manlleu, 10 de juny de 1915. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

volum que conte les quatre vetllades¹¹² celebrades en nostre Associació en honor a mossen Cinto». Tot i que no disposem del volum de què parla Grivé, del qual no tenim constància que es publicués, sabem per les dades que ens facilita l'epistolari de la poeta manlleuena, que Anna Senyé hi participà dos anys, el 1914 i el 1915, dels quatre que segurament se celebraren.

Cap de les dues composicions que la poeta regalà a l'Associació, però, s'inclouen en el volum *Remolinada*. Pel que fa a la composició titulada «Visió», fruit de la dubtosa celebració de la vetllada de l'any 1915, se'n conserva un únic manuscrit en el fons literari de l'autora. Unes notes personals de la poeta introdueixen aquest manuscrit: «Al visitar la cambra ont morí "Mosent Cinto". -Visió-. Enviat a Manlleu (Asociacio Rafel de Casanova).» Reproduïm uns versos d'aquest poema, molt probablement inèdit:

Plora la terra i el cel tot s'alegra
riu l'estelada com jardí en florida
car l'infinit sempre en els jorns de festa
s'ompla de gala.¹¹³

Si a la incertesa de la celebració de la vetllada de 1915, hi afegim que es desconeix quin fou el destí del volum que havia de recollir aquestes vetllades¹¹⁴, aleshores es pot pensar que el poema «Visió» es podria haver escrit sense veure acomplert el seu objectiu.

En canvi, de la primera composició, «Ofrena», de 1914, no només sabem que fou recitada a Manlleu per la senyoreta Emília Pujadas, sinó que se'n conserva

¹¹² Grivé menciona quatre vetllades, però si tenim en compte la primera que cita Espadaler, l'any 1911, i la correspondència entre Senyé i Grivé en referència a una nova vetllada celebrada el 1915, aleshores estaríem parlant de cinc i no pas de quatre. Es podria pensar que quan Grivé anuncia que el volum acollirà les quatre vetllades celebrades, n'exclou aquesta darrera, fet que seria una mica estrany. De totes maneres, tant al llibre *El patriotisme a Manlleu* de Coll i Espadaler com al seu fons que es troba a la Biblioteca de Catalunya, només surten documentades les vetllades necrològiques des de 1911 fins a 1914. Una altra possible explicació podria ser que la vetllada de 1915 no s'arribés a celebrar, finalment, ja que Coll i Espadaler n'hauria parlat anys més tard al seu llibre.

¹¹³ Del poema possiblement inèdit, «Visió». Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

¹¹⁴ Considerem que si el llibre que cita Grivé s'hagués publicat, Coll i Espadaler no hauria tingut la necessitat l'any 1935 d'incloure a *El patriotisme a Manlleu*, els comentaris i detalls sobre les vetllades, i encara menys la transcripció dels poemes llegits en el marc d'aquelles festes literàries.

un manuscrit dins l'epistolari de Lluís Coll i Espadaler,¹¹⁵ així com dos manuscrits més i dues versions mecanografiades¹¹⁶ en el fons de la poeta. Els mecanografiats vénen acompanyats d'unes notes personals de la poeta molt reveladores. Hi podem llegir que els versos de la poesia «Ofrena», la iniciaren en la pràctica literària. Això ens porta a creure que les composicions enviades en aquelles vetllades corresponen a una veu poètica innocent i recentment estrenada; una veu en estat de concepció. Aquestes paraules introdueixen el poema:

ELS MEUS PRIMERS VERSOS.

Un gran desitj de poder pendrer part a la vetllada necrològica «A MOSSÈN CINTO» que devia celebrar-se en l'any a la Societat «Rafel de Casanova» de Manlleu, va fer-me atrevida (La ignorancia pot molt).¹¹⁷

Llegim el poema que d'acord també amb les notes de Senyé, correspon al «meu primer vers qui fou escrit per enviar a la vetllada necrològica a "Mossèn Cinto" i publicat a "Festa"»¹¹⁸. Uns versos amb què Anna Senyé estrena la seva veu poètica i convida un «aucellet, petit petit» a formar part del que acabarà convertint-se en el seu món literari temàtic:

Petit, petit aucellet,
que des l'esquerp cim devalles,
posat en el finestral
de la cambra de m'aimada,
[...]

¹¹⁵ «Correspondència de Lluís Coll i Espadaler». Ms. 4581-II Caixa II de la Biblioteca de Catalunya. 2.4.VETLLADA NECROLÒGICA (12è aniversari mort de Jacint Verdaguer, 1914): Agna SEÑÉ D'AYMÁ {1}. Poema «Ofrena»([2] f. solts).

¹¹⁶ La presència de més d'un manuscrit i de versions mecanografiades del mateix poema, cosa que, d'altra banda, també succeeix amb d'altres composicions, ens fa pensar que la poeta potser tenia previst fer arribar el mateix poema a diferents mitjans o que, anys més tard, reescribia alguns dels seus poemes per publicar-los en revistes o presentar-los a certàmens literaris. Pel que fa al poema «Ofrena», hi ha petites modificacions bàsicament lèxiques a la segona i quarta estrofes, entre els manuscrits i les versions mecanografiades.

¹¹⁷ Poesia «Ofrena». Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

¹¹⁸ El poema «Ofrena» es devia publicar a la revista *Festa* de Molins de Rei, el mateix any 1914. No s'ha pogut consultar el número que devia publicar la composició, ja que a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona només disposen d'un número de l'any 1914, que correspon al mes de desembre. A l'Arxiu Municipal de Molins de Rei tampoc es conserven els números de la revista del 1914.

Cantali sense mai parar,
 refila belles corrandes,
 la eterna cançó entonant,
 de la terra catalana¹¹⁹.

Dit tot això, podem considerar «Ofrena» com el primer embrió d'una trajectòria literària estrenada a l'edat de 33 anys i que tindrà el seu moment de plena maduresa el 1922, amb la publicació de *Remolinada*.

El proper contacte, però, que Senyé establirà amb la població de Manlleu, l'hem localitzat un 27 de maig de 1916. És al número 16 de *l'Ideal Manlleuenc*, «Semnario de Actualidades, Avisos, Noticias y Literatura», que Senyé es presenta amb la composició «Íntima»¹²⁰. Creiem que mereix una atenció especial, en tant que és la primera poesia de la poeta que hem localitzat a la premsa manlleuena¹²¹. Es tracta d'un treball de caire íntim –valgui la redundància–, en què la veu poètica recorda el dolç i plàcid període de la infantesa. Aquesta composició ja ha estat analitzada en el «Retrat de la família», a propòsit de les evidents connotacions que presenta associades a la infantesa transcorreguda a Manlleu.

El 10 i el 23 de juny del mateix 1916, altra vegada a les pàgines d'aquest setmanari de la vila, reapareix la veu de la manlleuena. En aquesta ocasió, es poden llegir els poemes «El cant del cep» i «Desconhort», respectivament. Si bé el primer d'aquests dos poemes, igual que «Íntima», es publicà en el recull

¹¹⁹ Un dels manuscrits del poema «Ofrena» es troba en un sobre que porta la inscripció de l'autora, «Primers versos». Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

¹²⁰ En el sobre «Primers versos» inclòs dins el fons literari de l'autora, trobem un altre poema titulat «Íntima», diferent del que es publicà a *l'ideal Manlleuenc* i, anys més tard, a *Remolinada*. També es tracta, però, d'una de les primeres composicions escrites per Senyé. Per a una descripció més acurada del poema, vegeu «Festa i altres publicacions comarcals».

¹²¹ No es descarta que Senyé pogués haver aparegut a la premsa manlleuena abans de la publicació del poema «Íntima». Tanmateix, en els números conservats i consultats del Programa de Festa Major dels anys 1914, 1915 i 1916, Anna Senyé no apareix. I en els números localitzats de *l'ideal Manlleuenc* de l'any 1916 i els de l'any 1918 de *l'Heralt Manlleuenc*, consultats a la biblioteca Bisbe Morgades, a l'arxiu de la família Contijoch i al de la família Prat-Pujol, el poema «Íntima» és el primer que s'ha trobat.

poètic, no podem dir el mateix de «Desconhort», una composició molt desconeguda de l'autora¹²²:

Al meu entorn extenc suau mirada
 qui sens traves recorre l'oritzó;
 i veig de dol vestida la palmada
 aon sols s'hi alena un gel esferidó.
 [...]
 I ve la mort per fer de mí sa presa,
 Oh cor! Oh esprit! proveu un fort ambat.
 Jo vull copsar de vida la dolçesa
 qu'el buf de la tempesta ha arrebatat.

I vull, oh Déu, creienta en ta clemencia
 car reflloreix la fè dintre al meu pit,
 que sigas llum, i far de ma existencia,
 el jorn etern, extés per l'infinit. (Senyé, 1916: 3)

Per últim, «Manelic devalla de les serres», escrit a Ull de Ter l'any 1916, es publica en un número extraordinari de Festa Major de l'*Heralt Manlleuenc*¹²³ de l'any 1918. Una composició clarament inspirada en el drama d'Àngel Guimerà, *Terra baixa*¹²⁴, en què la davallada de les muntanyes del Ripollès transporta Manelic cap a la terra baixa, «la llunya plana que a ton braç espera» (Senyé, 1918: [12-13]).

¹²² Un manuscrit del poema «Desconhort», amb alguns canvis respecte al que hem reproduït, es troba en el fons literari de l'autora. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu. El número 20 de l'*Ideal Manlleuenc* on es troba el poema, ha estat cedit per l'Arxiu de la família Prat-Pujol.

¹²³ Número cedit per Joan Contijoch. Arxiu família Contijoch.

¹²⁴ *Segon llibre de poesies* (1920) d'Àngel Guimerà, es trobava a la biblioteca personal de l'autora. *Terra baixa*, fou publicada pel dramaturg l'any 1896. Una prova fefaent de l'interès de la poeta pel teatre, a més, la trobem a l'epistolari de l'autora on Grivé en una targeta (1 d'abril de 1916) li diu que ha rebut la seva tragèdia, *El fill de Crist*, però que serà difícil d'escenificar a Manlleu, al legant qüestions econòmiques. D'altra banda, l'amic i dramaturg Ambrosi Carrion, posa al corrent a Senyé sobre l'inici dels assajos d'una de les seves obres, *La Trilogia*.

4.1.2. La Festa Major: una cita obligada

La majoria de poemes que Anna Senyé feia arribar perquè es publicuessin a Manlleu, apareixien al programa de Festa Major. Aquesta col·laboració, al voltant de les dates d'agost en què se celebra la festa de la patrona, per tant, es convertí durant uns anys, en una mena de cita obligada entre Senyé i la seva població natal. Manlleuencs i manlleuenques tenien la possibilitat de llegir els versos de la seva poeta local que malgrat viure a la ciutat, mai va deixar que es trenqués el vincle que la unia amb la població on va néixer. D'aquí que en parlar de la data en què Senyé nasqué, apuntéssim que néixer un mes d'agost podria llegir-se com una data premonitòria i fins i tot metafòrica de la relació sempre fidel que mantindria amb Manlleu. El programa de Festa Major d'agost constituïa el mitjà i l'ocasió idònia per al retrobament anual i, per tant, s'hi podien llegir els versos de Senyé que parlaven als seus convilatans.

De composicions escrites per o pensant en Manlleu, n'hi ha diverses, com veurem més endavant. Però, tot i que també fan referència a costums, espais o tradicions pròpies d'aquesta població, de poemes escrits des de Manlleu mateix, en tenim únicament la certesa de tres que la poeta data i situa expressament. En primer lloc, «El plor de Maria», aparegut el 17 d'abril de 1919 a la revista *El Record*, de la qual sortia un número cada any per Setmana Santa. Segurament per una errada o per un oblit, aquest poema apareix datat el març de 1920 en el recull *Remolinada*. I encara que aquesta composició inspirada en la manlleuena font de la Mare de Déu, presenti petits canvis, sobretot lèxics, entre la versió apareguda a *El Record* i la que la poeta recollirà per al seu volum, no creiem que siguin motiu suficient per justificar el canvi de data d'escriptura de 1919 a 1920. D'aquesta poesia convé destacar-ne, a banda del seu caràcter religiós, el record que transporta la poeta –com passarà en d'altres composicions– al carrer de la vila on va créixer. En aquesta ocasió, per dir-ho com ella: «Font de la mare de Déu / per qui plores, per qui plores?» (Senyé, 1919: 3-4), la poeta reviu moments del passat en què el dia i la nit s'impregnen del degoteig incessant de l'aigua d'aquella font veïna.

En segon lloc, «Llevants de Taula»,¹²⁵ escrit el mes d'agost del 1920 i publicat al programa de Festa Major del mateix any¹²⁶. Aquest treball presenta un títol que es refereix a un costum que se celebrava anualment a Manlleu el dia 15 d'agost. Com apunta Joan Arimany a «Una tradició festamajonera manlleuena desapareguda: els “llevants de taula”»: «fins i tot, es va convertir en símbol del programa festiu festamajoner.» (2007: 67). El motiu principal que canta aquest poema és l'activitat tradicional i de caràcter benèfic dels pabordes i les pabordesses («se'n va la mainada a engroixir l'estol/que volta els pavordes i la comitiva/ i oberta la porta entra un raig de sol»), acompanyada per una música de carrer en un ambient clarament festiu i que honora la patrona Assumpta. Tanmateix, Anna Senyé aprofita l'avinentsa de cantar la pèrdua d'aquesta tradició¹²⁷ tan popular, per referir-se també a una altra nostàlgia molt més íntima i personal, la infantesa, un dels grans referents de la seva obra. I la infantesa equival al record del lloc on va néixer, que enceta el poema («De tots, el més bell és aquest carrer») en referència al carrer del Pont, però també citant «les tres Creus humils», que es troben al carrer on va viure de petita, el de la Font. I encara li serveix d'excusa a l'autora per manifestar la seva enyorança: «qui viu allunyat del poble, i s'enyora /avui al convit acut amatent.» El tradicional i lluit dinar de Festa Major, a més, li permet de recuperar moments emotius i imatges guardades a la memòria d'aquells qui més estimà:

L'amor, d'amorettes el joc no desdiu;
 per veure'n l'anell una mà s'espresa;
 l'àvia prou s'ho mira i amorosa riu;
 recorda els ardots de sa juvenesa
 i en aquests instants son passat reviu (Senyé, 1920: [3-4]).

¹²⁵ Per a una descripció d'aquesta tradició manlleuena, vegeu PUNTÍ I COLLELL, Joan. «Els llevants de taula». Dins: *Manlleu*, núm. 60. Manlleu, 11 d'abril de 1931, p. 7 i 8.

¹²⁶ Als anys 1950 i 1956, aquest darrer acompanyant un article amb motiu de la mort de la poeta, es pogué llegir, de nou, «Llevants de taula» d'Anna Senyé, a la premsa manlleuena.

¹²⁷ Joan Arimany, que ha resseguit la celebració d'aquest costum a través dels programes de Festa Major, sosté que justament l'any 1920, quan Senyé escriu «Llevants de taula», devia fer ben poc de la desaparició d'aquesta tradició.

Per últim, «El cant de l'aucell cec», datat a *Remolinada* el 28 de maig de 1922 i publicat al programa de Festa Major del mateix any.¹²⁸ Josep Contijoch, una vegada rebut el treball poètic de Senyé, li fa saber que es podrà llegir al programa de la Festa Major i li'n fa una valoració: «El tema que en élla desglosa el trovo plè de la més aprofitable oportunitat, i aquest tema, incubador dels més humans sentiments.»¹²⁹ Certament, el títol i el tema d'aquest poema no són una qüestió fortuïta¹³⁰.

De com esclava el jorn llampeguejant de sol
 tot descotjant del món els mils de meravelles
 les plantes, el cel blau, i els aucells en gran vol
 ¡el pobriçó ceguet com remou les parpelles! (SENYÉ, 1922a: [21])

A banda de la publicació d'aquest poema, on Senyé recupera o reintrodueix l'ocell com a motiu principal, i aprofitant que el mateix any 1922 surt a la llum el volum de versos de la poeta, el programa festamajoner d'aquell any també se'n va fer ressò.

4.1.3. Col·laboracions locals dels anys 20

Les mostres d'estimació envers espais, costums, persones, records i tradicions de la població manlleuena o de les rodalies, no es llegeixen únicament als tres poemes comentats anteriorment. En d'altres composicions publicades al llarg dels anys 20, també es transmet aquest sentiment d'afecte i nostàlgia cap a la «petita pàtria», per dir-ho com Salvador Espriu.

En una carta que Josep Contijoch escriu l'any 1921 a Anna Senyé, mentre ella es troba a Torelló, aquest li comunica que ha decidit per iniciativa pròpia de

¹²⁸ La data en el programa de Festa Major és un 25 de maig de 1922, mentre que a *Remolinada* és un 28 de maig.

¹²⁹ Carta de Josep Contijoch a Anna Senyé. Manlleu, 16 de juliol de 1922. Carta cedida per Joan Contijoch. Arxiu família Contijoch.

¹³⁰ Al Retrat de la família hem parlat de la relació entre Senyé i Manlleu, i de la denúncia que la poeta imposà a un participant del concurs d'ocellaires celebrat a Manlleu, per portar un ocell cec perquè cantés més.

publicar el programa de Festa Major i, en conseqüència, que «no cal significar-li la satisfacció que tindria el poder honrar-lo amb sa tradicional col·laboració». L'impressor manlleuenc demana a la poeta «enviarme algun de sos treballs cantán les vellesas del bresol qu'ens ha vist neixer»¹³¹. La composició titulada «Remolinada» (Senyé, 1921: [3]), que un any després obriria i donaria títol al recull poètic de l'autora, fou el poema que Senyé va escriure des de la Font Santa de Torelló i que envià a Contijoch.

Amb «Fent camí», Anna Senyé torna a oferir una nova composició a la població de Manlleu, el 1923¹³². Un poema, per la seva banda, que no podem datar ni situar i que un any abans l'autora no va incloure a *Remolinada*. Aquest fet ens porta a creure que fou escrit el mateix any 1923 amb motiu de la Festa Major, com ja venia fent durant alguns anys. A més, el contingut mateix del poema ens fa pensar quasi amb tota seguretat que el va escriure per a l'ocasió. Amb l'objectiu per part de l'autora, de fer una confessió explícita d'enyorament envers aquells espais de l'adolescència ja perduda:

En soc lluny, com peregrina
sent mon ànima l'enyor,
dins ma pensa fadigada
ella es font, descans i flor (Senyé, 1923 : [23]).

La veu poètica, tot i que com indica el mateix títol, pronostica quin serà el camí futur per recórrer, evoca els records d'una adolescència enyorada, que queda lluny. Els dos versos inicials (« Servo encar la meva cambra / de quan era adolescent », (Senyé, 1923 : [23])) la traslladen, de nou, en el seu lloc d'origen, però sobretot en un espai tan íntim com és la seva cambra blanca. A les estrofes desena i onzena, en efecte, l'autora mira enrere i revisa el passat per tal d'afrontar el futur i fer camí per trobar nous indrets, altres destins. Vegem-ho:

¹³¹ Carta de Josep Contijoch a Anna Senyé. Manlleu, 21 de juliol de 1921. Carta cedida per Joan Contijoch. Arxiu família Contijoch.

¹³² Cinquanta anys més tard, el 1973, la publicació *Manlleu* oferí als lectors la possibilitat de llegir, altra vegada, aquest poema.

Giro enrera la mirada
 i amb dolença faig camí,
 una veu mig tremolosa
 va parlant-me del destí.

De quimeres somniades
 voleiant per l'horitzó,
 i em va fent dolça promesa
 d'altres llocs plens d'il·lusió. (Senyé, 1923: [23])

El 1924 Anna Senyé publica un poema de caire ben diferent al de l'any anterior. Es tracta d'«Instantànies. Als nostres futbolistes». Una composició, de fet, que l'autora ja havia publicat abans a la revista *Llevor* de Santa Coloma de Farners, sota el nom modificat d'«Instantània (als futbolistes del Farnés Deportivo)». Una altra diferència entre ambdós poemes la trobem en l'extensió. Si bé el poema publicat a Santa Coloma compta només amb tres estrofes, el que dedica als futbolistes de Manlleu s'amplia a deu. Tanmateix, en una versió mecanografiada de l'autora, el poema consta de set estrofes i porta que fou escrit a Santa Coloma de Farners. Per tant, a la revista de la Selva el poema no fou publicat íntegrament. Per al programa de Festa Major manlleuenc, per la seva banda, la poeta li canvià el títol i li afegí tres estrofes centrals.

A l'estiu de 1925 s'interromp la col·laboració regular de la poeta al programa de Festa Major. L'any següent, el 1926, reapareix amb el poema «¿Solitud?» que, de totes maneres, ja s'havia pogut llegir a les pàgines de *Remolinada*. Ocells, arbres i flors, motius recurrents en la seva obra, assoleixen en aquesta composició el grau màxim de connexió amb la poeta. Els sentiments íntims de la veu poètica s'uneixen amb la natura. I el plaer que sent en aquest marc de naturalesa és tan gran, que l'agermanament amb els elements naturals es pot llegir com una fusió metafòrica:

I com visc agermanada
 amb ocells, arbres i flors,

la meva anima encisada
viu del goig dels seus amors (SENYÉ, 1926: [36-37]).

El 1927 amb «En lloança de nostra Dona de la Salut de Sant Feliu de Pallarols. Molt visitada pels manlleuencs», Senyé es presenta amb uns versos de temàtica religiosa, datats el 10 d'octubre de 1926 i escrits a la comarca de la Garrotxa, un dels bonics indrets que Senyé visitava.

A partir d'aquest moment, sembla ser que la col·laboració pràcticament anual de Senyé al programa de Festa Major manlleuenc, es trenca per motius que desconeixem. No serà fins uns anys més tard, que la poeta escriurà noves composicions, algunes vegades en una esfera més privada, a amistats manlleuencs o de la comarca, i altres vegades aprofitant alguna celebració especial. Aplicà el vers també a les dedicatòries del seu llibre, així com a les felicitacions de festes, aniversaris o recordatoris de comunions. En d'altres ocasions, en canvi, escrivia per mer plaer i enviava les poesies a coneguts o col·laboradors de les publicacions manlleuencs, pensant en la seva possible publicació. Aquest darrer cas seria el de «Manlleu. Lema: Recordant», un poema creat l'any 1949, que ja ha estat citat al «Retrat de la família».

4.2. Una visió de la poesia

L'any 1947, Anna Senyé, que encara mantenia contacte amb amistats i coneguts de la seva població natal, escriu a Eudald Arumí Soldevila. La carta diu així:

Fassi versos. Vaigi provant. Per arribar als cims s'han de donar els primers passos, i poc a poc la via es fá més fácil i lleugera. Sigui poeta en tots els moments, no sols de temps en temps, i com a esport. Visqui la poesia en totes les coses, que en totes les trovará, i la vida se li fará amable i desitjada¹³³.

Aquestes ratlles esdevenen tota una declaració de principis. Se'ns desvetlla explícitament quina és la visió que la poeta té de la poesia en particular, però

¹³³ Carta d'Anna Senyé a Eudald Arumí Soldevila. Barcelona, 6 d'abril de 1947. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

també, de manera implícita, de l'acte creatiu, en general. En aquest consell aparentment innocent i d'un to més aviat amistós, hi trobem la clau de volta de la seva concepció literària i de la seva filosofia de vida. Senyé no concep la poesia si no és com un reflex de la realitat. Ella es mostra conscientment sincera i espontània davant de l'acte creatiu. I aquesta concepció la formula també en els versos que obren aquest retrat, i que aplegà sota el nom, «D'haver nascut poeta...». Llegim-los:

Com jo no soc poeta, jo mai he delirat,
i veig a tota cosa, pel seu propi costat.
No hi sé veure una rosa, allà on hi ha un escardot,
no hi veig pás una tortora, si es que hi ha un aligot¹³⁴.

Com confessa ella mateixa, no es considera poeta perquè «veig a tota cosa, pel seu propi costat». Amb altres paraules, Senyé integra la poesia a la seva vida o la seva vida la trasllada a la poesia. Ens trobem davant d'un poema molt revelador, que amb la hipòtesi formulada al títol ja ens delata allò que Senyé no és o que no es considera ser, és a dir, una poeta. En el primer vers ens ho ratifica la seva veu que assevera: «com jo no soc poeta, jo mai he delirat». De fet, Anna Senyé no és una poeta que «deliri» en el sentit, mai millor dit, metafòric del terme. Ella és «poeta en tots els moments» i, per tant, viu «la poesia en totes les coses», en el sentit que recomanava a l'amic manlleuenc.

Per a Senyé, el punt de partida de la creació artística es troba en el contacte directe i emotiu, sense condicionaments, de l'artista -la poeta- amb la realitat -la natura. Amb tot, aquesta contemplació s'interioritza i provoca que la veu poètica confessi els seus diversos estats d'ànim.

Al «Retrat de la viatgera» veurem com Anna Senyé busca refugiar-se en la natura per trobar-hi la font de la seva inspiració poètica. El viatge es converteix en tot un símbol, poètic però també vital. Podem concloure afirmant que l'obra

¹³⁴ Composició no datada i de la qual tampoc es té constància de la seva publicació en cap mitjà. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

literària senyereniana esdevé el reflex d'una manera de viure i entendre la vida. L'una quasi no pot sobreviure sense l'altra.

4.3. Univers literari senyerenià

Si bé les tres composicions que l'autora va escriure per i des de Manlleu es poden llegir a la publicació *Remolinada*, cal indicar també que aquests tres poemes esdevenen un clar mostrari del triple univers tematicoliterari que anirà cultivant al llarg dels anys. El repertori religiós, d'una banda, que s'explica per la fe que tenia la poeta, ve representat per «El plor de Maria» i altres títols com «Llum divina», «Roses de la Passió» o «L'Església Sant Amants».

D'altra banda, la nostàlgia d'un passat i un temps deixat enrere, bàsicament al·ludint a Manlleu i a tot allò que la població evoca: la família, els records, la infantesa... «Llevants de taula» n'és la composició més emblemàtica, però no podem oblidar altres poemes que com «Íntima», «Fent Camí» o fins i tot «Filant», també pertanyen a aquest repertori.

I, en darrer lloc, aquell univers que com «El cant de l'aucell cec» «retrata» la natura. L'espai natural on lliurement creixen els arbres i les flors, on els animals corren i els ocells refilen i s'alcen al vol. Dins d'aquest mostrari temàtic hi trobem «Remolinada», «Neu», «La serra» o «Muntanyenca», entre d'altres.

Aquests tres universos entorn dels quals giren els versos de l'Anna Senyé-poeta, són petits mons entorn dels quals gira la mateixa Anna Senyé-devotamanlleuena i persona compromesa. Com ja s'havia dit, vida i obra són gairebé indestriables, almenys durant l'etapa de més maduresa creativa de l'autora. La poeta, d'una banda, i Anita, Anna Senyé o la Sra. Aymà, de l'altra, es complementen. La fe, la nostàlgia d'un bonic passat i la defensa dels animals o, el que ve a ser el mateix, l'atracció enamoradissa que sentia envers la natura, apareixen com a leitmotiv de la seva obra poètica. Al capdavant, en són referents a la seva vida.

Quant als personatges que habiten aquest univers temàtic senyerenià, cal dir que són pocs i sovint els mateixos. Apareixen esporàdicament en uns i altres versos, gairebé com a prototip -rarament se'ls dóna veu o protagonisme-. Es tracta d'un model poètic que prioritza l'espai i on l'entorn natural se situa per sobre dels personatges. Aquests hi apareixen només com a figurants que passegen, corren i feinegen per diferents llogarets i pobles de la nostra geografia.

Per altra banda, és important de remarcar que l'escenografia poètica que Senyé selecciona, se situa exclusivament a les terres catalanes. Els escenaris que la poeta coneix directament i trepitja *in situ*, per traslladar-los després als seus versos, no passen únicament per Manlleu, indret de la infantesa com a font inexhaurible d'inspiració. Senyé es desplaça també fins a la comarca de La Selva, l'Alt Empordà, Baix Llobregat, La Garrotxa o El Ripollès. En poblacions bàsicament rurals, escollides com a matèria de la seva obra creativa. Allí hi troba masos, camps, masies, arbres fruiters, flors i molts animals, però sobretot ocells. En aquests paisatges també apareixen infants que juguen, mares, àvies i donzelles. A vegades, es presenten alguns pagesos, rondellaires, amants i nuvis que acaben de baixar de l'altar. Cal tenir en compte, a més, les evocacions a figures religioses, a sants i a la Mare de Déu.

El jo líric, d'altra banda, sovint estableix un diàleg amb alguns d'aquests elements de la naturalesa, amb el camí, per exemple. Llegim uns versos on l'invoca:

Ja no ets aquell camí que em fou volgut;
mes en hores de fonda solitud
quant l'angoixa s'avença amb pas pausat,
per esventar-la tinc la visió clara
de quan eres ombriu i regalat
que serva com tresor l'ànima avara (Senyé, 1922: 22).

Es tracta d'una poesia molt descriptiva, que a vegades fins i tot s'excedeix en la llargada del vers. La veu de la poeta en primera persona, gairebé sempre hi surt per expressar un estat d'ànim, un instant d'emoció provocat per l'equilibri entre ella i l'entorn que l'acull. Per dir-ho com Caterina Albert, establint-se una gran «afinitat emotiva».

Describeix el cicle anyal, amb les festivitats i tradicions, i a vegades eleva els elements del seu corpus poètic a una essencialització que li permet d'expressar emocions i estats d'ànim personals. La importància del temps per a la poeta és una realitat que es pot comprovar fàcilment donant un cop d'ull als títols. Efectivament, el pas del temps es materialitza a través de la pluja, la neu, la boira o el vent. Elements recurrents que marquen el canvi de les estacions en composicions com «Primavera», «Tardoral», «Agonia d'estiu» o «Neu», sinònim de l'hivern. Però també en d'altres poesies, com «Crisantems», on les «pomposas flors» són «comiat de la gentil bellesa/ d'estiu» i missatgeres «del hivern tan rufol» (Senyé, 1922: 39) o bé «Dol primaveral»:

La gaia primavera ja es passada
amb son lleuger mantell tot perlejat,
la primerenca flor és mustigada
quan els blancs lliris de maig ja s'han badat.
[...]
¿És que l'etern hivern ha pres estança
dintre el meu cor, regnant sinistrament? (Senyé, 1922: 93)

La importància de la flora en la tria temàtica tampoc es pot perdre de vista. De fet, l'univers literari senyerenià està compost de totes aquelles imatges, motius, elements i temes que la poeta troba a la natura per convertir-los en material poètic. En conclusió, la naturalesa és retratada amb tots els seus elements, que la modifiquen, l'embelleixen i, a voltes, la malmeten.

4.4. Una biblioteca personal i alguns referents literaris

Christine de Pisan, poeta medieval nascuda a Venècia, lectora empedreïda, considerada la primera escriptora professional de la literatura francesa, va tenir accés a una gran biblioteca. Aquest fet l'aprofità per dedicar el seu temps a l'estudi i escriptura. La lectura acurada d'alguns dels llibres de la seva biblioteca esperonà aquesta dona a escriure, entre d'altres, una de les seves obres més emblemàtiques, *La Cité des Dames* (1405), traduïda com *La Ciutat de les Dames*.

Ens situem, però, en el moment i el lloc on va viure Anna Senyé, en una Catalunya en plena transformació. A *Més enllà del silenci: les dones a la història de Catalunya*, a cura de Mary Nash, es descriuen els canvis socials i polítics produïts en uns anys de configuració del projecte catalanista i de represa cultural del país. Les reformes legislatives espanyoles de l'ensenyament, l'organització de biblioteques i l'assentament de les estructures per a una formació educacional i social per part de la Mancomunitat o l'aparició de centres d'instrucció per a dones, contribueixen a l'increment de l'accés a la cultura per part de la població femenina catalana d'ençà del segle XIX i fins als anys trenta del segle XX. Tot i que aquestes millores es veuran a la fi truncades per la dictadura de Primo de Rivera, el consum cultural d'aquest conjunt de dones reverteix positivament en la creació d'institucions. Una de les més destacades fou la fundada l'any 1909, i dirigida per Francesca Bonnemaison, l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona, coneguda popularment com La Cultura. Un entorn procliu a la cultura i a l'accés als llibres que explica, per tant, l'augment progressiu dels índex de lectura, fins i tot durant la Dictadura.

Anna Senyé, com tantes noves escriptores que afloren en uns anys d'eclosió de la doble figura de la lectora i de l'escriptora, fou alhora lectora i creadora. Si ens preguntem quins llibres va llegir la poeta, cal donar un cop d'ull a la seva biblioteca particular. Vegem si, moguda per la passió de fer-se una biblioteca de

lectures personals, com Pisan, Anna Senyé va veure satisfeta la seva necessitat d'escriure, esperonada també pels autors i autores que llegia.

Aquesta biblioteca personal¹³⁵ que acumulà al llarg de la seva vida, i que conté més de dos-cents volums, no només ens demostra que li agradava llegir poesia, assaig, teatre i sobretot novel·la, sinó que alhora ens posa al corrent del seu interès per qüestions lingüístiques i culturals. Hi trobem diccionaris, alguna gramàtica i manuals del francès i l'italià. També hi ha llibres de temàtica religiosa, de la natura i de la història de Catalunya. S'hi poden llegir tant clàssics catalans i castellans, *Tirant lo Blanch*, les obres d'Ausiàs March en dos volums, *Don Quijote de la Mancha*, com autors coetanis a Senyé, Aurora i Prudenci Bertrana, Víctor Català, Ambrosi Carrion o Santiago Rusiñol, per donar alguns noms i títols. La presència d'escriptors catalans, començant per Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà o Josep Pla, és abundant, però també hi ha moltes obres de referència d'autors estrangers. *Les flors del mal* de Charles Baudelaire, *Odisea* d'Homer (2 volums), *La Divina Comedia* de Dante, *Los tres Mosqueteros* d'Alexandre Dumas, entre d'altres.

De la biblioteca de l'autora, que donaria a bastament per fer tot un altre estudi, n'hem escollit, no pas a l'atzar, dos autors, per tal d'analitzar-ne la possible influència exercida sobre la poeta.

El 15 de juny de 1914, Coll i Espadaler li fa arribar una targeta a Senyé per agrair-li haver rebut un poema per a la vetllada en honor a Mossèn Cinto. Li escriu : «essent vostè una fermíssima devota del malaguanyat poeta Mossèn Verdaguer [...]» És molt probable que el poeta de Folgueroles hagués estat model per a la poeta manlleuena. Com a mínim, no podem menysvalorar les paraules de Coll i Espadaler que la descriu com a «devota del poeta». És cert que en la biblioteca personal que Senyé va deixar a la Parròquia de Santa Maria de Manlleu, després de la seva mort, hi consten els següents títols del poeta romàntic català: *L'Atlàntida* (1877), *Idil·lis i cants místics* (1879), *Lo somni de sant*

¹³⁵ La biblioteca d'Anna Senyé es trobava a l'Arxiu Parroquial de Manlleu. Tanmateix, en queda únicament el mobiliari i un inventari del fons, ja que els llibres foren traslladats a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic.

Joan (1882), *Caritat i Nero* (1885), *Canigó* (1886), *Pàtria* (1888) i *En defensa pròpia* (1895-1897). També apareixen inventariats dos volums d'estudis crítics sobre Verdaguer: *Amb la lira i el calze* de Josep Miracle (Barcelona, Editorial Aymà, 1952) i *Vida íntima de Mossèn Jacinto Verdaguer* de Joan Güell (Barcelona, 1911). Cal tenir en compte, a més, que Anna Senyé ja era una lectora voraç de ben petita, i que la Renaixença, que havia comptat amb Jacint Verdaguer com a figura cabdal del moviment, no quedava tan lluny.

En la poesia d'Anna Senyé es percep un emmirallament en Verdaguer, sobretot pel que fa a la llengua, les poesies líriques i les que tracten les petites coses. La natura - com ja ha estat dit-, també hi té un paper preponderant, amb la descripció detallada de paisatges.

Podem parlar d'un altre referent, el de la novel·lista empordanesa, Caterina Albert/Víctor Català, les influències de la qual intentarem justificar. El cas és que Senyé sentia una gran admiració per Caterina Albert. Si bé potser només era això, una gran admiració, no es pot perdre de vista que admirar algú significa molt més -en el terreny de la literatura- que únicament llegir-ne l'obra.

De la popularitat i l'èxit de l'autora de *Solitud*, ningú en dubta. L'escriptora Caterina Albert fins i tot pogué fer-se un lloc respectable dins de la palestra de les lletres catalanes. Potser sí que Senyé només admirava l'empordanesa per tot el que aquesta dona -una desconeguda que provenia de comarques, com ella- havia aconseguit tota sola. No obstant això, i encara que la faceta literària de l'escriptora escalenca destacà sobretot en el gènere narratiu, estem en condicions d'afirmar que la poeta manlleuena -una gran lectora de novel·la, val a dir-ho-, no només llegí l'obra narrativa de l'escalenca, sinó que a més, en llegí el seu treball poètic.

És més que simptomàtic que s'hagi trobat el *Llibre blanc* de Caterina Albert entre els volums que configuraven la biblioteca d'Anna Senyé. Fou una sorpresa perquè, tractant-se d'una de les més grans narradores de la nostra literatura, el que s'espera no és trobar-se justament amb un dels seus pocs llibres de poesia. Això ens dóna dret a sostenir que Senyé va llegir Caterina Albert-poeta i que,

molt probablement, fou arran de l'admiració que sentia per ella, tot i que la recepció crítica de *Llibre blanc* va ser molt positiva, que es proposà de llegir-ne la seva obra en vers. Si hem de buscar referents literaris, evidentment, cal buscar-los entre aquells o aquelles que cultivaven –com Senyé– el vers. Si Anna Senyé només hagués sentit una forta admiració per les proeses que havia assolit l'escalenca en el terreny literari, segurament no hauria calgut tenir entre les seves lectures un llibre de versos de la narradora.

Fullegem les pàgines d'aquest recull de composicions aplegades sota el nom de *Llibre blanc, policromi i tríptic*, aparegut l'any 1905. D'entrada, ens adonem que hi ha títols de poemes que fan pensar en algunes de les composicions de Senyé. Seria el cas de «Vistes al mar», «Primavera», «Estiu», «Tardor» i «Hivern». Uns poemes que s'inclouen dins la secció «Policromi» del recull poètic de Caterina Albert. Una secció, a més, que la crítica ha definit com la més interessant i ben aconseguida de les tres. Francesca Bartrina, a *Caterina Albert / Víctor Català. La voluptuositat de l'escriptura*, sosté que «Els poemes d'aquesta secció són definits com a anàrquics, sense preocupació formal, fruits directes de la vida, que no procedeixen de la literatura sinó que sorgeixen directament de l'experiència: una declaració de sinceritat i espontaneïtat» (Bartrina, 2001: 99). Una definició d'intencions que podríem aplicar a la poesia de Senyé, com de fet també, a un gran nombre d'obres escrites per dones.

Vegem, però, quines són les composicions de la poeta manlleuena fruit del mirall exercit pels versos de l'escriptora de l'Escala. «De cara al mar» d'Anna Senyé fou escrita onze anys després de la publicació de *Llibre blanc*. Hi trobem un poema titulat «Vistes al mar». Per escriure aquest poema Senyé s'inspirà en la mateixa localitat marinera on va néixer i viure l'escriptora empordanesa. A les «Notes» que hi ha al final del *Llibre blanc*, trobem una composició del mateix títol que l'inclòs dins del volum, «Vistes al mar», que Albert dedicà al poeta Joan Maragall i que presenta més punts de contacte amb el poema de Senyé que no el que es pot llegir dins de «Policromi».

En ambdós poemes hi ha al·lusions al color del cel i la mar, que s'encomanen: («El cel ben serè / torna al mar més blau» (Albert: 1905, 168) *versus* «El cel s'és fet ja blau, i el mar també s'hi torna» (Senyé: 1922, 77)). També trobem coincidències en l'acció del vent i del sol damunt la platja: («platja deserta/groga de sol!» (Albert: 1905, 169) i «I ací en la groga platja, banyada en llum creixenta» (Senyé: 1922, 77)). I fins i tot l'entrada de les barques i l'estesa de les veles mar endins («entran lliscant les barques en el mar/s'obra la vela com un'ala al sol» (Albert: 1905, 169) i «s'estèn la vela a l'aire com una immensa flama» (Senyé: 1922, 78)) esdevenen referències quasi mimètiques.

Pel que fa als poemes sobre el cicle de les estacions que Caterina Albert ordena en el seu recull, amb la clara intenció de marcar-ne la successivitat, les dualitats i el canvi estacional, en el marc, però, d'un grup de composicions que s'apleguen sota el cicle més general de la natura, Senyé els recull de manera més aleatòria, almenys aparentment. No obstant això, la «Primavera» d'Anna Senyé –amb idèntic títol, en aquest cas–, també reforça la idea de vitalisme i de ressorgiment de la natura. Ambdues autores, a banda de transmetre el valor de l'explosió dels sentits i el fort desig d'estimar en aquesta època de l'any, coincideixen amb la imatge d'una mateixa flor, la violeta, plena de connotacions femenines. Així, on l'escalenca diu «perfum de viola», la manlleuenca, «violes morades». A l'«Estiu» d'Albert, «la vida és un enuig» i Senyé, per la seva banda, sense allunyar-se massa d'aquest precepte, titularà el seu poema, «Agonia d'Estiu». En aquesta mateixa línia de coincidències, «Tardoral» i «Neu», que tancarien el cicle. Aquesta darrera com a sinònim de l'hivern manté un evident paral·lelisme amb la composició de la narradora de l'Escala, en tant que el fred, la calma i el silenci protagonitzen els mesos hivernals i, evidentment, la neu o com ho diuen les autores, «la terra blanca», «la terra (que) es vesteix de blanc», n'és un ineludible referent.

És cert també, que hi ha similituds entre d'altres composicions de Caterina Albert i Anna Senyé. Aquest seria el cas de «Lo captiu», on la narradora denuncia el sofriment i l'empresonament d'una guatlla. Aquesta composició

ens fa pensar amb «El cant de l'aucell cec» de Senyé, que com diu la veu poètica, «jare està pres!...». Un tema, en efecte, el dels espais tancats, com a mínim significatiu des del punt de vista de la literatura escrita per dones. D'altra banda, trobem que la segona part de la composició «Roses de la Passió» de Senyé, titulada «L'oració en l'hort», pot estar inspirada en el poema de devoció religiosa «En l'hort», referit a l'última nit de Jesucrist, i escrit per l'autora de *Solitud*. També la poesia «A un Romeu», -inclosa dins de la tercera secció, «Tríptic»- comparteix força elements amb «Manelic devalla de les serres». De fet, aquesta composició compta amb la presència d'un Romeu que baixa vers la terra baixa, circumstància que ens remet als versos d'Albert. El poema de l'escalenca esdevé un cant de llibertat narrat des de l'òptica de l'home que viu al marge de les normes exigides per la societat: «Oh, Romeu, Romeu, Romeu / tu que vas a llunyes terres/ tu que trescas tot arreu / per les planes y les serres» (Albert: 1905, 159).

Els paral·lelismes que hem presentat ens treuen de tot dubte sobre la influència que l'obra poètica de l'escriptora escalenca tingué sobre un bon nombre de composicions d'Anna Senyé. Ja a l'«Antologia lírica manlleuena» (volum 21) editada pel grup literari Lletres Amicals (1961), es dedica un esbós biogràfic a Anna Senyé i s'hi apunta la sospita que la poeta manlleuena s'emmirallés en l'escriptora Caterina Albert/ Víctor Català.

Si s'analitza el treball poètic de Caterina Albert al *Llibre blanc*, on es perfilen bona part de les característiques de referència que l'escriptora transportà i trascendí sobretot a les narracions, ens adonem que tracta temes com el de la solitud, la sensualitat de la natura i la maternitat des d'una doble vessant. La del gaudi, d'una banda, i la de la frustració i el sofriment, de l'altra. Un univers temàtic, com es pot veure, que subscriuim per a la mateixa Anna Senyé.

Quant a la maternitat que la narradora empordanesa canta en una bona colla de poesies, com ara «Lo bes etern», «Les dones xorques» o el mateix «Hivern», també apareix (trans)vestida de més o menys alegria segons quina sigui la composició de Senyé a què ens referim. És fàcilment identificable la presència

abundant de mares i nins en els versos de la poeta manlleuena. No obstant això, «Ensomni», «Conhort», «Al fill inconegut» o fins i tot «Cant a la veritat» tracten explícitament i intencionadament el tema de la maternitat. Per tant, en totes dues autores –com s’ha pogut llegir al «Retrat de la dona»–, la maternitat recull des del dolor de la pèrdua d’un infant, passant per l’instint maternal i el desig i somni de ser mare, fins al dibuix perfecte de la mare besant i acotxant el seu fill.

Parlàvem, també, de sensualitat de la natura, com l’altre gran component emergent però que sovinteja en la xarxa temàtica de la narradora escalenca. El referent real de la majoria de paisatges de Caterina Albert és principalment l’Empordà, i Barcelona queda en un segon terme. En el cas de Senyé, pràcticament tots els paisatges descrits a la seva obra també pertanyen a l’ambient rural, amb poques per no dir comptades incursions al terreny urbà. De fet, en Senyé, la natura embolcalla tota la seva obra poètica, la recorre de dalt a baix, sigui quina sigui la temàtica principal que basteixi cada composició. En aquest sentit, cal fer esment d’un altre punt clar d’encontre entre una i altra escriptora, la simbologia de l’ocell –omnipresent a l’obra de totes dues. Comparteixen també les constants al·lusions als nius, espais aparentment innocents, però en realitat marcats per una forta càrrega maternal i femenina.

Caterina Albert amb el llibre de poemes *El cant dels mesos*, amb el qual inicià la seva carrera, ja abordava a través dels dotze mesos de l’any, el cicle vital de la natura. No sabem si Anna Senyé llegí també aquest llibre. De totes maneres, els mesos i els canvis estacionals són una constant implícita i quasi podríem dir que inherent a l’obra poètica de Senyé. No creiem, no obstant això, que Caterina Albert perseguís Anna Senyé com un fantasma fins a l’obsessió. Per això, plantejar-se que el poema de Senyé «Solitud?» provingui també de la lectura de la novel·la més universal de l’escriptora empordanesa, que portava el mateix títol i que fou publicada en volum el mateix any que *Llibre blanc*, seria anar una mica massa enllà.

Per acabar, si resseguim l'obra poètica de Senyé i la d'Albert, i no perdem de vista la consideració que l'escriptora manlleuena tenia per la narradora de l'Escala -una admiració que hem definit també al «Retrat de la dona»-, aleshores serem conscients que els punts de trobada entre una i altra no són ni producte de l'atzar ni de la imaginació.

4. 5. Primera etapa literària: de l'estrena a la publicació de *Remolinada*

Val la pena consignar que hi ha una primera i una segona etapa literària en la trajectòria creativa d'Anna Senyé. La primera d'aquestes va de l'any 1914, aproximadament, i fins a l'any 1922.

El 1914 és la data d'estrena de Senyé com a lletrada, en el sentit que es dona a conèixer públicament, en tot cas. Una circumstància que no exclou que la poeta pogués estar escrivint en la intimitat, des de molt abans.

Emmarcats dins el mateix any, la poesia «Ofrena» -com ja s'ha analitzat dins «Els primers versos»- en l'àmbit més local, per una banda, i la primerenca participació en uns Jocs Florals de Sant Gervasi -com es veurà més endavant-, fora ja del redós familiar, de l'altra, esdevenen el tret de sortida de la posterior activitat literària de la poeta.

De 1915 a 1920 es concentra bona part del període més creatiu de Senyé. Recordem que aquests són uns anys en què les dones ocupen nous espais de la paraula escrita. I la creativitat de la poeta és visible tant des del punt de vista de l'estricta procés d'escriptura, més íntim i personal, com del de les seves relacions socials i activitat cultural, fruit de l'activa participació en certàmens literaris i Jocs Florals. Anna Senyé publica amb certa regularitat en alguns mitjans de prou renom, com *El Correo Catalán*¹³⁶. Els seus versos també es

¹³⁶ La revista *Feminal* -com es veurà- presenta Senyé com a col·laboradora d'*El Correo Catalan*, ja des d'abans de l'any 1916. Consultats els números que es conserven de la «Pàgina Literaria» d'*El Correo Catalan* [1912-1915-1916-1917-1918-1920-1921-1922] a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Anna Senyé no hi publica cap treball poètic. Malauradament, no s'ha pogut consultar l'any 1914, any en què Senyé s'estrenà com a poeta. De totes maneres, és molt probable que durant aquest any tampoc es publiquessin les seves poesies, perquè segurament la col·laboració de la manlleuena a les pàgines del rotatiu fou en forma

publiquen a les pàgines d'una de les revistes més influents per a la burgesia barcelonina, i capdavantera d'un feminisme catòlic i conservador, com és *Feminal*. La insistència de la poeta manlleuena a fer-se un nom i un lloc en el camp de les lletres, arriba fins al punt que «l'any 1919, la Biblioteca Nacional de Madrid va incloure la nostra autora en un catàleg d'autors catalans» (Roca, 2003: 34).

La data de 1922, en canvi, constitueix el moment de recollida de tots els fruits sembrats aquí i allà durant els anys anteriors. *Remolinada*, l'únic volum poètic de l'autora, recupera, (re)organitza i, si ve al cas, (re)ajusta, els poemes que la poeta havia anat escrivint i publicant en revistes, programes de Festa Major, fulletons, en resum, en diverses publicacions periòdiques.

4.5.1. Festa i altres publicacions comarcals

L'accés generalitzat de les dones a l'esfera pública es produeix durant les primeres dècades del segle XX, també al nostre país. La cultura i, sobretot la literatura, serà aquell àmbit fins aleshores reservat, on les dones podran accedir i deixar sentir la seva veu. La creació de publicacions periòdiques adreçades a les dones, així com el ressorgiment constant de noves escriptores, ja iniciat al segle XIX, són els primers signes d'aquest període revolucionari des de la vessant de la dona. Neus Real, que ha estudiat profundament la producció literària feta per dones al llarg d'aquests anys, afirma a *Dona i literatura a la Catalunya de preguerra* que, «durant els primers anys del nou-cents i sobretot en les dècades dels vint i els trenta, la dona va adquirir una rellevància molt concreta en el mercat literari, tant en l'espai del consum com en el de la producció» (Real, 2006: 17). L'autora apunta la necessitat de no defugir conceptes com *literatura femenina* i *públic femení* en una època que també es defineix per mitjà d'aquests conceptes. Esmentem, en aquest sentit, un comentari seu:

d'articles periodístics i manifestos, com a membre i presidenta de secció de la Societat Protectora d'Animals i Plantes de Catalunya.

[...] cal partir del fet inqüestionable que els sintagmes *literatura femenina* i *públic femení* van circular en la preguerra per identificar i definir globalment les dues realitats en qüestió. La voluntat de recuperar-les, descriure-les i interpretar-les com a objecte d'anàlisi delimitat i independent, per bé que en absolut aïllat del seu context, hi troba un dels seus arguments més sòlids. Aquest argument és triplement refermat: d'una banda, per l'assumpció de la particularitat genèrica d'una part de les mateixes autores; de l'altra, per l'operativitat coetània de la singularització en la consideració de les dones com a element específic fonamental en la configuració d'un mercat cultural modern, i, finalment, pel reconeixement des de tots els àmbits de la vida pública, en els mateixos moments, d'aquesta senya d'identitat col·lectiva i de la rellevància dels agents que delimitava en la producció i el consum (Real, 2006: 25).

En aquest context propici a l'activitat creativa de les dones, Anna Senyé busca, com a mínim, canalitzar el seu desig d'escriure versos. I és que, com apunta Vinyet Panyella, les poetes del segle XX que escriuen i publiquen fins l'any 1939, presenten alguns trets comuns, entre els quals destaca la seva vocació literària i una «desacomplexada manera de fer a favor de la seva integració personal en el sistema literari» (Panyella, 2005: 57). Tanmateix, moltes d'elles van ocupar espais poc rellevants de la dinàmica literària i un bon nombre va acabar també per abandonar la creació. Real comptabilitza en menys d'una desena les escriptores que finalment van aconseguir de fer-se un lloc destacat en el mapa poètic català. Senyé no fou una d'elles, però la seva trajectòria literària va estar marcada per una dinàmica general que compartí amb moltes d'altres:

Una gran part de les que no van fer-se un lloc destacat en les lletres catalanes van tenir les revistes de joves i els periòdics locals o d'entitats concretes com a principals tribunes d'expressió escrita, on van donar a conèixer essencialment poemes, però també contes, proses i comentaris.

Altres plataformes foren les seccions femenines, les publicacions genèricament especialitzades i els premis que algunes d'aquestes van convocar. Un nombre considerable de les autores, així mateix, van obtenir guardons en certàmens poètics, en especial als Jocs Florals d'arreu del país. La manca de pes o de prestigi i la marginalitat literariocultural de la majoria d'aquestes esferes sembla la causa externa més directa del poc èxit que van tenir (Real, 2006: 104-105).

La publicació a la premsa local, primer –com ja s'ha vist– i anteriorment o simultàniament en d'altres mitjans comarcals, l'obtenció de premis en alguns certàmens o en els Jocs Florals, o fins i tot la participació en certes iniciatives literàries, són els camins pels quals va circular la poeta de Manlleu. Ella forma

part d'aquest grup de desacomplexades que, suposadament, abandonà, tot i que mai deixà d'escriure del tot.

Indiscutiblement, la revista literària *Festa*¹³⁷ de Molins de Rei pot considerar-se, manllevant l'expressió de Neus Real, la seva principal «tribuna d'expressió escrita». En efecte, entre els primers manuscrits que va escriure l'autora, es conserva un poema que anomenà «Íntima». Aquesta composició, que no és la que publicà *Remolinada* amb el mateix títol, està signada per Adela Sanpere – pseudònim amb què signava Senyé a la revista molinenca. L'acompanyen unes notes escrites per la mateixa poeta. Diuen així: «“Festa” era mestre dels aficionats a la literatura i els estimulava donantlos lliçons en la secció de lletres contestades, corregia els treballs i els publicaba.»¹³⁸

La informació que aporta Senyé ens fa pensar que juntament amb «Ofrena», el poema «Íntima» fou un dels primers treballs poètics de l'autora. Ens desvetlla que hi hagué un moment en què signava a la revista de Molins de Rei amb pseudònim i, segurament, fou quan ella començà a publicar-hi. «Íntima», amb tot, no està datat i això en dificulta la seva ubicació temporal. Únicament localitzant la publicació del poema¹³⁹, podríem saber al voltant de quins anys s'inicià la poeta com a col·laboradora en aquest mitjà:

Plaume a ratos, estar sola en ma cambra
 bo i mirant pels mitj tencats porticons,
 respirant a penes, l'alé aguantanme

¹³⁷ A «Més d'un segle i mig de premsa, revistes i butlletins», dins el número 1 de la revista de recerca molinenca, *L'espai*, apareguda l'abril de l'any 1998, Francesc Ballester situa la fundació del periòdic literari *Festa*, el 25 de setembre de l'any 1913, i la seva desaparició el setembre de 1916. Atès que l'Arxiu Municipal de Molins de Rei i la Biblioteca de la Universitat de Barcelona compten amb números de l'any 1917, és evident que hi ha algun error en les dates que dona Ballester. De totes maneres, els catàlegs de les biblioteques de la UB i la UAB donen aquestes dades sobre la revista: Any 1, núm. 1, (27 setembre 1913)-any 5, núm. 99 (15 desembre 1917). Impr. Alfons I d'Arag, 39. Ens diu també que es tracta d'una publicació quinzenal, dirigida per Miquel Gras i Vila i de la qual se'n publiquen paral·lelament dues edicions, a Barcelona i Molins de Rei.

¹³⁸ Manuscrit del poema titulat «Íntima» i notes personals de l'autora. Dins: «Primers versos». Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

¹³⁹ En els números consultats de l'any 1915 de la revista *Festa*, la poeta ja signa Anna Senyé d'Aymà. Intuïm, per tant, que el 1914 –any en què només s'ha pogut consultar un número– Senyé podria haver signat els seus poemes amb pseudònim. A l'Arxiu Municipal de Molins de Rei no conserven cap número de la revista *Festa* dels anys 1913 i 1914, així com tampoc al Museu Municipal o a la biblioteca Pau Vila de la mateixa població. A l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, per la seva banda, disposen d'un únic número de l'any 1914.

per sorprendri a dos jolius moixóns.

A trench d'alba cuant encara jo dormo
 ells ja canten sa mes dolça cansó
 compertinse les llevors que'ls i sembro
 ab mà pródiga aixis que's fa fosch.¹⁴⁰

Parlem de col·laboradora perquè entre els números de l'any 1915 consultats de la revista, el nom d'Anna Senyé apareix quasi mensualment signant alguna de les composicions. De totes maners, sorprèn que al número 34 de la revista, a més de la publicació del poema «Ensomni» d'Anna Senyé, es dediqui íntegrament una pàgina de *Festa* per presentar-la, acompanyada també d'una imatge de la poeta. Recollim la presentació que en fa la revista de Molins de Rei:

L'aparició d'una nova figura literaria femenina, en la tençó literaria de Catalunya, deu esser saludada amb tota la joia d'un infantament, més encara, quan les dones de nostre terra miren generalment amb temença si no es amb terror, totes les manifestacions artístiques, abstenint-s'hi ni deixar la llar!

Agna Señé d'Aymá potser per alguna d'aqueixes preocupacions ha trigat a manifestar-nos més de lo que devia. I encara qu'el seu esperit estigui en vies de formació, es tan esperançada de fruits, que molt ens complau poguer mostrar la branca florida. Entre nosaltres ha fet els primers passos i les nostres columnas s'han honorat amb la seva firma que hi tenia un doble valor: el seu intrínsec i el de la confiança amb que posava la seva obra en nostres mans (*Festa*, núm. 34, 10 de febrer de 1915).

D'acord amb aquesta ressenya, Anna Seny fou «llençada a la lluita de les lletres» per aquesta publicació, gràcies –com s'apunta més endavant– a un amic de la casa que sense permís previ, decidí d'incorporar-la en el cercle literari molinenc. A la fi de l'article sobre l'esclat de la poeta, se li desitja un lloc i un futur pròsper, similar al de coetànies seves com Carme Karr, Clementina Arderiu o Víctor Català. Si correspon a l'any 1915 el de donar a conèixer als lectors i lectores de *Festa*, la figura d'Anna Senyé, els seus versos no podia fer massa temps que apareixien publicats a les pàgines d'aquesta revista.

¹⁴⁰ Poema «Íntima». Dins: «Primers versos». Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

És força probable que la incursió poètica de Senyé es produís l'any 1914¹⁴¹, signant amb pseudònim, com ella mateixa va deixar escrit a propòsit de la composició «Íntima». Recordem que amb motiu de la celebració del XIIIè aniversari de la mort del poeta osonenc, mossèn Cinto Verdaguer, celebrada a Manlleu el juny de l'any 1914, Anna Senyé escriu els seus primers versos, al poema «Ofrena». Així doncs, la publicació de l'obra poètica senyereniana a la revista literària *Festa* no pot ser anterior a aquesta data de la vetllada necrològica manlleuena.

La revista literària de Molins de Rei, que a banda de publicar treballs literaris, informava també els seus lectors de tota mena d'actes, celebracions i esdeveniments relacionats amb el món de la literatura, tenia una llista de col·laboradors que sempre s'anava repetint. Al llarg de l'any 1915, el nom d'Anna Senyé apareix quasi ininterrompudament. Magí Murià, Ambrosi Carrion, Santiago Boy són altres col·laboradors habituals de la revista. Cal no perdre de vista que Lluís Aymà, espòs de la poeta i persona coneguda i influent, també escrivia en aquest mitjà. Qui sap si no fou a través d'ell, que la poeta accedí a publicar també a la revista molinenca.

Com molt bé s'indicava a l'article que presentava la poeta, publicat el 10 de febrer de 1915, un amic de *Festa* i, per tant, amic del matrimoni Aymà, fou el responsable de l'esclat de la poeta. Això ens fa pensar que aquest amic podria ser Ambrosi Carrion, tenint en compte que era veí del matrimoni Aymà a Barcelona i que els unia una gran amistat.

Havent consultat els números de 1915¹⁴², són molt pocs els mesos en què no apareix cap col·laboració d'Anna Senyé. «Tarda de maig» (número extraordinari del 10 de gener de 1915), «El cant dels ceps» (25 de gener de 1915), «Ensomni» (10 de febrer de 1915), «Filant» (25 de març de 1915), «Agonia d'Estiu» (25 d'abril de 1915), que acabarien per formar part del recull que

¹⁴¹ Dels poemes datats per l'autora, cap és anterior a l'any 1914. De fet, entre els poemes recollits a *Remolinada*, «A Rafel Casanova» fou escrit l'11 de setembre de 1914 i «Idil·li» i «Tardoral» al 1915.

¹⁴² Números de l'any 1915 de la revista *Festa* consultats a l'Arxiu Municipal de Molins de Rei i a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

l'autora publicà uns anys més tard, anaren apareixent mensualment a la revista de Molins de Rei. Tanmateix, en el número del 25 de maig del mateix any es publicà una composició, «Tarda d'Abril», que no es va incloure a *Remolinada*. Llegim-ne un fragment:

La tarda se anyora del sol que la deixa
tant prest, bo i tapanse amb finíssim vel gris...
la nova brotada també en dona queixa.

Rondinen els arbres mirant el cel llis
car serven ses branques, contents i gelosos,
dels nius a mig fer, el jonc vincladís.

Camí de la font, contents, amorosos
els cors i la vida glatint al amor
parlem amb la amada de jorns venturosos (Senyé, 1915: 118).

Tampoc fou inclosa al volum *Remolinada*, una estrofa de la poeta que la revista aplegà sota el títol genèric «paròdies d'estil de quelcuns de nostres col·laboradors» (10 de gener de 1915), que comença amb el vers, «Petit, petit aucellet». No obstant això, aquesta composició no té res a veure amb el poema «Ofrena» que comença amb un vers idèntic. El 10 de desembre, per altra banda, Senyé surt amb un poema titulat «Contrast», que dedicà al Sr. Gras Vila a causa de la mort del seu fill. Aquesta mateixa composició, amb mínimes diferències, però amb un altre títol, «Conhort», sí que fou inclosa a *Remolinada*, així com també, «Dol primaveral» (25 de juliol de 1915), «Muntanyenca» (25 d'agost de 1915), «Anhel» (10 de setembre de 1915) o «Crisantems» (25 de setembre de 1915), que són altres treballs que *Festa* li publicà.

Pel que fa al poema titulat «A Santiago Boy», que no s'ha pogut localitzar a la revista, però que és al llibre de 1922, cal esmentar una carta rebuda per Anna Senyé i Lluís Aymà, un 18 de novembre de 1916. En aquesta carta se'ls demana la seva aportació per al «projecte extraordinari» que *Festa* vol dedicar a

l'humorista català Santiago Boy. Tant aquesta dada com que el mateix Santiago Boy participava habitualment a la revista molinenca, ens fan concloure que la composició escrita per Senyé fou publicada a *Festa*, exclusivament per aquella ocasió.

Quant als números de la revista corresponents a l'any 1916,¹⁴³ s'han localitzat quatre aportacions de la nostra poeta. Es tracta de les composicions «Idil·li» (10 de març de 1916), escrit, però, a La Salut el 1915, «Alba divina» (25 d'abril de 1916), «Cant a la veritat» (10 de juny de 1916) i, per últim, «Primavera» (25 de juliol de 1916). Tots ells, també, recollits a les pàgines de *Remolinada*.

Per contra, els poemes titulats «Estiu», «Matí» i «Al nen Angel Carrion»¹⁴⁴, dedicada al fill de l'amic Ambrosi Carrion, també foren publicats –si fem cas de les anotacions de l'autora– a la revista literària del Baix Llobregat, en números que no s'han pogut consultar. Encara podem parlar d'algun treball poètic més, la destinació exacta del qual ignorem. Tanmateix, i si considerem que aquestes composicions es troben aplegades juntament amb els originals de *Remolinada* i un plec de poesies publicades, totes elles, a *Festa*, entre les quals hi ha les citades anteriorment, aleshores, és probable que «En la serra», «Hivernenca» i «Esperança», haguessin estat publicades també a la revista de Molins de Rei.

Tot i que la col·laboració a la revista molinenca fou la plataforma més important de llançament de l'obra poètica d'Anna Senyé, i el mitjà on la poeta publicà amb força regularitat, cal mencionar, com a mínim, altres revistes d'abast comarcal, a les pàgines de les quals també es pogueren llegir els versos de la poeta manlleuena. Podem citar *La Veu de la Selva i Llevor*, «setmanari català independent», dues publicacions amb seu a Santa Coloma de Farners. La composició «Jesús» d'Anna Senyé va aparèixer a les pàgines de *La Veu de la*

¹⁴³ Números de l'any 1916 de la revista *Festa* consultats a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

¹⁴⁴ «Estiu», «Matí» i «Al nen Angel Carrion» es troben dins la carpeta que Senyé etiquetà: «Poesies publicades o premiades». Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu. En cadascun dels tres manuscrits dels poemes hi consta l'anotació que foren publicats a *Festa*. Atès que no hi figura la data, es podria tractar de composicions publicades en algun número no consultat o bé als números no localitzats de l'any 1914. A més, cap dels tres poemes fou inclòs en el volum poètic de l'autora.

Selva, el 12 d'agost de l'any 1920. En la mateixa data però de l'any 1922, *Llevor* publicà «Instantània. Als futbolistes del "Farnés Deportiu"»:

Dintre el camp dels bells deportes
hi brunzeix la jovenalla:
són atletes braus i forts...
Ara tots en francs accords
s'agombolen damunt ralla
car la pilota hi devalla.

Aire nou l'espai fendeix...
La lluna encuriosida
se'ls mira i s'esporgueix;
Goal!. del camp repercuteix,
i ella amunt pren embranzida
suaument, amb cura i mida.

Tem les mans en que cauria
si rellisqués fent la via (Senyé, 1922b: 4).

Per altra banda, Anna Senyé, que tenia com un dels destins d'estiueig la població de Santa Coloma de Farners, va prendre part en un acte religiós en què, d'acord amb la documentació consultada¹⁴⁵, se celebrà «la processó de la Missió Santa». Entre els actes que oferia aquesta celebració, es podia visitar una exposició de fotografies de l'església Sant Amants, de la qual Anna Senyé s'ocupà d'escriure els versos. En efecte, a *Remolinada* es pot llegir la composició «L'església Sant Amants», escrita, evidentment, a la capital de la Selva, l'octubre del 1919.

¹⁴⁵ Carta de Josep Fàbregas a Anna Senyé. Santa Coloma de Farners, 1 de gener de 1920. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu. Únicament trobem que hi ha una incoherència en les dates. Tenint en compte que la carta adreçada a Senyé és del gener de l'any 1920 i que l'acte que es menciona i en què participà la poeta, tingué lloc un mes de novembre, és evident que el poema fou escrit l'octubre de l'any 1919 i, per tant, hi ha una errada o confusió en la data de 1920 que apareix a *Remolinada*.

4.5.2. Certàmens i Jocs Florals

Les revistes de joves, els periòdics locals i les seccions femenines van ser importants plataformes d'expressió escrita per a la nova fornada d'escriptores. Els premis i certàmens poètics que convocaven algunes d'aquestes revistes o entitats, i sobretot els Jocs Florals que se celebraven arreu del país, foren altres esferes –sovint marginals i mancades de prestigi- a través de les quals aquestes dones canalitzaven la seva veu poètica.

El 25 de juny de 1915, mes en què justament Anna Senyé no presentà cap poema a la revista *Festa*, es publicà un article amb motiu de la celebració dels Jocs Florals de Molins de Rei, organitzats per la mateixa revista i celebrats en el local de l'entitat Centre Catalanista. En l'esmentat article que titularen «Els nostres Jocs Florals»¹⁴⁶, hi trobem entre els poemes guardonats d'aquella festa de les lletres, «Tardoral» d'Anna Senyé. Fou escrit a Sant Feliu de Pallerols i mereixedor d'un quart premi, ja que en aquella vetllada no es donaren els premis emblemàtics jocfloralescs. Vegem amb quins versos fou guardonada la poeta:

[...]

Un vent subtil i fret; mes en els dintres
del cor, com un caliu que mai s'apaga,
llueix la claretat de la radianta
visió de aquella mare que a la sina
duia l'infant dormit. La vida eterna
es prometença, certitut de noves
florides i aromades Primaveres. (Senyé, 1922: 124)

Com a anècdota, cal apuntar que aquest poema de Senyé quedà darrere de «Noves de França», composició amb què es presentà el seu marit, Lluís Aymà.

¹⁴⁶ Vegeu: «Els nostres Jocs Florals». Dins: *Festa*. Núm. 43. Molins de Rei, 25 de juny de 1915.

La Veu de Catalunya publicà el 16 de juny de 1915 la notícia d'aquesta festa de les lletres catalanes celebrada a la població del Baix Llobregat. Ho narraven amb aquestes paraules:

A l'hora marcada –amb assistència de totes les autoritats i amenitzada per un quintet– va començar la festa, que, per malaltia de l'eximi poeta Francesc Matheu, tingué que presidir En Ramon Suriñach Baell, membre del Jurat [...].

La delicada poesia, distinguida amb la Flor, així com tots els demés treballs, dels quals en foren guanyadors la poetessa donya Agna Sagné i els senyors Puiggari, Parramón, Iglesias Guizart, Draper, Vives i Borrell, Aimà, Girona, Serrats, Margarit i Malats, foren religiosament escoltats i fortament aplaudits, no excloent-ne pas el magnífic parlament de gracies encarregat al redactor de «Festa» i membre del Jurat En Magí Murià.

És com a mínim destacable que Anna Senyé es mencioni en primer lloc al diari, tot i no haver obtingut cap dels premis més importants, i només després del guanyador de la Flor Natural, és clar. A continuació, se citen la resta de senyors també guanyadors en aquella festa. No sabem, tanmateix, si el nom de la poeta és col·locat al davant per destacar justament que fou l'única dona premiada.

A banda dels Jocs Florals de Molins de Rei, Anna Senyé participà també en els que s'organitzaren a l'Escala el 1916. Al material guardat als arxius escalencs, el 1914 consta com l'any en què se celebraren els Jocs Florals de la població marinera. No obstant això, hi ha alguns documents¹⁴⁷ que informen d'uns altres Jocs Florals que organitzà l'Ateneu Víctor Català, el 1916, any de la fundació d'aquesta mateixa entitat. Ens consta que hi havia certa rivalitat entre l'Ateneu Víctor Català i l'Ateneu Art i Cultura, ambdós de l'Escala. Si tenim en compte que aquest darrer celebrà uns Jocs Florals l'any de la seva fundació, el 1914, és lògic que l'Ateneu que portava el nom de l'escriptora escalenca més cèlebre de les lletres catalanes, també n'organitzés uns en el seu moment fundacional.

Evidentment, els Jocs Florals en què participà Anna Senyé foren els organitzats per l'Ateneu Víctor Català. A més, en el número 70 de la revista *Festa* de Molins

¹⁴⁷ En el número 72 de *Fulls d'Història Local*, un article signat per Francesc Sala Balaguer parla sobre els anys de vida dels dos ateneus de l'Escala i de la celebració dels Jocs Florals per part de l'Ateneu Art i Cultura i l'Ateneu Víctor Català, els anys de la seva fundació. Arxiu Municipal de l'Escala. Tanmateix, no es conserva cap fulletó editat amb la informació d'aquestes celebracions literàries o, potser, ni se'n va editar cap.

de Rei, el 10 d'agost de 1916, es publica la notícia signada des de l'Escala el 22 de juliol del mateix any. Aquesta notícia informa de la convocatòria d'uns –cito textualment– «Jocs Florals a la vila de la Escala que projecta l'Ateneu Víctor Català». Entre els premis ordinaris, s'hi pot llegir que la «Viola d'or i argent», ofrena del Rector D. Carles Costa, s'atorga a una poesia de caràcter religiós. En aquella ocasió, la poeta manlleuena guanyà aquest premi ordinari amb la composició «Roses de la Passió¹⁴⁸»:

Agenollat damunt la terra esquerpa i dura,
la testa va inclinant en suprema amargó:
Visions de mort el torben...Pressent la negació
de Kefas, veu els tres dormint prop seu sens cura.

Com Judes sense cor, s'apropa, re el detura...
Del greu neguit, la túnica xopa sagnant suor,
i alçant els ulls al cel, calma en suprem dolor:
«O Pare, lluny de mi eix calze de tortura» (Senyé, 1922: 87).

I per últim, les notes de la mateixa poeta ens posen al corrent d'una nova composició premiada, en aquest cas a la capital del Baix Llobregat, Sant Feliu de Llobregat. Es tracta del poema «Llum divina», escrit l'octubre de 1918. L'associació Amics de l'Art i de les Lletres de la capital del Baix Llobregat feia unes convocatòries no floralsques, la participació de Senyé en una de les quals va donar el premi anteriorment mencionat¹⁴⁹.

4.5.3. Anna Senyé i *Feminal*

Feminal, en la seva segona època, vindrà també a reforçar els afanys d'aquelles dames d'*Or y Grana*. *Feminal* reapareix el 1907, un any després d'aquella, i és conduïda per Carme Karr –també col·laboradora d'*Or y Grana* conjuntament amb Dolors Monserdà

¹⁴⁸ El poema «Roses de la Passió» que es publicà a *Remolinada* l'any 1922, la revista *El Record* de Manlleu el publica l'any 1950, p. [17].

¹⁴⁹ Cal dir que si aquesta dada fos certa, aleshores Senyé s'hauria presentat al certamen de Sant Feliu amb una composició ja publicada anteriorment, tenint en compte que l'associació Amics de l'Art i de les Lletres va estar activa entre els anys 1929-1935.

de Macià-, escriptora i feminista barcelonina a través de la qual podem anar veient quin camí pateix aquell feminisme vindicatiu del XIX que s'integra quasi només iniciar-se el canvi de segle.

Teòricament és una publicació adreçada a tot un ampli sector de dones, però el sol fet que aparegui encartada dins *La Il·lustració Catalana* ens remet a un públic vinculat a un cert neguit cultural que ni molt menys no es pot considerar, a aquestes alçades de segle, com a propi d'una àmplia majoria de dones ni tampoc d'homes (Segura i Selva, 1984: 55).

Vet aquí com presenten la revista barcelonina *Feminal*,¹⁵⁰ les autores del treball *Revistes de dones 1846-1935*. Aquesta publicació llegida fonamentalment per les dones i les germanes dels homes de l'alta burgesia barcelonina amb cert interès per la formació, ens ajuda molt a entendre com pensaven i com vivien dones com la mateixa Anna Senyé. Des del punt de vista pedagògic i conservador, l'objectiu de *Feminal* és culturalitzar i catalanitzar la dona burgesa per assegurar que l'educació dels futurs catalans sigui millor. En conseqüència, el feminisme que es procura definir des de les files de la revista és un feminisme molt determinat i, com es fa evident, amb clares connotacions de classe. La burgesia que prendrà el timó d'aquest moviment reivindicatiu, vetllarà per conservar el model de dona que defensen: la bona mare i l'exemplar esposa. Ens trobem davant d'un mitjà que fomentà un model de feminisme moderat i conservador.

Anna Senyé encaixa perfectament amb aquest patró, i és per això que no ens sorprèn que un dia la poeta manlleuena deixés l'empremta de la seva veu poètica a les pàgines d'aquesta revista. Arribats en aquest punt, però, cal veure com fou presentada Anna Senyé a les lectores de la societat barcelonina de principis del segle XX. I mitjançant quines poesies volgué Senyé mostrar-se a aquest públic lector eminentment femení.

Al número 114 de la revista, que s'ha presentat com una de les primeres aportacions catalanes al feminisme, tenim notícia de la poeta. De fet, es conserven algunes cartes que la directora, també escriptora i feminista Carme

¹⁵⁰ *Feminal*, revista adscrita a *Il·lustració Catalana* -dirigida per Francesc Matheu, exponent del catalanisme conservador-, va començar a publicar-se l'any 1907 sota la direcció de Carme Karr i Alfonsetti, que exercia de compaginadora, secretària de redacció i redactora múltiple.

Karr i Alfonsetti,¹⁵¹ envià a la poeta manlleuena. Amb data 15 de setembre de 1916, la directora de *Feminal* escriu a Anna Senyé i li diu:

Senyora:

Aquest mes, penso publicar el seu retrat junt amb algunes poesies seves. Les que vosté 'ns feu l'obsequi d'enviar-nos resulten molt curtes per a omplir una plana.

M'he enterat de que vosté ha sigut premiada en alguns Jocs Florals. ¿Podria enviarme la poesia per a publicar-la, i d'altres si les té? Estic passant l'estiu a La Garriga, havent vingut aquí per poques hores, si no jo mateixa l'haguera anada a visitar.

L'article aparegut el dia 24 de setembre de 1916 a *Feminal*, segurament escrit per Karr, acompanyat d'una imatge de la poeta, presenta la lletrada amb aquest titular: «La distingida poetesa catalana Agna Señé d'Aymà.» Aquí, es revela també com començà la carrera literària Senyé, fora de la vila local. És a dir, quina fou la seva primera participació literària fora de la iniciada a les vetllades necrològiques de Manlleu.

Lluís Coll i Espadaler escriu una carta a Anna Senyé, amb data de 19 de novembre de 1916, en què fa saber a la poeta manlleuena que li ha arribat a les mans el número de *Feminal* que la presenta al públic. En boca del mateix Coll surten aquests elogis: «Jo celebros moltíssim i l'han felicitat de que "Feminal" hagi pregonat als quatre vents las excelents qualitats que té de poetessa que ja la col·loca en un dels primers llocs dels rimaires de la nostra Pàtria.» Tot seguit, Coll i Espadaler li diu que ell mateix es felicita de l'èxit de Senyé, «ja que'ns cal l'honor de fer-la escriurer pel públic comensant per una vetllada a la Associació Catalanista "En Rafel de Casanova" d'aquesta nostra Vila».

Per tant, el mateix 1914, any en què Senyé havia començat la col·laboració a Manlleu que li recorda Coll i Espadaler, s'agafa també, en la presentació a *Feminal*, com la data d'inici de la carrera literària de la biografiada. No obstant això, el moment de l'estrena de Senyé com a poeta, *Feminal* el situa en el marc d'uns «Jochs Florals de Sant Gervasi, organitzats pel Centre Regionalista», on

¹⁵¹ Per a una ressenya sobre l'activitat cultural de Carme Karr, vegeu AINAUD DE LASARTE, Josep M. «Carme Karr, escriptora i feminista». Dins: *Serra d'Or*, núm. 409, gener de 1994, p. 20-21.

«per primera vegada ressonaren els més càlits y expontanis aplaudiments, premiant una bellíssima poesia mística firmada per una dama de nom fins aleshores del tot desconegut en nostres lletres: Agna Señé d'Aymà» (*Feminal*, 114. 24 de setembre de 1916). A continuació, reproduïm el text pràcticament íntegre publicat a *Feminal*, perquè creiem que no només és interessant des del punt de vista informatiu, ja que aporta noves dades bibliogràfiques sobre l'autora, sinó també per al seu valor com a document sociològic:

En excès modesta, la nova y simpàtica poetesa ens ha fet esperar dos anys de permètrens donarla a conèixer -ab algunes de ses poesies- a nostres benvolgudes llegidores. La manca d'espai ens obliga a esser avuy molt breus, massa, tractantse d'una col·laboradora tan valiosa. Però guardem en cartera alguns treballs de la senyora d'Aymà, alguns distingits ab premis extraordinaris en certàmens literaris d'importants viles de Catalunya que publicarem més endavant.

Filla de la bonica vileta de Manlleu, la senyora Señé d'Aymà no s'habia dedicat a les lletres fins fa uns dos anys. Durant aquest temps ha col·laborat en varies publicacions de fóra i dintre Barcelona, essent el *Correo Catalán* una d'aquestes últimes.

Benvinguda sia entre'l ja brillant estol de les poeteses catalanes la senyora d'Aymà, quals poesies impreses d'un noble i delicat sentiment de religiositat són verament belles (*Feminal*, núm. 114, 24 de setembre de 1916).

Malgrat que Senyé es doni a conèixer públicament a *Feminal* en aquesta data de l'any 1916, cal fer constar que els poemes de l'escriptora ja havien estat publicats amb anterioritat a les pàgines de la revista dirigida per Karr. Fixem-nos, si no, en el número del 27 de juny del 1915, on podem llegir la poesia «El cant del cep», de la poeta nascuda a Manlleu. Tot i que aquest no és el poema amb què Senyé fou guardonada al Baix Llobregat, es publica acompanyat d'una fotografia dels Jocs Florals de Molins de Rei on apareixen la Reina de la festa i la seva Cort d'Amor.

Un mes després de la publicació de l'article de presentació de Senyé a les pàgines del suplement de *La Il·lustració Catalana*, la redactora compleix amb la seva promesa d'oferir a les lectores els treballs de la poeta manlleuena, «guardats en cartera». Hi publica tres composicions d'Anna Senyé d'Aymà, el 29 d'octubre de 1916. Es presenten sota el nom de «Poesies» i es tracta de «Tardoral», «De cara al mar» i «La serra», respectivament.

En aquest mateix número 115, la revista publica, en unes pàgines abans que els poemes de Senyé, tres fotografies dels Jocs Florals celebrats en tres indrets de la terra catalana, entre ells, a l'Escala. Casualment o no, Anna Senyé fou premiada en els Jocs Florals de l'Ateneu Víctor Català de la població empordanesa d'aquell any, com ja s'havia dit. Per tant, no sabem si des de *Feminal* s'aprofità també l'ocasió que la poeta hagués guanyat uns Jocs Florals, per dedicar a la seva obra poètica una pàgina sencera d'aquell número. No obstant això, i si aquesta hipòtesi fos certa, sorprendria que entre les tres poesies publicades no hi hagués justament «Roses de la Passió», composició amb què Senyé fou reconeguda en el certamen flouresc de l'Escala. Però serà en el següent número de la revista, el 31 de desembre del mateix 1916, que tindrem ocasió de llegir el poema guardonat amb la «Viola d'or i argent» als Jocs Florals escalencs. A banda d'aquesta poesia de tema religiós, es publiquen també «Cant a la veritat» i «Dol primaveral».

És justament a les darreres pàgines d'aquest número, que la redacció de *Feminal* anuncia un canvi en el format i el preu de la revista. Amb tot, la revista conservarà la seva essència i el desig de potenciar la cultura i enaltir la dona catalana. És interessant saber com es parla i com es pensa des de *Feminal* perquè, de retruc, el seu iderai ens apropa a la manera de pensar i de fer versos d'Anna Senyé:

FEMINAL, en sa nova forma, seguirà essent el portant-veus de les dones catalanes; en ses planes recullirà totes les palpitations de llurs cors y totes les irradiacions de llur pensament. Escripores, artistes, educadores, totes tenen un lloch d'honor en aquesta Revista que's farà gloria del llur concurs y'ls retrà'l degut homenatge (*Feminal*, núm. 116, 31 de desembre de 1916).

El 25 de novembre de 1917 retorna la veu poètica de la manlleuena. *Feminal* - com tenia el costum de fer-, publica una fotografia de la Reina dels Jocs Florals de Girona, Mercè Ferrer i Ribas, rodejada de la seva Cort d'Amor. Aquesta imatge va acompanyada d'un poema de nom «El camí»¹⁵², signat per una Agna

¹⁵² El poema «El camí» surt publicat a *Feminal* en un número de novembre de 1917. A *Remolinada*, la composició apareix datada a Viladecans, un mes de desembre de l'any 1918. De nou, una nova errada per

Reñé d'Aymà. L'errada en el cognom de la poeta manlleuena, amb una *R* en comptes d'una *S*, no ens fa dubtar, però, de la identitat de l'autora d'aquests versos. En conseqüència, la publicació d'aquest poema de Senyé a *Feminal* ens ha obligat a seguir la celebració d'aquell certamen gironí.

D'acord amb el document¹⁵³ que recull les dades de la celebració d'aquells Jocs, que tingueren lloc al Teatre Principal de Girona, en la diada de Tots Sants de l'any 1917, i que hem pogut consultar, el nom d'Anna Senyé no apareix entre els guanyadors. Els escriptors de renom que sí obtingueren algun premi són Josep Carner, Josep M. de Sagarra, Joaquim Ruyra, Carles Riba i una única dona, l'esposa d'aquest darrer, Clementina Arderiu. En la memòria redactada pel secretari del jurat diu que han estat dues-cents trenta les poesies que s'han presentat al certamen jocfloralesc. Amb tot això, hem de pensar que la composició «El camí» de Senyé, possiblement fou un d'aquests dos-cents treballs presentats.

4.5.4. *Remolinada*: obra i recepció

Tant a la introducció d'aquest estudi com en parlar de la primera etapa d'Anna Senyé com a escriptora, dèiem que el volum *Remolinada*, publicat l'any 1922, constitueix un punt d'inflexió en la trajectòria literària de l'autora. És el moment més alt de maduresa creativa i segurament de satisfacció personal de Senyé.

Anna Senyé veu com es compleix el seu desig de publicar la seva obra en un volum, un any abans de l'esclat de la Dictadura de Primo de Rivera. Un govern autoritari i molt regressiu a Catalunya, inicia la desvertebració de les estructures socials, polítiques i culturals del país. Es prohibeix la llengua catalana i la difusió de la cultura, però alhora una part de la societat catalana

part de la poeta a l'hora de datar les composicions que va incloure en el seu recull poètic. Podria ser, també, que Anna Senyé revisés els poemes publicats a la premsa, i a l'hora de publicar-los a *Remolinada* (1922), hagués anotat la data de la versió revisada i no la de l'escriptura inicial.

¹⁵³ *Consistori dels Jocs Florals de Girona*. Editor Dalmau Carles Pla. Girona, 1918. Arxiu Històric de la Ciutat de Girona.

reacciona de manera cohesionada a aquest panorama advers i a la censura imposada.

El recull poètic d'Anna Senyé l'obre un pròleg signat per Joan Puntí i Collell,¹⁵⁴ el mes d'abril del mateix any. L'il·lustre escriptor manlleuenc defineix l'obra de Senyé d'aquesta manera: «El món en els seus variadíssims espectacles de natura i en les emocions innúmeres de l'esperit, té la profusa floració del bosc i tota una templadora seducció de selva; i l'ànima de poeta de N'Anna Senyé ve a esser-ne l'oreig golut. Pulsadora destre de la lira, *estremeix dolçament* tot el brancatge i amb les tonades diverses que suscita trena el cany harmoniós.» (Puntí, 1922: 7-8).

El volum, que recupera els poemes dispersos de la manlleuena, fou publicat per l'editorial Políglota¹⁵⁵ l'any 1922 i inclou trenta-nou composicions, distribuïdes en tres apartats. Un primer, que va precedit pel mateix títol del volum, «Remolinada», i que presenta el major nombre de poesies, vint-i-dues. Aquestes composicions no responen, des del punt de vista formal, al sonet, ni tampoc a la temàtica ambientada a la muntanya. Un segon bloc, que aplega nou composicions sota el nom de «Sonets». I, un tercer i últim, «Muntanyenques», que compta amb vuit poemes.

Els treballs poètics de Senyé presenten temàtiques diferents, tot i que habitualment aquests universos temàtics se solapen com si es tractés d'una única xarxa en què els diversos fils es van teixint simultàniament. La temàtica religiosa i espiritual. La que se centra en les petites coses de la natura, però també en els elements naturals i els canvis que experimenta aquesta naturalesa. Aquella que rememora amb nostàlgia el passat de la infantesa i aquells costums

¹⁵⁴ Eclesiàstic i escriptor nascut a Manlleu el 31 d'octubre de 1886. L'any 1918 guanya la Viola d'Or als Jocs Florals de Barcelona amb la poesia *Missa rasa*. Va conrear tant la poesia com la prosa. Morí a Manlleu el 12 de juny de 1962.

¹⁵⁵ «Políglota era llibreria i editorial i estava establerta al núm. 8 del carrer de Petritxol de Barcelona. Fundada els anys 20 (1921?), per un sector catòlic vinculat a Marià Manent i Josep Carner. Van editar obres en castellà i en català amb gran dispersió temàtica: sobretot publicacions religioses i morals, també llibres infantils en català (destaca la col·lecció de *Rondalles Populars* de Valeri Serra i Boldú), llibres de literatura amb predomini de la narrativa, dret, belles arts, història, etc. El 1925 hi publicà Carner *El cor quiet [...]*» Dins: LLANAS, Manuel. «La Políglota i la moral catòlica» a *L'edició a Catalunya: el segle XX (fins a 1939)*, Barcelona: Gremi d'Editors de Catalunya, 2005, p. 244-246.

també esvaïts. I la maternitat, el pes de la qual tampoc es pot menystenir. L'obra, per altra banda, es publica acompanyada de quatre il·lustracions dibuixades pel també manlleuenc Jaume Guàrdia¹⁵⁶. Aquestes il·lustracions les trobem al costat dels següents poemes: «El camí», «El plor de Maria», «De cara al mar» i «L'església Sant Amants».

El títol amb què es recullen les composicions que Senyé havia anat escrivint, publicant i presentant en certàmens literaris de diferents indrets, ens suggereix un paral·lelisme simbòlic. L'autora bateja el seu treball poètic amb un nom que metafòricament parlant indica l'estat de creació de molts dels seus poemes i el destí final que desitja per a la seva obra. Una 'remolinada' és una massa d'aire, un remolí de vent, i expressa allò que se'ns emporta, que ens arrossega amb un moviment ràpid. Els poemes aplegats a *Remolinada* són justament instants efímers, moments puntuals viscuts per la poeta que se'ls acaba enduent una alenada d'aire. Situacions del seu passat que la poeta reviu amb el pretext d'un record fugaç, que també acaba per esborrar-se. Tot s'esborra després d'una remolinada, fins i tot el rastre dels indrets per on hem passat.

Potser per això, Senyé s'obstinà a recollir les petites composicions poètiques que havia anat escrivint, totes disperses, mig perdudes o esborrades, oblidades gairebé, per assegurar que el rastre deixat per la seva petja no se l'emportés el vent. En definitiva, amb la publicació dels seus poemes en un volum, Anna Senyé assegurava la perdurabilitat de la seva obra i deixava constància del seu pas per la terra dels i les poetes.

Efectivament, el poema que obre aquest recull, «Remolinada», dóna nom a tot el recull poètic i «ens fa ofrena» d'aquest «present múltiple», segons s'apunta al pròleg. Joan Puntí i Collell descriu el volum d'una manera clara i simple: «Remolinada: música i olor. Això és el llibre.» (1922: 8). Llegim un dels poemes que millor transmet aquesta essència, «Remolinada»:

Passa per dintre el bosc una oretjada,

¹⁵⁶ Jaume Guàrdia i Esturí va néixer a Manlleu l'any 1875 i morí a Barcelona, el 1935. Fou pintor autodidacte i home inquiet que destacà sobretot com a paisatgista. Participà en diverses exposicions a la capital catalana i s'integrà a Les Arts i els Artistes el 1918.

i els arbres estremeixen tan dolçament,
que arranca de tots ells una tonada
de recança, d'amor o enyorament.

I d'un ruixat d'or, ells li fan ofrena,
son fulles seques, brins i alguna flò,
instants viscuts, records de vida plena
qui al temps ja es llencen amb tota abandó.

L'oreig devé golut de tal bellesa
i empeny els arbres més ferotjament,
fa caure del brancatge altra despresa
que abraça i petoneja follament.

Per terra dansa en greu remolinada,
joiós, creient l'afany aconseguit;
Tant sols brostam estreny en l'abraçada,
la seva essència vola a l'infinit. (Senyé, 1922: 11-12)

Tot i la bona rebuda que tingué l'obra en el moment de la seva publicació -tal i com veurem a continuació-, anys més tard, el treball de la poeta manlleuena fou jutjat amb uns altres ulls. Per poder situar la poesia de Senyé en el marc de la literatura del nostre país, val la pena de llegir la ressenya inclosa en l'«Antologia de poetes manlleuencs», un projecte de Lletres Amicals, obra de Joan Castell i Masallera:

Hem de tenir, no obstant, en compte que en l'època en la que se li despertà [a Anna Senyé] la dèria literària imperava un romanticisme ja espresmut i triomfava un modernisme que passaria de moda ràpidament. Entre aquestes dues tendències, sense definir-se massa, fluctuà la poesia d'Anna Senyé que avui no ens diu gran cosa. El seu cant íntim, substracte de les passions pròpies -i en dir passions ho fem sense sentit pejoratiu- tals com l'ideal protector d'animals i l'admiració embadalida per la natura, per excessivament personal, subjectiu, adscrit al romanticisme malaltís sempre planet als seus contemporanis no podia perdurar (Castell i Masallera, 1961).

Potser sí que la poesia d'Anna Senyé és un exemple verge de poesia femenina, que revela un model ideal de dona catalana, una poesia sense problemàtiques,

sense misteri, sense secret ni desequilibris de cap mena i que es redueix a cantar un món gairebé perfecte des d'on ella observa, sense fer retrets. Els versos haurien estat suscitats, simplement, per petites motivacions de felicitat, com poden ser un record d'infantesa, una vivència momentània, un instant precís, una celebració familiar... sempre embolcallats de ressonàncies d'un cert romanticisme. Fins i tot es pot acceptar, una mica en la línia del que denuncia Castell i Masallera, que Senyé està més preocupada pel missatge que vol transmetre en la seva obra poètica que per un deler estètic. Tanmateix, pensem que la poesia d'Anna Senyé mereixeria ser llegida des d'altres mirades.

En el fons de l'escriptora, dipositat a l'Arxiu Parroquial de Manlleu¹⁵⁷, es pot consultar el que creiem fou l'original de *Remolinada*, abans de passar per la impremta. És a dir, bona part dels manuscrits del recull, amb alguns poemes mecanografiats, aplegats sota el títol amb què s'acabaria publicant l'obra. També hi ha el pròleg mecanografiat i signat per Joan Puntí Collell, i els poemes degudament separats en les tres seccions de què consta la col·lecció.

Del primer grup de poesies hi falta «Amor per arreu»; del segon, acollides sota «Sonets», hi manca també una sola composició, «A Santiago Boy», i de l'últim, és a dir, de «Muntanyenques», trobem a faltar l'original d'«El cant de l'aucell cec». Quan parlem d'originals no ens referim necessàriament al primer esborrany o original escrit per l'autora. Pot tractar-se de manuscrits o mecanografiats dels poemes recollits a *Remolinada*, que la poeta devia (re)escriure, organitzar, revisar i (re)agrupar amb motiu de la publicació del volum.

Per mitjà de l'epistolari de l'autora, unes vegades, però també gràcies a les fonts orals dels familiars d'amics de la poeta, unes altres, hem pogut saber que l'autora continuà regalant i enviant, després de la guerra, el seu recull poètic.

¹⁵⁷ Original manuscrit, amb algun poema mecanografiat de *Remolinada*. Dins: «Poesies publicades o premiades». Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu. Al mateix arxiu també hi trobem dos exemplars de l'obra poètica *Remolinada*, que devien pertànyer a l'autora.

Consultats els catàlegs de les biblioteques, hem localitzat dos exemplars de *Remolinada* a la Biblioteca Bisbe Morgades de Manlleu, un exemplar a la Biblioteca Rector Gabriel Ferraté del Campus nord de la UPC i un altre exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

Tenim coneixement que van rebre el llibre de la poeta, Josep Contijoch, Francesc Pujol, Lluís Coll i Espadaler o la senyora Angelina Abian, que encara guarda aquest treball poètic i en recorda el dia en què li fou regalat. Tots ells responien la poeta amb una carta per agrair-li l'obsequi i en destacaven la seva qualitat, tant en l'edició acurada, en el pròleg escrit per Joan Puntí i Collell, en les il·lustracions de Jaume Guàrdia, com en les poesies que havia escrit ella. D'altra banda, Senyé també va fer arribar *Remolinada* a les mans d'alguns redactors i directors de premsa, segurament esperant rebre'n alguna crítica.

A tall d'exemple, creiem que mereix ser recollit el comentari que Lluís Aymà fa a la seva esposa a propòsit del seu llibre, en una postal enviada durant la guerra quan el matrimoni viu temporalment separat. Diu: «El Sr Rocabado¹⁵⁸ m'ha dit que va anar en una llibreria del carrer de Patrixol¹⁵⁹ a hont hi va veure un llibre teu "Remolinada" i que tenia molta demanadissa; no creus convenient escriure en aquesta llibreria dient-los-hi que et reservin uns quants llibres?»¹⁶⁰ Anècdotes a banda, la proposta que fa Lluís Aymà a la postal, ens indica que el tiratge del volum poètic d'Anna Senyé devia haver estat força reduït i que, segurament, els exemplars de l'autora s'havien exhaurit. A més, d'aquest comentari també se n'extreu que el volum tenia cert èxit i força demanda, cosa que, d'entrada, pot semblar sorprenent. De com va rebre l'obra la crítica, però, en parlarem tot seguit.

L'11 d'agost de 1922, dia en què la poeta complia quaranta-un anys, el diari *La Publicidad* publicava la notícia de la recent aparició d'una col·lecció de poesies, en una edició molt acurada, de la poeta Anna Senyé. El rotatiu destaca la qualitat de les il·lustracions que acompanyen les poesies i defineix la poesia

¹⁵⁸ Podria haver-hi algun error en la transcripció d'aquest nom manuscrit, atès que es fa difícil de diferenciar-ne les vocals. De totes maneres, apuntem que podria tractar-se del Sr. Ramon Rucabado i Comerma. En aquest cas, Lluís Aymà hauria escrit el primer cognom amb *o* i no pas amb *u*. Ramon Rucabado (Barcelona, 1884- Barcelona, 1966) fou escriptor autodidacte i defensor dels principis socials i morals del cristianisme de l'època. Publicà més de vint llibres i opuscles, entre els quals *Recordatori del 1835*, publicat per l'editorial Políglota el 1935. Fou col·laborador a *La Veu de Catalunya*, *La Revista* o *La Paraula Cristiana*.

¹⁵⁹ Al carrer Patrixol de Barcelona hi havia la Llibreria-Editorial Políglota; editorial on Senyé publicà la seva única obra en volum.

¹⁶⁰ Postal de Lluís Aymà a Anna Senyé (amb dibuix del Santuari dels Àngels de Girona), 10 de gener de 1939. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

senyereniana com a impregnada d'inspiració religiosa i plena d'admiració per les «sublimidades naturales» (p.3). La ressenya, que pronostica un futur esperançador per a la poeta, acaba felicitant-la pel seu treball.

El Día Gráfico, per la seva banda, es fa ressò de la publicació del recull dos mesos més tard (12 d'octubre de 1922), gràcies al llibre de versos que la mateixa Senyé els ha enviat a la redacció. I la novetat literària és donada així: «Un libro notable. "Remolinada" por doña Ana Senyé d'Aymá.» En la crítica, amb paraules de lloança, es destaquen algunes de les composicions de Senyé, com per exemple, «Ensomni» o «Llevants de Taula»: «De rima fácil y metro exento de modernismos de mal gusto, las composiciones de la señora Senyé d'Aymá, revelan en ella un temperamento poético que permite calificarla entre las más brillantes poetisas de nuestro tiempo.» (p. 10). A banda de tancar el comentari amb els versos del poema «A Santiago Boy», es recorden els orígens rurals de la poeta als lectors, així com el seu amor per les muntanyes i per la seva població natal.

Menys elogiosa és la crítica que fa la *Gazeta de Vich*, que amb una «Nota bibliogràfica» inicia la ressenya amb aquestes paraules:

No es aquest llibre cap obra de pretensions, ni s'ens presenta tampoch com la definitiva producció d'un autor, ab vistes a assenyalar una nova ruta dins la literatura catalana. Altrement, potser es per son caràcter més aviat senzill y casolá, per lo que s'ens fa més assequible y més estimable. Si s'ens obligués a classificar-lo y a dirhi la nostra, nosaltres el posariem bastant aprop de l'escola vigatana; no tant, però, que les modernes tendencies que animan la poesia catalana d'avuy se perdessin de vista (*Gazeta de Vich*, 19 d'octubre de 1922: 4).

Tot seguit, qui signa aquesta crítica apunta que *Remolinada* ha estat escrita des de la solitud, circumstància que explicaria els defectes que presenta l'obra. Pel que fa a aquesta solitud de l'autora, però, se'n valora l'«empremta dels seus dits y els sentiments de son ànima femenina, defugint, gayrebé sempre, tota mena de preocupacions».

Les paraules que li dediquen des de les pàgines de *La Tribuna* (24 d'octubre de 1922), de nou, destaquen sobretot la senzillesa del vers, la rima fàcil i la

tendresa femenina. No obstant això, descriuen la inspiració de la poeta com a excessivament loquaç i mancada de precisió.

No s'espera que a les pàgines d'un diari tan popular com *La Vanguardia*, hi aparegui també el dia 8 d'agost de 1922 i dins les notícies de Manlleu, la informació sobre la publicació del llibre de poesies de «nuestra compatriota doña Ana Sañé de Ayma, titulado “Remolinada” [...]» (p. 13).

Evidentment, no podia faltar la valoració des d'*El Correo Catalan*, periòdic on Senyé col·laborà. El rotatiu dedicà a l'autora i a l'obra, una columna farcida de lloances i de cites d'alguns dels seus versos. En destaquem un fragment perquè exemplifica molt bé com la poeta arriba al públic lector a través dels seus versos:

Sota les frisances harmòniques i aquietades en la placidesa de la llar, que N'Anna Senyé d'Aymà destría en els seus versos, presentim abans que tot el reflexe d'una feminitat exquisita, on una sensibilitat clara i ponderada sap mirar serenament el seu cor com un espill; hi endevinem la dona, la esposa o la mare, que és naturalment i digna el centre dels afectes familiars, dels quals es sap fer mereixedora, i hi veiem palesada especialment una perfecta adequació de vida, tal com escau a la seva catalanitat (Pàgina Literària d'*El Correo Catalan*, 22 de desembre de 1922).

L'obra d'Anna Senyé fou descrita, en més d'una ocasió, amb termes com *feminitat* o *sensibilitat femenina*. Havíem parlat ja de la qüestió de la nomenclatura per definir la literatura escrita per dones, a propòsit de la proliferació de revistes dirigides a un públic femení i del context literari català de principis del segle XX. És cert que la crítica d'àmbit més nacional estava familiaritzada amb aquests conceptes i els emprava per parlar de treballs escrits per autores, com el de la mateixa Senyé. Neus Reals apunta que *femení* i *feminista* podien operar com a sinònims en un cert sentit, cosa que posa de manifest que en el camp semàntic relatiu a les dones, és freqüent l'ambigüitat significativa.

Des de la crítica comarcal, que també va voler jutjar l'obra poètica de l'escriptora manlleuena, utilitzaren igualment expressions d'aquest tipus. Vegem com parla Joan Castell i Masallera en l'article «Poetisas», del vincle

inherent entre feminitat i poesia: «Parece un contrasentido que la poesía, pura sensibilidad, femenina de nombre, tendente a lo delicado y sutil –como un bordado, como un encaje- haya sido cultivada casi exclusivamente por varones, constituyendo rara excepción las mujeres-poetas» (Castestel, 1953: 18). Per concloure, fa un paral·lelisme entre l'obra poètica senyereniana i la d'una altra manlleuena, Maria Suriñach: «Conceptos clásicos de poesía en las dos, la misma femenina sensibilidad las influye. Cantan con el corazón –y nunca sólo con el cerebro- y por eso sus estrofas son delicadas –deliciosas- aladas –alígeras- adscritas al eterno romanticismo de los sentimientos» (Castestel, 1953: 18).

4.6. Segona etapa literària: de 1923 als últims dies

La Dra. Neus Real, en l'anàlisi del panorama de la literatura d'autora a casa nostra, durant els anys vint i trenta del segle XX, es troba amb un boom de noms i de veus inèdites¹⁶¹ que conreen la poesia. Algunes d'aquestes veus fins i tot s'estrenen en l'art d'escriure versos. La recerca exhaustiva de Real ens és molt útil per tal de poder detectar escriptors que, tot i fer-ho més tard, com Anna Senyé, escriuen i prenen partit en molts espais de la cultura:

La majoria van restar en espais poc rellevants de la dinàmica global; algunes van abandonar la creació per prioritzar activitats sociopolítiques, sovint complementades amb el periodisme; d'altres tot just començaven a assolir presència en el panorama literari quan l'esclat del conflicte bèl·lic i els seus efectes en van atallar la trajectòria; menys d'una desena, finalment, van aconseguir fer-se un lloc reconegut en el mapa poètic català fins al moment de la confrontació militar. Totes, tanmateix, s'havien iniciat en plataformes similars i amb mecanismes equiparables. Una vocació més sòlida, un talent superior, una formació millor, una major força de voluntat, una consciència socioliterària més arrelada, unes circumstàncies o unes relacions més favorables, l'atzar o la combinació d'aquests factors, van marcar les distàncies entre elles (Real, 2006: 104).

No hem aconseguit de treure l'entrellat a la causa o a les causes de l'abandonament progressiu de l'activitat creativa d'Anna Senyé. Amb l'arribada de la Dictadura de Primo de Rivera i havent publicat el seu únic recull poètic, la creació literària de Senyé va perdre força. Els silencis de la poeta eren freqüents

¹⁶¹ Per a una relació completa de les noves poetes incorporades, vegeu REAL, Neus. *Dona i literatura a la Catalunya de preguerra*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 103, notes 228 i 229.

i s'inicià així una davallada creativa. El seu no fou un abandonament radical, furtiu ni produït conscientment d'avui per demà. La sensació que es desprèn de tot plegat és que immediatament després de la publicació del volum de poemes, però lluny de veure's esvaït del tot el seu vici per escriure versos, sembla que la poeta frena les seves ànsies de ser poeta. Potser fou el cansament, la decepció, l'activitat que portava a la Societat Protectora d'Animals i Plantes, el control de l'empresa de teixits familiar o, tal volta, cap d'aquests factors o una combinació de tots ells, com sosté Neus Real.

És interessant de situar la moderació de la creativitat de la poeta, en un moment en què encara es fomentava i potenciava la cultura, i en concret, la producció femenina. El prestigi femení pel que fa a la lírica catalana del moment, però, l'encarnava Clementina Arderiu i Maria-Antònia Salvà. Justament un article de Josep Maria de Sagarra, titulat «Poesia femenina», aparegut l'any 1924, dos anys després de la publicació de *Remolinada*, reflexionava àmpliament sobre la importància qualitativa i quantitativa de la producció literària de les dones. L'abast i les raons d'aquesta producció també són tractades a l'article, tot i que la imatge estereotipada que ofereix de la dona que escriu, és deutora del concepte de feminitat provinent del segle XIX.

Malgrat les coordenades no puguin ser més favorables a l'acte creatiu, el que està fora de tot dubte és que Anna Senyé ha perdut el desig de «fer-se un nom» i, en conseqüència, la seva activitat poètica minva considerablement. En aquests moments, Senyé participa de la creació des d'una vessant més familiar, com s'ha dit en parlar del final de la seva participació al programa de Festa Major de Manlleu. Això vol dir que escriu per a les amistats i que, esporàdicament, crea poemes per a recordatoris de comunió, aniversaris, naixements i altres tipus de celebracions. S'han reproduït alguns d'aquests treballs tardans de la poeta quan parlàvem del 'desig de ser mare' de la poeta, al «Retrat de la dona». En aquest període, però, la poeta també deixa constància dels poemes que són inèdits, com passa amb la composició «Postal», (A una nena, al serli regalat un Cupido).

Tant la veu de la poeta com la de l'articulista i defensora dels animals, es deixarà sentir durant uns anys a les pàgines de mitjans de ressò com *La Dona Catalana* o *La Veu de Catalunya*. Però és aquesta segona etapa, de menys o més moderada activitat literària i d'evident silenci creatiu, que va des de l'any 1923 aproximadament i fins ben passats els anys quaranta, la que ha acabat portant la poeta manlleuena a l'absolut anonim i desconeixement.

4.6.1. *La Dona Catalana* i altres mitjans

Al marge dels mèrits i dels èxits literaris de poetes ja consolidades, com Clementina Arderiu, que ja havia publicat *L'altra llibertat* (1920) i més tard publicaria *Poemes* (1936), i de la mallorquina Maria-Antònia Salvà, amb treballs com *Espigues en flor* (1926) i el seu millor recull que sortiria l'any 1934, *Retorn*, a Anna Senyé encara li quedaven alguns espais on poder deixar escrites per sempre les seves paraules. De recull de la poeta osonenca no n'hi hauria cap més. No obstant això, i el fet que la vida cultural de *Feminal* s'acabà el 1925, any en què la revista va desaparèixer, i que *Festa* ja feia molt més temps que havia deixat de sortir, Senyé mantingué una activitat literària moderada en d'altres mitjans.

A Barcelona, entre 1925 i 1935, van aparèixer més d'una desena de publicacions en català, diriges a les dones. Una de les que il·lustra millor l'èxit que tenien aquestes publicacions fou *La Dona Catalana*, que sortí el mateix 1925. Van tenir molt bona acollida, també, les pàgines de seccions específiques destinades a composicions d'agència femenina, com la que ofería *La Veu de Catalunya* o *La Publicitat*. Fora de la capital catalana, per altra banda, també es publiquen diaris locals i revistes joves, com *El Dia* i *Llum Novella*, ambdues de Terrassa, *Joia* de Badalona o *L'Amic de les Arts* de Sitges, entre d'altres.

Llum Novella és una publicació, com indica el nom, de nova creació i amb humils pretensions artístiques i literàries. Entre els que hi escrivien llegim els

noms d'Apel·les Mestres o, altra vegada, Maria Antònia Salvà. Anna Senyé hi coincideix, altra volta, també, amb l'amic i dramaturg, Ambrosi Carrion.

Amb tot, la firma de la manlleuena hi apareix només puntualment i els poemes que hi presenta són, òbviament, de creació pròpia, però no pas de creació recent i encara menys inèdita. "Auba divina" surt al número 2 de la revista (maig de 1925), «Solitud?» al número 3 (juny de 1925) i, per últim, «El cant del cep», amb dibuix d'Elies Badiella, es publica als números 8 i 9, corresponents als mesos de novembre i desembre del mateix 1925. Tres composicions, al capdavant, recuperades del volum *Remolinada* (1922).

En alguns números de la revista barcelonina citada anteriorment, *La Dona Catalana*, sorgida sota la proclama de ser la «primera revista catalana de modes i de la llar», la signatura d'Anna Senyé també hi apareix impresa. Rere aquesta publicació destinada a un públic femení clarament estereotipat, hi ha la direcció de Magí Murià, un altre antic conegut de Senyé, antic company del periòdic *Festa*.

De totes maneres, tant a *La Dona Catalana* com a *La Veu de Catalunya*, a banda de la veu de la poeta, també hi trobem la Senyé activa i militant que escriu articles i manifestos de denúncia o en defensa dels animals. En el número 15 de *La Dona Catalana*,¹⁶² l'any 1926, es convoca el primer Concurs de Poesia Femenina. Aquesta iniciativa de la mateixa revista pretén seleccionar les cinquanta millors composicions escrites per dones, i anar-les publicant a les seves pàgines del divendres. La convocatòria es fa amb aquests termes:

Sovint arriben fins a nosaltres fruits saborosos de poesia femenina. Cal encarrilar aquesta devoció per la poesia, que, com tot ço que enlaira l'esperit, ens acosta més a Déu. I nosaltres anem a fer l'assaig, a qual fi, des d'ara admetem poesies degudament signades per noms indubitables, que es publicaran a judici del cos de redacció de LA DONA CATALANA, encarregada de fer la primera esporgada (*La Dona Catalana*, núm. 15, 15 de gener de 1926).

¹⁶² Números dels anys 1925-27 de la revista *La Dona Catalana*, consultats a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

La redacció informa a les possibles participants que les obres guanyadores es publicaran en un volum a part, il·lustrades amb un retrat de totes les autores. I acaben amb una crida a les poetes catalanes:

Poden, doncs, nostres poetesses, entregar-se a la dolça tasca, en el ben entès que les composicions han d'ésser originals i inèdites i anar signades amb el nom i cognoms de les autores. Caldrà també indicar que van destinades al «CONCURS DE POESIA FEMENINA» (*La Dona Catalana*, núm. 15, 15 de gener de 1926).

Efectivament, l'any 1927, com s'havia anunciat, surt el *Llibre d'Or de la Poesia Femenina: Obres premiades en el Primer Concurs Femení de Poesia organitzat per la Revista La Dona Catalana*, amb pròleg de M. Folch i Torres, i amb el nom i un treball de la poeta osonenca.

La presència de Senyé a la revista barcelonina, on destacaren com a col·laboradors el mateix J. M. Folch i Torres amb un conte setmanal, Roser Català o M. del Carme Nicolau, entre d'altres, es produeix el 5 de febrer del segon any de vida de la revista. Senyé hi signa un article com a Presidenta de la Secció de la Societat Protectora d'Animals i de Plantes de Catalunya. Però és el nom d'Anna Senyé vinculat al món de les lletres el que ens interessa i, en efecte, aquest surt per primera vegada a *La Dona Catalana*, en el número 29 (23 d'abril de 1926). Anna Senyé signa la composició «Solitud» -recordem que ja havia estat publicada el 1922 a *Remolinada-*, que serà una de les seleccionades i publicades a la revista per poder prendre part en el concurs.

La Dona Catalana presentava seccions fixes, com ara el «Comentari de la moda setmanal», «Labors i brodats» o la «Cuina pràctica», al marge de les composicions seleccionades pel «Concurs». També s'hi publicaven setmanalment poemes d'autors, algunes vegades de prestigi reconegut, d'altres, d'autors novells i més desconeguts. És aquí on, de nou, reapareix la poeta manlleuena. El 23 de juliol de 1926, la revista dóna a conèixer als lectors, «Dol primaveral» d'Anna Senyé. Al número 48, en canvi, «El cant de l'ocell cec» (3 de setembre del 1926) Anna Senyé el publica com a membre de la Societat Protectora d'Animals i Plantes de Catalunya.

Val a dir que l'activitat propagandística i de denúncia de la poeta, amb manifestos i articles que condemnen la violència i el maltractament als animals, és canalitzada també a través del periodisme. Dues publicacions que responen a aquesta faceta periodística de l'autora són: d'una banda, «Sigueu compassius amb els animals» (5 de febrer de 1926), que la poeta signa com a presidenta de la Secció Femenina de la societat esmentada, i de l'altra, «A les dones de cor!» (30 d'abril de 1926), on s'insta les dones a educar els infants amb sentiments de pietat vers els animals.

No serà fins al proper any que el jurat, compost per J. M. Folch i Torres, Ferran Agulló i Clovis Eimeric, donarà a conèixer els resultats del Concurs de Poesia Femenina. El 28 de gener de 1927 la revista publica la cinquantesima de títols i les autores respectives que han estat premiades en el concurs. Al costat de Rosa Matheu o Maria del Carme Nicolau, també hi ha Anna Senyé d'Aymà amb la composició «Solitud».

Abans no apareix el número extraordinari que ha de cobrir àmpliament la notícia i els resultats del concurs de la revista, els versos de la poeta manlleuena encara es poden llegir en dues ocasions durant el mes de febrer. El poema «Crisantems», publicat a la primera pàgina del número 70 (4 de febrer de 1927) i «Alba divina», aparegut el 18 de febrer. Aquesta darrera composició reapareix a la revista quan encara no ha passat un mes, únicament amb una modificació insignificant al títol, «Auba divina» (4 de març de 1927). Després del número extraordinari anunciat des de la mateixa revista, al qual ens referirem tot seguit, Senyé es presenta amb «Roses de la Passió» al número 81, del 22 d'abril de l'any 1927. «Llevants de taula. Festa Major» surt el 29 d'abril i al número 103, la composició «Filant» (23 de setembre de 1927).

Com ja passava a *Llum Novella*, la revista terrassenca amb publicacions puntuals de Senyé, a *La Dona Catalana* la situació es repeteix. La poeta no ha escrit cap composició nova o pensant exclusivament de ser publicada en aquest mitjà. Fins i tot al Concurs de Poesia Femenina aprofita la poesia «Solitud», que un any abans havia publicat a la revista de Terrassa, i que ja apareixia al recull

poètic del 1922. Indubtablement, durant aquests anys, la poeta no es troba en un període creatiu fructífer, malgrat que intenti no desvincular-se del tot, o definitivament, de les esferes literàries.

Per tancar aquesta qüestió, cedim la paraula a Roser Català, en un dels articles apareguts al número extraordinari de la «revista de modes i de la llar». A «Les poetesses de Catalunya», Català ens ofereix la visió –sorprenent avui- que té la revista de la dona catalana. Hi descriu també el tarannà que ha de tenir aquella que vulgui exercir la poesia:

Mestressa, de la llar, intensament enamorada de la pau i la quietud familiar, no ha estat la dona catalana massa lliurada al conreu de la poesia, temorega, potser, de deixatar excessivament les seves activitats. Tampoc pot dir-se, però, que la nostra poesia li hagi estat forastera a l'esperit. [...]

Així i tot, aquest número extraordinari de la nostra estimada revista, prova palesament que la gràcia alada de la poesia és copsada plenament per la dona moderna de Catalunya, sense que minvin, sortosament, en ella, les altres virtuts que en tots temps l'han feta exemplaríssima per cristiana, per amorosa, per endreçada, per discreta i per gentilment senyora de la pròpia voluntat (*La Dona Catalana*, 24 de març de 1927).

La Veu de Catalunya –afí a la Lliga-, que recollia treballs d'Enric Prat de la Riba, Prudenci Bertrana o Eugeni d'Ors, i que comptava amb milers de lectors i lectores, tenia una pàgina femenina que va incloure la subsecció «La dona i la poesia». El nom d'Anna Senyé el trobem a *La Veu* amb la publicació simultània de treballs literaris i periodístics, d'una manera més escadussera. El manifest «Contra les “corrides de toros”» va sortir el 18 de desembre de l'any 1923. El signa, al costat d'altres entitats, Anna Senyé com a presidenta de la Secció Abolicionista de les Curses de Braus. Anys més tard, i aquesta vegada a la Pàgina Femenina del diari, la manlleuena surt amb un treball poètic: «El cant del cep» (1 de setembre de 1928).

Les revistes en què Senyé publicà, *Feminal* i *La Dona Catalana*, sobretot, dirigides a un públic femení molt determinat, però també les col·laboracions que la van donar a conèixer com a poeta, a publicacions més locals, com ara la revista molinenca, *Festa*, i els articles i composicions escrites per a la premsa d'àmbit més general, al diari *Correo Catalan* i a *La Veu de Catalunya*, amb un discurs

ideològic subjacent, ens apropen a la idea burgesa de la feminitat. És en aquestes tribunes que vehiculen els valors clàssics amb un discurs innovador fruit dels nous aires del feminisme, on Senyé esclata com a poeta i canalitza la seva veu més lírica. La seva obra principal es recull i, de retruc, es conserva en un sol volum, tot i que l'activitat artística i periodística de la manlleuena va trobar en la premsa escrita el seu principal mitjà de difusió.

La trajectòria creativa de la poeta, lligada inevitablement al seu itinerari vital i a una particular manera de ser i d'entendre la vida, ens ha permès de dibuixar-la com a dona que escriu i, per tant, a configurar-ne la seva identitat literària.

Anna Senyé, en un dels seus viatges (1918)

Fotografia Arxiu F. Riera «El Molinot»

5. Retrat de la viatgera

Dés la sorrosa platja mos ulls àvits esguarden
tota l'immensitat de l'aigua en llunyania;
l'espai tot just clareja, l'aire va condormint-se,
el mar tot ensonyat espera la llum nova.

[ANNA SENYÉ. «De cara al mar». *Remolinada* (1922)]

En aquest retrat, «Privilegiada» és la paraula que ens serveix millor per il·lustrar la vida d'Anna Senyé. Llegim si no com els seus ulls esguarden amb avidesa des de la «sorrosa platja», l'escena meravellosa i plàcida del despertar del dia, arran de mar. La veu poètica ens aproxima, «de cara al mar», a allò que la seva mirada capta. I aquest «mar tot ensonyat» que «espera la llum nova» és el mar que la poeta retrata un mes de setembre de 1916, des de l'Escala, a l'Alt Empordà.

S'ha dit que viatjar no és una activitat pròpia de les dones en les societats patriarcals. Milagros Rivera a *Textos y espacios de mujeres* diu que «viajar, descobrir, comerciar, colonizar son, en Occidente, cosa de hombres. Hombres que, al concluir o interrumpir sus viajes, regresan a un espacio doméstico en el cual la presencia sedentaria y segura de mujeres que esperan hace posible que el viaje masculino tenga una existencia real» (1995: 39). I Isabel Segura, manllevant les paraules de la mateixa Rivera, sosté que «en tot viatge hi ha una gran part de risc i la seva recuperació comporta, per la persona que viatja, col·locar-se en un nivell diferent, més alt, del que ocupava abans d'iniciar-lo. L'atracció del viatge suposa sovint una desestructuració, un deixar-se anar, facilitada per la llunyania geogràfica» (1997: 70).

La negació històrica de la dona al viatge és un fet evident. A tall d'exemple, fins ben entrat el segle XVIII, la dona que volia viatjar sense perdre l'honor havia de ser reina o monja. Tot i que la situació social de la dona ha millorat visiblement entre el segle XIX i la primera meitat del XX, es continua parlant bàsicament de

viatgers i no pas de viatgeres. Per contra, la dona que es desplaça esdevé l'excepció, una criatura estranya, segurament incompresa.

Salvant les distàncies, ja que no podem elevar Anna Senyé a la categoria de viatgera il·lustre i intrèpida que ocupa l'escriptora catalana de destins exòtics, Aurora Bertrana, la poeta manlleuena fou també, i a la seva manera, una viatgera privilegiada. Les periòdiques estades i temporades d'estiueig, bàsicament dins mateix del territori català, que Senyé feia quan li venia de gust, es poden considerar, també, una manera de viatjar. No podem perdre de vista, tampoc, que la facilitat per desplaçar-se per les diferents contrades del nostre país no era la mateixa al primer quart del segle XX, que la que tenim avui. Presentem el comentari que Josep Contijoch li fa a la poeta en una carta enviada el 12 de juliol de l'any 1923. Després que l'impressor manlleuenc li hagi agrait d'haver rebut el seu treball poètic, esmenta explícitament el «viatge»: «Feliç viatge l'hi desitjo en el qu'em diu està per empendrer [...]».

Per a una dona, viatjar és sinònim de rebel·lar-se contra l'espai domèstic, a més. Vol dir fer efectiva la ruptura amb la presó familiar on l'«àngel de la llar» – esposa i mare de família exemplar-, ha restat tancada durant molts segles. El viatge és aventura, immersió i suposa la superació de límits, físics i també personals. Per més sorpresa o escàndol cal tenir-hi, evidentment, el viatge emprès per una dona en solitari. Indubtablement, el desplaçament femení és socialment reprotxable perquè, des dels ulls d'una societat androcèntrica, implica que qui el fa s'exposi voluntàriament al perill. Però la mobilitat en solitari comporta autodescobriment, i pot ser, també, una opció volguda de recerca de la pròpia llibertat. I aquest fou el cas d'Anna Senyé, malgrat tot.

Encara que estiuejava acompanyada del seu marit, Lluís Aymà, sovint s'escapava sola i deixava enrere el marit i la ciutat. Pel que sembla, la poeta aixoplugava la necessitat d'estar en contacte amb la natura sota el pretext de buscar-hi la inspiració creativa. Quan es produïa aquesta situació i, per tant, Anna Senyé viatjava sola, a la tornada a Barcelona, Lluís Aymà, que l'esperava, intercanviant-se així els papers clàssics d'Ulisses i Penèlope, s'interessava per

com li havia anat la sortida. Les paraules de la veïna íntima de Barcelona que li escriu quan ella és fora, testimonien qui restava a la llar i qui se n'anava. La carta diu així:

El Sr. Lluís ahir vespre va pujar i va dir que no sabia res de vosté i al dirli que nosaltres volíem escriureli ens va dir que no ho fessim doncs encare que no escribís ell pensaba que estava perfectament. A pesar doncs de'l seu parer li enviem aquesta doncs el seu silenci ens fa pensar que no estigui enfadada am nosaltres¹⁶³.

Aquesta no és l'única ocasió en què Lluís Aymà desconeix quin és el destí de la seva muller, la poeta manlleuena. En una altra carta, enviada des de Barcelona un 5 de juliol de 1915, de nou apareix la incertesa del marit d'Anna Senyé. Això demostra que les escapades en solitari de la poeta no eren un fet aïllat, sinó que la necessitat d'evasió fou una constant a la seva vida. Aquestes són les paraules de Rosita Carrion: «No li escriu el mateix Ambrosio ni el Sr. Lluís perque pensa que ja no es á Figueras i no sab ont es.» Per tot això, la poeta apareix envoltada d'una aura erràtica als ulls de la societat del moment.

Efectivament, la idea del viatge, del desplaçament, de la fugida, és present en l'obra poètica d'Anna Senyé, ja sigui d'una manera directa o per una via més simbòlica. A «Ensomni», d'entrada, són les «aus exilades a llunyanes terres» les que evoquen el desplaçament que, tanmateix, es converteix en «retorn sobtat que tant alegre» (Senyé, 1922: 29). Les «aus retornades» (Senyé, 1922: 95), però, reapareixen a «Primavera», un poema sobre l'esclat de la natura i de l'amor. En la composició «Idil·li», de nou s'insisteix amb què «les aus van dur llurs cants vers altres terres» (Senyé, 1922: 116) i «va desapareixe'l niu, i dispersades/ les aus del seu reclós, a terres llunyes» (Senyé, 1922: 117). El vol de l'ocell, al capdavall, present en moltes composicions, reflecteix clarament aquesta imatge del trasllat en solitari, de l'allunyament. A Ull de Ter, en canvi, Senyé va escriure «Manelic devalla de les serres», un poema on la idea del trajecte a partir de la davallada d'un pastor, és més que evident. Llegim-ne els versos més il·lustratius:

¹⁶³ Carta de Rosita a Anna Senyé (sense datar). Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

Romeu s'es fet, dels cims l'anima ardenta,
el cor bategador d'aquelles serres
i als caminals portat de la esperança
ell credul i afanyós segueix la ruta
en vers la terra baixa. Amor el crida.

Ni un sol moment, son pàs seguit, depura
[...]

Avant romeu, dels cims ànima argenta,
avant, avant fins assolir la terra
per tu desconeguda i desitjada,
la llunya plana que a ton braç espera,
[...] (Senye, 1922: 126).

La idea de peregrinatge expressada per la veu poètica quan diu: «En soc lluny, com peregrina /sent mon ànima l'enyor», la trobem en la poesia «Fent camí». Aquí, aquesta veu peregrina fa camí i sent parlar del seu destí, «d'altres llocs plens d'il·lusió» (Senyé, 1923: [23]).

El viatge present com a símbol poètic i alhora vital. Senyé el necessita per escriure i per cercar la inspiració. Però també el necessita per respirar, per menjar bé i sentir-se millor amb si mateixa:

Diverteixis, aprofiti tant el temps com pugui, pensi que lo que disfruti ja ningú li treurà y fassiu per tots nosaltres. Sobretot mengi força fruita (sense ferli mal eh? [...]) Cuant pensa baixar? [...] No se si dirli-hi que baixi ó no. Voldria que fos aquí per fernos companyia, i per altre part penso que aixó es un egoisme doncs qui be l'estimi voldrà sempre veurela contenta i satisfeta i desde el moment que no baixa es senyal de que creu trovarse millor ont es que a Barcelona. De tots modos si es queda per aquí Viladecans no'ns olvidi, i si baixa, porti força provisió de bon humor i pensa que l'esperem amb els braços oberts [...].¹⁶⁴

¹⁶⁴ Carta d'Ambrosi Carrion i Rosita a Anna Senyé (sense datar). Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

5.1. «Entre dos espais¹⁶⁵»

Si donem un tomb per la vida de la poeta, no ens podem aturar únicament a Manlleu i Barcelona, ciutats on va néixer i viure. Cal fer escala en molts d'altres indrets. L'escriptora va recórrer i (re)visitar diversos punts de la terra catalana, moguda per un desig de conèixer i respirar entorns més naturals que el que li oferia la ciutat de Barcelona. La geografia de viatges d'Anna Senyé passa per L'Escala, Viladecans, Santa Coloma de Farners, Figueres, Sant Feliu de Pallerols, Ull de Ter o La Salut, entre d'altres. Indrets tots, que comparteixen el fet de situar-se en l'espai rural, lluny de la ciutat moderna i burgesa. I és aquesta geografia de viatges que li permet, a la fi, de construir un mapa de geografies imaginatives a través de l'obra poètica.

Anna Senyé viu amb un peu a la ciutat i un altre al camp. La seva dèria per fugir és tan gran que fins i tot en alguna ocasió perd la noció del temps i s'oblida de comunicar-se amb els seus amics, i també amb el marit. Viu a la frontera perquè, de fet, va haver de conviure amb el conflicte personal de fer compatible la vida de senyora burgesa que li exigia la ciutat i el matrimoni amb un senyor de la capital catalana, amb el paper de filla adoptiva rural, és a dir, amb la seva faceta pagesívola, hereva de la seva terra natal.

En efecte, a les fotografies conservades de l'autora, tan aviat la trobem amb un elegant barret, posant amb un rostre seriós i una mirada desafiant, com la veiem vestida amb les faldilles llargues d'una pagesa i les espadenyes de set betes per trepitjar el camp o donant de menjar els animals i ocupant-se, al capdavant, de les tasques que exigeix la vida camperola. En realitat, podem parlar d'una identitat construïda entre dos espais completament oposats. Algú pot pensar que fins i tot paradoxals i inevitablement incompatibles.

¹⁶⁵ Hem manllevat el títol d'una novel·la d'Aurora Bertrana, *Entre dos silencis* (1958), tot i que amb el canvi de «silencis» per «espais», d'acord amb la intenció de marcar la voluntat de la nostra autora per conviure entre la ciutat i el camp. No és cap casualitat, però, que hàgim reajustat a la trajectòria de Senyé, justament aquesta obra de Bertrana. El que diu l'escriptora gironina al pròleg d'aquesta novel·la, és a dir, que les experiències ficcionalitzades partien d'una experiència personal, ens sembla extrapolable a la vida i obra d'Anna Senyé.

Barcelona, per una banda, era la ciutat d'estada habitual, el lloc de la residència permanent; era una *urbs* moderna on la Senyora Aymà es passejava amb elegants models fets a mida. No podem oblidar, tampoc, que la ciutat era l'espai del canvi, l'indret de les oportunitats que li obria la porta en el terreny professional, amb un càrrec directiu dins una societat que vetllava pel respecte als animals. Barcelona era el lloc de la cultura, de les conferències, de les relacions socials i de l'òpera i el teatre.

Val a dir, però, que Anna Senyé era més rural que de ciutat¹⁶⁶. A diferència de Dolors Monserdà, escriptora plenament barcelonina, que situà una única novel·la, *La Quitèria*, en un entorn rural, Anna Senyé va prendre la direcció creativa oposada. Va ambientar el seu treball poètic bàsicament en paisatges rurals o camperols, tret d'un nombre comptat de composicions que dedicà a la ciutat de la seva residència, Barcelona.

A *Remolinada* únicament trobem un poema que la poeta situa a ciutat. Es tracta de «A Rafel de Casanova», una composició patriòtica datada l'11 de setembre de 1914, escrita amb motiu de la celebració de la Diada Nacional de Catalunya. Per altra part, en el fons literari de l'autora s'ha localitzat una trilogia poètica aplegada sota el títol «Barcinonensis», que conté les següents composicions, totes -creiem- treballs encara inèdits: «A la Rambla de les flors (Les flors agonitzans)», «Rambla dels ocells (Els ocells ploren)» i «Plaça de Catalunya (ocells, infants i flors)». Tot i situar aquestes composicions a la capital catalana i no en escenaris rurals, on Senyé ens té acostumats, la poeta incorpora també els motius principals de la seva lírica a aquests treballs i, de fet, els converteix en tema central. A la «Plaça de Catalunya, aplec d'amors / que als cors senzills sadolla de dolçors», ocells, infants i flors es troben en aquest «jorn de festa, jorn d'amors»¹⁶⁷. Sentim com la veu poètica, amb to de denúncia, expressa el seu desacord amb el destí donat als ocells engabiats de la Rambla:

Privats d'espai que deu a tots donava,

¹⁶⁶ El fet de ser més rural que de ciutat és una altra característica que Senyé compartí amb Caterina Albert. De fet, la crítica ha parlat sovint del ruralisme i el casolanisme característics en l'escriptora escalenca.

¹⁶⁷ «Plaça de Catalunya», poema inèdit. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

es frisen tots pel bosc, o pel teulat
de casa pagesa, on éll hi niava
a frec de porxo, sota l'emparrat¹⁶⁸.

Al camp, per altra banda, és on Anna Senyé feia estades, on passejava, menjava bé, observava, llegia i escrivia. Vegem quines paraules li adreça l'amic i veí que signava com el «poeta del pis de dalt», Ambrosi Carrion. És en motiu d'una sortida de Senyé que, en aquesta ocasió, es trobava «al pic d'una muntanya»: «[...] I parlant seriosament, vostè ja trevallà forsa? Pensi qu'esta en un lloc d'ahont segurament pot treurers un llibre si no un centenar de llibres. Llejeixi, observi, admirí, paixi i despres, escrigui.»¹⁶⁹

Aquest periple per diferents poblacions catalanes, permetia a Senyé no només de trepitjar el terreny, de respirar l'aire i de veure amb els propis ulls aquells espais de la natura, de la terra que tant estimava. El seu també era un viatge entès com a fuga, que cerca l'evasió i desobeix l'ordre social, com s'ha vist anteriorment a les cartes i notes que li enviava la seva amiga. I aquesta evasió permetia activar la inspiració creativa i la (re)creació dels escenaris on la poeta bastia gran part de la seva obra.

Anna Senyé en els seus viatges també «retrata» la bellesa àrida de paisatges rústecs i migrats. D'aquesta manera, aborda el gran tema romàntic de la natura que ja havia cantat Verdaguer. La natura senyereniana, però, no és la de les grans muntanyes com el Canigó, sinó que és una natura més humil, sovint elixir femení, formada de serres, planes, camins, cants d'ocells, orugues, ametllers florits i corriols.

Maria Aurèlia Capmany deia que «l'escriptura és un llindar» (1984: 11). Un espai de frontera entre la pròpia experiència i la ficció, entre la consciència i la inconsciència i, per tant, la literatura acaba per esdevenir un pou on s'aboquen i es dilueixen amb altres components, les memòries personals. La poeta Anna

¹⁶⁸ «Rambla dels ocells», poema inèdit. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

¹⁶⁹ Carta d'Ambrosi Carrion a Anna Senyé. (Sense datar). Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

Senyé, convertida també en viatgera, surt fora amb la seva càmera fotogràfica i es deté a analitzar les flors, les plantes o les herbes boscanes. Allí, carrega la seva motxilla literària de motius, imatges continguts i anècdotes. I tot allò que ha carregat a la motxilla constitueix el repertori temàtic amb què basteix el seu posterior treball poètic, indiscutiblement situat en aquest espai de frontera.

És justament quan Senyé es refugia en la solitud,¹⁷⁰ i viatja sola, que troba espais de llibertat per aquesta creació al llindar. De fet, la veïna barcelonina expressava en una carta la seva preocupació pel «silenci» de Senyé durant un d'aquests viatges. Un silenci de la poeta que, al capdavant, era comprensible i habitual. Pensem en l'essència mateixa del viatge, que implica ruptura i aventura al marge de la normalitat i, en conseqüència, una etapa «que acostuma a ser propícia per a la creativitat i per a la reflexió»¹⁷¹.

En aquest «Retrat de la viatgera» d'Anna Senyé, literatura i viatge conflueixen en un punt d'intersecció. Possiblement sense creació hi hauria hagut igualment viatges, però estem convençuts que sense viatges, no hi hauria hagut creació.

5.2. Literatura de viatges

Aurora Bertrana –una gran viatgera–, deia que «l'escriptor ha de conservar, per damunt de tot, la llibertat d'acció i de pensament i, per aconseguir-ho, cal mirar, escoltar i ensumar tot sol» (Segura, 1997: 73).

De la solitud intencionada o buscada per Anna Senyé en aquests viatges, ja n'hem parlat anteriorment. Entenem les fugides de la poeta-viatgera com a antídol contra l'artificiositat de la vida urbana, però alhora esdevenen el refugi solitari des d'on activar aquesta llibertat d'acció i de pensament de què parla Bertrana.

¹⁷⁰ Trobem referències explícites de la solitud en uns quants poemes. A la composició titulada amb aquest mateix nom, «Solitud», a «El camí»: «Ja no ets aquell camí que em fou volgut / mes en hores de fonda solitud» o, encara, quan a «Dol primaveral», diu: « Sola he restat sens goig de benhaurança».

¹⁷¹ Milagros Rivera, en l'obra anteriorment citada, defensa que el viatge consta de tres etapes: la separació, l'etapa marginal i, per últim, la reincorporació.

En la geografia literària d'Anna Senyé, que coincideix amb l'itinerari personal i de vida, mirar, escoltar, escrutar i olorar en la intimitat esdevenen una qüestió essencial. La poeta escolta els ocells, els pescadors, mira el mar, els arbres fruiters, trepitja camins i platges, i acaba per confondre's amb els mateixos arbres, amb els ocells, les flors... En la poesia senyereniana, els elements de la naturalesa evoquen sensualitat.

De fet, en aquests paratges d'obligada parada, Anna Senyé se sent especialment atreta pels ambients rurals i paisatges a vegades àrids, i en desvetlla una bellesa personal. Fins i tot, en ocasions, es dóna una mena de metamorfosi entre la natura i el jo poètic, que en recull els contrastos. El contacte amb la natura fomenta l'espiritualitat de la veu poètica. La composició «Solitud» és representativa d'aquesta simbiosi amb el paisatge. A «Primavera», l'esclat dels ametllers florits, les violes morades i el xiscle de les aus, conclou amb «un fort deixondament [que] estremeix la Natura» (Senyé, 1922: 95). La darrera estrofa de «Muntanyenca» també expressa aquesta idea de fusió amb la natura:

Jo entre les ombres de l'espessa arbreda,
tota invadida de la pau boscana,
lliure ma pensa, com a jocs hi feia
també bombolles! (Senyé, 1922: 114)

En qualsevol cas, Anna Senyé no idealitza la realitat, simplement la «retrata»¹⁷². I, a voltes, en capta elements i detalls que poden semblar absurds o almenys insignificants, i en rescata una bellesa recòndita. El jo líric sovint insinua ingenuïtat quan es demora en les petites coses. El camí, abans dolç i avui esquerp i dur; la «humil oruga» que puja marge amunt; els efectes de l'oreig; les cireres que cauen de l'arbre... constitueixen motius poètics sobre els quals es fixa la mirada per immortalitzar-ne moviments, remors precises, flaires i olors. Motius amb els quals, també, una veu femenina en primera persona estableix un diàleg. L'habilitat descriptiva de la poeta queda palesa en una carta, ja

¹⁷² Com s'ha comentat al Retrat de la poeta, Senyé a la composició «D'haver nascut poeta...», diu: «i veig a tota cosa, pel seu propi costat/ No hi sé veure una rosa, allà on hi ha un escardot».

citada, de l'amic íntim de la poeta, Ambrosi Carrion: «Distingida amiga, vehina i poetessa: I no li vull dir deixebra, per que trobo que descriu tan be certes coses de les montanyes en la seva lletra, com podria fer-ho un professional consagrat de la literatura.»¹⁷³

Però Senyé, com recomana Aurora Bertrana, escolta els nens com «corren xisclant» (Senyé, 1922: 114), sent com «arriba del lluny una carreta» / «trencant el xafogós silenci», i encara amb l'oïda atenta, percep com «balanceiga la seva massa enorme / mentre els bous arrocegant la carrega / daurada, fan dringar la greu esquella. Catrinc... catranc... al seu ressó es barreija / la penetrant cançó de dolços besos» (Senyé, 1922: 123). De visita a l'Empordà, per veure de ben a prop la mar, sent també «les veus dels mariners aparellant la barca» (Senyé, 1922: 78), i si bé a la costa són «mos ulls àvits» (Senyé, 1922: 77) que esguarden des de la sorra de la platja, a Viladecans -indret d'estiueig, també- només és «en mon record (que) jo veig» (Senyé, 1922:19) la plenitud d'un camí que «ja no ets aquell camí que em fou volgut» (Senyé, 1922: 22). I és que el dolç record del camí d'arbres fruiters on «a reposar mon anima acudia» (Senyé, 1922: 20), s'ha tornat «ara, camí, esquerp, dur» (Senyé, 1922: 21). Malgrat tot, quan es vol recuperar aquella imatge del camí, «de quan eres ombriu i regalat», la veu poètica diu tenir «la visió clara» (Senyé, 1922: 22). Com en la composició «De cara al mar», també a «El camí» apareix el punt de vista femení que dóna la seva visió particular, personalíssima i no lligada a ningú.

A «La serra», per la seva banda, el jo poètic, en una combinació de sentits, assevera: «Jo us veig tristes muntanyes silencioses» que impassibles a tot, també ho són al «tan suau refrec de boira blana» (Senyé, 1922: 131). A les «fresques, pomposas flors» de «Crisantems», se les invoca, també: «mes al mirarvos / sento basarda... del hivern tan rufol» (Senyé, 1922: 39). A Santa Coloma de Farners, el jo líric s'alterna amb la veu que adopta l'Església Sant Amants, que, «esguarda els corriols i afraus de la contrada», mentre «se sent esllevisar-se a clapes la

¹⁷³ Vegeu *op.cit.*, a la nota 169.

teulada» (Senyé, 1922: 105) i «tritlegen les campanes» (Senyé, 1922: 106) perquè l'hora nupcial és arribada. A la fi, però:

L'Església Sant Amants pert la dolça rialla,
 retorna a la calma i austeritat d'avans,
 per endolcir-li els jorns, d'ensomnis la envolcalla,
 la altiua serralada i bosc dels seus voltants (Senyé, 1922: 108).

Les olors i aromes de les flors, els fruits i les herbes també es flairen i es mesclen amb les músiques i sorolls que la natura ofereix. A «Muntanyenca», per posar un exemple, el ventijol porta «de romaní, d'orenga i farigola / càntics flairosos» (Senyé, 1922: 113); al pobre «aucell cec», en canvi, «bondadoses l'amoixen unes flaires de flors» (Senyé, 1922: 127), i «A Rafel de Casanova», la veu fa així: «Entre mils i mils de flors / que per vos llencen olors/ retrobeu-hi dolça ofrena/ que és aplec d'eterns recors / gratituds, patris amors / d'un poble que encara pena» (Senyé, 1922: 57). Fins i tot el «bes sant» (Senyé, 1922: 51) desprèn una agradable olor a «Amor per arreu», així com també «la rosa divinal» guarda «l'aroma misteriosa de Déu» (Senyé, 1922: 47) a «El plor de Maria». La veu poètica, a «Filant», reclama a les flors que li portin el perfum, de la mateixa manera que al cel li demana el color o als ocells, cants tendres. El «vi flairós», en canvi, s'ensuma a «El cant del cep» i a «Llevants de taula», els records evocuen també aquell ramell de flors que «mai es mustiga» i que «llur flaire mai passa» (Senyé, 1922: 36).

Però si hi ha una anècdota commovedora entorn la vida de la poeta-viatgera, aquesta és la que protagonitzà Senyé al costat de l'escriptor i, casualitat o no, pare d'Aurora Bertana, Prudenci Bertrana. En aquesta situació, realitat i ficció s'acaben confonent i, en conseqüència, Senyé se les arregla perquè imaginari de ficció i vida quotidiana prenguin volada conjuntament. L'anècdota, carregada de simbolisme, reflecteix amb fidelitat quin era el tarannà d'Anna Senyé, quina la seva capacitat d'adaptar els fets –per irrealis o inversemblants que fossin– a les

seves conveniències i motivacions, així com també ens mostra fins a quin extrem la poeta era capaç de portar les coses que realment la colpien.

Àlex Roca, en un article publicat a *El Ter*, resumeix molt bé quina és la situació que portà la poeta manlleunca a visitar l'escriptor Prudenci Bertrana, l'any 1935.

Diu Roca:

[...] l'any 1917, en Prudenci Bertrana publicà un llibre de contes titulat *L'ós benemèrit i altres bèsties*. Durant uns dies d'estiueig de l'Anna Senyé, va llegir el llibre en qüestió i va quedar tristament commoguda en la lectura d'un conte que porta per nom *L'oca de la molinera* on narra les facècies d'una oca que té cura d'un infant, fins que per necessitats de la molinera, aquesta l'ha de portar a vendre en un mercat. Mentre l'oca és posada dintre una gàbia, amb altre aviram, amb destí als mercats de la ciutat, el nin en plora l'absència i cau en una profunda melangia. El mateix dia d'aquesta lectura, a casa de l'Anna havien comprat una oca i, en contemplar-la, no pot, per més que ho vol, deixar de pensar en la protagonista del conte. Deixant-se portar per un volgut desig de creure que és la mateixa, la deslliura dels lligams de les potes i li examina les plantes que veu que han sagnat com les de l'oca del conte, i a més l'animal, en trobar-se lliure, en lloc de marxar li posa el cap a la falda. L'oca va tenir des de llavors una protectora i, divuit anys més tard, l'Anna explicava a en Bertrana la *resurrecció* del seu personatge (1997: 46-47).

La lectura del conte¹⁷⁴ i la fabulació posterior, d'una banda, i l'actuació que pren l'autora, de l'altra, són un exemple més de la vida i l'activitat que duia Anna Senyé durant els mesos d'estiu. Arran d'aquest acte tan insòlit com entenedridor, Bertrana va escriure dos articles a *La Veu de Catalunya*: «Resurrecció d'un personatge» (13 d'octubre de 1935), primer, i «Més referent al personatge ressuscitat» (20 d'octubre de 1935), després. Recollim la valoració que Bertrana fa de l'actitud de Senyé, en el primer dels articles:

No sempre resulta agradable de veure aparèixer viu, com ressuscitat, el personatge d'una novel·la vostra, però en tractar-se de l'oca de la molinera al servei de la qual jo vaig posar el bo i millor de la meva tendresa i del meu art, el cor em vessava de joia i gratitud. [...] Amb tot, cap inconvenient no hi havia d'admetre que l'oca hagués estat treta del vagó i anat a raure al mercat de Santa Coloma de Farners, on la senyora Anna Senyé d'Aymà estiuejava, i em feia l'honor de llegir-me i de commoure's alhora que li agafà el pressentiment que l'oca recent comprada, [...], era aquella oca amb sentiments maternals que fou venuda sota les imperioses exigències de la misèria [...] (*La Veu de Catalunya*, 13 d'octubre de 1935: 8).

¹⁷⁴ «L'oca de la molinera» de Prudenci Bertrana va guanyar el «Premi del Consistori» als Jocs Florals de Girona de l'any 1916. La primera composició de *Llibre blanc* de Caterina Albert –comentat al Retrat de la dona– i que Senyé va llegir, curiosament es titula «L'oca blanca».

Prudenci Bertrana continua amb aquesta reflexió fruit de l'esdeveniment sorprenent que acaba de viure: «I jo, escoltant-la, no hi veig de cap ull, de tan afalagat que em sento. L'eficàcia del periodisme i de la literatura, ja no em semblen dubtosos» (p.8). Amb data 24 d'octubre de 1935, Prudenci Bertrana li escriu una carta a Senyé i li adjunta els seus dos articles publicats a la premsa sobre l'anècdota, i la fotografia d'Anna Senyé amb l'«oca de la molinera» en braços. Una fotografia que va fer l'escriptor en la visita que el portà «en una masoveria de la clara i suau contrada del Vallès» (*La Veu de Catalunya*, 20 d'octubre de 1935: 10) per conèixer el seu personatge de ficció sobreviscut.

Per tot plegat, als nostres ulls, la configuració de la identitat literària de Senyé no es pot traçar si es desvincula l'itinerari vital de la trajectòria literària de l'autora. En els versos, però també a la vida de Senyé, olors, brises, veus, imatges i colors es barregen en jocs simbòlics i associacions metafòriques que fan que els sentits no tinguin límits i, en conseqüència, es complementin i es reclamin. I és el desplaçament, el viatge a destins rurals, a vegades nous, d'altres, (re)visitats, i el contacte emotiu amb la realitat mateixa, al cap i a la fi, el que aporta tots aquests ingredients sensorials que donen forma i sentit a la seva poesia. La passió desbordant que Anna Senyé sentia per l'espai natural es trasllada en forma creativa. En aquest context, cal mencionar el poema «Muntanyenca», que esdevé un cant a la naturalesa i als sentits. La naturalesa, a més, en tota la seva plenitud, adquireix sovint qualitats humanes. Per tant, fàcilment ens trobem un vent juganer, la desfeta «en plor fecond [de] la nuvolada» (Senyé, 1922: 112) o bé que es vesteixi el prat, que el sol amoixi o que els roures tinguin faç d'esperança.

Podem concloure sostenint que un dels aspectes clau del periple recorregut per Anna Senyé és justament que la poeta «viatja» amb la viatgera, i viceversa. Al capdavall, l'obra poètica senyereniana es pot llegir com el compendi de les seves experiències i impressions viatgeres. Amb altres paraules, els versos de la poeta són el fruit de l'arrelament a una experiència real i viscuda.

Per titular aquest apartat, hem manllevat l'expressió 'Literatura de viatges' - identificada amb la narrativa-, que serveix per definir un gènere on es creuen la documentació i la creació literària. En aquest sentit, el corpus poètic de l'escriptora osonenca deixa constància dels seus desplaçaments. La poeta, que descriu el seu recorregut com a viatgera documentada, amb aquests desplaçaments on literatura i viatge es troben, construeix una visió d'alteritat, en cap cas neutra.

Observadora atenta, Anna Senyé-viatgera a vegades dirigeix la seva mirada a la immensitat de l'espai exterior, però de sobte, es queda amb un detall, un element, un constituent d'aquest espai natural immens, i ens en revela l'emoció sorgida. Els espais naturals que trasllada als versos constitueixen autèntiques geografies de la mirada. Una mirada subjectiva que mira cap a fora i es mira a si mateixa, cap a dins, també.

5.3. Retrats i paisatges

En la publicitat inclosa a la premsa per a dones de l'època, a vegades tan innòcua i innocent, hi trobem molts anuncis sobre els balnearis on la burgesia catalana podia fer estada i gaudir de les aigües terapèutiques. A la revista barcelonina *La Dona Catalana*, en què Senyé col·laborà, es publicava una guia de l'estiuejant que anunciava balnearis i hotels al territori català. El balneari Termes Orion de Sta Coloma de Farners és un dels molts anunciats a la «Revista de modes i de la llar», així com també surt a la Pàgina Femenina de *La Veu de Catalunya*. El balneari de Sant Hilari Sacalm, per altra banda, és un dels altres que s'anuncia a les pàgines de la premsa barcelonina.

En una fotografia recuperada de la poeta, la veiem asseguda i donant de menjar a unes cabres, en aquesta població gironina. A més, disposem d'unes targetes postals enviades per Senyé a la que fou la seva dida, on li fa saber que passarà tot el mes d'agost al passeig de la Font Vella de Sant Hilari. No podem afirmar amb seguretat que Anna Senyé anés al balneari, tot i que és prou conegut

aquest costum entre les famílies benestants de principis de segle. Evidentment, a la premsa comarcal i local hi apareix publicitat d'aquest tipus, també. Al número 20 de *l'Ideal Manlleuenc* (23 de juny de 1916), on ella també publicà, s'hi pot llegir l'anunci sobre el balneari de la Font Santa, un establiment d'aigües mineromedicinals, situat a tres quilòmetres de Torelló. Recordem que Anna Senyé va escriure el poema «Remolinada» l'any 1921, mentre feia estada en aquest paratge de la Plana. Indrets, tots aquests, on se sap amb seguretat que Anna Senyé viatjà.

S'havia dit anteriorment, que Senyé estiuejava amb Lluís Aymà. A Sant Hilari Sacalm, per exemple, i a ple mes d'agost, la poeta va acompanyada del seu marit. En més d'una ocasió, el matrimoni Aymà és convidat a passar uns dies a casa d'amistats. Un conegut de la família, després de donar les gràcies a Anna Senyé per uns versos («L'Església Sant Amants») amb què col·laborà en una celebració local a Santa Coloma de Farners, li fa saber que està sorprès de com escriu i la convida d'aquesta manera: «Enguany si venen amb el seu marit anirém algun dia als masos de la meva esposa, a l'estiu, i podrà inspirarse per aquelles meteixes muntanyes.¹⁷⁵» De fet, la població de la comarca de la Selva fou destí habitual del matrimoni, però també de Senyé en solitari.

Si bé el poema «L'Església Sant Amants» fou escrit l'octubre de 1920 a Santa Coloma, sabem per una carta que una amiga manlleuena li envià a Senyé, que, com a mínim a l'any 1922, la poeta tornà a trepitjar aquestes mateixes terres: «ja se qu'els aires de Santa Coloma, l'an feta tornà molt bufona¹⁷⁶». Òbviament, i com s'ha pogut veure, Anna Senyé cerca la solitud, essencial per a l'escriptura, en aquests viatges. I és cert que escriu i es manté al corrent dels certàmens literaris que es convoquen per tal de presentar-s'hi, si així ho considera pertinent. Llegim el fragment d'una carta que avala l'interès i la fixació de la poeta per desplaçar-se a indrets on es convoca alguna festa literària:

¹⁷⁵ Carta de Josep Fàbregas a Anna Senyé. Santa Coloma de Farners, 1 de gener de 1920. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

¹⁷⁶ Carta de Maria Riera a Anna Senyé. Manlleu, 12 d'octubre de 1922. Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

Amiga Anita: Mercès en primer lloc per la seva atenció al enviar-me el cartell dels jocs de Sta Coloma. [...] Els hi envio per quan sapiga de que va: a mes per que em faci la mercé d'entregarlos al secretari a la firma que determina el cartell. [...] no cal li digui els premis que m'interesen, i si li fos posible dir-me el jurat li agrairia molt.

[...] are, adjunt enviem aquests tres sonets per a que vosté mateixa fasi la mercé de fer-los á mans de qui calgui [...] ¹⁷⁷.

Analitzant els poemes de Senyé, s'observa, en molts d'ells, l'actitud encuriosida i tafanera de la poeta que vol descobrir els espais i entorns per si mateixa. Això la porta, no en va, a emprendre viatges tota sola, com ja s'ha apuntat al principi. Si bé l'estiueig el comparteix amb el marit, la resta de l'any Anna Senyé no viatja acompanyada.

En els versos que obren aquest retrat, ella deixa clar, des de la platja de l'Escala, un mes de setembre i «de cara al mar», que va amb ulls àvids i profans per copsar noves imatges. Des de La Salut, a Sant Feliu de Pallerols, Anna Senyé escriu «Idil·li», una composició plenament rural, l'any 1915. En aquest viatge, sabem que Senyé es va estar en un «Hotel “Restaurant”», gràcies al poema que li envià el dramaturg Ambrosi Carrion. Per altra banda, Senyé va escriure uns altres versos dedicats a aquest santuari de les terres gironines. Es tracta de «Goigs i pregaria a Nostra Dona de la Salut venerada en tot el món», un poema de la manlleuena que musicà «Eveli Burrull».

Per escriure, en canvi, «Manelic devalla de les serres», la poeta viatja, un any més tard, fins a Ull de Ter. Altra vegada, la veu poètica apareix envoltada d'elements romàntics: la muntanya, la solitud, la serra, la boira, la plana, l'«anima ardenta», els caminals, els turons altívols... La composició titulada «El camí», fou escrita un mes de desembre de l'any 1918 a Viladecans, una altra de les terres estimades per l'escriptora osonenca. Aquestes tres composicions, escrites des de l'interior del país, coincideixen a retratar la terra amb tota la seva bellesa però sense defugir la seva essència rústega i quasi ferotge.

¹⁷⁷ Carta d'Ambrosi Carrion i la seva esposa a Anna Senyé (sense datar). Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

Un text manuscrit¹⁷⁸ que es conserva de la poeta i que va escriure des de la població de Viladecans, confirma que Senyé ja havia visitat aquesta terra un any abans, i que s'havia allotjat a la mateixa Fonda Vendrell. Aquest text, eminentment descriptiu, és un document valuós perquè desvetlla quines eren les inquietuds de Senyé. Alhora permet de conèixer la sensibilitat que el paisatge desperta en la poeta i explica el motiu d'aquests viatges. Passem la paraula a Senyé que, sense abandonar la temàtica paisatgística ni tampoc la precisió, el detall i la fidelitat amb què la descriu, aquí deixa de ser poeta i es converteix en una narradora que camina, observa, descriu i també fotografia:

El sotragueig de les carretes al passar per davant la casa, me feu pensar en que la jent del camp havia ja repres el seu trevall, i prometentme encara, una matinada deliciosa, apresuradament vestinme i prenent la maquina fotografica, sortí de la fonda, camps a traves, en direccio als fruiterars, quant una xerradissa preciosa de veus de noia i que de les hortes m'arribaba, va atraure els meus passos. [...]. Els fruiterars encara eran lluny pero volia arribarme, segurament tindria alla ocasio de treurer alguna bonica fotografia... [...] deixaba aquell lloc doncs no era aquell el que jo buscaba ni el mes apropiat per fotografiar paisatjes¹⁷⁹.

És fàcil imaginar-se la poeta Anna Senyé acompanyada d'un quadern de notes i de la seva càmera fotogràfica, rondant per indrets i paratges de la Catalunya rural. Aquest fragment ens presenta una dona obsessionada a trobar les imatges boniques que la seva càmera enfoca i que, després, «retratarà» també la seva ploma.

Pensem que aquest passeig que fa la poeta pels camps, que trasllada en forma d'impressions en aquest text descriptiu, podria haver-se traduït també en una veu més poètica, la que ens ofereix «El camí»¹⁸⁰. De fet, aquest poema que consta de dues parts, amb quatre estrofes cada una, és força llarg i descriptiu,

¹⁷⁸ Es tracta d'un text molt descriptiu, escrit amb papers que porten inscrit el nom de l'establiment on s'estava la poeta: «Café y Fonda de Francisco Vendrell». També porta el que semblaria un títol, «A Lluís Ayma». Podria tractar-se també d'una carta que Anna Senyé hagués enviat al seu marit durant la seva estada a Viladecans, però el text sembla incomplet o que se n'hagi perdut la part final (sense datar). Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

¹⁷⁹ Text descriptiu d'Anna Senyé, escrit a Viladecans (sense datar). Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

¹⁸⁰ «El camí» fou escrit el 1918 a Viladecans. El text descriptiu no el podem datar. Les similituds són evidents, ara bé, podria ser que havent estat inspirats pel mateix paisatge, corresponguessin a visites diferents de la poeta a aquella mateixa terra.

seguint una mica la tradició de la Renaixença. Si bé en el text descriptiu, Senyé arriba a la fonda decidida a veure la varema, perquè li han parlat amb elogis de la «plenitud del fruit dels seus vinyals», al poema comença amb un «Camí amagat que vers els vinyars duus» (Senyé, 1922: 19). Els arbres fruiters i sobretot els presseguers, d'on la poeta en tasta deliciosos préssecs, es poetitzen en un vers que diu: «els tendres branquillons sobre-daurats / del presseguer, curull de fruita seca.» (Senyé, 1922: 19).

Sigui o no el resultat de la inspiració i de la vivència viscuda en aquella mateixa estada de la poeta a Viladecans, el que sí és cert és que ambdues veus, la poètica i la narrativa, ens ofereixen una visió ben particular i pròxima del paisatge natural. En moltes de les cartes conservades, s'intueix que la poeta cercava, també, en aquests entorns naturals, nous aires i bon menjar. L'amiga i veïna de Senyé, li recomanava en una carta, de menjar fruita i de «disfrutar de les delícies del camp». De la mateixa manera, una altra amiga, ara de Manlleu, li escriu que sap que els aires de Santa Coloma li han provat molt, durant les seves vacances. Ambrosi Carrion, en una carta on comença amb un «Apreciable paquiderma», també li diu, amb un to irònic: «voste deu estar entregada per complert a les joies camperoles i deu passar-se les hores petonejant sargantanes, ensenyant de llegir als cargols, [...]»¹⁸¹.

Tenim dades per afirmar que Anna Senyé també va viatjar fins a la Vall de Ribes i que s'allotjà a l'Hotel La Corba. Al cor del Ripollès, la poeta també buscà la inspiració poètica. De la mateixa manera, Sant Miquel del Fai, a qui la poeta dedicà una composició que porta aquest mateix títol, fou un altre dels seus destins ja tardans.

En la versió mecanografiada que es conserva d'aquesta poesia inèdita, hi consten dues dates: juny de 1946 (que sembla la data d'escriptura del poema) i 10 d'abril de 1944, en lletra manuscrita. Així mateix, el poema ve acompanyat d'un article aparegut a *El Correo Catalan* (14 de novembre de 1944) i signat per

¹⁸¹ Carta d'Ambrosi Carrion i Rosita a Anna Senyé (sense datar). Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

Ricardo Suñé, que porta per títol «Excursión sentimental ochocentista». En aquest article, Suñé explica la iniciativa que portà Víctor Balaguer i una sèrie d'amics a fer una excursió al santuari de Sant Miquel del Fai. Segurament fou l'article de Suñé el que portà Senyé a versificar sobre aquest bell indret. Amb tot, si tenim en compte la gènesi de l'escriptura senyereniana, estarem d'acord que quasi sempre neix sobre el terreny mateix. D'aquí se'n desprèn, per tant, que Anna Senyé o bé anà a l'excursió d'amics, o bé esperonada per la lectura d'aquest article l'any 1944, es decidí, dos anys després, a fer ella mateixa la visita i a escriure'n un poema:

La serra amb el cel, va parlant d'amors,
 si el sol li ofrena l'or, la lluna perles;
 les aigas, per saber secrets dels cors,
 s'amagan, tot cantant, dins ses esberles.

La roca els fá de llit i cobreçel,
 estany manyac, dolça aiga endormiscada,
 més sa nuesa hi vetlla amb tant recel,
 que fins d'Estels, rebutja tota ullada...¹⁸²

Vista quina fou l'aventura viatgera de la poeta de Manlleu a l'interior del país, no podem afirmar, tanmateix, que Senyé hagués viatjat únicament dins del territori català. Tenint en compte que els negocis, sobretot, però també d'altres iniciatives personals, portaren Lluís Aymà a despalçar-se fins a terres basques o fins i tot al sud de França, no podem descartar la possibilitat que Anna Senyé l'hagués acompanyat en algun d'aquests viatges.

Esmentem en aquest context, les paraules d'Antoni Contijoch que escriu, en un article, sobre la sort que va tenir la manlleuena de veure satisfetes les seves il·lusions de fer viatges culturals. Per tant, aquests viatges culturals segurament són els destins que hem comentant aquí. Però, potser també, d'altres hipotètics desplaçaments més llunyans.

¹⁸² «Sant Miquel del Fay», poema inèdit, (juny de 1946). Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

5.4. L'últim paisatge

No sabem quins viatges que no arribà a fer mai li hauria agradat de fer a Anna Senyé. Com tampoc sabem quin fou l'últim viatge que va fer ni quines foren les darreres imatges que va fotografiar. Però sabem que el vici o la passió pels viatges bullia per dins. I satisfieia aquest desig o bé a través de la seva experiència personal com a viatgera o mitjançant el viatge fictici a què la transportava la literatura.

Iniciàvem aquest retrat apropant Anna Senyé a Aurora Bertrana, adduint una dèria viatgera compartida. Ara, per tancar-lo, la narradora especialista en exotismes literaris, reapareix. Anna Senyé va ser una de les lectores de *Peikea, princesa caníbal i altres contes oceànics* (1934), d'Aurora Bertrana. Un llibre de narracions de l'escriptora gironina que es troba a la biblioteca privada de la poeta. No obstant això, tampoc ens hauria de sobtar en una dona inquieta i aventurera, atreta per descobrir nous espais i apassionada per la natura, com era Anna Senyé, que hagués volgut evadir-se, almenys simbòlicament, viatjant a una terra desconeguda, llunyana i carregada d'exotisme com aquesta:

Nukuhiva era terra de guerrers antropòfags i de beutats femenines. Les seves valls, tortuoses i estretes, baixaven fins al mar des dels cimals aguts, cobertes de luxuriosa verdura. Els torrents s'esmunyien dintre els gorges tenebrosos, amb un murmurí monòton i trist. El mar bramava nit i dia, rompent contra els alts espadats que volten l'illa com una fortalesa. Ací i allà, les paoroses falles ferestes s'endinsaven a la terra i formaven badies silencioses a l'ombra de les altes muntanyes. Darrera les petites platges de còdols o de sorra, batudes per l'eterna ressaca, s'estenia la selva impenetrable, poblada de misterioses remors. Adés s'oïa el vent entre les fulles, després l'aigua que s'escola dels cims, i de vegades l'eco perdut i sord del tam-tam dels caníbals (Bertrana, 1991: 11).

Menys desconegut, llunyà i exòtic és el darrer paisatge desitjat per la poeta. Aquell espai recordat «amb placidesa», de temps dolços i de «tardes soleiades» a què Senyé apel·la a la poesia «Íntima». Una poesia, d'altra banda, considerada el colofó del «Retrat de la família» d'Anna Senyé. I en aquell retrat parlàvem justament de Manlleu com de l'indret del retorn. No oblidem que Senyé sovint

fa de Manlleu, de la Plana i dels voltants -escenaris idealitzats de la seva infantesa, de la seva família- el seu subjecte poètic. Manlleu i la Plana esdevenen la seva «pàtria sentimental».

Anna Senyé va deixar escrit en les seves últimes voluntats, quin volia que fos el seu últim destí de viatgera. Avui, podem parlar de Manlleu com de l'últim paisatge visitat per la poeta.

A la fi, tot ens fa pensar que va ser la tenaç vocació literària de la poeta, d'una banda, la tafaneria com a actitud vital d'aquesta dona, de l'altra, i no menys important, encara, l'ànima d'aquesta manlleuena d'origen per estar més a prop de la natura, el que la guiaren per boscos, camins, platges, esglésies... En definitiva, per intimíssims paisatges convertits en espais de llibertat femenina, però també en paradisos personals i literaris.

Unes paraules de la mateixa Senyé ens revelaven, en aquest darrer retrat, l'afició que la poeta tenia a la fotografia. I parlant de fotografia, la que obre el «Retrat de la viatgera», on surt la poeta i la seva càmera fotogràfica, és prou simptomàtica. La imatge que de la poeta ens ofereix aquest retrat és evocadora d'un tarannà transgressor, a vegades desafiant i subversiu. De fet, hi ha qui ha vist en la càmera fotogràfica, un avenç tècnic que va permetre, des de la seva comercialització als anys trenta del segle XIX, un instrument de diversificació de les mirades. Però perquè hi hagi mirades és necessària la mobilitat, el desplaçament.

Moltes fotògrafes, també alguna de les pioneres catalanes, Madronita Andreu (Barcelona, 1895-1983) n'és una, presenten el dilema de si cal reconèixer-les com a fotògrafes-viatgeres o bé com a viatgeres-fotògrafes. Amb Anna Senyé passa una mica el mateix. El dilema, l'hem resolt amb els quatre retrats. Imatge, mirada, fotografia, retrat, poesia, trasllat, viatge... són indestriables en la vida i l'imaginari de la poeta.

En els viatges d'Anna Senyé, els seus ulls incansables busquen imatges ací i allà. La càmera fotogràfica espera el moment en què la mirada de la *voyeur*, satisfeta, «clica» el botó. Aleshores, de la mirada es passa al retrat. I del retrat a la paraula.

6. Conclusions i noves línies d'investigació

Amb el treball de recerca *Anna Senyé, poeta* ens proposàvem de satisfet el desig de recuperació d'una autora que no ha destacat en el si de les lletres catalanes. Una veu, per tant, manllevant el terme de l'article més polèmic de Gayatri C. Spivak, «subalterna», o a voltes tres vegades marginada -com tantes altres-, per ser dona, per ser poeta i -en aquest cas, també- per no pertànyer a l'elit femenina d'escriptores catalanes; ras i curt, per ser «poeta de segona».

Anna Senyé, tanmateix, va saber trobar l'espai i el temps per a realitzar el seu anhel i desenvolupar la seva capacitat creativa, amb tots els miralls i les màscares que la van configurar. El nou escenari de preguerra obrí les portes a una fornada d'autores que també amb l'acte simbòlic d'agafar la ploma -dreçant-se contra el silenci secularment assignat al sexe femení-, volien mostrar les seves inquietuds i el seu compromís amb el doble marc conjuntural català del moment: d'articulació d'un projecte nacional, d'una banda, i de regularització de la cultura del país, de l'altra. I Senyé, part integrant d'aquesta nova intel·lectualitat catalana, col·laborà activament en les tribunes d'actuació de l'època i va tenir accés a espais propis -de i per a dones-, com el que li oferí la revista *Festa, Femenal* o *La Dona Catalana*, cosa que va significar una certa via de professionalització.

La viabilització de la imatge pública de la dona de lletres, molt singular de la Catalunya de preguerra, féu possible el desplegament de nombroses tasques per part d'aquestes autores que, a voltes, assoliren el rol de productores culturals. En aquest marc on convergeixen factors com la consciència de gènere, la situació política i social i un escenari literariocultural creixent, l'autora de *Remolinada* es va fer un lloc modest i va dur a terme una activitat no només com a poeta, sinó també com a articulista, propagandista, conferenciant i activista en la lluita contra la violència als animals i en defensa de la protecció del patrimoni natural.

Tot seguit, passem a veure si s'ha assolit aquest propòsit inicial de recuperació de la poeta concretat en uns objectius específics.

a) En primer lloc, **la visibilització i verbalització de la poeta** manlleuena s'ha dut a terme per mitjà dels quatre retrats que, com s'ha procurat de justificar a la introducció, ens han permès de resseguir-ne el seu periple vital i la seva trajectòria creativa. Els quatre retrats d'Anna Senyé ens han vingut més aviat donats i, per tant, no s'han escollit ni de manera aleatòria ni tampoc intencionada. Tot el material amb què hem pogut comptar, a què hem tingut accés o que hem pogut rescatar, fou el que ens desvetllà les esferes més interessants amb què aquest personatge havia de ser «retratat». Per això, les quatre perspectives des de les quals hem analitzat la poeta són les que, creiem, la defineixen i la poden explicar millor.

Anna Senyé s'ha mostrat com a membre d'una família, amb uns orígens i unes arrels, com a dona autònoma amb ideals i frustracions, amb una passió inherent per l'escriptura, i com a viatgera intrèpida que a plena maduresa assoleix la seva fita més important, veure publicada la seva obra. La poeta -qualificatiu que conscientment hem inclòs al títol d'aquest estudi-, ens revela quina fou la seva carrera literària i dóna a conèixer la seva obra. Amb tot, i malgrat el pes evident del «Retrat de la poeta» en el conjunt d'aquest estudi, ni Anna Senyé ni Anna Senyé-poeta es podrien entendre sense la mirada que ofereixen els altres tres retrats. En definitiva, la poeta parla des de la manlleuena, la dona i la viatgera que fou, i en la seva obra poètica conflueixen inevitablement aquests tres miralls. La intenció final, al capdavant, i a pesar dels quatre retrats que poden semblar fragments o miralls trencats de la poeta, és oferir una imatge més o menys general de qui va ser i com va viure Anna Senyé.

b) Una prèvia **investigació biogràfica, documental i crítica** de l'escriptora, quasi comparable a una recerca arqueològica, ha estat essencial per arribar fins aquí. En efecte, per escriure l'univers literari i biogràfic d'Anna Senyé s'ha partit d'un «jaciment arqueològic» gairebé inexplorat. Per tant, ha calgut desenterrar documents oblidats i plens de pols, restaurar i reconstruir troballes, buscar noves fonts, rastrejar petits detalls o confessions, a vegades fins i tot escoltant la intuïció, per poder anar restituint totes les peces del que acabaria essent una

primera aproximació a la seva biografia personal i creativa. Com passa en el terreny de l'arqueologia, per tant, ens hem plantejat el repte de protegir, estudiar i difondre el llegat d'Anna Senyé.

Efectivament, s'ha arribat fins on s'ha pogut arribar quant a la recerca -per raons diverses-, i som conscients que aquest treball presenta omissions, buits i mancances que fins i tot es poden percebre com a incompleció. Tal i com ja s'ha advertit anteriorment, és cert que a vegades hem buscat números de revistes il·localitzables o perduts; tanmateix, en d'altres ocasions, i a causa del caràcter fragmentari i dispers de l'obra de la poeta, ens ha obligat a posar límits en les fonts de recerca en què calia començar a buscar. Amb això volem dir que les plataformes en què Senyé col·laborà i que hem resseguit i presentat en aquest treball, són aquelles de les quals teníem alguna evidència de l'empremta deixada per la poeta i, al cap i a la fi, les que ens garantien un seguiment més o menys efectiu. No descartem, per tant, la presència de la poeta osonenca, ja sigui des de la seva veu més poètica o des de la d'artclusita i activista, en d'altres periòdics d'abast més general, publicacions menors o de joventut i en d'altres revistes locals que, per raons òbvies, se'ns haurien pogut escapar de les mans.

La recerca orientada en aquestes tres línies, la biogràfica, la documental i la crítica, -conscients que era la primera vegada que es feia-, queda reflectida en l'escriptura dels retrats, tots documentats i amb les fonts informatives amb què hem treballat fetes explícites. A més, als annexos del treball es pot consultar una selecció de tot el material recollit durant l'etapa de recerca.

c) Pel que fa a **la contribució de l'autora en la dinàmica literariocultural del país**, sobretot durant la Dictadura de Primo de Rivera i la Segona República, hem optat per utilitzar les següents estratègies. D'entrada, a l'inici de cada retrat i abans d'encetar alguns dels temes que s'hi desenvolupen, hem procurat de situar històricament o emmarcar culturalment aquelles qüestions que s'hi desenvolupen. Els treballs de Neus Real o Mary Nash, per citar algun nom, ens han servit per poder contextualitzar algunes de les facetes de la poeta.

També hem intentat de donar referències bibliogràfiques, citar estudis i parafrasejar autors per, o bé facilitar les vies per ampliar un tema o per explicar-lo i exemplificar-lo a través de les recerques fetes per diversos investigadors. En el «Retrat de la viatgera», per exemple, ens hem documentat sobre la importància que tenia el viatge en la Catalunya de la preguerra. Per apropar-nos a la dona, ens ha calgut parlar del feminisme catalanista conservador liderat per Dolors Monserdà. I les teories feministes ens han servit per interpretar l'univers literari de la poeta.

D'altra banda, la mateixa trajectòria social i cultural de la poeta il·lustra quina és la seva contribució a la dinàmica del país. La participació en certàmens literaris i en Jocs Florals, la seva implicació en iniciatives religioses i culturals, la col·laboració com a articulista en publicacions de prestigi, la militància i acció que exercí en entitats, com ara el càrrec que ocupà dins la Societat Protectora d'Animals i Plantes de Catalunya, amb tot el que comporta, organització d'actes propagandístics, assistència a conferències i l'impuls d'esdeveniments i actes diversos, com les postals amb missatges en defensa dels animals, són iniciatives fefaents de la seva constant i polièdrica activitat. Una activitat que no es pot entendre aïlladament, sinó vinculada i integrada en un contínuum que canalitzava la construcció d'una tradició femenina, en el si d'una dinàmica cultural que avançava cap a la modernitat.

Totes aquestes accions o iniciatives que s'han anat recollint, tant per definir la Senyè poeta, la viatgera com la dona, han contribuït a dibuixar-la com a testimoni d'una època. En altres paraules, d'aquella memòria històrica que Pla i Pessarrodona en reclamaven la recuperació.

Amb aquest objectiu volem reafirmar la importància de recuperar totes les dones de lletres, més enllà de la qualitat literària de la seva obra. Elaine Showalter a qui hem parafrasejat a la introducció d'aquest estudi, inicia els agraïments de l'obra ja citada, amb unes paraules que evocant el paisatge de manera simbòlica, defineixen clarament quina és la intenció de l'autora en el llibre. Diu:

In the atlas of the English novel, women's territory is usually depicted as desert bounded by mountains on four sides: the Austen peaks, the Brontë cliffs, the Eliot range, and the Woolf hills. This book is an attempt to fill in the terrain between these literary landmarks and to construct a more reliable map from which to explore the achievements of English women novelists (Showalter, 1997: 9).

Substituïm l'atles de la novel·la anglesa per un atlas de la poètica en català, i ens fem nostra la imatge simbòlica d'un territori per a les dones gairebé desèrtic i delimitat per algunes muntanyes. L'orografia poètica catalana es podria definir amb uns quants noms de poetes ja desaparegudes: Maria Antònia Salvà, Clementina Arderiu, Rosa Leveroni o Maria-Mercè Marçal, per citar-ne algunes. Per contra, Anna Senyé forma part d'una extensa llista de poetes, l'experiència de les quals, ja sigui a través dels diàlegs amb les seves coetànies o pels aprenentatges rebuts de les seves antecessores o «mares simbòliques», hauria de servir per a trobar el llinatge femení tan cercat.

d) Per tal de **donar a conèixer el fons personal de la poeta** hem incorporat les seves notes, fragments del seu dietari i transcripcions de l'epistolari, però també hem analitzat els manuscrits i citat els treballs inèdits de la poeta. A banda de posar al descobert de manera explícita algun fragment del seu fons per il·lustrar o explicar algun episodi de la seva vida, la consulta de les fonts –als peus de pàgina-, d'on s'han extret les informacions, dades i documents citats en el treball, també ens permet de saber quins són els continguts del llegat d'Anna Senyé. Tampoc podem ignorar la presentació d'algun treball inèdit de la poeta que, com el poema «D'haver nascut poeta...» o bé «Visió», s'ha extret d'aquest mateix fons dipositat a l'Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu.

Per últim, cal dir que aquesta tasca de lectura i descoberta del fons personal de la poeta, ens ha donat l'oportunitat i ofert el privilegi d'obrir carpetes, passar pàgines i desplegar papers que no els havia tingut a les mans ni els havia llegit ningú feia molts anys, i que ningú abans ho havia fet amb la intenció d'iniciar-ne una recerca.

e) Per saber quines **relacions va establir Senyé amb figures de l'esfera literària i cultural** del país, no hem optat per dotar el treball d'un espai on parlar

explícitament de les seves amistats o relacions professionals. En canvi, ens ha semblat que aquests personatges ja fluïen per la vida d'Anna Senyé perquè, al capdavant, van formar part de l'entorn en què la poeta va viure i es va moure. Estem parlant de noms com Carme Karr i Alfonsetti, aleshores directora de la revista *Feminal*, Ambrosi Carrion i Juan, dramaturg, amic íntim i veí barceloní de la poeta, Lluís Coll i Espadaler, fundador de l'Associació Catalanista Rafel de Casanova, Maria del Carme Nicolau i Masó, locutora i escriptora, Angelina Abian, també manlleuana que s'establí a Barcelona, i secretària del periodista barceloní Ricard Suñé, Concha Espina, novel·lista càntabra o Prudenci Bertrana, amb qui Senyé establí un contacte si no anecdòtic, com a mínim sí curiós.

Així doncs, Karr apareix quan al «Retrat de la poeta» presentem una carta entre ella i la manlleuana, on la barcelonina li demana a Senyé alguns poemes més per publicar-los a la revista que dirigeix. En canvi, la relació amb Ambrosi Carrion va molt més enllà del contacte estrictament professional que sembla ser que Anna Senyé mantingué amb la primera. El tracte entre Anna Senyé i el matrimoni Carrion, conegut a partir de la seva correspondència, traspua que mantenien una relació estreta, d'amistat i confiança ferma i duradora. A Carrion, per tant, el trobem en gairebé tots els retrats, i exceptuant els darrers anys de la vida de la poeta, en què el dramaturg s'exilià a París, el contacte entre ambdós és constant.

En qualsevol cas, sí que dins el «Retrat de la dona» hem dedicat un capítol exclusivament a les relacions femenines, perquè hem considerat que mereixen un tracte especial i diferenciat. Tant el simbolisme que desprèn la seva obra, les lectures i autores que llegí, com l'experiència personal en relació al fet maternal i les relacions a voltes fortes i nostàlgiques, a voltes tenses, que tingué amb algunes dones, responen a una voluntat, potser inconscientment expressada, de dialogar amb les *altres* germanes.

f) Finalment, ens proposàvem de fer un **seguiment de la difusió i recepció de l'obra de la poeta** en publicacions periòdiques d'arreu del territori. Gràcies a la correspondència que Senyé mantingué amb alguns dels directors de les revistes

on publicava, però també a les referències bibliogràfiques que el llibre de la Dra Neus Real ens facilità, vam poder escorcollar i buidar aquelles publicacions on, intuïem, que podien aparèixer ressenyes de l'obra de la poeta.

En el «Retrat de la poeta», hem dedicat el capítol *Remolinada: obra i recepció*, a aquesta qüestió. Trobem ressenyes al *Día Gráfico*, *Gazeta de Vich*, *La Tribuna*, *La Vanguardia* o al *Correo Catalan*, totes publicades l'any 1922, arran de la publicació en llibre de l'obra poètica de l'escriptora.

La faceta aventurera, a més, esbossada al «Retrat de la viatgera», ens ha ajudat a determinar els destins de Senyé. Aprofitant les curtes escapades, estiuajos i períodes de repòs i vacances, la poeta escrivia i sovint publicava als mitjans locals dels indrets on feia estada. Aquestes dades han estat útils per recollir els comentaris que sobre l'obra de la poeta es publicaven a la premsa local i comarcal.

Ara bé, l'acollida que l'obra poètica de l'escriptora va tenir, no únicament s'analiza mitjançant les valoracions crítiques que la premsa li dedicà quan publicà el seu llibre de poemes. L'epistolari de l'autora també acull les valoracions que amistats i professionals del periodisme li feien a un nivell més personal i privat. Afegiríem, encara, que els premis que la poeta obtingué arran de la seva participació en certàmens i Jocs florals, també responen a una anàlisi crítica del seu treball poètic.

Si una cosa ha quedat palesa al final d'aquest treball és la possibilitat que hi ha de continuar desenvolupant nous aspectes i d'obrir nous i engrescadors camps de coneixement entorn de la poeta. Mostrem alguns d'aquests nous fronts d'investigació:

- a) L'anàlisi i crítica literària de l'obra poètica d'Anna Senyé i Ramisa. Una crítica de *Remolinada* ajudaria a situar l'obra de la poeta, des del punt de vista estètic o qualitatiu, al lloc que li correspon dins de les lletres catalanes.

- b) L'estudi dels referents culturals i literaris en l'univers poètic de *Remolinada*, tenint en compte no només el context literariocultural del moment, sinó també els títols que formen la biblioteca personal de l'autora.
- c) El seguiment i la repercussió de la col·laboració de Senyé a la premsa de preguerra, com a poeta i com a periodista, en el marc d'una dinàmica i modernització culturals on el paper actiu de les dones és determinant.
- d) L'estudi exhaustiu de l'epistolari de la poeta, i l'ordenació i catalogació de la seva correspondència.
- e) L'ampliació dels retrats d'Anna Senyé (Manlleu, 1881-1956) amb l'estudi d'altres escriptores comarcals poc conegudes, Maria Trulls (Prats de Lluçanès, 1861-1933), Carme Morera (Gurb, 1947-2006) i Anna Dodas (Folgueroles, 1962-1986) amb l'objectiu de crear una genealogia de poetes osonenques.

No voldríem concloure aquesta revisió final sense abans preguntar-nos què se'n treu d'un treball com el que acabem de presentar.

D'entrada, se'ns acut de dir que respon a la voluntat de mostrar l'obra literària d'una escriptora poc coneguda, i ens permet de conèixer la seva visió femenina del món. En aquest estudi sobre Anna Senyé s'han desplegat temes com el fet de ser dona, la manera que té la poeta de ser-ho, la conciliació de la vida familiar amb la professional, la llibertat femenina, constantment buscada per la manlleuena, el tema del viatge, interior i exterior o la importància de la memòria personal i col·lectiva.

Tot plegat, ens ofereix, per una banda, una mirada, individual, íntima, on s'expressen sentiments, es mostren les relacions amb els homes i amb les dones, on la poeta parla d'ella mateixa i de les seves experiències. Però alhora és una mirada col·lectiva, compartida i còmplice, perquè s'intercanvia amb la de moltes predecessores i successores amb les quals forma una xarxa genealògica de relacions i mirades.

Per altra banda, i com ja s'ha repetit diverses vegades, aquest estudi també ens transmet una herència cultural i ens dóna algunes eines per interpretar patrons de comportament i models afectius que s'integren dins una determinada trajectòria cultural i literària.

Acabem, però, recuperant la idea d'una «xarxa de solidaritat i respecte mutu» (Bartrina, 2007: 60) entre aquestes escriptores, i retornem als versos de Maria Antònia Salvà que obren les pàgines d'aquest treball. Una poeta a qui no ens consta que Senyé hagués conegut. Ara bé, sense poder oblidar que al llarg de la vida d'Anna Senyé, el nom de Maria Antònia Salvà ha anat sortint, reapareixent i coincidint amb el de la manlleuena. Recuperem el poema de Salvà, titulat «D'un cactus», que acaba així :

furgant per els llivanyes i juntures,
trobí el vell drac, encara aferrisat

En aquest poema, l'escriptora de Palma vol mostrar la captació d'una bellesa personal fins i tot en els paisatges àrids. Els versos finals també evocuen la capacitat de supervivència del cactus, planta de desert adaptada a un entorn hostil. Maria Mercè Marçal, que sempre tingué a Salvà present en els seus escrits, llegí els versos de la mallorquina com una al·legoria de les dones escriptores i la seva lluita per la supervivència vital i literària. Amb *La dona de Lot*, Marçal estableix un diàleg amb diverses poetes, també amb Maria Antònia Salvà, que com la mateixa Anna Senyé, s'obren pas «furgant per els llivanyes i juntures», en un intent desesperat per sobreviure.

7. Bibliografia

7.1. Obra pròpiaⁱ

- SENYÉ, Anna (1915). «Tarda de maig», *Festa* (10 de gener), Molins de Rei.
- (1915). «Petit, petit aucellet», *Festa*, (10 de gener), Molins de Rei.
- (1915). «El cant dels ceps», *Festa*, núm. 33 (25 de gener), Molins de Rei.
- (1915). «Ensomni», *Festa*, núm. 34 (10 de febrer), Molins de Rei.
- (1915). «Filant», *Festa* (25 de març), Molins de Rei.
- (1915). «Agonia d'estiu», *Festa* (25 d'abril), Molins de Rei.
- (1915). «Tarda d'abril», *Festa* (25 de maig), Molins de Rei.
- (1915). «El cant del cep», *Feminal* (27 de juny), Barcelona.
- (1915). «Dol primaveral», *Festa* (25 de juliol), Molins de Rei.
- (1915). «Muntanyenca», *Festa* (25 d'agost), Molins de Rei.
- (1915). «Anhel», *Festa* (10 de setembre), Molins de Rei.
- (1915). «Crisantemes», *Festa*, núm. 49 (25 de setembre), Molins de Rei.
- (1915). «Contrast», *Festa* (10 de desembre), Molins de Rei.
- (1916). «Idil·li», *Festa* (10 de març), Molins de Rei.
- (1916). «Alba divina», *Festa* (25 d'abril), Molins de Rei.
- (1916). «Íntima», *Ideal Manlleuenc*, núm.16, Manlleu.
- (1916). «El cant del cep», *Ideal Manlleuenc* (10 de juny), Manlleu.
- (1916). «Desconhort», *Ideal Manlleuenc*, núm.20, Manlleu.
- (1916). «Cant a la veritat», *Festa*, núm. 66 (10 de juny), Molins de Rei.
- (1916). «Primavera», *Festa* (25 de juliol), Molins de Rei.

- (1916). «Poesies: Tardoral, De cara al mar, La serra», *Feminal*, núm. 115, Barcelona.
- (1916). «Roses de la Passió, Cant a la Veritat i Dol primaveral», *Feminal*, núm. 116, Barcelona.
- (1917). «El camí», *Feminal*, núm. 127, Barcelona.
- (1918). «Manelic devalla de les serres», *Heralt Manlleuenc*. Festa Major (núm. extraordinari), Manlleu.
- (1919). «El plor de Maria», *El Record* (17 d'abril), Manlleu.
- (1920). «Llevants de Taula», programa Festa Major, Manlleu.
- (1920). «Jesús», *La Veu de la Selva* (12 d'agost), Santa Coloma de Farners.
- (1921). «Remolinada», programa Festa Major, Manlleu.
- (1922). *Remolinada*. Barcelona: Políglota.
- (1922a). «El cant de l'aucell cec», programa Festa Major, Manlleu.
- (1922b). «Instantània. Als futbolistes del "Farnés Deportiu"», *Llevar* (12 d'agost), Santa Coloma de Farners.
- (1923). «Contra les "corrides de toros"», *La Veu de Catalunya* (18 de desembre), Barcelona.
- (1923). «Fent camí», programa Festa Major, Manlleu.
- (1924). «Instantànies. Als nostres futbolistes», programa de Festa Major, Manlleu.
- (1925). «Auba divina», *Llum Novella*, núm. 2, Terrassa.
- (1925). «Solitud?», *Llum Novella*, núm. 3, Terrassa.
- (1925). «El cant del cep», *Llum Novella*, núm. 8-9, Terrassa.
- (1926). «Solitud?», programa Festa Major, Manlleu.

- (1926). «Sigueu compassius amb els animals», *La Dona Catalana*, núm. 18, Barcelona.
- (1926). «Solitud?», *La Dona Catalana*, núm. 29, Barcelona.
- (1926). «A les dones de cor!», *La Dona Catalana*, núm. 30, Barcelona.
- (1926). «Dol primaveral», *La Dona Catalana*, núm. 42, Barcelona.
- (1926). «El cant de l'ocell cec», *La Dona Catalana*, núm. 48, Barcelona.
- (1927). «En lloança de nostra Dona de la Salut de Sant Feliu de Pallarols. Molt visitada pels manlleuencs», programa de Festa Major, Manlleu.
- (1927). «Crisantems», *La Dona Catalana*, núm. 70, Barcelona.
- (1927). «Alba divina», *La Dona Catalana*, núm. 72, Barcelona.
- (1927). «Auba Divina», *La Dona Catalana*, núm. 74, Barcelona.
- (1927). «Roses de la Passió», *La Dona Catalana*, núm. 81, Barcelona.
- (1927). «Llevants de taula. Festa major», *La Dona Catalana*, núm. 95, Barcelona.
- (1927). «Filant», *La Dona Catalana*, núm. 103, Barcelona.
- (1928). «El cant del cep», *Pàgina Femenina de La Veu de Catalunya* (1 de setembre), Barcelona.
- (1927). «Solitud». Dins: *Llibre d'Or de la Poesia Femenina: Obres premiades en el Primer Concurs Femení de Poesia organitzat per la Revista La Dona Catalana*. Barcelona: Edicions Bosch (Biblioteca La Dona Catalana).
- (1949). «Manlleu. L. Recordant», programa de Festa Major, Manlleu.
- (1950). «Roses de la passió», *El Record*, Manlleu.
- (1953). «Íntima», programa de Festa Major, Manlleu.
- (1956). «Llevants de Taula. Festa Major», *Manlleu* (abril), Manlleu.
- (1961). «Remolinada». Dins: *Antologia lírica Manlleuenca* (volum 21). Manlleu: Lletres Amicals.

- (1973). «Fent camí», *Manlleu*, Manlleu.
- (1975). «Festa Major (Llevant de taula)». Dins: *Les cinc branques. Poesia femenina en català*. Barcelona: Romero Indústria Gràfica.

7.2. Bibliografia sobre Anna Senyé

- ABIAN, Angelina (1949). «Una encuesta al filo del sentimiento y del recuerdo», Programa de Festa Major, Manlleu.
- (1964). «Tres poetisas manlleuenses», *Comarca*, núm 218, Manlleu.
- AYMÀ, Lluís (1915). «A Na Agna Señé», *Festa* (25 de febrer), Molins de Rei.
- BERTRANA, Prudenci (1935). «Resurrecció d'un personatge», *La Veu de Catalunya* (13 d'octubre), Barcelona.
- (1935). «Més referent al personatge ressuscitat», *La Veu de Catalunya* (20 d'octubre), Barcelona.
- CASTELL MASALLERA, Joan. (1953). «Poetisas», programa Festa Major, Manlleu.
- (1961). «Anna Señé d'Aymà». Dins: *Antologia lírica Manlleuena* (volum 21). Manlleu: Lletres Amicals.
- CONTIJOCH, Antoni (1956). «Nuestros poetas. Ana Senyé Ramisa», *Manlleu* (abril), Manlleu.
- KARR, Carme (1916). «La distingida poetesa catalana Agna Señé d'Aymà», *Feminal*, núm. 114, Barcelona.
- PUNTÍ i Collell, Joan (1922). «Pròleg». Dins: *Remolinada*. Barcelona: Políglota.
- ROCA, Àlex (1997). «Esbós biogràfic d'Anna Senyé i Ramisa», *El Ter*, núm. 13, Manlleu.
- (2003). «Anna Senyé i Ramisa». Dins: *Manlleu. Episodis d'ahir*. Efadós Ed.

SALARICH I TORRENTS, S. Miquel (1989). «Poetesses d'Osona». Dins: *La poesia vuitcentista a Osona*. Vic: Publicacions del Patronat d'Estudis Ausonencs («Osona a la butxaca», 11).

7.3. Bibliografia consultada

(1997). *L'Escriny. Biblioteca d'autors i temes manlleuencs*. Manlleu: Ajuntament de Manlleu: Biblioteques Populars de Manlleu.

AGUADO, N. i JULIÀ, L. (1999). «Introducció». Dins: *Paisatge emergent. Trenta poetes catalanes del segle XX*. Barcelona: La Magrana.

ALBERT i CORPS. (1975). *Les cinc branques. Poesia femenina en català*. Barcelona: Romero Indústria Gràfica.

ALBERT, Caterina/ CATALÀ, Víctor (1905). *Llibre blanc, policromi, tríptic*. Barcelona: Il·lustració catalana.

– (1951). *Obres Completes*. Barcelona: Selecta. [2^a ed. 1972].

ALVARADO, Helena (1997). «Solitud» de Víctor Català. Barcelona: Ed. Empúries.

ARIMANY, Joan (2007). «Una tradició festamajonera manlleuena desapareguda: els "llevants de taula"», *El Ter*, num. 137, Manlleu.

– (1996). «Cent deu anys de premsa periòdica a Manlleu (I)», *El Ter*, núm. 1, Manlleu.

– (1996). «Cent deu anys de premsa periòdica a Manlleu (II)», *El Ter*, núm. 2, Manlleu.

BACARDÍ, Montserrat (2004). *Anna Murià. El vici d'escriure*. Barcelona: Pòrtic.

BALAGUER, Enric. (1997) «Diaris i dietaris. Una ullada a la producció més recent», *L'Aigua-dolç*, 23.

BARTRINA, Francesca (2001). *Caterina Albert/ Víctor Català. La voluptuositat de l'escriptura*. Vic: Eumo Editorial.

– (2007). «Escriptores catalanes canòniques ballant en un camp de mines», *Literatures*, 5.

BASAGAÑA, Maria del Mar (2001). *Manlleu. Recull gràfic 1886-1965*. Manlleu: Col·lecció l'Abans.

BEAUVOIR, Simone de (1968) [1947]. *El segon sexe*. I i II. Traducció d'Hermínia Grau de Duran i Carme Vilaginés. Barcelona: Edicions 62.

BERTRANA, Aurora (1991) [1934]. *Peikea, princesa caníbal i altres contes oceànics*. Barcelona: Editorial Lumen.

CABALLÉ, Anna (1995). *Narcisos de tinta. Ensayo sobre la literatura autobiogràfica en lengua castellana (siglos XIX y XX)*. Málaga: Megazul.

CAPMANY, Maria Aurèlia (1984) [1967]. «Pròleg» de la 4ª edició de *Un lloc entre els morts*. Barcelona: Edicions 62.

– (1973). *El feminisme a Catalunya*. Barcelona: Nova Terra.

CATALÀ, Roser (1927). «Les poetesses de Catalunya», *La Dona Catalana* (24 de març), Barcelona.

COLL i ESPADALER, Lluís (1935). *El patriotisme a Manlleu*. Manlleu: Tip. Manlleuena.

COTONER, Lluïsa (2006). «Poetes». Dins: *Catalanes del XX*. VIC: Eumo Editorial.

DOMÈNECH, Joan i PRAT, Bernat (2000). *Els noms del terme*. Premi Rovira-Redorta. Ajuntament de Manlleu, [CD].

DUPLÁA, Cristina (1988). «Les dones i el pensament conservador català contemporani». Dins: *Més enllà del silenci*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

FOLCH I TORRES, Manuel (1927). «Carta-Pròleg». Dins: *Llibre d'Or de la Poesia Femenina: Obres premiades en el Primer Concurs Femení de Poesia organitzat per la Revista La Dona Catalana*. Barcelona: Edicions Bosch (Biblioteca La Dona Catalana).

FREIXAS, Laura (1996). *Madres e hijas*. Barcelona: Ed. Anagrama.

GODAYOL, Pilar (2006). «Presentació». Dins: *Catalanes del XX*. Vic: Eumo Editorial.

IRIGARAY, Luce (1985). *El cuerpo a cuerpo con la madre*. Barcelona: La Sal.

JULIÀ, Lluïsa (1996). *Lectures de Maria-Antònia Salvà*. Barcelona: Abadia de Montserrat.

KARR, Carme (1916). «De cultura femenina», *Feminal*, num. 107, Barcelona.

— (1910). *Cultura femenina*. Barcelona: Biblioteca Popular de l'Avenç.

MONSERDÀ, Dolors (1907). *El feminisme a Catalunya*. Barcelona: Llibreria de Francesch Puig.

— (1909). *Estudi Feminista. Orientacions per a la dona catalana*. Barcelona: Lluís Pili.

MORALES, M. Luz (1975). «Pròleg». Dins: *Les cinc branques. Poesia femenina en català*. (Esteve Albert i Corps, ed.). Barcelona: Romero Indústria Gràfica.

MURARO, Luisa (1994) [1991]. *El orden simbólico de la madre*. Traducció de B. Albertini, M. Bofill i M.-M. Rivera. Madrid: horas y Horas.

NASH, Mary (1997). «Dolors Monserdà i el feminisme de la seva època». Dins: *Memorials ICD1993-1996*. Barcelona: Institut Català de la Dona, Generalitat de Catalunya, *Dona i Societat*, Testimonis 5.

— (1988). *Més enllà del silenci: les dones a la història de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Comissió Interdepartamental de Promoció de la Dona.

PANYELLA, Vinyet (2005). «Les poetes del segle XX». Dins: *Nadala 2005. Escriptors. De Caterina Albert als nostres dies*. Fundació Lluís Carulla.

PESSARRODONA, Marta (2005). «Autores dins de la literatura catalana: un comentari». Dins: *Escriptors. De Caterina Albert als nostres dies*. Fundació Lluís Carulla.

— (2006). *Donasses*. Ediciones Destino.

PISAN, Christine de (1990) [1405]. *La ciutat de les Dames*. Traducció de Mercè Otero i Vidal. Barcelona: Edicions de l'Eixample.

PLA, Josep (1960). «Prefaci». Dins: *Homenots* (Sisena sèrie). Barcelona: Ed. Selecta.

— (1970). «Prefaci». Dins: *Retrats de passaport*. Barcelona: Destino.

REAL, Neus (2006). *Dona i literatura a la Catalunya de preguerra*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

RICH, Adrienne (1983) [1979]. *Sobre mentiras, secretos y silencios*. Barcelona: Icaria.

RIVERA, María-Milagros (1994). *Nombrar el mundo en femenino*. Barcelona: Icaria.

— (1995). «Egeria: El viaje». Dins: *Textos y espacios de mujeres*. Barcelona: Icaria.

RIVIÈRE, Joan (1986) [1929]. «Womanliness as a Masquerade». Dins: Victor BURGÍN; James DONALD; Cora KAPLAN. *Formations of Fantasy*. Londres Methuen.

ROSELL, Maria (2007). «Escriure amb tinta blanca: construccions poètiques de la Maternitat» [article en línia] *Extravío. Revista electrònica de literatura comparada*, núm. 2. Universitat de València [Data de consulta: dd/mm/aa] <<http://www.uv.es/extravio>> ISSN: 1886-4902.

SAGARRA, Josep M. de (1924). «Poesia femenina», *La Publicitat* (22 de juny).

SALVÀ, Maria-Antònia (1934) (1981). *El retorn*. Barcelona: Lluís Gili.

— (1926) (1981). *Espigues en flor*. Barcelona: Altés.

SEGURA, Isabel i SELVA, Marta (1984). *Revistes de dones (1846-1935)*. Barcelona: Edhasa.

SEGURA, Isabel (1997). «Els viatges d'Aurora Bertrana». Dins: *Testimonis Dona i Societat. Memorials ICD 1993-1996*. Barcelona: ICD.

SHOWALTER, Elaine (2009) [1977]. *A Literature of Their Own. British Women Writers, from Charlotte Brontë to Doris Lessing*. Londres: Virago Press.

_ed. (1986). *The New Feminist Criticism. Essays on Women, literature and theory*.
Londres: Virago.

WOOLF, Virgínia (1978) [1929]. *Una cambra pròpia*. Traducció d'Helena Valentí.
Barcelona: Grijalbo.

ⁱ Pel que fa a l'Obra pròpia d'Anna Senyé, només hem recollit aquells treballs localitzats i, per tant, consultables a la premsa. Això significa que hem exclòs els treballs inèdits i d'altres treballs de la poeta, que es troben al seu fons personal. Tampoc hem inclòs a la bibliografia aquelles composicions del fons que no hem pogut localitzar a la premsa, malgrat hi digui que havien estat publicades.

8. Annexos

ANNEX 1. Documentació personal

1.1. Acta de naixement d'Anna Senyé i Ramisa (Font: Volum 10 p. 108, secció 1a Registre Civil de Manlleu)

N. 3295315 / 107

ESPAÑA
MINISTERIO DE JUSTICIA
 REGISTROS CIVILES

Certificación Gratuita
 (Ley 25/1986, de 24-12) **108.**

ACTA DE NACIMIENTO.

NUMERO _____

NOMBRES. _____

ANOTACIONES. _____

EN la Villa de Manlleu a las _____ de la mañana del día _____ de _____ de mil ochocientos ochenta y _____ : Anté D. Francisco Espantosa Juez municipal, y D. Sigüel Solá Secretario, acompañó D. Ramon Joan Gorchs natural de Gerona término municipal de el provincia de Barcelona domiciliado en esta calle de Plaza número 2 cuarto 10 ; presentando con objeto de que se inscriba en el Registro civil un niño; y al efecto como padre

Declaró:
 Que dicho niño nació en la casa 80ha el día de ayer a las _____ de la mañana.
 Que es hijo del Declarante y de D.ª Anna Ramisa Vilanova natural de el término municipal de el provincia de Barcelona y domiciliada en esta
 Que es nieto, por línea paterna de D. Juan natural de Barcelona y de D.ª Anna natural de Gerona y por línea materna, de D. Ramon natural de el y de D.ª Anna natural de el

Y que al expresado niño se le han puesto los nombres de Anna y Ramona

Todo lo cual presenciaron como testigos D. Juan Solá natural de esta mayor de edad, domiciliado en esta y D. Francisco Pagan natural de el mayor de edad, domiciliado en esta

Leida íntegramente esta acta, é invitadas las personas que deben suscri-

1.2. Dietari personal d'Anna Senyé: 14 de setembre de 1898 (Font: Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu, p.1-3)

1

Exta Barbara Casals

Berga

Manlleu 14 de Septiembre 1898

Apreciable amiga: Por lo que se ve, nuestra distinguida profesora no cambia de caracter, su afición por el adelanto es grande y su interés para el perfeccionamiento del corte es cada vez mayor ¿Que te parece de la obra que acaba de publicar? El mi modo de pensar ya no puede llegar a mas altura; parece que se haya propuesto hacernos costar sin tijera es tanta la facilidad con que puede hacerse dadas las explicaciones que aquel tratado contiene. Si se veiera del modo que se costaba al principio y del modo que se hace ahora, que diferencia encontraríamos y eso que entonces era ya este corte el mas adelantado que se conocia, pero créame que si no fuese porque ella misma dijo que era el último adelanto de la casa Barbi aun llegaria a creerse que inventaria algo mas fundando mi creencia en que no emplea el pensamiento en otra cosa que en lo que se

2
refiere a dicho arte. ¿Y en lo de las reglas doblables que me dices? Hijos, ya no podemos esperar en mas comodidad de la que nos ha proporcionado, bien podemos decir que el sistema Harvi es una obra completamente acabada toda vez que es imposible, a mi modo de pensar, poder ni siquiera desear mas.

Dias pasados llegó en esta una señorita que dijeron que venia de aprender el corte, pero figúrate cual seria su profesora si lo primero en que reparé fue la costura de detrás de las mangas, y la segunda que los costadillos eran mas estrechos de la parte superior que de la inferior. No se si tendrá buena acogida aunque es de suponer que no, porque el pueblo de Ebanlleu ya empieza a comprender algo en las hechuras y reina ya entre las jóvenes la afición a las modas. Hice un cuerpo de los que nos inventamos nosotros y dió brillante resultado, mas tambien te dire que la cintura era de 50 centímetros que si hubiese sido de 60 quizás el resultado no hubiera sido bastante satisfactorio.

Cuando me escribirás me dirás que tal ha

3

ces, a ver si tienes trabajo y si te has hecho la capita y de que género, pues ya sabes que todo cuanto a ti se refiere deseo saberlo.

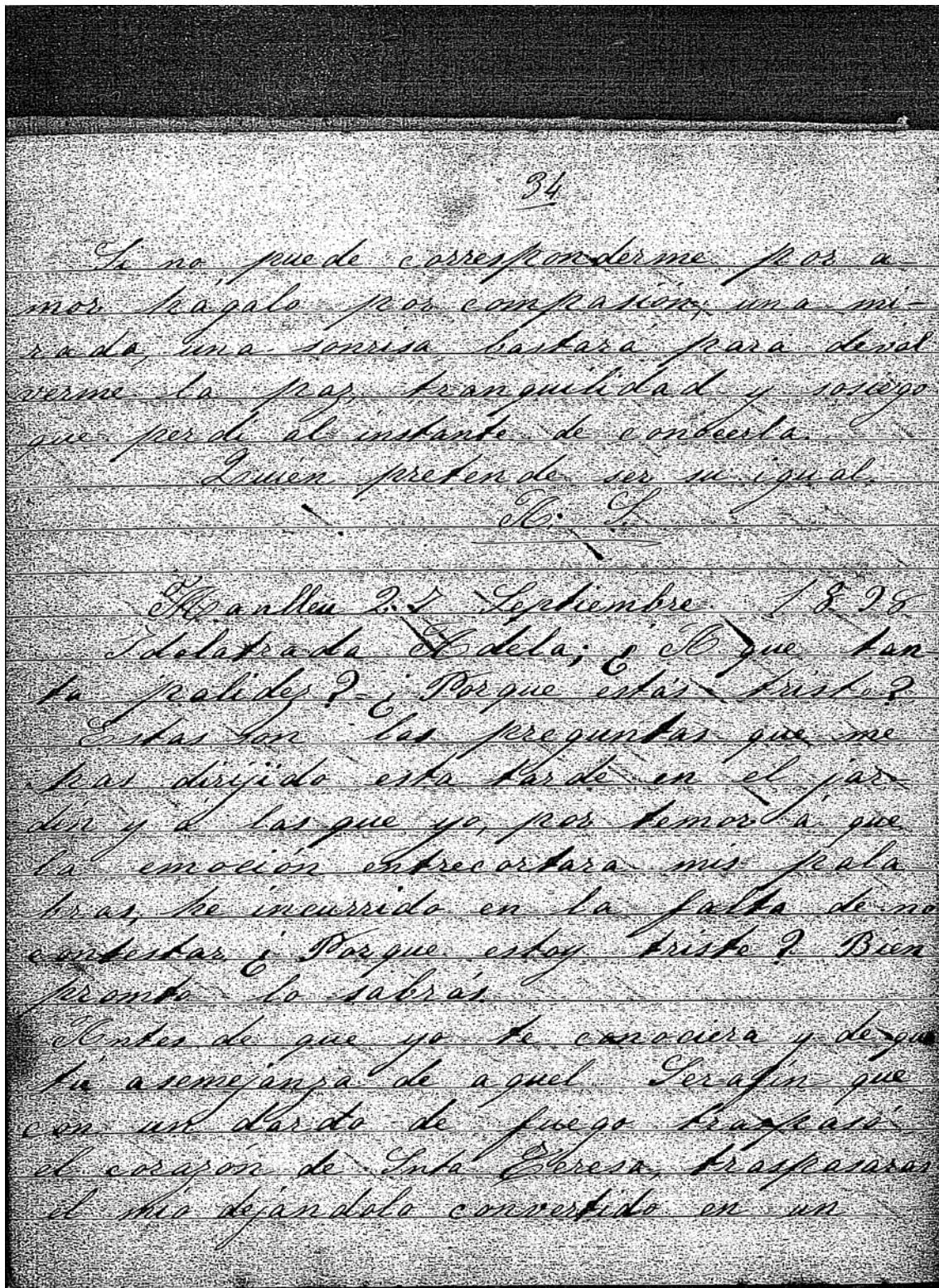
Recuerdos a tu familia y tu recibe mil afectos de esta tu amiga que te quiere.

Enita Lene

Leta Barbara Casab — Berg
Mandreu 15 Septiembre de 1898

Queridísima amiga: ¿Porqué pronuncian tus labios esta palabra de "olvido" ¿No sabes que entre los dos no puede existir nunca esta frase? ¿Acaso me crees capaz de olvidarte a ti, a aquellos dias tan felices, a aquellas horas tan dichosas que contigo he pasado? no lo creas. Barbara no lo creas; aleja de tu cerebro estos malos pensamientos que en mal hora y sin razón han acudido, porque si bien he pasado

1.3. Dietari personal d'Anna Senyé: 27 de setembre de 1898 (Font: Arxiu Parroquial de Santa Maria de Manlleu, p.34-39)

35

...de amor, yo entonces era uno de aque-
llos hombres que contemplan el mundo
bajo un prisma de color rosado cuyas a-
flicciones se ocultaban a mi vista y
estas palabras de poder, honor y riqueza
que tanto jumban por mis oídos nunca
pasaron más allá del vocabulario de
los nombres. Pero ahora que con tu
amor se perdió media la distancia
que por la posición y talento nos se-
para, se ha trocado mi indiferencia
en ambición y solo deseo y anhelo por
desear sólo adquirir una fortuna que me
iguale a ti a lo menos poder te pre-
senciar con nombre que me haga digno de
llamarme tu esposo.

Esta es pues la causa de mi triste-
za ya que esta será también la de
nuestra reparación.

Nunca lo siento peatoma más, tanto
por que voy con ello a ocasionarte un
disgusto como por que yo me veré privada
de la presencia de la mujer amada.

36

pero es necesario que así suceda para la completa seguridad de los dos.

Creando recuerdo los días placenteros que a tu lado he pasado, la magna felicidad de que disfrutaba, las escenas amorosas que se recreaban cuando se sucedían presenciadas solo por el rey de los astros, de una que otra flor y de las flores que nos rodeaban, se me hace imposible darte a quel adiós que anunciara mi próxima marcha; ¡Oh! Dios mío! ¿Dónde valor para ello? Dejare con ella el cielo, mi dios, mi todo.

No podré oír aquella voz de timbre melancólico y cejas de despartar a un alma que este dormida por las cañas y falsedades, prometiéndote un mundo de paz y de dicha. No podré extasiarme en la dulce mirada de aquellas ojos que anuncian la bondad y firmeza de un grande y

37

noble corazon, Compocho podria disfrutar
de aquella sonrisa angelical que de sus
labios de carmin se desprenden y miradas
fugitiva a las regiones de lo ideal.
A aquel color sonrosado que invade
sus mejillas; Quien sabe si desaparece
con mi ausencia, ofreciendo paso
a una palidez cadaverica.

Dejandote a ti dejare un ser da dor
Pesora, Tu eres la bella virgen que
con tus encantos das envidia a la
deusa Venus reina de la hermosura.
En la que por sus lindas y delicadas
formas de aquel talle que la
naturaleza se complacio en hacerlo
en extremo hermoso das una idea
alta de la beldad de los espiritus
celestes. Tu la que mas podras de mi
el hombre mas envidiado del mundo
distinguiendome con tu amor. Tu la
estrella polar que me sirves de guia
en el mar borrascoso de mi vida. Tu
la el faro luminoso que me atraera

38

con su fulgor, hacia el puerto de salvación. Sé, porque cuando en mis horas de estudio mi cuerpo desfallece y mi alma se perturba, te aparecerás en mi como una pincelada radiante de misericordia y me invitarás a seguir con firmeza, en el camino que he emprendido, hasta que con mi trabajo y constancia pueda salir triunfante y coronar con mi laurel tu espaciosa y perfumada frente.

Grande es el sacrificio que voy a imponerme, pero ¿qué es lo que no se puede hacer por ti que todo lo mereces y a quien todo lo debo? El t. de todos los instantes de felicidad de que en mi vida he disfrutado, por que con tu carácter más sabido. Ser de mi, de un hombre sombrío que era, un hombre jovial, alegre y risueño; Como pues no podré sufrir por algún tiempo los pesares y tristezas que al dejarnos sea de ocasionarme, si esto

39

contribuirá a que despues pueda gozar
de ti por toda una eternidad?

Contentado pues con esta confianza y
reparación de tu amor el 3 de Octubre,
Dios me diante, partiré para Atenas,
cuna del arte, en donde principiare mis
estudios.

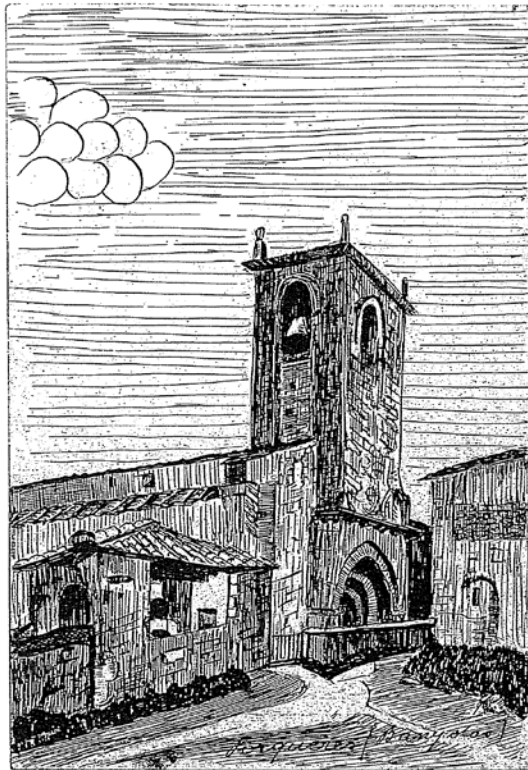
Antes de dejar de escribir voy a pedirte
un favor, y es que no insistas para
que yo deje de ejecutar lo que tengo
propuesto pues solo conseguiras, con tus
quejas y razones, entristecer el alma de tu
siempre apasionado y fiel amante.

E. P.

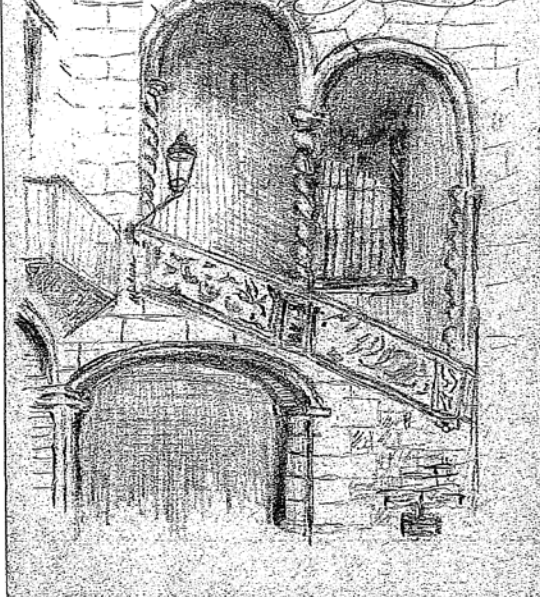
El amor ensancha la vida, la ames-
tad la dilata, la alegría la conserva,
la indiferencia la envenena y el despre-
cio la mata.

El amar y ser amado, es una de las
mas grandes necesidades de la humanidad.

1.4. Col·lecció privada de postals d'Anna Senyé i Lluís Aymà (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

de pes. Sens rabs a qui lo carlan
 es vent a 6 pts quilo i es fa moltes
 quea per comprarne i l'arrois a 25 pts,
 ferri de llet de mura 25 pts. Des a 100 pt.
 Buena no ens hi ennuicem.
 11/11/38 Lluís A

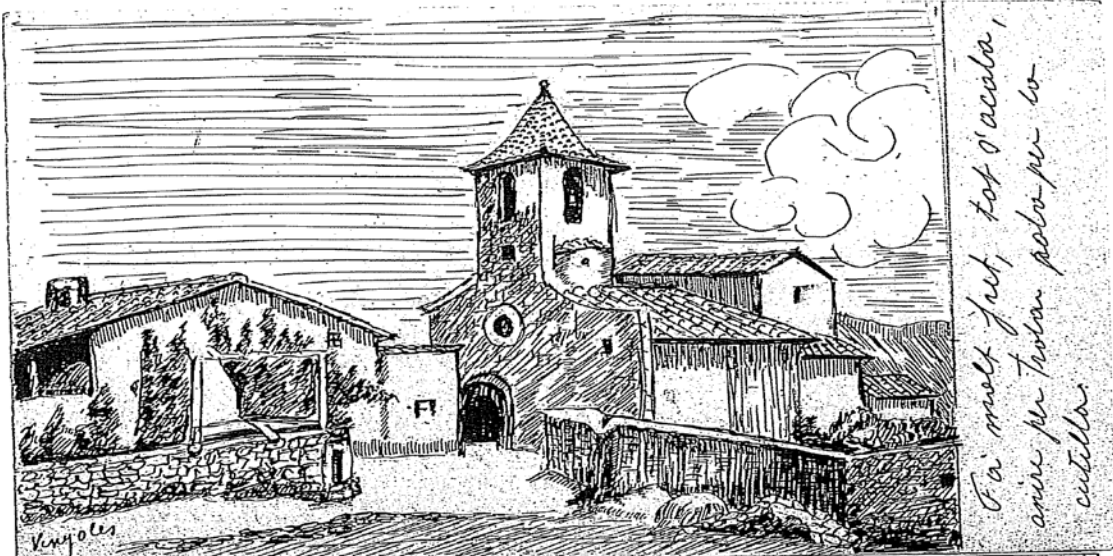
Aquesta estorina no ens dics
 is que has volut la remensa
 prometa. Per la Generalitat i enraun
 un piquet i agra que s'omane el
 Recort a 700 el mntre
 amics. M. Lluís Aymà

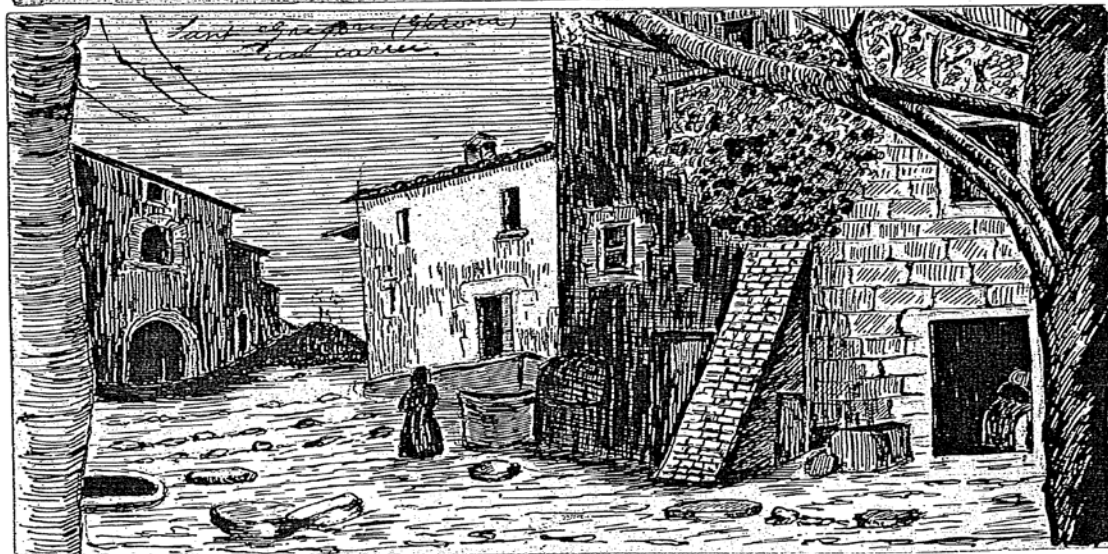
es podrien creure que t'he pes
 rica hi podria donarte algun
 disguste, val més menjar poc i amb
 tranquil·litat: fentia que tot es va arrieda
 Bots esten bons.

De fact en fant bombordyan, ja
 hi utem acotremats.
 Se potolins no mes s'eu han perdut
 els 5 klg que envidies per Viti.
 24 dies l'enriacé p'de p'f'el'banice
 Lluís A

*Fa molt fust, tot d'acaba,
anire per totan pola per lo
cutella.*

encicret plenariu em fant passai
amb robors, també volia avon
sic veure si em d'ara un altre per
veure que es molt bonic i els gèner
no'n deuen amirar no ho deuen

avimoles.
Mont de Casseres

Reuents a la la terra!
i d'elles famelics.
Piscina
Madal !!
Bluis

salats d'en Tresp. alguns
pages l'en donaria molt enc
de patates, ni es que a no tu no
fagradis dures.
Recorts per atots.
Bluis

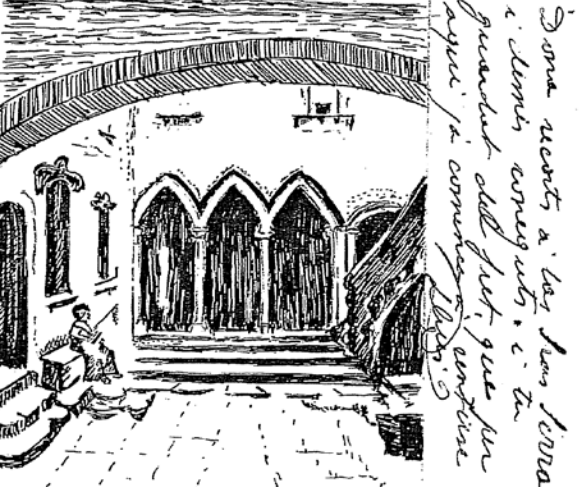

Guardat del fruit que
que en la mala
No ens han el
donat per

les vives (d'alt)

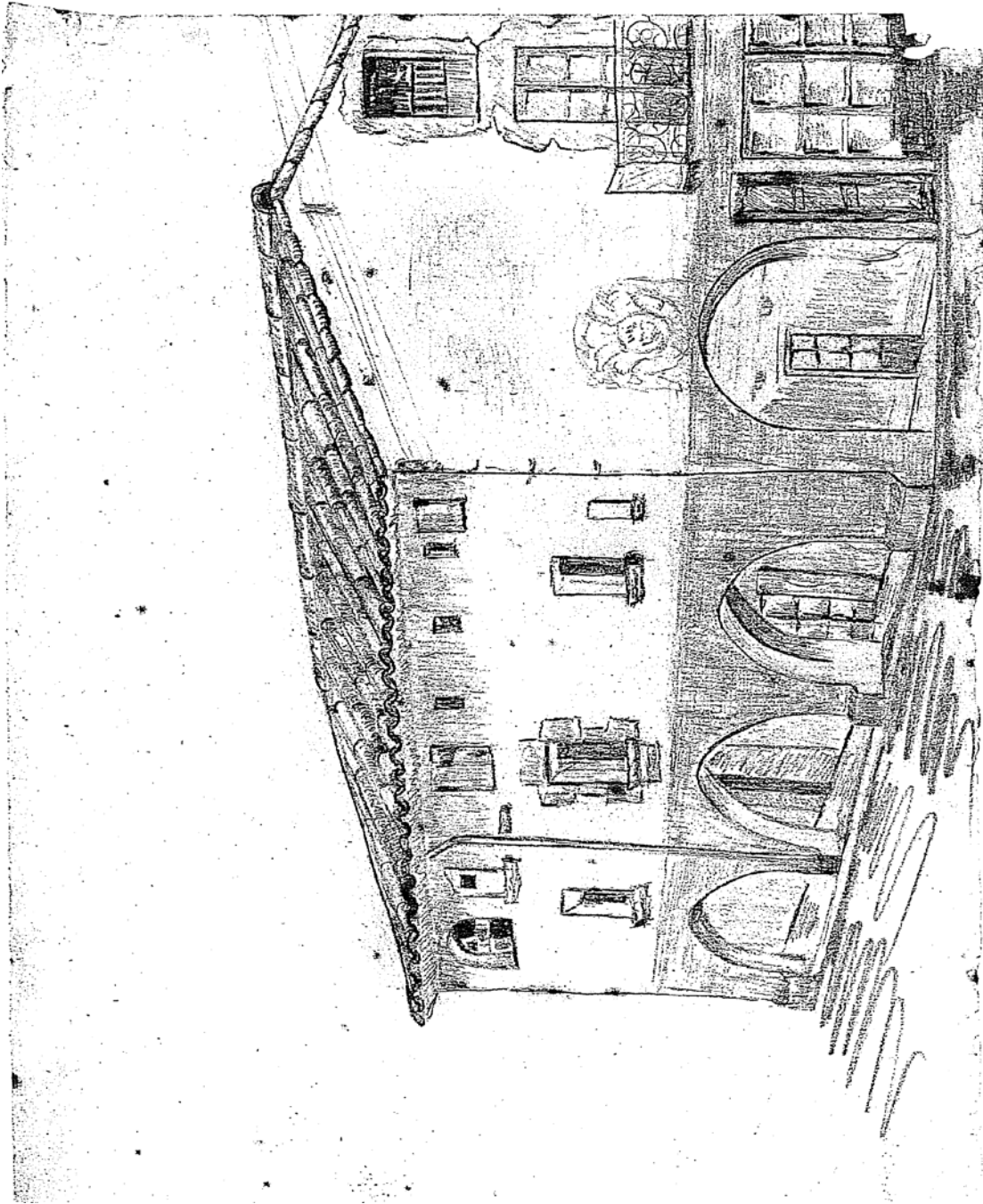
les d'algues carbonas han
vigut bones, ja ens hem marjada
una, junt amb el veuins i
en bluisat.

el cameo amb els orogs
encara no ha arribat.
Aquesta vegada o etmana no
tenviare res per Barcelona a
no ser que rebli cabas.

Donc recorts a les fam terra
i d'elles amagats i en
guardat del fruit que per
aque ja comença a ser
Bluis

- 1.5. **Dibuix d'una de les propietats del matrimoni Aymà: possible ubicació a Sant Cugat. Autor desconegut (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)**

1.6. Testament d'Anna Senyé i Ramisa: fragment (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

J 8857757

NUMERO DOSCIENTOS SETENTA Y CINCO. _____

En la ciudad de Barcelona, a las diez y --
nueve horas y cuarenta y cinco minutos del día nue-
ve de Febrero de mil novecientos cincuenta y seis.--

Ante mí Ramón Ballester Llambias, Abogado,
Notario del Ilustre Colegio de Barcelona con resi--
dencia en la Capital, constituido previo requeri--
miento en el piso 3º puerta 1ª, de la casa número =
155 de la Via Layetana, de esta ciudad, COMPARECE:--

DONA ANA SENYÉ RAMISA, de setenta y cuatro
años de edad, viuda, sin profesión especial, vecina
de esta ciudad, con domicilio en el piso donde es--
toy constituido; quien declara ser natural de Man--
lleu (Barcelona) e hija legítima de los consortes =
Don Ramón y Doña Ana, ambos difuntos. _____

Y teniendo la señora compareciente a mi . =
juicio y al de los testigos que se nombrarán, según
afirman, la capacidad legal necesaria para testar, =

encontrándose con claro entendimiento y con los sen
tidos y habla expeditos y queriendo disponer de sus
bienes para después de su muerte, me ha entregado =
por escrito el contenido de su última voluntad, con
arreglo al cual pasa a otorgar este testamento a—
bierto en los términos siguientes: _____`

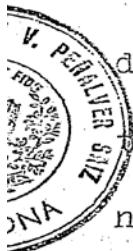
"1º.— Invoco el Santo Nombre, de Dios Todo=
poderoso protesto de profesar la Religión Católica=
y encomiendo todo lo relativo a mi entierro, funera=
les y sufragios, que en todo caso no habrán de so=
brepasar a los que yo tributé a mi finado esposo, =
al Revdo. Cura-Párroco de la Parroquia de la Concep=
ción, de esta ciudad; al Revdo. Cura-Párroco de la=
Parroquia de Santa María de Manlleu, y a Don Este=
ban Rabadá Torné, domiciliado en la Ronda de San Pe=
dro, número veintinueve, segundo segunda de esta =
ciudad, a los que expreso mi deseo de que, inmedia=
tamente a mi fallecimiento, se lleve mi cadáver al=
Cementerio de Manlleu, a mi sepultura en construc=
ción, pero que ya guarda cabida, y de que los res=
tos de mis padres y de mi esposo sean también tras=
ladados a dicho panteón, en nicho aparte cada uno.—

Actualmente, están enterrados mis padres en Manlleu en el nicho número ciento setenta, parte de Levante, otorgado a Doña Ana Ramisa Vilarrasa, Viuda de Senyé, en catorce de Enero de mil ochocientos noventa; y mi esposo Luis Aymá Ayala en Barcelona, Cementerio del Suroeste, Columbario B.- Agrupación 2ª - Clase 2ª B., nicho número 246, Via San Carlos, otorgado a nombre de Ana Senyé Ramisa en veinte de mayo de mil novecientos cuarenta y siete.

Y quiero que a mi cadáver se vista con el hábito Franciscano, y no siendo posible, que se amortaje, prohibiendo embalsamar mi cadáver, soldar mi ataúd, ni cerrarlo en forma alguna, dejándolo el máximo de tiempo que sea posible en la sala de entrada de dicho panteón.

Y ordeno, también, que dentro del féretro me acompañe una imagen incorruptible de Nuestra Señora de Montserrat.

2º.- Declaro que de mi matrimonio con Don Luis Aymá Ayala, único que he contraído, no tengo descendencia, no viviendo ya tampoco mis ascendientes.

3º.- Mando que sean pagadas todas mis deudas legítimas, que han sido reconocidas y aceptadas con mi firma en plena salud, protestando intensamente de las que procedan de los poderes falsos que se otorgaron Luis Castro Aymá (sobrino de mi esposo) y Mariano Manich Morenilla, suplantando mi personalidad, en el despacho del Notario Don Manuel Solano = Navarro, por lo que están procesados en el Sumario = número 268, seguido en el Juzgado de Instrucción número 5 de los de esta ciudad, y actualmente, en la = Relatoría del Sr. Usera, Enrique Valls Giralt, Luis Castro Aymá, Mariano Manich Morenilla, María Buzzi = Gutierrez (esposa del primero) y Juan Solé Samón.--

4º.- Nombro heredero universal de mis bienes al pueblo de Manlleu, representado en la persona de su Revdo. Cura-Párroco, queriendo que mi herencia sea empleada en obras de beneficencia moral y material, esperando que se cumpla con lo dispuesto y ordenado en la clausula anterior y, además, = con las instrucciones que, al efecto dejo consignadas en un pliego reservado, firmado por mí, por triplicado, encontrándose depositados dichos tres ---

**1.7. Carta a la Parròquia de Manlleu sobre la resolució de l'herència
d'Anna Senyé (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)**

TONIO MISERACHS
ABOGADO

Junqueras, 2, 2.º, 3.º - Tel. 222 3635
BARCELONA - (3)

18 Diciembre 1964.

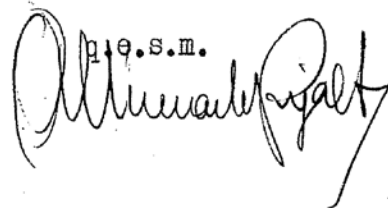
Rvdo. Cura Párroco
Casa Rectoral
Manlleu .-

Reverendo y apreciado Padre:

Hace ya bastantes días de nuestra última entrevista, en la que tratamos de la liquidación de los problemas derivados de la herencia de Dª Ana Senyé (e.p.d.). Esperaba yo que dicha liquidación fuera rápida para evitar complicaciones.

Ahora mismo, he recibido carta del Procurador Sr. Jubany, que cuando nos veamos le mostraré, recordándome sus anticipos y honorarios que se le adeudan, cuyo importe que ascendía en 1962 a Ptas. 42.526'70, viene aumentado por otra posterior de Ptas. 5.300'--, interesando cobrar por el camino amistoso pero reservándose el derecho a resarcirse por el camino legal. La carta es de 9 Diciembre y la he retenido esperando la visita de Vd. para saldar todas las cuentas pendientes, pero al no haber tenido el gusto de saludarle en ésta, me he visto obligado a dirigirle estas líneas.

Aún cuando espero verle pronto me permito anticiparle mis deseos de que pasé una feliz Pascua de Navidad, reiterándose su afmo. s.s.

p.e.s.m.

1.8. **Ordre de trasllat de les despulles d'Anna Senyé al cementiri de Manlleu, signada pel Bisbat de Vic (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)**

CURIA ECLESIASTICA
DE LA
DIÓCESIS DE VICH

Por el presente y en cuanto a Nos
toca, concedemos nuestro permiso y li-
cencia para que, guardadas las disposi-
ciones de la Ley Civil de Sanidad, pue-
da verificarse el traslado del cadáver
de D^{ña}. ANA SENYÉ RAMISA (q.s.g.n.) des-
de Barcelona al cementerio de Manlleu,
donde ha de ser definitivamente inhu-
mado, debiendo guardarse en la trasla-
ción la religiosidad y decoro debidos
a tales actos.

Dios guarde a Vd. muchos años.

Vich, a 16 de abril de 1956.

Jaime G. G. G.

EDO. SR. PARROCO ARCIPRESTE DE SANTA MARIA DE MANLLEU.

ANNEX 2. Correspondència

2.1. Carta d'Anna Senyé a Lluís Coll i Espadaler (Font: «Correspondència de Lluís Coll i Espadaler». Biblioteca de Catalunya)

Ja

En Lluís Coll i Espadaler

Munllen

Molt Senyor meu; Cridada
per l'Associació Catalana
"En Rafael de Casanova",
per a prendre part a la ves-
tada que com cada any cele-
bra dita associació en honor
del excels poeta mossen Gin-
go Verdagué a Tal. i. adjunt
li envio aquest senzill treball
que encara que molt poca cosa
molt me plauria servir com
a prova de la meua bona ve-
luntat. Cindria satisfacció en
saber si a arribat a temps i
a son destí.
Aprofitant l'oportunitat després de

saludar-lo atenta i afectuosament
me repreteixo de vostre
S. G. P. B. S. M.

Agna Lere' del Dyma'

14/15

2.2. Carta de Joan Grivé a Anna Senyé (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

Manlleu 30 de Maig 1915,
 S.^{na} Mre Mre Anna Senyé, Junie de Aymerich
 Molt Senyor nostre: La Junta Directiva
 de la Associació Catalànista "Sr. Rafel de Casanova"
 té l'honor de posar-li en coneixement que'l proper
 mes de Juny, sortirà i li enviarem, el volum que conté
 tots els treballs inédits enviats als quatre anys a la
 vetllada que anyalment celebra nostra Associació a
 la memoria del llorejat poeta Mossen Einto Ver-
 daguer.

A la vegada vos preguem que vulgueu enviar-nos
 com cada any, una floreta un pensament tan
 sols; pera tenir la gironalada que dita Associació
 pensa ferri ab la ajuda de vostra valiosa coope-
 ració, la segona quinzena de Juny.

Donant-vos mercès d'avance
 ens repetim aff^{ms} S. S.

Per la Junta
 El Secretari: J. Bosch
 El President: Joan Grivé

Se aplica servir el treball a la Junta de dita Associació.

2.3. Carta de Carme Karr a Anna Senyé (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

Il·lustració Catalana

Mallorca, 287.

Barcelona

15 de Novembre

Senyora:

T'ha temps que desitjaveu trobar l'ocasió de posar-me en comunicació directa ab vostè, - pot donchs comptar ho molt que he estimo la deferència d'haver pensat en Ferrnals emiant-me els seus versos.

Lo que molt li agrairia fora l'amabilitat d'emiar-me mes quantes poesies mes, un seu retrat, y mes notes biografiques que tindria

molt gust en publicar
en nostra revista.

Aprofito l'ocasió
de felicitarla y d'ofe-
rirli la meua consi-
deració y simpatia

D. S. S.

Comentari
J. de Ferrer

2.4. Carta de Carme Karr a Anna Senyé (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

Il·lustració Catalana

Mallorca, 287.

Barcelona

16 de Sept

Senyora :

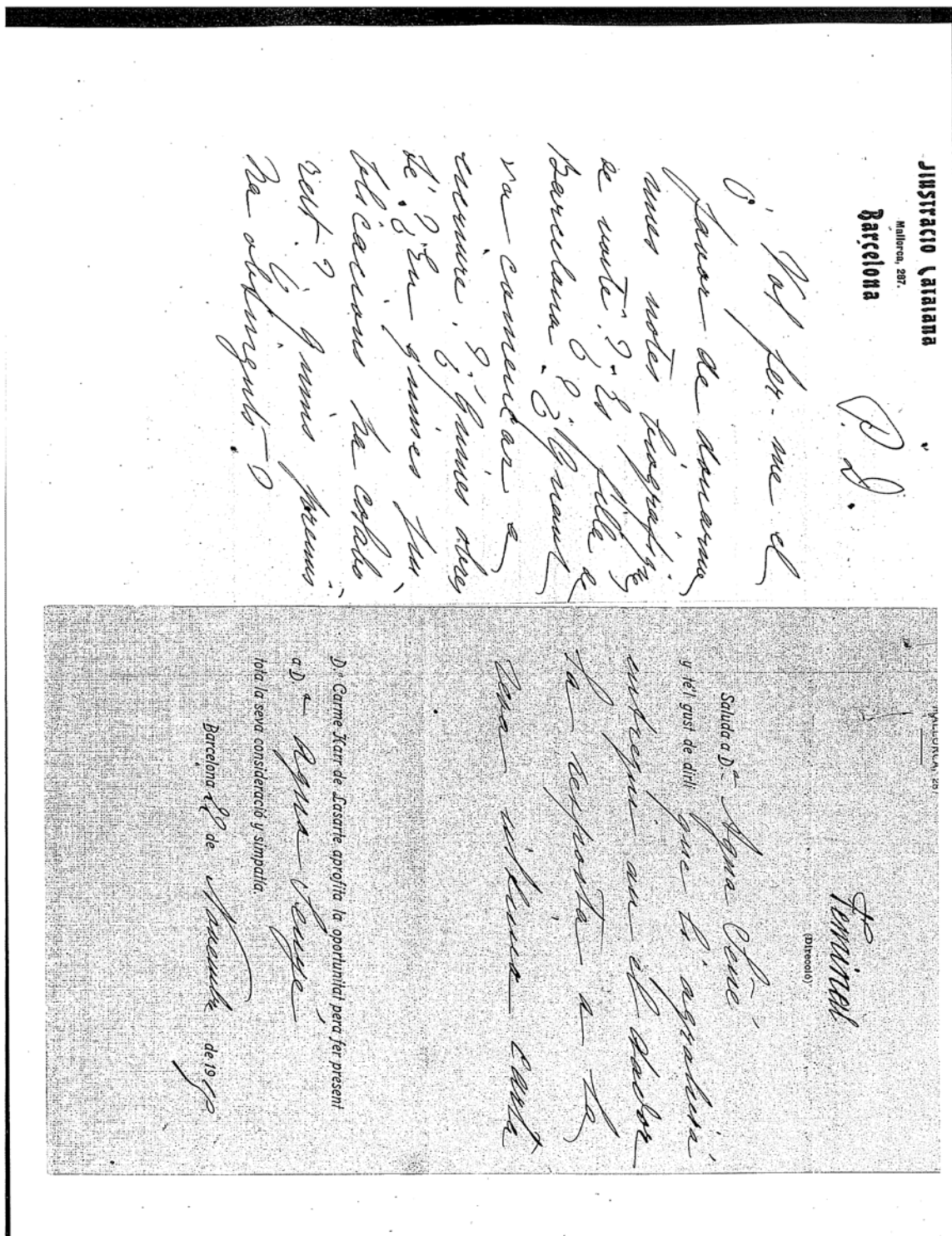
Aquest mes, penso
publicar el seu retrat
junt amb algunes
poesies seves. Les
que voste' no feu
l'obsequi d'enviar-
nos resulten molt
curtes per a om-
plir una plana.
M'he' entera-
de que voste' ha

v'igut premiades
 en alguns poes florals.
 ¿Podria enviar-me la
 poesia per a pu-
 blicar-la, i d'altres
 si les te? Estic passant
 l'estiu a La Garriga, ha-
 vent vint i nou dies, per
 poques hores, si no jo
 mateixa l'haguere
 arada a unta.

En tant me sia possi-
 ble fer-ho, rebu l'exp-
 resio de tota ma
 impatien.

Es s. s. i. a s.
 C. Senyé

2.5. Targeta postal de Carme Karr a Anna Senyé (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

2.6. Carta de Josep Contijoch a Anna Senyé (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

FIA MANLLEUENCA

TENDA: Comestibles i Toleria

MATALASERÍA Confecció d'Edredons.

Josep Contijoch

C. SANT PERE N.º 4.

Manlleu 16 de Juliol de 1928

S. Na

Agnà Senyé d'Aymà

Barcelona

Distingida sempre:

He rebut el seu poètic treball, que ha estat completament de ma complaença.

Amirà si Deu vol en el programa d'aquesta festa Major. El tema que en ella desglossa el trovo, flè de la més aprofitable oportunitat, i aquest tema, incubador dels més humans sentiments rimat amb la seva natural desinvoltura farà que niga molt llegida i ben comen.

Rebi les mercès mes expressives per la seva agradable col·laboració i em té a se ordres S. S.

y. p. l. m.

Josep Contijoch

2.7. Carta de Josep Contijoch a Anna Senyé (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

Josep Contijoch

PRESSOR C. Sant Pere 4

Manlleu 21 de Juliol de 1921

Ex.ª Anna Senyé
Font Santa

Deu vos quart:

Al pensar a son coneixament que per iniciativa propia he resolt publicar programa general de "Festa Major" me cal significarli la satisfacció que tindreu el poder honorarlo amb sa tradicional col·laboració.

Per lo tan li prego tingui a be enviar-me algun de sos treballs cantant les velleses del bresol qui ens ha vist neixer.

Com sia que no conto amb ~~cap~~ subvenció de cap entitat, li estimaria que si es complau enviar-me algun treball, fos curtet a fi de no tenir que fer gastos i vendre gaire car el dit programa.

Dispensin la llibertat i disculp d'aquest seu atte i etc.

Josep Contijoch

2.8. Carta de Prudenci Bertrana a Anna Senyé (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

Carta 24-X-35

En Anna Senyé:

Tinc el gust de remem-
brar-te els dos impromptus que
he publicats referent a la festa
de la vintè que han m'honora
i que jo agraeixo infinitament
= de fer revivre l'oca de la mi-
tinera. Li adjunto les dues fotos
que veig tindre aquell dia =
de festa memòria = en que la
vegem l'oca i l'habitatge ho-
pital de la casa actual
mestressa. S'hi plamen i de
ditja una ampliació; no té que
fer més que dir-me ho, que si este-
re molt juro de darti fer el
deu desig. Salut al deu ego
(qui desitja conèixer i veure men-
i digos al deu senyor i amic
P. Bertrana

2.9. Carta d'una membre de la Societat Protectora d'Animals i Plantes de Catalunya a Anna Senyé (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

Sra. Da. Anna Senyé d'Aymà
Laietana, 151 - 3er. 1a.
I N T E R I O R

Distingida y apreciada Sra. Aymà:

Desitjaria que tant vosté com el sr. Lluís, seguissin en perfecte estat de salut. Per ara nosaltres també estem be, per lo que donem moltes gràcies a Déu.

El motiu de la present es per a dir-li que fa ja un mes, a proximadament, que vaig adreçar-li una lletra, a la que no he rebut contestació. De primer em creia que encara estarien veranejant, pero ahir el meu marit en va dir que ~~est~~ segurament no l'hauria rebuda per quant no vaig posar Via Laietana, sinó, Claris, 75, i com que els funcionaris de Correus són tan aixerits i diligents, és molt probable que no es prenguessin la molèstia de posar l'adreça adient.

Bé, doncs, el que desitjaria de vosté és que em donés un dia, de set a vuit del vespre-que no fos dissabte-per venir a veure-la i portar-li els diners de Caixa de la Protectora, perquè ja fá uns mesos que no els puc enviar a cobrar perquè no trobo qui se'n vulgui cuidar, degut als poquíssims socis que queden i també perquè em falten rebuts impresos que es troben al local de la Via Laietana i en Cardona no vol anar-hi per no ésser soci; además, ell creu convenient que ho traspassem tot al Dr. Ferrandis que té mitjans i persones que se'n poden cuidar millor que nosaltres. Jo, principalment, no puc fer pas res, doncs a l'última reunió que varem tenir a casa de l'esmentat doctor, ja els vaig dir, tant al Pare Gábana, com a ells dos, que eren els únics concurrents a n'aquella, que les meves obligacions no m'ho permetien, doncs continuo treballant al mateix despatx i a més tinc a la meva mare que es cuida de la nena tot el dia i m'espera amb "candeletes" cada dia al vespre perquè la rellevi i la deixi descansar, doncs la meva menuda, que té ja prop de cinc anys, és un dàmoni sense banyes ni cúa.

No em recordo Sra. Aymà, quan fá que no ens hem vist, pero em penso que era a principis d'aquest any i no crec que sàpiga que la meva nena em va agafar el tifus a primers de març i que la vaig tenir malíssima, costant-me bastant de refer-la i sort n'hem tingut de que era molt forta i li va que-

iar molta gana, recuperant, poc a poc, tot el que havia perdut.

Si podia ésser, citi'm un dia que sigui dimarts o dijous, doncs aquests dies el meu marit treballa fins a les nou del vespre i no em trobaria a faltar a casa.

Tinc moltes ganes de fer-la petar una estona, esperant que les circumstàncies canviïn per poder-li fer una visita ben llarga, però per xò hauria d'ésser que jo no treballés i fins ara no tinc més remei que fer-ho. De totes maneres, cregui que és una sort que avui dia em pugui defensar un sou com el meu, perquè ~~per~~ per les despeses actuals per molt que es guanyi no n'hi ha prou, sempre i quan es vulgui viure com "les persones". Així, encara que no ens sobri res, podem anar trampejant la situació i després d'uns dies d'altres en vénen, lo que cal que no ens falti és la salut i l'ajuda de Déu, de les quals coses, fins ara, no n'hem estat mancats.

Bé, Sr^a. Aymà, dongui molts recorts al seu espòs, a la Maria i vosté rebí tot l'afecte de la seva amiga que l'aprecia.

Josepina Dadaques

Li adjunto una tarja amb la meva adreça actual per si ténen gust de venir, una festa, naturalment, i també pot telefonar-me tots els dies feiners de 10 a 1 i de 5 a 6 al despatx, que és el nº. 53962; li dono aquestes hores perquè són les que el chef acostuma a ésser fóra i puc parlar més tranquilament.

Josepina

2.10. Carta d'Angelina Abian a Anna Senyé (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

Ciutat, 8 de Juny
de 1950

Sra c/da Anna Senyé
Vda Ayuda!

Volguda i respectada amiga:

Crec més que m'ha deure el dirigi-
gir-li unes lletres, quan el meu si-
lenci i garrubi pot dir-se la mera
manca de paraula, em posen en
evident descortesia davant les seves
mostrs d'interès i d'afecte vers mi.

Es molt gran el meu desitj de
venir a veure-la, de conèixer-la per-
sonalment i de parlar amb vosté
d'aquestes coses en les quals coincideu
en sentiments i aficions no-
tres espirts, sap? Però... en dol tant
tenir que venir en aquestes circumstan-
cies! Vosté no sap... no pot saber...
i jo, amb quin dret tinc que venir a
molestar-la amb les meres coses?

No, certament, no sóc una noia

No cal que ~~se~~ perquè la molèstia d'escriure'm. Com estàre lliure, ve'he
 proposat venir a casa de vostè ~~del~~ paper d'incinerar i dir-se ~~tal~~

trista ni amargada, au, al contrari, - però
 passo per uns moments difícils... i em veig
 obligada a desfer-me de tot allò que ser-
 via d'espai i de content al meu cor.
 Per subvenir a les meves necessitats, ja que
 a la Fombola no granyo prou per viure,
 ve'he compromès als matius per rentar la
 roba en dues cases veïnes.

Confesso que, l'altre dia, el dimecres,
 podria venir a casa de vostè, però estava
 tant decaït i mon ànima que preferi-
 co esperar. * Oi que em perdonaria to-
 tes les contrarietats que li ocasiono?

No se's si cap que deu portar ulleres
 per fer certs treballs. Per si no em falte-
 ssin preocupacions, fa' uns quinze dies
 vaig deixar-me, per desveit, l'estup a la
 Fombola i les ulleres m'han desapare-
 cut...

Potser serà que deieu posa a prova
 la meua voluntat i la meua rectitut?

No s'amouïni per mi, senyora Anna,
 veurà com a pesar de tot, se' somriure
 i mirar enlaira, al blau del cel, i
 seguir amb el cor el vol àgil i alt - com
 els meus somnis - dels aucells....

Coralment amiga i servidora
 (Rafelina Abián)

2.11. Carta de Maria del Carme Nicolau a Anna Senyé (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

del C. Nicolau Masó

Nou de Sant Francesc, 8, 2.^a
BARCELONA

29 maig de 1953

Sra. Anna Senyé ~~Wdā~~, Aymà.

C i u t a t

Distingida senyora i amiga:

No dubto que aquesta lletra la sorprendrà, després de la meua visita d'ahir, però, mai no podrà capir la cruessa d'aquests moments pels quals estic passant, a desgrat de totes les proves i penes que em contava ahir...

Ahir, quan vaig venir a veure-la, em mancà el coratge d'esser prou franca per a contar-li la realitat d'un dels motius de la meua visita. En el moment en que anava a parlar-li se'm feu un nus a la gorja i...va ser impossible...Em va semblar que voste s'ho pendria malament....

Ja vaig explicar-li la malaltia del meu pare, i els deutes que per culpa d'això havia contret... Les circumstancies em portaren a caure a les mans d'un usurer que en aquells moments em va servir esplendidament, però ara...em te agafada pel coll i no em deixa surar... Demà mateix, abans del migdia, vindrà a la Radio a cobrar-me mil pessetes a compte del deute, amb un rebut meu signat comproment una part del meu sou...I aquest mes, precisament, degut a totes aquestes coses, demà, amb prou feines cobraré 180 pessetes, de les 1.532 de sou. Només de pensar-hi em sento defallir...

Ahir quan vaig venir, era per demanar-li, si mitjançant un ~~sub~~ paper de compromís, i a retornar en quantitats de 250 -- pessetes cada mes, podia deixar-me 1.000 pessetes per fer front a n'aquesta situació meua tan angoixosa d'aquest fi de mes. Però...si parlar-me voste de que "tothom la volia pel mateix"...les paraules no varen poguer sortir de la meua boca...I avui, em decideixo a escriure-li aquesta lletra, després d'una terrible nit d'insomni i pesadilles.

./.

Li prego Senyora Senyé que faci per ajudar-me en aquests moments en que en part s'hi juga la meva col·locació... Demà quan es descobreixi tot el ~~trafec~~ , no se que passarà... Si pogués me li agenollaria als peus...

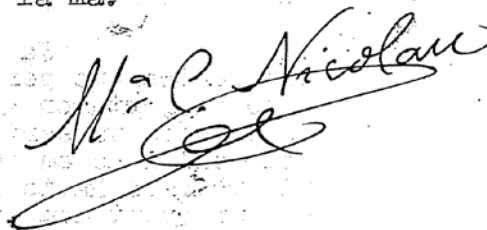
Li prometo solemnement que no quedaré malament amb vostè...

Si pogués veure la realitat de la meva situació i l'interior de la meva ànima, sé que tindria pietat de mi...

Però no vull molestar-la mes... Es un prec que li adreço i vostè em contestarà si pot atendre'l. Tot demà al matí, (de 9 a 1) esperaré que vostè em doni la resposta ~~22.08.36~~ al telefon 22.08.36. Si la resposta te d'ésser negativa, vull estar-li aquesta violència. Senzillament, en el cas de tenir de dir-me no, no cal que em telefoni. Al no telefonar-me ja ho comprendré... Si arriba aquest moment, espero que Deu no m'abandonarà...

I a desgrat de que no pugui atendre'm, pot estar segura, que una vegada passada la nuvolada, un dia vindré a veure-la junt amb la meva filla, tal com vaig prometre-li, i que sempre té i trobarà en mi, la mes incondicional de les amigues.

Afectuosament li estrenyo la mà:

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'M. C. Nicolau'. The signature is written in a cursive, flowing style with a long horizontal stroke at the bottom.

2.12. Carta d'Ambrosi Carrion a Anna Senyé (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

Jos. N^o Anna Senyé d'Oleguer

Amic. Amic: Merci a primera lloc per la
vua atenció al enviar-me el cartell dels jocs de s^{ts}
Coloma. No li he respost abans, primer per la ve-
l^l del temps i després per que p^o volia acabar
representant per aquest boncos els adjunts trocets
dels jocs este content i pensu que li quedaria
l^l.

Es li envio per que se pigi. au que va!
a me ja que em faci la meua d'entendre al
restant a la forma que determinem el cartell.

Com pot comprendre no cal li digui els prems
que m'interessa i si li fa possible dir-me si quasi
li agrada molt.

Desitgant que li porti força de una salut
a salud de voste al seu sempre amic

Ambrosi Carrion

ANNEX 3. Poemes manuscrits d'Anna Senyé

3.1. Poema «Ofrena»: primers versos d'Anna Senyé. Vetllada
necrològica, 1914 (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)Ofrena

I

Petit petit auçellet
que des l'esquerp cim devalles
posat en el finestral
de la cambra de m'aimada

Sota un cel tot rialler,
o sota la nuvolada,
del sol, a la gran claror,
o al lluir de l'estelada,

Cantali sens mai parar
repita belles carrandes
la eterna canço entonant
de la Terra catalana

II

Dolçíssim enemurat
que ara em fas eires comandes
no padre complaures no
car dues l'anima endolada.

Sobuny del mir qu'el saplappa
clos de belles recordances
emmudi el cantaire excel
de la plana vigatana

Emmudi el dolç rossinyol
qu'el cel d'ell gelós estava
els estels en l'infinit
pera sen el desitjaven.

Por de beisme de les flors
fendres plans de l'ocellada
cars marcats d'enyarament
feuli vostre presentada

3.2. Poema «Íntima» (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

Íntima ————— publicat

Jo recordo una infantesa
 tota plena de dolços
 jo recordo ab plaçidesa
 tempestunyan ~~plena~~ plens de dolços

Que os heu fet oh jorns blavosos
 com un gel jens entelat
 plaçets somnis llurminosos
 sens temors de malvertats?

Les barbers eran nacs jaguines
 ocellets tot just plomats
 que per mi eran les nines
 sols uns troncs en carquerats

Els cuidaba i els preiaaba
 i estimaba de tot debò,
 Oh noispons! si os mal paraba
 no era aqueixa ma intenció

publicat

I ^{partia} joia de la Vila
 sempre en lla camps a través
 de roselles feia pista
 sens curar del blat malmes

Bo i trescant per les varetes
 per cultir un ^{branquillo} aranyo
 reteniem les maseres
 per mostram son fruit en glo

Moltes voltes ~~la~~ brancaje
 sostenia un petit nin
 al mirarlo entre el gullatge
 m'hi donia de jolín

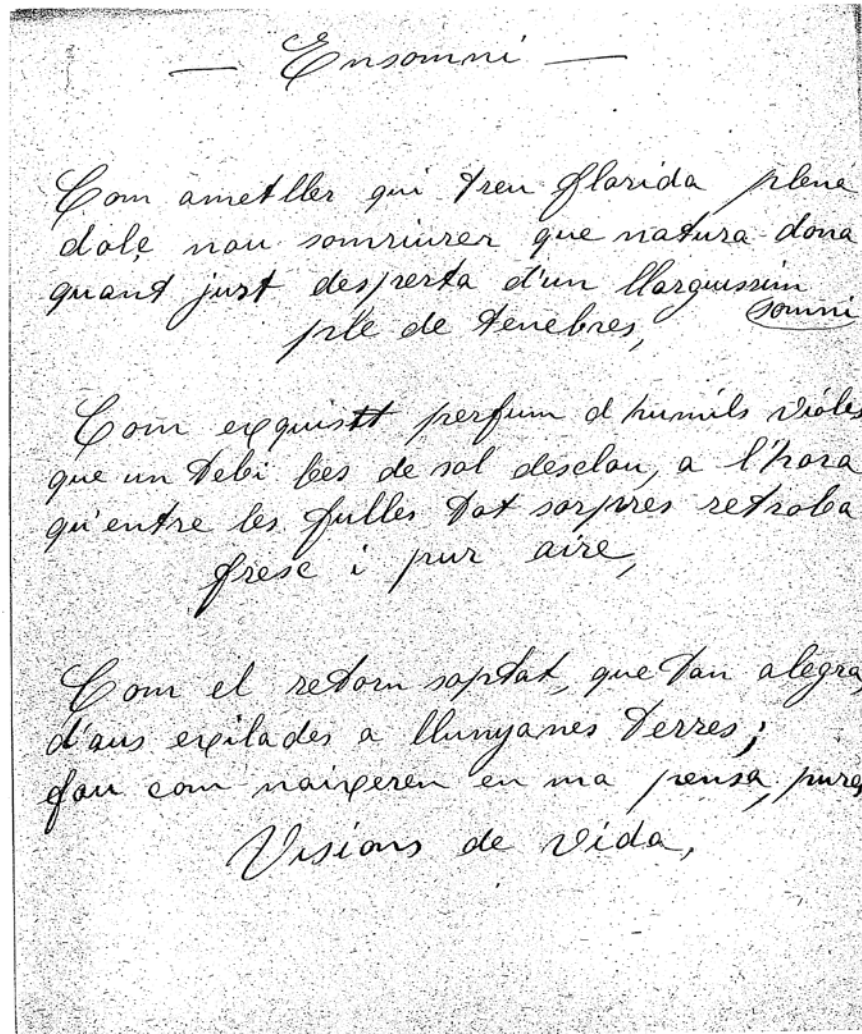
M'hi donia i no el cultia
 ni ho contaba jo a ningú
 sols cuidaba i sols donia
 els caiguts al insegur

publicat 3

Dolces tardes salinades
bell esbart de ma il·lusió
que marxen coronades
pel vent boe de l'aració,

Ja

3.3. Poema «Ensomni» (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

2

Jo veia un jorn claríssim sens crepuscle,
 i un prat endes qu'en l'aritzó perdies
 ont sols l'oreig portaba cants i besos
 Com a carícies

Tuns tarongers florits qu'el vent brandaba,
 sota el brançatje com ruijada queien
 llurs flors de naure, desgranades perles,
 que uns nins cullien

Pluets, sens falda, ont paquer guardarles
 com les cullien per igual sembraben
 i circien d'elles un esclat de roses
 qu'el sol doraba,

Era llur sort ser pels infants capçada,
 que amb les mans plenes, fat pujant ale
 sobre una falda, les i mostrantles, deien
 rare presentes!

3

I airisima festa coronada es veia
fata ruborista de visions disperses
en benaurances tot el cor gloria
pel dolc ensomni,

3.4. Poema «Remolinada» (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

— Remolinada —

Passa per dintre el bosc una aretjada,
 i els arbres estremeig fan dolçament,
 que arrenca de tots ells una fonada,
 d'amor, de gran recança, o anyorament,
 I d'un ruiscat d'or, ells li en fan ofrença,
 son fulles seques, corins, i alguna flor,
 instans viscuts, records de vida plena
 qui al temps ja es llencen amb tota alçada.

L'aireig deve golut de tal bellesa
 i els arbres empreny mes ferotjament,
 fa caure del brançatge altre despres
 que ^{seu} ~~trou~~ i aterra are ^{per} ~~gollament~~

Per terra corre en remolinada,
 jaïos, creient l'afany aconseguir,
 Can robt brostam empreny en la abraçada
 la seva essencia vola a l'infinit.

3.5. Poema «Tarda de maig» (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

— Tarda de Maig —

L'horitzó de la masia que els meus amors guarda
 com ferm antinella hi ha un arserer
 d'amor els secrets recull cada Tarda

Seguint sota l'ombra que ens fa un dolcè reser
 ferim cada dia la dolça garlanda
 que els cors i les veïdas ens junta en grat pler

El murll el brançatge de fruita el vent branda
 a par que garbelli entre fulles el sol
 que pota en l'aire finsima randa

I quan fantasma mes blanca la vol
 reflexes verdosos ell prodig li dona
 que fugen i tornen com d'axells un vol

Si un raig gosat del sol l'acarona
 besant li els cabells galut del seu or
 el vent que dormia jelos s'estarrona.

i rim l'estimada i riem a dir
 quant jo parpallejo sens proquer mirar-la,
 sos ulls m'enlluernen amb la forta claror.

Ésat un pardal iatura a guarir-la
 si en nostra alegria volguent prendre part
 llença una cirera després de picarla.

En culhin mosaltres, la d'ell queda a part
 i amb les mes hermetes en ramells lligades
 l'amada se enjaia en jeorgie art.

Numbeija cafaia les grans arrecades
 sa faç es triomfante de tanta claror
 i jo ubriagat la miondo a besades.

Bel oell cirerer es ple de rimors
 com abí que pensa les jaies passades,
 i rim quant recorda sos primers amors.

3.6. Poema «Dol primaveral» (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

Dol primaveral

La gaia primavera ja es passada
amb son lleuger mantell dot perlejat,
la primerenca flor es mustigada
quant els blancs lliris de maig han ja badat

Mes no he gosat l'ençis de sa aleshada
ni de son pas jentil he jo admirat
l'esclat fecund, empres per la laçada
el astre sol, etern enamorat.

Sola he restat sens gaig de benaurança
sens capir res en mon encantament
sens cap desitj, sens dol, sens anyorança
ni he viscut de l'amor el frísament,
Eo que l'etern hivern ha pres ja estança
dintre el meu cor, regnant sinestrament?

((,intodient,))

3.7. Poema «A Rafel de Casanova» (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

A Rafel de Casanova

Entre mils i mils de flors
que per vos llençan alars,
retroben hi dolça aferra,
qu'és aprèc de eterns records
gratituts, patris amors
d'un poble que encara pena,

Retroben hi del meu cor
el glatir i el fort amor
qu'ens lliga amb la nostra terra,
qu'ens l'afany de llibertat
que esventi la malvestat
qui durament s'ens aferra

2
I esperant el jorn gloriós
ont poguem morir com vos
aberrats amb la senyera,
aprenem del vostre fer
a ser fermes com vostre acer
i a tenir el cor de fere.

Si caiem, de nostre cor
brollarant com un tresor
quatre gous de sang prenada
i la sina quan morim
com vos a l'aire oferim
gloriosament larrada

ANNEX 4. Recull de premsa

4.1. Presentació d'Anna Senyé a la revista *Festa*. 10 de febrer del 1915 (Font: Arxiu Municipal de Molins de Rei)

MOLINS DE REI 10 DE FEBRER DE 1915 INUM. 34

FESTA

Agna Senyé d'Aymá

L'aparició d'una nova figura literaria femenina, en la tençó literaria de Catalunya, deu esser saludada amb tota la joia d'un infantament, més encara, quan les dones de nostre terra miren generalment amb temença si no es amb terror, totes les manifestacions artístiques, abstenint-s'hi ni deixar la llar!

Agna Senyé d'Aymá potser per alguna d'aqueixes preocupacions ha trigit a manifestar-nos més de lo que devia. I encara qu'el seu esperit estigui en vies de formació, es tan esperançada de fruits, que molt ens complau poguer mostrar la branca florida. Entre nosaltres ha fet els primers passos i les nostres columnes s'han honorat amb la seva firma que hi tenia un doble valor: el seu intrínsec i el de la confiança amb que posava la seva obra en nostres mans. Llarg temps hauria potser restat quieta, si un amic de la nostre casa, no s'hagués permès llençar-la sense permís previ a la lluita de les lletres.

I ara ella que ja sab que ha contret un deure amb el públic treballa amb fe per a assolir el lloc que li pertoca. A nosaltres qu'ens cap el goig d'haver-la fet publicar, ens pertoca també el de fer-la conèixer. Ací la teniu mal que an ella li pesi, i vulguin els fets que un dia el seu nom sigui veneració per a tots, com el de la gloriosa Victor Català, mestre i senyora nostre i el d'aquelles altres qu'es diuen Clementina Arderiu, Carme Karr i altres.

4.2. Notícia sobre la celebració dels Jocs Florals a Molins de Rei a la revista *Festa*. 25 de juny del 1915 (Font: Arxiu Municipal de Molins de Rei)

ters, que si el sol sab daurar les fruites saboroses que vincien les branques en les hortes voreres al Llobregat, aixís mateix colra les cares de les agradables molirreienques.

La composició premiada amb la Flor Natural fou llegida per son propi autor i molt aplaudida. Seguidament un rera l'altre es donà compte dels demés premis i composicions, en l'ordre que segueixen:

Segon, concedit a l'obra teatral l'«Hostal del Vila», que resultà del conegut actor i autor don Lluís Puiggari, treball ajustat i de realitat viscuda.

Tercer, a la poesia «Noves de França», de don Lluís Aimà, composició agradable i fàcil.

Quart, «Tardoral», de la senyora Agna Señé,

Lluís Puiggari

Novè, a la composició «Alegria de la vida del camp», d'en Joan Draper, que porta a la memoria el «Beatus ille».

Desè, a la poesia «L'encís d'un retorn», d'en J. Vives i Borrell.

Onzè, a la col·lecció de «Sonets Pluvials», d'en J. Iglesias i Guinart, que senyalen en son autor una sensació exquisida.

I per últim, l'extraordinari a la composició «Nevant», d'en J. Malats, sonet hàbilment compost.

Es feren mereixedors a menció honorífica les composicions «Pas de Flora», «La riuada» i «La pau salvadora».

El discurs de remerciament a càrrec del senyor Murià fou un cant a la pau, que veia simbolitzada en aquells moments en la senyoreta que presidia; signé una crida als homes cap a l'amor que ha de ajuntar-los, cap a l'amor que ha de apagar els odís que'ls empenyen els uns contra els altres, i una prova de la causticitat del discursant al posar de relleu certs vicis que arrelen desgraciadament en nostre poble de qui cantà les virtuts regonégudes.

J. Iglesias i Guinart

J. Vives i Borrell

que acredita la poetisa de conscient observadora.

Quint, a un enfilall de composicions anomenat «Molirreienques», de don Baldomer Parramón, entre les que's destaca la dedicada al Llobregat, cant viril i hermós.

Baldomer Parramón

rant i plena de color.

Octau, a la poesia «Pittis», d'en Josep Maria Girona, de forma pulcre i calent helènic.

Sisé, «De la vida», de don Ferràn Margarit, delicadament sentida.

Setè, a la prosa «Avia Catrina», d'en Francesc Serrats, d'una vida exuberant i plena de color.

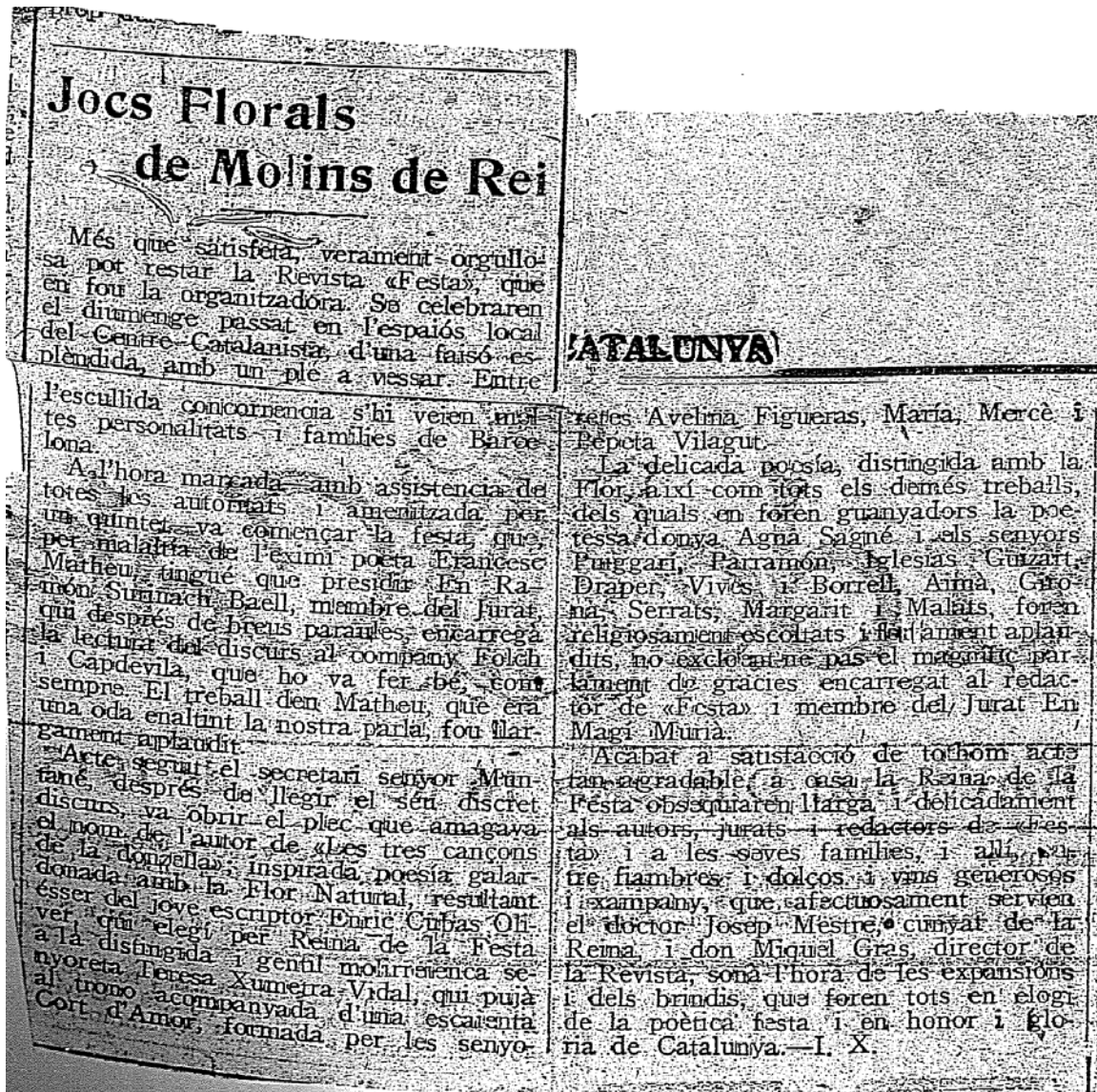
Agna Señé

I amb les paraules de ritual «S'ha acabat la festa» el senyor Suriñach cloqué la que havia sigut esplèndida.

L'orquestra llençà de nou airosores notes i els que omplien l'escenari anaren desfilant entre els aplaudiments del públic congregat.

Don Josep Mestre, metge d'aquesta vila, germà polític de la Reina, volgué que festa tan asenyalada tingués una fi digna i en son particu-

4.3. Notícia sobre la celebració dels Jocs Florals a Molins de Rei a *La Veu de Catalunya*. 16 de juny del 1915 (Font: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona)

4.4. Presentació d'Anna Senyé a la revista *Feminal*. 24 de setembre del 1916 (Font: Biblioteca Francesca Bonnemaison)

y enlayrada, si aquella dòna de qui els seus compatriotes mateixos han aixís taxada, enfront del perill de la patria s'es mostrada la sublim heroïna qui sacrifica sos amors, sa bellesa, son esser per ajudar a defensar la patria ¿què no faràn les dònnes espanyoles, les filles de Catalunya, que són bones cristianes, repassades, austeres, de bon criteri, (paràules vostres, amich), les qui guarden en llurs cors la Fè tradicional y salvadora, la Caritat, la Pietat y la Humilitat, les qui estimen la vida de la llar y benehexen a Deu per l'alegria de cada fill que'l Cel els hi envia, les qui s'accontenten d'un marit y saben soportar ab heroïca resignació cristiana uns vincles — més d'un cop força crudels — que sols la mort pot trencar? ¿Què no faràn elles si veuen en perill lo que més estimen, sérs aymats, llochs benvolguts, terra mare? ¿Què faràn sinó recordarse de que des-

cedexen d'una Maria Padilla, d'una Agustina Saragossa, d'aquelles heroïques gironines de la Companyia de Santa Bàrbra?

No'n dubteu, amich Poal, farien honor com les demés a llur nom de Dòna, y d'elles, les vostres compatriotes, se podrà dir també aleshores que si be les dònnes sensates no tenen novela psicològica, són moltes les qui merexen passar a la Historia.

Y entretant, dexèunos portar a cap la nostra obra pacifista, que podrà esser — si voleu — pueril avuy, però que no pot esser immoral, car es patriòtica. Acàs ¿vos mateix no ho dieu que «també es patriotisme treballar en la hora de la pau per impedir la guerra»?

CARME KARR,
Presidenta del C. F. P. de Catalunya.

LA DISTINGIDA POETESA CATALANA AGNA SEÑÉ D'AYMÀ

ERA l'any 1914 en els Jochs Florals de Sant Gervasi, organitzats pel Centre Regionalista, quan per primera vegada ressonaren els més càlits y exponents aplaudiments, premiant una bellíssima poesia mística firmada per una dama de nom fins aleshores del tot desconegut en nostres lletres: Agna Señé d'Aymà.

En excés modesta, la nova y simpàtica poetesa ens ha fet esperar dos anys ans de permetrems donarla a conèixer — ab algunes de ses poesies — a nostres benvolgudes llegidores. La manca d'espai ens obliga a esser avuy molt breus, massa, tractantse d'una colaboradora tan valiosa. Però guardem en cartera alguns treballs de la senyora d'Aymà, alguns distingits ab premis extraordinaris en certàmens literaris d'importants viles de Catalunya que publicarem més endavant.

Filla de la bonica vileta de Manlleu, la senyora Señé d'Aymà no s'habia dedicat a les lletres fins fa uns dos anys. Durant aquest temps ha colaborat en varies publicacions de

fòra y dintre Barcelona, essent el *Correo Catalán* una d'aquestes últimes.

Benvinguda sia entre'l ja brillant estol de les poeteses catalanes la senyora d'Aymà, quals poesies impreses d'un noble y delicat sentiment de religiositat són verament belles.

4.5. Pàgina Femenina del rotatiu *El Día Gráfico*. 12 d'octubre del 1922
(Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

4.6. Notícia 1. sobre la publicació de *Remolinada* i notícia 2. Sobre el veredictes dels Jocs Florals de l'Escala a *La Tribuna*. 24 d'octubre del 1922 (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

que no fuera ejecución «sui generis» u muerte. La obra, acaba de ser publicada por la casa y basta leer los títulos: números que condescender la expectación en todos los pú- blico de tan original

publicado los pro- conciertos que da- Orquestra Pau Capor la tarde, días 5 de noviembre. El de ser más selecto, los títulos de obras como la «Suite» para J. S. Bach; las sin- «Octava», de Beo- de «Parsifal», de de «La Arlesienne», ia «Muerte y trans- trauss, etc. Por las mos del abono, que rápidamente, puede tales festividades misa sala del Palau se ste Eena.

DETENIDO
ido Antonio Jiménez años, el que tan- bre de Antonio Guen el momento que er la cartera del bo- ro del tranvía.
ido aquél, se tomó aspirina, por lo que riliado en la Casa de r conducido a la De- 5 a los agentes que

Noviembre... Día 2...
Novidades-Circo de Noviembre...

nes sociales

de la Asociación de pleados del Ayuntar- rán reunión las Sec- es:

, a las cuatro de la e Mercado; a las seis, as diez de la noche, ia y Bomberos.
a 25, a las cuatro de tes de Arbitrios, y a ioche, Bomberos.
28, a las doce del mes de Ciegos, Sordo-

Noviembre!!!...

LOS LIBROS

“Remolinada”, poesías de doña Ana Senyé d'Aymá

Es el primer libro de una poetisa cuyo nombre ignorábamos. Bello es el título de esa colección de versos. Lujosa, espléndida la edición, que acredita a un impresor de hombre de buen gusto y a un editor de hombre rumboso o acaudalado. ¡Cómo envidiamos a un escritor que puede publicar tan magnífico volumen!

La inspiración de esta nueva poetisa es un poco locuaz. Quiere esto decir que fluye con una abundancia un poco desigual e irregular. También se nota cierta falta de color y cierto desmayo e imprecisión.

Lo que no se puede negar a doña Ana Senyé d'Aymá, son excelentes cualidades de poeta, como son: rima fácil, espíritu delicado y sensible, nativa bondad, ternura femenina, y gran sencillez de procedimientos. Nada de modernismos, ni de ritmos atrevidos, ninguna disonancia. Por el contrario, orden, sonoridad tradicional, rimas de todos conocidos como cosas familiares. La poetisa cultiva también el soneto. Tiene algunos muy recomendables. No citamos ninguna de sus poesías, porque dentro de su género son todas tan completas que nos veríamos obligados a copiar todo el libro.

Sin embargo, esperamos una nueva cosecha de versos de la distinguida poetisa, para hacer sobre su personalidad un juicio más amplio y menos contradictorio.

¡¡Fijarse bien!!!... ¡¡2 de No- viembre!!!... ¡¡Día 2!!!...

SOLER Y TO

BAN

Rambla de Estudi

VALORES - CUPON

NEGOCIAMOS TO

VENCIMIENTO 1.º N

Jocs Florals de la vila de La Escala

COMPOSICIONS REBUDES: 162

VEFREDICTE DEL JURAT LITERARI PREMIS ORDINARIS

- I. «Flor natural». Núm. 159. «Camps de Maig». Lema: «A plena llum».
- II. «Englantina d'or i argent». Número 137. «L'hereu Gorraveia».
- III. «Viola d'or i argent». Número 88. «Roses de la Passió».

PREMIS EXTRAORDINARIS

- IV. «Premi» del senyor Bisbe de Girona. Número 162. «Religió i cultura». — Accessit únic. — Número 70. «Necessitat de la religió en tota obra de cultura». Lema: «Sens religió, etz».
- V. «Premi» de don Frederic Rahola. Número 156. «Si fos al camp». Lema: «Ditxós d'aquell...».
- VI. «Premi» del senyor Comte de Figols. Número 81. «Piors de posta».
- VII. «Premi» de don Gustau Peyra. Número 136. «Egloga de la nova primavera». Lema: «Pascere, etz».
- VIII. «Premi» de don Josep Puig i Cadafalch. Número 89. «Perfums de l'horta». Lema: «Cançons de pandero».
- IX. «Premi» dels germans Sureda. Número 104. «Oració». Lema: «Amor, fervor».
- X. «Premi» de don Josep Esquirol. Número 116. «La temença al clar de lluna».
- XI. «Premi» dels germans Serrats. Número 119. «Agost». Lema: «Fulls de cartera».
- XII. «Premi» de la Colonia estiuenca. Número 129. «Lletanies mediterrànies».
- XIII. «Premi» de l'Ateneu «Victor Catalá». Número 133. «Cants mediterranis». Lema: «Vora la mar, eternament inquiet...».
- XIV. «Premi» de don Lluís de Llobet. Número 107. «Egloga IV de Publi Virgili». Lema: «Virgile, c'est, etz».

24 d'Agost de 1916.

Jaume Barrera, president; Miquel Roger i Crosa, Joan Draper i Josep Maria Girona, vocals; Xavier Hospital, secretari.

NOTES

El premi XIV, ofert pel senyor de Llobet, alcalde de Girona, arribà amb posterioritat a la publicació del cartell.

— Degut a involuntari trespaperament, deixà d'incloure en la llista de composicions musicals la número 27: «Bim-bom, les campanes de Salom». Lema: «...Tot això va ser a Salom». Queda, doncs, subsanat l'oblit.

— Dintre pocs dies apareixerà el veredictes del jurat musical.

4.7. Notícia sobre la publicació de *Remolinada* d'Anna Senyé a *El Día Gráfico*. 12 d'octubre del 1922 (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

Los lunes y viernes, de 7 a 8, por doña Lina Font.

Opportunamente se anunciarán las horas.

Los martes y jueves, de 7 a 8, por doña Sola Schuren de Bailester.

Mezografía. — Lunes, miércoles y sábados, de 7 a 8. Taquigrafía, Catalán y Periodismo, etc., Física y Química, etc.

Pintura de flores. — Martes y viernes, de 11 a 1 mañana, por doña Antonia Ferreras.

Para matriculas y detalles de todos los cursos citados, dirigirse a la secretaria de «Acción Femenina», Princesa, 14, 1.º, todos los días, de 7 a 9 de la noche.

Exposición de trabajos artísticos femeninos

Nuestra afiliada la «Asociación Nacional de Mujeres españolas», de Madrid, ha organizado para fines del corriente mes una exposición, invitando y reservando un lugar en ella a nuestra entidad y asociadas.

Hacemos un llamamiento a las mismas y a todas las señoras que deseen contribuir con sus trabajos de pintura, escultura, bordados, encajes, etc., etc.

Todos los objetos y labores que se nos remitan se expondrán en nuestro local social y una comisión competente cuidará de elegir los que deberán ser enviados, los cuales serán vendidos o subastados en Madrid a voluntad de los expositores.

... manos la de una...
 ... contra la buena educación.
 ... Ciertos excentricos la dan al nivel de los ojos. Otros levantan el codo de manera que forma el brazo un gancho que da a su gesto un énfasis demostado ridículo. Pocos cursos apretados de mano son de mal gusto y danotan vanidad o falta de inteligencia de los que los dan.

Un libro notable

«Remolinada», por doña Ana Senyé d'Aymá

Con el sugestivo título de «Remolinada» y en esmerada y lujosa edición ha publicado doña Ana Senyé d'Aymá una colección de poesías catalanas.

De rima fácil y metro exento de modernismos de mal gusto, las composiciones de la señora Senyé de Aymá, revelan en ella un temperamento poético que permite calificarla entre las más brillantes poetisas de nuestro tiempo.

En todas dichas composiciones se destaca un espíritu delicado y sensible y una gran sencillez en el procedimiento, cualidad a pocos reservada. Las poesías tituladas «El camí», «Ensomni», «Llevant de taula», «No es mou falta que Deu no vulla» y la mitrida colección de sonetos, confirman plenamente lo que decimos, evidenciando en la señora Senyé de Aymá condiciones poco comunes para el cultivo de la poesía lírica.

Enamorada de la montaña y de Manlleu, su villa natal, la señora Senyé de Aymá las canta en versos fáciles y sonoros, sinceros y emotivos. De entre ellos, recojimos uno al azar, para presentar a nuestros lectores a la inspirada autora de «Remolinada»:

«Un mes de pa que el cos conforta
 es un llegat de caritat
 donant la mà al qui cau lassat
 la nostra vida lem més forta.

Un hès al front tant de bé ens porta,
 que l'esperit ja asserenat,
 el nosite cor ha trasmutat
 i amb un no-rés prest s'aconhorta.

¡Oh benhaurat l'ocell que canta
 i aquella flor que'ls ulls encanta
 i el goig de riure en franc esclat
 qu'ens fan la vida menys esquiuat

La vostra ploma qu' es festiva
 es au, flor, riure i caritat.»

4.8. Article de Prudenci Bertrana a *La Veu de Catalunya*. 20 d'octubre del 1935 (Font: Arxiu Parroquial de Manlleu)

Impromptu

MES REFERENT AL PERSONATGE RESSUSCITAT

per Prudenci Bertrana

Allà en una masoveria de la clara i suau contrada del Vallès, he trobat l'oca de la molinera. Mentre la contemplo — amb l'emoçió d'un autor que, gràcies a la fantasia d'una dama, troba viu per bé que ancia, un personatge que suposa devorats miqüaments en un festí de bipedes — la senyora Anna Senyé em conta, punt per punt, tot el dramatisme d'aquells civils anys de mantenir a pensió l'oca de la molinera. Ah, la tasca d'afillar-se — per dir-ho així — un personatge de novel·la, heroic però incontinent, imposa al ciutadà habitant d'un estatge, sacrificis i despeses, si no iguals, aproximats als de tenir un fill veritable, estudiant a l'estranger, una carrera llarga i amb poques ganés d'estudiar!

L'oca, d'antuvi, fou hostessa d'una pensió exclusiva de gats i gossos. Comprendreu que no hi estaria a gust, que sovintejarien els conflictes i que seria víctima d'abusos i d'impertinències. Fou tret d'allí i portada a casa d'una família humil, composta de pare, mare i d'un fill ja gran, d'ofici paleta, la conducta del qual feia sospitar una estreta col·laboració amb les bandes de pistolers del Sindicat lliure. Evidentment l'oca, des del petit cel-obert on solia passejar-se, degué presenciar alguna reunió clandestina i escoltar allò que deien. Per aquell temps esdevingué l'assassinat d'un Layret, i, segurament, si l'oca sabés parlar, podria dir-nos del cert els noms dels que hi intervingueren.

D'aquella feta el jove desaparegué, i el seu pare, que era tuberculós, s'enllità, per a no aixecar-se. L'oca passà un gran perill, car la misèria dels seus hostes era tan extrema que, moguda a compassió, la seva mestressa la cedi per a fer brou al malalt. Només imposa la condició d'evitar-li els sofriments inútils quan l'ococissin. La senyora Anna Senyé d'Ayma va estar dos o tres dies pensant en la mort de l'oca i si l'havien feta patir o no. Volia preguntar-ho als veïns dels hostes i no gosava. Per fi fou assabentada que l'oca vivia i que el mort era el malalt. El malalt no havia consentit a deixar sacrificar l'oca. Per res del món no hauria pres el brou pervingut d'aquella bestia que albirava des del seu llit, i el distraïa amb les seves evolucions pel pati i, a voltes, amb els seus intents de fer-li confidències allargant el coll vers ell tot esguardant-lo i removent el bec com una persona que xiuxieja tendreses.

De casa el tuberculós, passà a la d'una altra família també desafortunada. No la tractaven pas com era de llei, atesa la importància que una heroïna de novel·la té en realitat. L'alimentaven de vianda i ba sobrer, a fi de servir intactes les dues-centes pessetes anyals que, acumulades als estalvis fets per un altre cantó, els permetrien de redimir el noi de la «quinta». Hauria estat cruel de frustrar aqueix in-

tent d'uns pares menesterosos, i l'oca visqué de del·lalles — sempre escasses on no abunda el diner i sobra l'honradesa — fins que el noi fou redimit. Mentrestant l'oca s'havia fet vella. Va ésser duta aci, a aquesta masoveria on ara la contemplem entendent i silencis. I fos la descurança de la dispesera, fos que els símptomes d'una cruel malaltia comencessin a manifestar-se, esdevingué que la seva mestressa, en una de les acostumades visites que li solia fer, la trobà aterrida, sopita, sense habilitat d'aixecar-se ni moure el cap solament. La mestressa la prengué d'un braçat. Molt atrapada devia veure's que permetés semblant franquesa. Havia estat un masclarro orgullós i terrible. Vigilava i agredia com el ca Cerber amb un esgarrifat xulet de gorja mateix que una serp. Aquests éssers poderosos i terribles, quan un hom els veu atropellats per les xacres inseparables de la vellesa, alhora que us inspiren una gran pietat us conviden a emmirallar-vos-hi.

S'havia refet poc o molt d'ença que la seva mestressa estiuejava a la masoveria. Era blanca, grossa, amb una bella pupuruxa damunt del bec gros, i al primer cop d'ull amagava ben bé els anys que tenia. Amb tot, mirant-la amb atenció, se li notava com un encarcament parençós. Diria's un general jubilat que procura d'honorar l'uniforme amb les seves darreres energies d'artrític. Es mantenia dempeus amb el coll estirat, ferma i digna; però els seus ulls eren marçits, envoltats d'una membrana lívida, mateix que els hauria tingut si hagués estat morta de quatre dies. No hi veia gens i, en donar un pas, coixejava. Davant meu qui sap si pressenti que em devia aquells divuit anys d'estar al món, fecunds en experiències. El cas és que em dedica una xera. Obri les ales i esvolatega a guisa d'un atleta que desentmeix els membres i es disposa a fer quelcom d'extraordinari.

Per tal d'endolir-li aquesta trista vida de tenebres, la senyora Anna Senyé d'Ayma li havia donat una companya; una altra oca jove que actuava a la fàiso del gos d'un ceguet, oridant-la ho i anant-hi davant amb un suau grallar amistós.

No vull detallar massa l'esdevingut en aquesta entrevista amb el meu personatge ressuscitat. En nostre interior passen coses de mal-explicar i de mal entendre.

El fet era que la dama havia aconseguit de fer-me conèixer l'oca encara en vida i que jo la en sentia grat i me'n tornava a casa amb una satisfacció més, com si acabés de guanyar un premi en uns jocs florals!

Per molts dies, encara, pensare amb entendament en aquella bestia sotmesa de bell nou al tracte d'una dispesera il·letrada i pràctica.

ANNEX 5. Galeria fotogràfica

Primera Comunió d'Anna Senyé

Al fons, Pepa Canyellas, dida d'Anna Senyé

Al rentants de Manlleu

A Manlleu, Anna Senyé envoltada de nens

Retrat d'Anna Senyé

La poeta

Fotografies cedides per Assumpta Burgaya

Premiada als Jocs Florals de Molins de Rei, 1915
Fotografia extreta de Festa, núm. 8 (1915)

Anna Senyé en una casa de pagès a Manlleu,
donant de menjar els animals

Senyé, posant per a una fotografia, vora el riu Ter

Postal d'Anna Senyé a la seva dida. Estiuieg a St. Hilari Sacalm

Fotografies cedides per Assumpta Burgaya

A trenchs d'alba quant encara jo dormo
ells ja canten sa mes dolça canço
compertinse les llevors que'ls i sembrero
al mà prodiga aires que's fa foch.

Endescino aint sa celica parte
dels seus cors els amorosos afany
els cuidados a llur ~~bolçada~~ ^{petita} niada